397

Wojciech Żukrowski

Nopţile ARIADNEI

Scriitorul, din a cărui operă nuvelistică prezentăm cititorilor noştri o selecţie, este de mult o prezenţă în viaţa culturală şi în literatura poloneză. Într-un moment de bilanţ retrospectiv, marcat în 1981 prin împlinirea vîrstei de 65 de ani şi trei decenii de activitate, era consemnat tirajul global al operei sale de 3.500.000 exemplare. Fireşte, cifra omitea traducerile, foarte numeroase, care l-au făcut cunoscut peste hotarele ţării sale.
Din bogata sa activitate de romancier, nuvelist, eseist, reporter, cronicar literar, scenarist etc., ediţia de faţă s-a oprit asupra lucrărilor considerate a fi realizări de esenţă în cadrul creaţiei sale.

EDITURA UNIVERS
GLOBUS

Lei 17

4

CG

WOJCIECH ŻUKROWSKI

Nopţile ARIADNEI

1983

WOJCIECH ŻUKROWSKI

Nopţile ARIADNEI

COPERTA COLECȚIEI: ION STATE
Grafica: Nicolae Sîrbu. Ilustrația: István Damó

Din volumele:
Wojciech Żukrowski *Piórkiem Flaminga, czyli Opowiadania Przewrotne*, P. I. W., Warszawa, 1961
Wędrówki z moim Guru, Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa, 1967
Szczęściarz
P.I.W., Warszawa, 1970
Wybór Opowiadań
Czytelnik, Warszawa, 1972

GLOBUS

Wojciech Żukrowski

Nopțile ARIADNEI

Traducere și prefață
de
OLGA ZAICIK

EDITURA UNIVERS

București
1983

WOJCIECH ŻUKROWSKI

Scriitorul din a cărui operă nuvelistică prezentăm o selecție cititorilor noștri este de mult o prezență în viața culturală și în literatura poloneză. Într-un moment de bilanț retrospectiv, marcat în 1981 prin împlinirea vîrstei de 65 de ani și trei decenii de activitate, era consemnat tirajul global al operei sale de 3.500.000 exemplare. Firește, cifra omitea traducerile, foarte numeroase, care l-au făcut cunoscut peste hotarele țării sale.

Din bogata sa activitate de romancier, nuvelist, eseist, reporter, cronicar literar, scenarist etc., ne-am oprit alegerea asupra lucrărilor pe care le-am considerat întotdeauna a fi realizări de esență în cadrul creației sale, adică asupra nuvelisticii. Și romanele lui Żukrowski sînt cunoscute și recunoscute, au stîrnit și fiecare nouă apariție continuă să stîrnească polemici cu mult mai aprige și mai contradictorii decît s-a întîmplat cu nuvelele sale. Cu toate acestea, nuvelele lui Żukrowski concentrează în tulburătoarele experiențe umane pe care le evocă, în dramaticele confruntări cu destinul sau în insolitele jocuri cu întîmplări imaginare, adevărate explozii de umor și fantezie (pe care autorul însuși le oferă sub denumirea de „povestiri perverse"), darurile sale scriitoricești cele mai de preț.

Într-unul din numeroasele interviuri acordate cu prilejul aniversării la care ne-am referit, Żukrowski, vorbind de propriile sale preferințe, ne confirmă op-

țiunea : „Două din povestirile mele, *Fericitul* și *Vremea musonului*, le consider drept proza mea cea mai pură. Aș mai adăuga poate *Nopțile Ariadnei*. Și asta este tot ce aș putea socoti că mă mulțumește."

Nu, asta nu este tot ! Am putea invoca în sprijinul nostru, de pildă, pe aceia dintre criticii polonezi care-l califică drept „autorul *Nălucii*", acordînd acestei nuvele un loc prioritar în ierarhia realizărilor. Sau pe adepții povestirilor cuprinse în volumul : *Din țara tăcerii (Z kraju milczenia)*, apreciat de ilustrul critic polonez Kazimierz Wyka drept „cea mai deplină carte despre cei cinci ani de luptă și ocupație" și totodată „cea mai poloneză din creația imediat postbelică".

Sau, în sfîrșit, pe admiratorii povestirii sale pentru copii *Porwanie w Tiutiurlistanie* (publicată în limba română sub titlul *Aventurile celor trei prieteni în Tiutiurlistan*, Ed. Ion Creangă, 1975, traducere Mărgărita Petrescu Vavi), ajunsă la a zecea ediție, dramatizată pentru scena obișnuită și pentru teatrul de păpuși, adaptată pentru balet, tradusă în șase limbi străine și distinsă de curînd cu premiul internațional Andersen, ceea ce îi conferă un loc prestigios alături de creațiile clasice ale genului.

Una din calitățile esențiale ale scrisului lui Wojciech Żukrowski este capacitatea de a stabili o comunicare nemijlocită cu cititorul, a-l preschimba într-un interlocutor dispus de la primele rînduri să accepte controversa care i se propune. Această putere de captare, acest ascendent al autorului este cu atît mai important, cu cît temele de discuție oferite nu sînt niciodată banale. Iar miza lor diferă total de aceea a lecturilor propriu-zis de divertisment. Nuvelele lui Żukrowski circumscriu întotdeauna o

temă morală gravă, în dialectica lor evenimentele cîrmesc viețile umane pe coordonate pentru ei înșiși imprevizibile. La sfîrșitul procesului, personajul devine un nou specimen uman, de nerecunoscut și parcă înstrăinat de sine cel dinainte.

În mod incontestabil seria se deschide cu metamorfoza Ariadnei (din nuvela *Nopțile Ariadnei*), marcînd trecerea din copilărie spre adolescență. Boala Ariadnei, ca și iarna în natură, sînt două stări echivalente : perioade de suspensie, de inerție și așteptare. Ariadna își tîrăște zilele între pat și șezlong, noaptea dîrdîie sub plapuma apăsată de un cojoc și evadează dintr-o realitate intolerabilă în jocul imaginar cu șoriceii. Pămîntul doarme și el sub stratul gros de zăpadă. În ambele cazuri, modificarea subterană și surprinzătoare izbucnește frenetic. După încremenirea înghețului, torentele primăverii. Glia își desface brazdele pentru a fi însămînțată. În trupul Ariadnei curg sevele tulburătoare ale adolescenței. Jocul s-a sfîrșit, au pierit și șoriceii.

La celălalt capăt al seriei se înscrie experiența tragică a ziaristului Robert Malak, poreclit și „norocosul", din nuvela omonimă. Între acești doi poli, primul coincizînd cu intrarea în viață, iar celălalt cu trecerea în neființă, își găsesc o plasare logică altele, cum ar fi *Năluca* sau *La cariera de piatră*. De această dată, modificarea nu-și mai are cauza în sfera biologicului, ci este rezultatul unei presiuni exterioare deosebit de șocante : războiul din 1939 în *Năluca*, ocupația hitleristă în cazul *Carierei de piatră*.

Împrejurările unei campanii militare ciudate, în care actele de bravură alternează cu deruta dezorganizării, iar cavaleria șarjează împotriva tancurilor și aviației germane, constituie premisa rivalității

masculine avînd ca obiect un cal. În cele cîteva zile, care separă războiul de capitulare și Năluca de stăpînul ei adevărat, se produce și trecerea de la elanurile juvenile la conștiința de sine matură a povestitorului. Scurtimea timpului este compensată de intensitatea trăirii. Iminența morții mută bariera dintre rău și bine și dezvăluie abisurile psihologiei umane, dar mai cu seamă relativizează ponderea reală a faptelor. Moartea Nălucii marchează finalul unei etape ireversibile, este totodată sfîrșitul aspirațiilor pure și al ingenuității în genere.

O traiectorie existențială de un dramatism extrem străbate reporterul polonez Robert Malak, „norocosul". Mai întîi prin imprevizibilul aproape aberant al situației : prizonier al unui trib de băștinași din Laos. În al doilea rînd, prin intensitatea suferinței ale cărei etape duc, ca și drumul calvarului, în mod inexorabil, la moarte. În sfîrșit, prin abolirea unei ordini acceptate. „Norocosul" este cel pe care soarta l-a favorizat întotdeauna, i-a îngăduit să scape din impas. Psihologia norocosului diferă de aceea a omului obișnuit, bîntuit de spaime și neliniști. „Norocosul" este virtualmente un biruitor, iar certitudinea lui contagioasă. Pe această complicitate a cititorului cu eroul, pe convingerea lui că pînă la urmă și de această dată personajul va izbuti să se salveze, se întemeiază „suspansul" narațiunii. Și în nuvela *Norocosul*, Żukrowski concentrează la maximum timpul acțiunii, care se desfășoară pe un interval de zile, puține la număr. Dealtminteri, în deznădejdea și descumpănirea „norocosului", timpul devine unicul punct de referință stabil, pînă în clipa în care ceasul de mînă se deteriorizează. De aici încolo,

fluxul logic și cronologic al evenimentelor se alterează, una din marile certitudini ale omului marcat de habitudinile civilizației se surpă, în conștiința lui se instalează îndoiala. Din nou, modificarea structurii psihice a personajului se operează violent și cu o rapiditate uluitoare pentru el însuși. Robert Malak „cel norocos" își descoperă fisurile de comportament moral, marile lașități și arivismul în puseuri de luciditate, alternînd cu accese de disperare. În final, modificarea nu aduce cu sine o regenerare morală, ci o dezagregare fizică încheiată cu moartea. Ne vine totuși greu să admitem că Robert Malak „a fost tras la fund" de propriile lui păcate, la urma urmei destul de banale. Mai degrabă deslușim în subtextul acestei nuvele, ca și în al altora, implacabilitatea destinului. Prezența ca element constitutiv de neliniștitoare bariere și de incertitudini amenințătoare acordă prozei lui Żukrowski, prin excelență vitală, o expresivitate inedită. Żukrowski le impune personajelor sale o atitudine activă, principiul său mărturisit de comportare fiind : „nu te lăsa doborît, scoate din străfundul ființei tale scînteia speranței, luptă".

Totuși, insidios, viața umană este minată de necunoscut și imprevizibil, iar rolul acțiunii acestora se dovedește adeseori destructiv.

Nuvela *Norocosul* atrage atenția nu numai prin deschiderea epică mult mai amplă decît a celorlalte, ci și prin exotismul ei, care depășește relatările reporterești cele mai cutezătoare. Pentru că există o deosebire esențială între o descriere exterioară, oricît ar fi ea de percutantă, și o implicare directă, plauzibilă și veridică, în cotidianul vieții unui trib de meoși din Laos. Nararea obiectivă, dublată de o extraordinară putere de sugestie (s-a remarcat ade-

sea capacitatea lui Żukrowski de a face „palpabilă" ploaia torențială sau dogoarea arșiței etc.) aparține de această dată unei reporter profesionist, ceea ce modifică unghiul de vedere al povestirii.

Robert Malak este corespondent de război și în această calitate, de martor ocular și comentator, participă la o acțiune de recunoaștere efectuată de căpitanul armatei revoluționare: Savat. O ieșire de rutină, menită să-i înlesnească un reportaj, o simplă plimbare prin satele strivite de dogoare, printre cîmpurile arse de secetă, în așteptarea ploii izbăvitoare, cu numai o zi înaintea plecării sale definitive de pe aceste locuri. Tensiunea nuvelei decurge din elementul surpriză, din neașteptata răsturnare a situației: plimbarea pașnică preschimbată în ambuscadă, vărsare de sînge și moarte. Dar nici o clipă, nici atunci cînd febra îl duce în zone de inconștiență străbătute de momente de luciditate, cînd notarea devine imposibilă, Robert nu încetează să-și graveze în memorie observațiile. Menite unui reportaj ratat, scenele din viața tribală a meoșilor, urmînd ritmurile firești ale zilei și nopții, fiecare cu deprinderile caracteristice, sau scenele de masă, fie a ospățului dat în cinstea celor trei oaspeți neașteptați — printre care un european — fie de luptă, se derulează cu o forță de sugestie cinematografică.

Adăpostul, casa pe piloni (cu ingenioase rudimente de confort), înlocuită în momente de primejdie prin grote inaccesibile chiar și altor triburi (vestigii de artă primitivă), hrana în care un loc preponderent îl ocupă vînătoarea, igiena, somnul, apa ca element vital, aproape magic, jungla, ucigașă perfidă, slujesc de cadru deplasării continue cu al cărei ritm se confundă ritmul povestirii. Ele sînt fundalul pe care se

proiectează contactul uman tot mai familiar dintre european și meoși, constituind totodată punctul de incidență a două nivele de civilizație diametral opuse. Straturile aperceptive ale nuvelei se rotesc concentric pe o spirală cu care se identifică zilele și orele de martiraj ale eroului. Dar niciodată, nici în momentul suprem, nu se va produce comunicarea izbăvitoare.

Scriitorul învăluie făpturile umane care se zbucium și suferă, uneori în chinuri paroxistice (*Vremea musonului, Fericitul)*, cu un amestec de ironie și compasiune în care prevalează cel de al doilea element. „Nu am și nu aș dori să am o liniște olimpiană", declară el, justificîndu-se prin dorința de a-i putea oferi cititorului măcar speranța. Dramatismul epic al nuvelelor lui Żukrowski, care decurge din experiențele de viață tensionate și din sentințele irevocabile ale destinului, se realizează cu o maximă participare a elementelor alcătuind realitatea imediată. Tot ce cade sub simțuri devine obiect al observației nemijlocite. Pinii rari și rămuroși, întrețesuți de o pînză de păianjen umedă și cenușie, paiele de pe miriște, strivite de potcoavele cailor și care azvîrlă în obrajii ulanilor picături de rouă șiroind ca niște lacrimi. Mirosul de zăpadă proaspătă. Vîntul care bubuie peste case, soba care duduie. Mirosul cernelii uscate în călimară și urmele dinților în felia de pîine veche. Nopțile sînt ample, greu de străbătut, albe de lumina lunii și vin înot ca marea. Dansul șoriceilor în bătaia lunii care-și tremură lumina ca o mreajă verde are eleganța distincție a unui straniu menuet: „Ședeau sprijiniți pe labele dindărăt, își mișcau mustățile în tăcere, își salutau vecinii în stînga, apoi în dreapta, și iar făceau în

fugă cîțiva pași, ca s-o ia de la capăt cu gesturile de politețe". Furtuna prin care își face drum avionul din *Vremea musonului* se preschimbă într-o reprezentație senzațională, mai reală decît însăși acea realitate înfricoșătoare. Solicitat la maximum, cititorul i se abandonează cucerit ca de un spectacol complet. Żukrowski observă atent și reface imaginea, scena, tabloul cu o voluptoasă bucurie a realului. De aceea probabil pitorescul, prin caracterul său convențional și artificios, îi e străin. Pentru el lumea înconjurătoare este un stimulator și euforizant miraj de forme, culori și sunete. Asaltat de ele, autorul, omologat prin personajele sale, devine parte integrantă din universul ambiant și totodată își certifică lui însuși prezența existențială. Ancorarea în realitatea imediată, ca răspuns la solicitările acesteia, devine antidotul neființei și al tuturor ispitirilor sale.

Ideea capătă o expresie directă în nuvela-parabolă *Lazăr înviat*. Abia după ce slugile sale, simțurile, încep din nou să-l slujească, Lazăr se poate desprinde din covîrșitoarele trăiri ale celuilalt tărîm, *gustul* vieții îi redă *bucuria* de a trăi. Viața îl recuperează.

Materialul epic al nuvelelor lui Żukrowski aparține și el întîmplării reale, transfigurarea artistică atenuează fără să șteargă cu totul caracterul de „fapt divers" condensat și poate tocmai de aceea atît de elocvent. Relatarea la persoana întîi nu este un truc al artistului pentru a obține un spor de autenticitate, după cum nici accentul reportericesc al povestirilor inspirate de activitatea sa ca diplomat în extremul orient nu le preschimbă în relatări strict documentare. În convorbirile sale cu

un guru, care aliază în spirit cultura europeană cu specificul mentalității indiene, Żukrowski rămîne același admirabil observator al fenomenului de viață, apt să-i extragă relevanța și sensul. Siguranța notației, maieutica scăpărătoare, plină de umor și ironie, tonusul vital le validează artistic.

În mod evident, nuvelele lui Żukrowski îi reconstituie biografia, împlinind-o colorat și sugestiv. Născut la Cracovia în 1916, într-o familie de intelectuali, Wojciech Żukrowski debutează de timpuriu în revistele literare ale vremii și își începe studiile de polonistică, dar anul 1939 îl duce pe front ca ofițer. Nuvela *Năluca*, publicată încă în 1945 în revista *Twórczość* și care avea să facă o adevărată carieră literară, consemnează acest moment biografic crucial și înfrîngerea poloneză din septembrie. Ea marchează totodată sensul deosebit pe care i-l acordă scriitorul: „septembrie echivalează cu năruirea unui mit, de o sută de ori mai rea decît un cutremur, pentru că și în noi s-a surpat ceva". Idee obsedantă și mereu vie, din moment ce stă la baza unei noi trilogii romanești la care scriitorul lucrează în momentul de față.

Anii ocupației hitleriste îi petrece ca muncitor la o carieră de piatră a firmei Solvay. Evadează din realitatea plină de spaime și amenințări în lumea imaginară a scrisului. Între altele ia naștere atunci basmul pentru copii: *Aventurile celor trei prieteni în Tiutiurlistan*. Amintindu-și de geneza acestei cărți, cu prilejul apariției celei de-a 10-a ediții în 1977, scriitorul evocă perioada neagră în care a fost scrisă. „Fusesem rănit, izbutisem să fug din spital înainte ca nemții să mă fi internat în lagăr. Din acel moment am fost nevoit să mă ascund și am

lucrat ca muncitor într-o carieră de piatră... Am început să scriu chiar din prima iarnă cumplită, care strivise cu nămeţi tot cîmpul de luptă. Aveam după sobă un registru vechi de socoteli, scris doar la un capăt, aşadar l-am întors şi l-am început de la celălalt capăt, coperţile tari ţinîndu-mi loc de pupitru. Maşina uruia monoton, la un moment dat nici n-o mai auzeam, dacă nu se modifica ritmul loviturilor, scriam iute, ghemuit, evadam... Fratelui şi surorii mele le citeam seară de seară cîte un fragment, ei mă zoreau şi influenţau asupra destinului eroilor, mi-au interzis să omor cocoşul... Munca la carieră îmi asigura «acte curate», dar nu şi cu ce să mă întreţin. Cu pălăria transpirată, cu pantalonii albi de var, stropiţi cu ulei şi murdari, mă înapoiam acasă cu dosarul sub braţ. Probabil că arătam jalnic şi totodată ridicol, ca acei inşi săraci cu duhul din tablourile lui Vlastimil Hofman. Tatăl meu a fost arestat, casa percheziţionată, eu am reuşit să scap. Dosarul s-a salvat, vîrît după sobă în baracă, abia azi înţeleg ce noroc am avut. Am învăţat să arunc în aer căi ferate, furam explozibil sub ochii nemţilor, cu neruşinare, ca şi cum nemurirea mi-ar fi fost asigurată." Analogia dintre conţinutul mărturisirilor şi nuvela *La cariera de piatră* (din volumul cu acelaşi titlu publicat în 1954) este izbitoare şi prin paginile ei îl însoţim pe scriitor pînă la eliberare. În 1947, Żukrowski îşi încheie studiile la Universitatea din Wrocław. În activitatea sa literară, anii imediat postbelici sînt prolifici, şi volumele nou publicate se succed rapid. Îl atrage continentul asiatic, o lume care-l fascinează, sugerîndu-i că structural ar fi mai degrabă un asiatic decît un european. În orient îl întîmpină din

nou războiul şi moartea. În 1953—54 este corespondent de război în Vietnam. În 1955 călătoreşte în China. În 1956—58 este consilier de ambasadă în India. „Am participat la trei războaie asiatice... Cu moartea e greu să faci cumetrie, dar, după cum se vede, n-am evitat-o prea mult, am privit în orbitele ei goale, mi-a rînjit în junglă şi pe mare. Interesul pentru oameni şi lume care se află în mine m-a salvat de frica cea mai omenească, frica de a trece singur peste pragul negru."

Noi călătorii stau la baza a numeroase volume: *Casa fără ziduri, Foc în junglă, Prietenul meu elefantul, Logodnicul timid, În împărăţia unui milion de elefanţi* etc. Cele două nuvele *Vremea musonului* şi *Norocosul* sînt produsul cel mai relevant al experienţei extrem-orientale: China şi Laos.

Oricît de diferite — tematic şi ca moment al creaţiei — ar fi nuvelele, scrisul lui Żukrowski se recunoaşte după o pagină, uneori după cîteva fraze. E semnul care nu înşală al unei individualităţi puţin obişnuite.

OLGA ZAICIK

NĂLUCA

Lui Jarosław Iwaszkiewicz

S-a înserat. Lumina puțină se cerne în odaie prin fereastra prăfuită, închisă ermetic. În aerul tulbure, somnolent, bîzîie muște sîcîitoare, presimțind o noapte răcoroasă. Din cînd în cînd, reflexele roșietice se frîng, tăiate de siluetele cailor, duși de căpăstru. Se aud nechezături, zgomot slab de copite și strigătele ulanilor care scot apa din fîntîni.

Simt cum îmi ard picioarele umflate în cizmele cu carîmbul înalt. Zac cu bluza descheiată, cu spatele sprijinit de peretele văruit. Marșurile acestea rapide și interminabile și luptele necurmate macină puterile cailor și ale oamenilor. Mi-e sete. Muștele mi se lipesc de fruntea transpirată. Îl văd pe căpitanul pe care l-a furat brusc somnul cum își tot sucește capul greu, căzut peste brațele cu vinele umflate, proeminente. Oftează, împingînd masa cu pieptul — care i se străvede pe sub cămașa ca o plasă, acoperit de un păr lucios de sudoare, cărunt, de bursuc —, făcînd-o să scîrțîie din încheieturi. Ceasul lui mare, de nichel, ticăie sonor sub coiful pe care și l-a scos din cap.

Jerzy, cu fruntea încruntată, împinge foaia de hîrtie mai către lumină și, îngîndurat, își atinge buzele cu vîrful creionului. Iar scrie una din nenumăratele lui scrisori care nu vor

pleca niciodată. L-am îndrăgit pe acest sublocotenent. Ne tutuim de mult. Pe Władek nu-l văd. În întunericul tot mai dens, rupe găteje pe genunchi. Zăresc luciul alb al cojilor de ouă și flacăra țîșnind sub gamelă.

— Lasă naibii giugiuleala, mormăie ștergîndu-și ochii înlăcrimați de fum, cel mai important lucru, frati-miu, e scrobul...

Dar Jerzy i-l arată pe căpitan :

— Taci.

Władek Wodnicki face un semn cu mîna de parc-ar zice : „Las'că știu eu", și se apleacă peste gamelele în care sfîrîie grăsimea.

— Cum simte mirosul de mîncare, cum se trezește. Iar tu, Jerzy, dă-le-ncolo de răvașe. Te-a iubit cît ai fost cu ea, la altceva să nu te aștepți... Îți închipui că floricica ta de crin moare de dorul tău...

Jerzy împăturește nerăbdător foaia, iar eu simt că urmează o poveste mai lungă.

De după fereastră se aude un tropot scurt, întrerupt și nechezat de cai ce se opintesc.

— Fir-ai al dracului, cum îl ții ? răcnește plutonierul Latoń. Vrei să-l betegești ?

Și din nou șirul de cai se îndreaptă în bună rînduială spre adăpătoare.

— Dacă n-ai să fii tu, are să fie altul. Ești sigur numai de ce e sub tine... Am avut odată o logodnică, la Przemyśl, asta da ! știa să iubească !

— Ai sedus o infirmă ! îl întrerupe cu spaimă batjocoritoare Jerzy.

— Cum o infirmă ? răspunde Wodnicki uimit și rămîne cu gura căscată.

Din cojile sparte de ouă, fire subțiri de albuș joacă în bătaia focului și i se scurg peste pantaloni.

— Păi ori era oarbă, de s-a putut înamora de o mutră ca a ta, ori n-avea creier în cap, și asta, orice-ai zice, tot o infirmitate e...

Coaja de ou zboară prin odaie și se fărîmă izbindu-se de perete. N-am putere să rîd. Simt o totală neputință în mușchi, banca mă apasă și tunica mă frige.

— Ce-ar fi să iasă careva dintre noi și să arunce o privire la cai...

— Las' c-o face Latoń în locul nostru, mormăie Jerzy, întinzîndu-se.

Da, de la moartea plutonierului-major, ambii plutonieri își dau multă osteneală. Cu toate astea trebuie să mă duc să văd caii cu ochii mei, să n-aibă rosături, să le supraveghez hrana, să controlez cum au suportat acest marș forțat.

Îi știu pe dinafară. Caii noștri iubiți. Trec prin întunericul tot mai adînc. Corbul meu, în șosete albe și cu fruntea țintată plină de înțelepciune. Tabor al lui Wodnicki, cu urechea retezată încă de pe cînd acesta era la școala de ofițeri și care-i atîrnă ca la catîri, dîndu-i un aer încăpățînat și viclean. Roibul puternic și bine legat al lui Jerzy Grabowski, ei, și Năluca — a căpitanului Chodakiewicz. Doamne, ce mai cal ! O iapă mai degrabă măruntă, cu un gît splendid arcuit, ochi de foc și o coadă plină de îndrăzneală. Și cum îl poartă ! Cînd se urcă în șa, greoi, masiv, cu picioarele de parc-ar sta pe fotoliu, ai zice cu

nepăsare, nici nu tresare măcar. Coiful îngust franțuzesc, pus cam pe-o parte, buza de jos împinsă înainte și în mînă cu o biciușcă. Cînd îl vezi trecîndu-și degetele prin coama argintie, îți vine să-l întrebi — cum ai făcut de ai încălecat această minune de cal. Căpitanul s-ar trage — pare-se — din tătari... Avea un fund lat, mai degrabă bun să stea îndărătul biroului, încărunțise, așa încît se bărbierea pînă sus, spre tîmple, uneori mă întrebam : „Oare ce mai caută pe front ?“ Se ținea departe de noi toți. Chiar și de mîncat mînca separat. Dormea separat. Cînd se dădea alarma pe regiment, întotdeauna se ivea primul, gata îmbrăcat în uniformă.

„Nimic nu știrbește mai tare autoritatea ofițerului, îmi spunea cînd soseam în goană, încheindu-mi centironul, nimic nu favorizează mai tare familiarismul, decît vederea ofițerului în izmene“ — și zicînd aceasta, arăta cu mîna spre cei doi sublocotenenți. Mi-o lua în nume de rău că mă împrietenisem cu ei. Principiul lui era : să păstrezi distanța și să asculți.

O singură dată făcuse prinsoare, era prin mai, cînd cu mobilizarea de probă. Wodnicki își rosese genunchii, călărind la trap. Căpitanul își bătuse joc de el, luîndu-l peste picior. Atunci Wodnicki — ne aflam la cazinou și se amețise — îi spusese : „Dacă dumneavoastră nu îndemnați calul cu genunchii și abia de catadicsiți să vă mișcați fundul în șa, e firesc să nu vă roadeți genunchii !“

Atunci căpitanul ceru să-i fie adus calul. I-au pus o monedă de cinci zloți între genunchi și șa. A mers la trap și la galop, apoi s-a înapoiat. Moneda se afla în același loc, parcă încastrată acolo. Era un călăreț neîntrecut.

Wodnicki — mai plăti un rînd, apoi încă unul, băurăm pînă tîrziu în noapte. Acum nimeni nu-și mai permitea să-l critice pe căpitan.

Gîndul la dragostea lui Jerzy, la scrisorile pe care le lăsa la fiecare popas, rugînd să fie expediate mai departe după trecerea nemților, imaginile cailor, ale luptelor și grija pentru tine, Mario, se împleteau strîns. Oare ești și tu ca celelalte ? Oare, la înapoiere, am să te regăsesc — la fel ca atunci, în gară, cînd am simțit pe buzele mele uscate gustul sărat al lacrimilor care-ți șiroiau pe față ? Dragostea, sentiment a cărui putere o resimțeam abia acum, îmi tempera în mod ciudat vehemența. Devenisem cu mult mai înțelegător, iubindu-te voiam să afle toți că tu erai aceea care îmi topea asprimea inimii. Uneori eram gata să le vorbesc de tine, dar ascultîndu-le spovedaniile banale și laudele golănești, mă temeam că nu-mi vor înțelege mărturisirile și că voi fi nevoit să-i ameninț ca să-i pot în sfîrșit liniști. Așadar, cu gîndul la tine, am șoptit : „Nu-i alta ca ea...“ și i-am văzut că se întorc cu fața spre mine, m-am dezmeticit. „Nu există altă iapă mai grozavă decît Năluca“, mi-am încheiat propozițiunea.

— Nici o femeie nu face cît ea, mi se alătură Wodnicki cu căldură, ce piept, ce păr! Vino, frate, să-ți string mîna. Ai aceleași gusturi ca și mine.

Veni lîngă mine și-mi strînse mîna.

— Ai văzut tu vreo femeie care să aibă asemenea picioare, zvelte și puternice, asemenea ușurință, grație ? Dă-le naibii de muieri !

Acum se înflăcără și Jerzy.

— Măcar o dată să pot șarja urcat în spinarea unui asemenea cal, asta știu că mi-ar plăcea...

Brusc căpitanul tresări, se încordă, întinzînd brațele pe masă, răsuci capul, mișcă din degete.

— Visează ceva, șopti Jerzy, iar Władek mai puse surcele pe foc.

Dar Chodakiewicz nu mai dormea. Se ridică greoi, abia deschizînd pleoapele umflate, se uită la noi cu o privire tulbure. Își trecu palma peste piept.

— Isuse, aici m-a lovit... și venindu-și în fire, scutură din cap și adăugă : M-a împuns în inimă, drept în inimă.

— „Visu-i minciună, Dumnezeu e credință", domnule căpitan, rosti cam prea sentențios Wodnicki.

Apoi deschise ușița sobei, jarul țîșni în direcția odăii, și după aceea brusc se făcu noapte.

— Am simțit cît se poate de limpede cum îmi străpunge plămînul, mormăi și aprinse lanterna.

— Uitați-vă, strigă, e și un semn !

Am aplecat cu toți capul, sub sfîrcul întunecat se vedea limpede o împunsătură roșie.

— Trebuie să vă fi pișcat un purice.

Trupul lui răspîndea căldură și un miros tare, usturoiat, de mascul.

— Sigur c-a fost un purice, se învoi el stingînd lanterna.

Îl auzeam cum se scarpină, unghiile îi scîrțîiau prin părul des.

— Ce-are să se întîmple cu Năluca, dacă într-adevăr ar fi să vă lovească ? îl întrebă Wodnicki brutal.

Nu se mînie, vedeam că e preocupat de coșmar.

— Luați-o careva dintre voi...

Își aprinse o țigară, apoi ascunse în palmă trei chibrituri. Se înstăpînise o tăcere stranie. M-am simțit stînjenit cînd i-am atins degetele strînse, ca s-apuc bățul folosit.

— Eu am bățul cel mai scurt ! strigă triumfător Jerzy.

— Eu pe al doilea, am zis.

— Fir-ar să fie, eu am întotdeauna ghinion, bombăni Wodnicki, sînt ultimul. Străduiți-vă, domnilor, să n-am prea mult de așteptat pînă dați ortul popii.

Dar nu rîse nimeni.

În tăcere am început să rîciim cu lingurile în gamele. Era complet întuneric.

Cînd am ieșit în ogradă, caii fuseseră duși în grajd. Un cîrd de grauri străbăteau livada, pregătindu-se de culcare, într-o hărmălaie nepăsătoare. Cerul era mai puțin apăsător, am

respirat adînc de cîteva ori. Gîndul la tine, Mario, nu-mi dădea pace.

Nu-mi place să dorm prin bordeie. M-am cățărat într-o despărțitură din hambar, peste un strat tare, bătătorit de snopi netreierați, era comod. Nu m-am dezbrăcat, ci mi-am descheiat doar centironul și mi-am lepădat cizmele.

Jerzy se și culcase lîngă mine. Puțin mai încolo Władek Wodnicki se lupta cu pătura. Stăteam întins, cu pumnul strîns sub tîmplă. Ceasul de pe braț ticăia iute și neliniștitor.

— Dormi? mi se adresă Jerzy, dar eu n-aveam chef de palavre și-am mormăit ceva. Ascultă! începu el să-mi sufle în ureche, întorcîndu-se pe o parte. Îți amintești de ziua cînd am plecat... florile, orchestra... Era și Ewa... Sigur ai văzut-o, și-a luat rămas bun de la voi... Purta o rochiță așa... colorată. Ah, rochiile astea de vară, care făgăduiesc atîtea și mirosul acela, ți-l amintești, de fete calde, bronzate de soarele de august. Se codi puțin, văzîndu-mă că tac, dar amintirile îi dădeau prea tare ghies, și luîndu-mi tăcerea drept aprobare continuă: De ce n-am avut-o atunci?...

Pe cînd îmi vorbea astfel, țîșniră și în mine, Mario, imagini ale întîlnirilor noastre. Mi-era foame de sărutările tale și de atingerea brațului tău. Mi se părea că-ți aud glasul mustrîndu-mă: „Motanule, tare îți mai place să te alinți..."

Iar Jerzy continuă:

— Chiar înainte de plecare am fost cu ea la cinema, se dădea filmul „Franța veghează..."

despre linia Maginot, așa ca să ne dea curaj. M-am aplecat și i-am atins piciorul. Încetișor am urcat mai sus, ea nu s-a tras îndărăt. Tremuram, de teamă să n-o sperii, îi mîngîiam delicat pulpa și genunchiul, pînă am atins o fîșie de piele goală, de deasupra ciorapului, a ținut ca la vreun sfert de oră, avea niște picioare lungi, minunate...

— Asta nu-i o dovadă că erau lungi picioarele ci că era mică viteza înaintării, murmură pe neașteptate Władek, care auzise ceva. Nici nu băgasem de seamă cît s-a foit, iar acum se cuibărise nevăzut în culcușul pe care și-l scobise.

Tăcurăm amîndoi, ofensați. Jerzy se așeză pe paie, se închină și oftînd din greu se culcă pe spate. Știam că ține ochii deschiși. Cu toate că suspinele lui mă făceau să zîmbesc cu milă, simțeam o bucurie răutăcioasă pentru faptul că și el suferea.

Nu știu cînd am adormit.

Nici nu i-am auzit certîndu-se în continuare.

Ulanul mă trăgea de un picior. Lampa afumată de abia desprindea din întuneric spinările cailor.

— Domnule locotenent, la domnul căpitan.

Zăceam fără putere, zdrobit de oboseală, mă durea tot trupul.

— Dar repede, mă zori el, văzînd că abia mă mișc,

Mă luptam cu cizmele. Trebuia să mă grăbesc. Jerzy fluiera în vis. Îmi venea să-i trag

un ghiont și să-l trezesc. Am alunecat printre cai. Zăceau întinși pe jos, în poziții ciudat de contorsionate. Fără să mai aștept să fiu anunțat, am deschis ușa. Era frig. Stelele sclipeau umede. În încăpere era întuneric.

— Domnul căpitan a plecat la domnul maior, bolborosi ordonanța, care moțăia pe un scăunel.

— Dracu să te ia, nu puteai să mă aștepți! am blestemat pe sub nas, tîrîndu-mă către sat.

Îmi mișcam anevoie picioarele țepene de oboseală. Niște cîini trecură pe lîngă mine, în goană, lătrînd. Apoi, auzind zornăit de pinteni, tăcură.

Îmi ordonară să mă așed. Lampa de gaz arunca un rotocol luminos pe hartă. Căpitanul mă privi în așa fel, încît pe loc mi se risipi liniștea olimpiană.

— La ora patru, adică peste un ceas și jumătate, vei lua ambele plutoane, eu îl voi lua pe al treilea. Ne îndreptăm spre Siemiatîn, Kowalówka. S-a-nțeles? întrebă cu asprime. Trei kilometri spre nord. Cătunul Topień. S-a-nțeles? Înaintați din direcția pădurii. Așteptați pînă vin pe șosea Începem după ce facem joncțiunea.

Îi urmăream degetul pe hartă. Un fluture de noapte năuc îmi tulbura vederea. Îl alungam cu mîna, dar el se înapoia cu încăpățînare lovind ușor sticla.

— E clar, nu-i așa! spuse strivind fluturele între degete și măturîndu-l de pe suprafața hărții. La trei și un sfert scularea.

— Am înțeles! Să trăiți, domnule căpitan, am răspuns. Mai aveam un ceas și ceva pentru mine.

Le-am strîns mîinile, apoi am salutat, căscînd cu nerușinare. Pe cer, spre miazănoapte, țîșneau dîre roșii. Cîteodată se auzea chiar și bubuitul înfundat al tunurilor grele. Frigul te pătrundea. Somnoros, priveam apatic norii întunecați care striveau stelele. Oftînd cu deznădejde, distribuiam ordinele.

Cu o bucurie răutăcioasă am pus să-i trezească pe amîndoi sublocotenenții.

Se luminase de ziuă, deși încă nu răsărise soarele. Ceața se tîra pe pămînt, presărîndu-l cu o rouă deasă. Bubuitul tunurilor se auzea tot mai deslușit. Am pornit în fruntea patrulei de recunoaștere. În trap întins m-am depărtat imediat de plutoanele, care abia se mai zăreau în urma noastră ca o șuviță neagră și mobilă. Caii odihniți înaintau sprinteni, nechezînd, dînd din cap, de-ți tresălta inima de atîta vioiciune. Soldații se dezmorțeau și ei. Ne-am desfăcut într-un arc de cerc larg și am ținut-o pe marginea pădurii bătrîne de pin, rară și aproape lipsită de tufișuri și lăstari.

După zarva pornirii, liniștea pădurii îmi potolea oamenii. Încetaseră să mai sporovăie. Picături mari cădeau din copaci. Învăluite într-o lumină albăstrie, crengile pe care nu se afla nici o pasăre stăteau nemișcate în aerul cenușiu. Ropotul copitelor se lovea de trunchiuri, înapoindu-se ca un ecou.

Brusc mă izbi conștiința unei dureroase însingurări. De n-ar fi fost ceața și mirosul de

lînă jilavă al mînecilor mantalei mi s-ar fi părut că visez. Mi-am făcut pe ascuns cruce și-am început să mă rog, dacă poate fi numită rugăciune acel simțămînt straniu de supunere și așteptare. Încredințîndu-mă Proniei care ne ducea la luptă, mi se părea că aud glasul îndoliat al tunurilor sunînd prin veac: „Vei trece ca și noi, vei trece..."

Deși tăcut și îngîndurat, îi conduceam drept și sigur, mînat parcă de un instinct ce nu dă greș, ca al păsărilor. Prin binoclu vedeam cum, la orizont, înaintează paralel cu noi celălalt pluton. Ba treceau în goană, în grupuri, prin locurile deschise, ba se întindeau în lanț la umbra albastră a sălciilor de pe marginea drumului. Recunoșteam în grupul din față pînă și trapul egal al Nălucii și silueta neglijentă a căpitanului.

O, de-aș putea dispune singur de voi, visam cu o pornire sălbatecă. Am lăsat jos binoclul. De i-aș putea lua și duce cu mine departe peste ogoare, undeva în spatele armatelor nemțești. Mi se năzăreau planuri ale drumurilor, ambuscade și șarje, de parcă, odată cu fîlfîitul steagului de ulani, s-ar fi rotit deasupră-mi ceva ce s-ar fi putut numi inspirație. Dar cînd plutonul dispăru din raza vederii mele, liniștea cîmpurilor acoperite de ceață, azurul îndepărtat, încă netrezit de lumină, poruncîră inimii mele tăcere. Abia acum am înțeles că rugîndu-mă să-i iau în stăpînire pe oamenii aceia, îl condamn pe el. „Nu, nu" — am șoptit și, venindu-mi în fire, am ordonat plutoanelor să intre în pădure.

Aici era mai întuneric. Nu se auzea bocănit de copite. Doar cîte un cal sforăia, cîte o creangă se frîngea și metalul se lovea de o piatră. Asta nu ținu prea mult. Ne oprirăm. Plutoanele se alăturară. Satul se afla în fața noastră, deschis, puțin mai la vale, vizibil ca-n palmă. Așteptam, drumul pe care-l avea de parcurs căpitanul era mai lung. În fața noastră, pinii rari și rămuroși întrețesuți de o pînză de păianjen umedă și cenușie ne acopereau, îngăduindu-ne să ne apropiem călare pînă la miriștile care, în fîșii lungi, coborau spre gardurile de nuiele. Acolo domnea liniștea. Nu se așteptau la venirea noastră. Din livada înroșită se înălța primul fum.

Simțeam în spatele meu șirurile dese ale călăreților. Latoń nu le îngăduise să iasă din rînduri, dar și așa, aplecînd crengile, priveau cu lăcomie satul adormit.

Sublocotenenții veniră în goană spre mine.

— Să șarjăm, să șarjăm, se buluceau călare, nerăbdători.

— Witek, pentru Dumnezeu, ai mai avut vreodată un asemenea prilej? zicea Wodnicki. Nici n-or să bage de seamă cînd o să le cădem în cîrcă!

Ogoarele și cîmpurile de cartofi mă ademeneau. Febra celorlalți mi se transmitea și mie. Brusc, din drum, răsună răgușit o trompetă, acoperită imediat de zarva și ropotul cailor năpustindu-se ca o lavină. Era plutonul căpitanului, care se apropia pe șosea desfășurat în evantai.

— Sabia în mînă ! am strigat și, fără măcar să strîngem rîndurile, ne-am năpustit din hățiș.

Simțeam cum crengile grele și elastice, despicate de piepturile cailor, ne izbesc peste coapse. Săbiile fulgerau în mîinile noastre. În față clănțăni pușca mitralieră scurt și tăcu. Ceilalți intrau în sat ca un torent. Îl vedeam pe căpitan năpustindu-se drept spre gardurile împletite, o vedeam pe Năluca înălțîndu-se fără nici un efort și cum, îndoind picioarele din față, trece dincolo cu un salt de-o frumusețe care-ți tăia răsuflarea.

Am dat frîu liber calului meu. Ulanii, lipiți de greabănul cailor, urlau ascuțit, cît îi ținea gura. Caii își lăsau urechile pe spate, înaintau tot mai repede. Copitele loveau în răzoarele uscate de cartofi și înălțau un praf ca o spumă. M-am aplecat. Pînă s-o îndemn cu pintenii, iapa sări, nelăsînd pe nimeni să i-o ia înainte. Mi se zgîlțîiau măruntaiele. Pămîntul începu să se clatine aprig sub valul turbat al galopului.

Palma în care strîngeam sabia mi se umezi. Șuieratul înalt al gloanțelor de deasupra coifurilor nu făcea decît să sporească frumusețea acestui zbor peste cîmpul de toamnă, de abia atins de luciul sticlos al răsăritului de soare. Simțeam cum mi se crispează obrazul de o încîntare dureroasă. Nu-mi păsa de nimic. Ce însemna tinerețea, dragostea, cînd nările mi-erau pline de miros de cai, de focuri de pușcă și de sîngele cald pe care aveam să-l vărsăm peste o clipă. Miriștea jilavă, strivită de potcoavele cailor, ne azvîrlea în obraz picăturile de rouă care se scurgeau apoi încetișor, ca niște lacrimi.

Calul își smucea capul, încercînd să se elibereze din mîna mea. Se avîntă ducîndu-mă peste șanț spre clădirile din care începeau să se reverse nemții. Ieșeau în goană dezbrăcați, numai în cămașă, smulgîndu-și unii altora arma din mînă. Unul din fața mea, care trăsese pînă atunci de două ori, mișca țeava armei într-o parte și în cealaltă, nedecis în cine să tragă. Gardurile sfărîmate trosneau. Am întors calul hotărît să-l atac din dreapta. El îmi observă manevra. O frîntură de secundă ne privirăm drept în ochi. „Să nu ucizi“ — îmi fulgeră prin minte. Dar pînă să aplec sabia, ascuțișul îl și străpunse ușor. Dus de cal înainte, l-am văzut cum se prăbușește și cum din rana înfricoșătoare sîngele țîșnește înspumat. Focurile de armă zburau în umbra cenușie ca niște așchii. Eu nu loveam, ci-i răsturnam prin simpla mea trecere. În urma mea veneau ulanii. Se năpusteau mai mulți asupra unui grup și, proptindu-i pe nemți în pereții grajdurilor, începeau să-i taie cu mînie, țărănește, icnind din greu.

— Nu luați prizonieri ! am auzit glasul răgușit al plutonierului Laton.

Cîteodată ulanii se năpusteau înaintea mea. Atunci vedeam trupurile căzute, răsucite în mod ciudat, chiar în pragul ușilor, acoperindu-și după moarte capul cu brațele sfîrtecate. Un ofițer, pitit după trunchiul unui copac, trăgea în noi dintr-un pistol de calibru mic.

Gloanțele zburau în direcția noastră cu un fîșîit mînios...

Am străbătut satul în galop. Am trecut prin fața bisericii și a eleșteului cu apă cenușie, fără reflexe, ca o oglindă aburită de răsufletul cuiva. De fapt, totul se isprăvise. Am vîrît sabia în teacă și am luat pistolul în mîna dreaptă să-l pun în coburi. Sub picioare scîrții pietrișul.

În fața mea era tunelul întunecos al aleii pe care o închidea la capăt peretele alb al conacului. Trei nemți, care o luaseră la goană venind dindărătul coloanelor, nu încercau să opună rezistență. I-am ajuns din urmă repede. Două automobile zăceau părăsite printre arbori. O fată, numai în cămașă, se lupta să deschidă fereastra. Nevenindu-i să-și creadă ochilor, rămase cu brațul ridicat, cu sînul desenat limpede sub mătasea transparentă în bătaia soarelui și mă privea țintă cum treceam peste straturile de flori. Am strîns iapa între genunchi. Gemu, sărind greu, șuvițe de spumă prelingîndu-i-se din bot.

Ofițerul se răsuci în direcția mea și brusc trase... glontele țiui printre crengi. Apoi se cățără pe gardul din lemn de mesteacăn. Atunci am tras eu. Piciorul îi alunecă. Se aplecă încetișor și rămase astfel agățat de gard, cramponîndu-se cu degetele de ostrețe. Ceilalți doi ridicară brațele. Cînd își lepădară coifurile grele, le-am văzut fețele de băiețandri și buzele strîmbate de spaimă, gata parcă să plîngă.

— Nu trageți! Nu trageți! mă implorau.

Am rămas nemișcat, surprins de liniște. Trecu o pasăre fluierînd. Am înălțat ochii. Cuprindeam acum cu privirea copacii bătrîni, luminați de jos, înălțîndu-și coroanele ca de ceară pe fondul cerului de un albastru-spălăcit. Niște mere verzi și mari îndoiau crengile.

— Scoateți-vă ghetele.

Tresăriră, scînciră ceva, convinși că aveam de gînd să termin cu ei. Dar i-am amenințat cu țeava armei și imediat se potoliră. Le-am poruncit să se cațere în pom și să-l scuture de fructe. Se urcară ușor și merele se rostogoliră în iarbă. Coborîră, le strînseră în manta. Unul dintre ei luă cel mai frumos măr, îl frecă de tunică și mi-l întinse. Acum, aproape rîzînd, încărcați cu strania lor pradă, legănîndu-și coifurile de curele ca pe niște coșuri, pășeau înaintea mea, mulțumiți că războiul, suferința și moartea sînt în urma noastră, iar înaintea noastră...

Mușcînd din măr, cu gura plină de suc dulce, îți pomeneam numele, Maria, ca pe un talisman. care mă restituia acestei lumi, acestei toamne liniștite, acestei zile de vară tîrzie, acestei ore pline de dragoste arzătoare. Adusă ca prinos ție? Nu știu...

Acum tot satul se deșertă pe străzi. În felul acesta ieși la iveală că grupuri mari de refugiați se adăpostiseră prin casele de țară. Un cîrd de gîște trezeau din amorțeală apa eleșteului cu aripile lor albe. Erau aduși caii, uzi de transpirație.

Plutonierul Laton se apropie de mine. Cu o precizie exagerată raportă, lovind din pinteni și salutînd :

— Avem doar doi morți și cîțiva răniți mai ușor.

— Cine a murit ?

— Domnul căpitan Chodakiewicz a fost ucis. Un glonte l-a nimerit în gură.

Ne-am privit lung în ochi.

— Ați încheiat șarja singuri ?

— Da, îmi răspunse simplu.

Civilii ne înconjurară. Le aduceau ulanilor ulcioare cu lapte și bucăți mari de pîine. De această revărsare de bucurie beneficiau pînă și prizonierii, care erau scoși de prin ascunzători și alungați în drum. Niște gospodari ne salutau, iar copiii, cu glasuri pițigăiate, ne cereau să le dăm caii să-i țină.

Am descălecat de pe Corb. Preotul, într-o sutană ponosită, venea din parohie alergînd spre biserică să aducă bandaje. Cadavrele zăceau la piciorul zidului pe gazonul jilav, descoperite, expuse privirilor tuturor. Și începură să sape groapa comună pentru nemți. I-am cerut preotului să noteze numele celor căzuți. Apoi am îngenuncheat, dar nu eram în stare să mă rog. Abia acum mă cuprinse spaima. Căpitanul era țeapăn. Pe una din mîini, cu care își ștersese gura, se închegase o picătură de sînge. Asta era tot. I-am cercetat buzunarele. N-avea nici un fel de scrisori. Fotografiile unui băiețaș, niște cărți de vizită. I-am luat ceasul și i l-am dat tot preotului să-l păstreze. La el era mai în siguranță. Am

priceput brusc cît eram de tînăr, de necopt. Mi s-ar fi putut întîmpla mie, s-ar fi putut ca... Evitînd să-l privesc pe căpitan, am poruncit să-l acopere cu o pătură. În timp ce mă îndepărtam, încercînd să alung aceste gînduri, vedeam cu o claritate înspăimîntătoare iarba călcată în picioare, care începea să se veștejească, mănunchiul de tufănele pe care-l pusese o fetiță șchioapă și lumînările înfipte în pămînt de niște babe lăiețe, lumînările cu pîlpîiri aproape nevăzute în soare.

— Vă rog să le faceți o slujbă, părinte, i-am șoptit vîrîndu-i niște bani în mînă.

— Știu, știu, nu-i nevoie. O fac așa, de la mine, îmi spuse, respingînd banii.

Cu toate că mă apucasem, cu o voiciune suspectă, să desemnez locuri de încartiruire, porunceam să fie controlate armele dobîndite în luptă, lămuream niște lucruri și dădeam ordine, aveam tot timpul în fața ochilor silueta aceea rigidă, acoperită cu o pătură. Strîngeam pumnii, ca să nu scot un țipăt lipsit de sens, dar cît de adînc împlîntat înlăuntrul meu !

Atunci l-am văzut pe unul dintre ulani, aducîndu-mi-o pe Năluca. Iapa pășea agale, cu băgare de seamă. Am luat hățurile. Mă privi cu niște ochi plini de înțelepciune, de parc-ar fi înțeles pierderea. Mă atinse de cîteva ori cu nările, neîncrezătoare, și întorcînd capul ei frumos, necheză întristat.

O jale adîncă îmi strînse inima.

— Nălucă ! Nălucă ! am strigat mîngîindu-i pielea umedă și lipicioasă.

În timp ce luam hotărîri ferme de tipul :

„Întreaga mea voință am s-o consacru acum soldaților, toate gîndurile și sentimentele mele vor fi ale lor" — mîngîiam cu mîna grumazul neted al calului, pielea lui cutremurată de o tresărire nervoasă. Și brusc m-am pomenit cu gîndul că Năluca era a mea, că n-aveam s-o dau din mînă nimănui. „Ba nu", mi-am venit iute în fire. Afurisitul acela de tras la sorți. „Am să ți-o aduc numaidecît" — am șoptit, zbuciumat.

— Da, Jerzy, acum Năluca îți aparține...

„Fiecare lucru la timpul său... la timpul său..., îmi șuiera parcă în urechi, de aceea îți și vine atît de ușor să faci acum acest gest de renunțare."

Brusc am înțeles limpede ce se petrecea în mine. Oare contam pe asta ? „O, Doamne, mă rugam în gînd cu cea mai mare sinceritate — rîvnesc la acest cal, dar Tu știi, doar știi că nu cu acest preț..."

Wodnicki își trecu brațul pe după umerii mei și, privind lung la Năluca, mormăi :

— Iar acum, frățioare, iată că mă apropiai cu un pas.

— Tacă-ți gura ! am urlat la el furios.

— Dar ce-ți închipui, se repezi el la mine, că doar tu ai inimă ? Și eu am fost să-l văd. Zace țeapăn... și ce-i cu asta ? Să lăsăm sentimentalismele. Azi trăim, mîine poate vom fi în groapă...

— Ai băut ? l-am întrebat abia stăpînindu-mi indignarea.

— Automobilele sînt pline de sticle. Ia arată-mi-o și mie.

Îmi luă hățul din mînă și-o conduse încetișor, întristat.

— Doamne, ce ușor se întîmplă ! Un', doi, și gata...

Iar iapa îl urma cuminte ca un cîine.

În ograda din fața școlii, unde alesesem locul de încartiruire, stătea Jerzy, explicîndu-le ceva fugarilor. Brusc o fată trecu drumul și-l îmbrățișă lovindu-l ca o undă care urcă pe mal. Mi se păru că pe sub haina militară și puloverul cărămiziu se îmbrățișau două trupuri tinere și elastice. Am recunoscut-o numaidecît. Un păr negru, dezgolindu-i energic fruntea și tenul oacheș.

Am simțit o înțepătură în inimă. Ce n-aș fi dat, Maria, să te pot prinde și pe tine astfel din mulțimea fugarilor, ca să te mai strîng măcar o dată tare în brațe, să mai vorbim măcar o dată rîzînd și sărutîndu-ne. Cît de bine aș fi știut să mă bucur de aceste clipe ! Îl invidiam.

— Așadar, ești de acord, iubito, ești de acord ! repeta el ca beat de bucurie.

— Dar acum, pe loc, că dacă e vorba să aștept mult, mă mulțumesc cu cuvîntul tău.

— Wituś, strigă la mine, vino încoa. Am nevoie urgentă de tine. Ewa, el e locotenentul nostru.

— Vă țin minte, îmi spuse zîmbindu-mi și dîndu-mi mîna.

Probabil că văzuse în ochii mei un semn de simpatie, sau chiar ceva mai mult, acel ceva ce înflorește într-un bărbat sănătos și dornic de dragoste la vederea unei fete tinere.

— Vrem să vă rugăm să ne fiţi martor, vrem să ne căsătorim imediat.

Ne luă pe amîndoi de braţ ca să ne povestească cum plecase cu maică-sa, cum se rătăciseră chiar ieri una de cealaltă, cum mama ei plecase cu un automobil străin. Ba ne vorbi chiar şi despre săculeţul pe care-l purta la gît cu jumătate din banii bătrînei şi nişte bijuterii modeste, de familie.

— Dacă-i aşa, iată şi un dar de nuntă, îi spuse Wodnicki posomorît, aducîndu-i-o pe Năluca.

— Cum ? Căpitanul ?

— Păi da.

— Azi el, mîine eu, fiecare cum îi e scris, spuse Jerzy. Dar se însenină numaidecît şi continuă : Ewa, ai mai văzut asemenea minune ? Sînt atît de fericit ! Un cal ca ăsta şi tu, un cal ca ăsta şi tu ! repeta înnebunit, prefirînd cu degetele coama calului.

Ewa mă privi complice. Era puţin jignită de această succesiune.

— Nu prea mă pricep la cai, începu ea cu băgare de seamă.

— Presupun că în cazul de faţă nu e nevoie să fii un cunoscător, izbucni el strîngînd-o tare de încheietura mîinii, e de ajuns să deschizi bine ochii şi să ai într-o oarecare măsură simţul frumosului.

— Vii cu noi ? l-am întrebat pe Władek.

— Vă descurcaţi şi fără mine, eu trebuie să mă ocup de Năluca.

M-am temut ca rămăşiţele pămînteşti ale celor căzuţi să nu le strice dispoziţia, dar fuseseră luate de acolo. Căpitanul zăcea în capelă, într-un coşciug cît o haraba, recuzita ritualului religios. Aceeaşi fetiţă şchioapă aşeza braţe întregi de tufănele pe care i le dădea plutonierul Latoń.

Preotul nu le făcu nici un fel de greutăţi. Se spovediră scurt şi nu ştiu dacă erau cu totul dezmeticiţi cînd le înfăşură mîinile cu stola şi le porunci să repete cuvintele jurămîntului de credinţă. Trecurăm după aceea în sacristie. L-am chemat pe Latoń şi i-am cerut să semneze actul. Strîmbîndu-şi gîtul, îşi smîngăli cu băgare de seamă literele numelui : Franciszek Latoń.

— Scrie plutonier-major în loc de plutonier.

— Dar oare am dreptul s-o fac ?

— Asta las-o în seama mea, m-am repezit la el. Mă ocup eu s-o rezolv.

— Aşa arată cu mult mai bine, îmi spuse ridicînd cu duioşie documentul.

— Mult noroc, le-am urat, dar în mine stăruia o întrebare dureroasă : „De ce vă merge astfel din plin, de ce tocmai vouă ?“

— Iar acum sărutaţi-vă, strigă Jerzy cu generozitate. Witek mi-e prieten, aş vrea să vă împrieteniţi şi voi...

M-am aplecat să-i ating obrazul cu buzele, dar ea se răsuci şi, prudent, mă sărută pe gură.

În faţa bisericii răsunară furgoanele şi se arătă infanteria. Eram chemat la statul-major. Le-am mai urat o dată : „Mult noroc“, într-un fel de parcă renunţam la ceva de-al meu, parcă

le dădeam lor totul. Apoi am plecat încetișor, cuprins de o neînțeleasă tristețe.

Ziua era fierbinte și scurtă. Infanteria se scurgea neîncetat. Pădurile din jur revărsau regimente întregi, era de necrezut ca o asemenea masă de oameni să fie nevoită a se supune. Te făcea să te gîndești la niște puteri vrăjmașe cumplite, la o forță funestă în stare să silească aceste mii de oameni să se scurgă spre răsărit.

Țăranii stăteau înșirați de-a lungul drumului, le întindeau soldaților pîine, apă în ulcioare, cartofi fierți. Nu era timp de odihnă, ofițerii ne zoreau. Tunurile care treceau neîncetat pe cele două laturi și cerul întunecat de fumul incendiilor erau o dovadă că lupta se întețea. Încă de pe la ora patru, soarele coborî spre asfințit, aerul deveni mai dulce, se lăsă un amurg lung și cald. Puțurile erau secate. Soldații rupeau rîndurile, intrau în eleșteu pînă la genunchi, scoteau apa cu coifurile și beau cu lăcomie. Ai fi zis că-i mistuie un foc nestins, fiindcă apa scădea, văzînd cu ochii, pînă ce se ivi pe marginea eleșteului un mîl negru, mirosind a frunze putrede.

Babele nu le mai aduceau decît morcovi și napi care cronțăneau în dinți.

O companie trecea cîntînd. Oamenii, femeile, care căutaseră zadarnic să se aciuiască pe aici și care, conform ordinului, mai înainte de a se lăsa noaptea, trebuiau să se retragă mai departe, spre interior, izbucneau în plîns. Odată cu cîntecul s-ar fi părut că renaște speranța și încrederea în puterile noastre.

— E de ajuns ca vreo două companii să treacă astfel prin sate cîntînd, ca toți să fie siguri că vom învinge, spuse un rezervist cu mîna într-o eșarfă, căruia îi dădusem ultimele mele țigări.

Toată ziua m-au reținut la statul-major. Doream să lăsăm cu orice preț caii să se odihnească. Noi rămîneam pentru operațiuni de întîrziere — să ținem în loc unitățile dușmanului care în mod sigur în acea noapte sau cel mai tîrziu a doua zi dimineața aveau să încerce să bareze aceste uriașe manevre.

Jerzy trimisese după mine de cîteva ori. Cînd, în sfîrșit, am găsit o clipă liberă pentru mine, se lăsase seara molcomă și tăcută. Acordeonul răsuna pînă departe, cîntece țipătoare și strigăte de vivat se înălțau tot mereu. Proaspăt bărbierit, cu părul netezit, mă simțeam destins, ca de sărbătoare.

Directorul școlii, pătruns de ceea ce făcea, tocmai turna vodcă în pahare. Erau mulți oaspeți la masă și numeroase haine militare. Nici nu le distingeam bine fețele prin fumul des de țigară amestecat cu aburul roșu al apusului. Cînd mă văzură, izbucniră strigăte vesele și Wodnicki se repezi spre mine cu o sticlă în mînă.

— Dați un pahar mai mare ! striga. Lasă, nu te mai codi, trebuie să ne ajungi din urmă ! Hai, noroc !

N-aveam deloc de gînd să refuz.

— În sănătatea tinerei perechi, am strigat și am dat paharul pe gît.

Vodca îmi ardea gîtlejul. Mă așezară în capul mesei, unde mai stătea răsturnat pe scaun un maior descheiat la tunică. Tot izbea cu pumnul în masă, fiindcă nu prea voiau să dea ascultare prezicerilor lui. Avea și o grămadă de medalii atîrnate pe piept. Ewa părea obosită de lume, de zarvă, cu atît mai mult cu cît vodcă era berechet, dar mîncare cam pe sponci, așa încît fețele mesenilor luceau, iar ochii le erau tulburi. Petrecerea căpăta un caracter tot mai democratic, mai întîi subofițerii, iar după aceea ulanii începură să se înghesuie în odaie, atrași de băutură și de sunetele acordeonului. Sala alăturată fiind golită de bănci cît ai clipi, se găsiră pe dată dansatori și se porni o polcă veselă, îndrăcită.

— O bomboană de fată, îmi șopti Wodnicki la ureche, are noroc flăcăul.

— Sînt atît de obosită, spuse Ewa, încercînd să se scoale de la masă.

— Nu ne părăsiți, nu ne lăsați singuri, se văicări maiorul, îmbrățișînd-o cu familiaritate.

— Administratoarea pregătește patul, începu să spună Wodnicki în mod confidențial. Cearceafuri curate... Nu știu dacă nu cumva or să vi se pară stingheritoare.

— O, nu, spuse Ewa rîzînd sfidător, dar am simțit că în sinea ei se încordase. Văd că dumneavoastră, bărbații, aveți mai mari emoții cu noaptea care vine, decît mine. Ajută-mă să ies de aici, mi se adresă aproape poruncitor.

Prin urmare, am eliberat-o de pe locul ei și am condus-o pînă în fața casei. Colibele erau întunecate. Creștetele copacilor păreau roșietice în amurg și crucea din vîrful clopotniței sclipea. Iar pe drum, într-un nor de praf, se scurgeau la nesfîrșire infanteriști înarmați. Nici n-am băgat bine de seamă cînd mi-a luat-o Jerzy pe Ewa. Soldați străini intrau în tindă, cerînd lapte sau o bucată de pîine, dar nu mai rămăsese nimic, căpătau doar un păhăruț de vodcă și se înapoiau în șirurile negre ale coloanelor în marș.

— Domnule locotenent, există miere ! strigă cineva vesel din livadă.

Doi ulani, punîndu-și măștile contra gazelor și înfășurîndu-și capul cu pături, spărseseră prisaca din spatele casei.

— Miere ! Miere ! îi auziră strigînd cei care se aflau în casă.

Fereastra se deschise cu zgomot, am simțit un curent de aer fierbinte, mirosul înțepător de trupuri transpirate, de haine militare, curele și de fete încinse de dans.

— Aduceți-o încoace, aduceți mierea ! țipau care mai de care.

Directorul se repezi pînă în pivniță și se înapoie cu o garniță plină ochi. Se buluciră toți în jurul lui, zdrăngănind nerăbdători din gamele.

— La rînd, domnilor, respectați ordinea, mormăia maiorul clătinîndu-se pe picioare.

— Nu-ți bate capul cu el. E unul dintre cei care au îmbrăcat uniforma, ca să se pună mai

uşor în valoare, are un depozit de tutun cu ridicata, la Cracovia.

Se lăsa o noapte apăsătoare. Vodca îmi limpezise mintea. Aşezat lîngă fereastră, ascultam acordeonul care se împleticea. După plecarea mirilor, petrecăreţii nu mai ţineau seama de nimic. Ţipetele ascuţite ale fetelor dezlănţuite nu făceau decît să-i stîrnească pe ulani. În întunericul gros, ca îmbibat de praf, în încăperea aceasta se rostogoleau gheme întregi de pulbere, în mijlocul zgomotului de cizme şi-a zornăitului de pinteni. Uneori cîte o pereche se strecura în livadă. Aduseră o lampă, dar lumina prea puţin, cu flacăra ei gălbuie care se legăna sub tavan.

În drum răsunau în continuare paşii grei ai infanteriştilor.

Un soldat se desprinse din întuneric şi strigă :

— Daţi-mi de mîncare !

Stătea astfel sprijinit în carabină, dar dîndu-şi seama că în vîrtejul dansului nimeni nu-i aude glasul, făcu un pas înainte, se codi neavînd pahar, apoi îşi suflecă o mînecă, vîrî braţul pînă la cot în garniţă şi lingînd mierea lipicioasă se reîntoarse în şuvoiul celor care mărşăluiau pe drum.

Noaptea nu mă înviora. Mi-am cuprins capul în palme. Uruitul şi marşul, goana disperată a acestei turme uriaşe, nechezatul cailor şi sunetele dogite ale paşilor înăbuşiţi de pulberea drumului, toate mă umpleau de tristeţe. Iar aici, alături, în întuneric, prin boschete şi tufişuri, şoapte şi chicoteli. Îmi simţeam inima bătînd egal, de parcă n-avea să se oprească niciodată.

Nu-mi dădeam seama dacă trece cineva pe lîngă mine. Nu pricepeam imensitatea problemelor, eram o fărîmă plină de dor şi suferinţă, purtată laolaltă cu ceilalţi în această noapte furtunoasă de război.

Cîntecul se lăbărţa în acorduri de beţie. Acordeonul cînta plîngător. Îmi strîngeam fruntea în palme şoptind rugător : „Nu te mai gîndi, hai, nu te mai gîndi !" Îmi veneau în minte imagini duioase ale întîlnirilor noastre, Mario. Ochii tăi verzi ca apele primăverii, adunate din topirea zăpezii. Cît de singur şi de părăsit mă simţeam. Zadarnic îmi spuneam : „Mă aşteaptă..." Căpitanul, ţeapăn sub pătură, caii, goana, crengile şi dîra întunecoasă în smocurile de niprală, şi stropii de rouă. Şi brusc o dorinţă sălbatecă de a te avea încă o dată, înainte de a se aşterne peste mine iarba veştedă. Să mă năpustesc în mulţimea asta care se înghesuie în umbră şi să smulg vreuna dintre fetele zdravene, fierbinţi... Pe oricare, pe oricare... Noaptea asta, noaptea asta fierbinte... O, Mario, te doream atît de aprig, de parcă trupul tău alb de femeie mă putea izbăvi şi apăra.

Dar nici măcar n-am înălţat capul. Lumina se întindea pe chipuri ca un ulei de aur. Infanteria se domolise, se mai auzea doar ca un murmur. Şi în mine flacăra se retrăgea, am întors capul, sprijinindu-mi tîmpla de zid. Eram plin de amărăciune ca de-un geamăt reţinut.

Cînd am ridicat fruntea, la celălalt capăt al băncii şedea o fată, aceeaşi fetiţă şchioapă care acoperise cu flori trupul căpitanului. Stătea ascultînd, cu gura întredeschisă şi deodată am simţit cum mă cuprinde un val de duioşie. Cornul argintiu al lunii se zărea deasupra acoperişului. I-am atins obrazul, plîngea. Am ridicat-o uşor, am sprijinit-o de pieptul meu. N-avea mai mult de cincisprezece ani. M-am aplecat deasupra ei. Mi-a oferit buzele serioasă, reculeasă, cu ochii închişi.

— Fii liniştită, i-am şoptit, n-ai de ce să le invidiezi pe celelalte fete.

Nu ştiu dacă mă înţelegea, dar şi eu mă eliberam astfel. Inima mi se liniştise, împăcată. Am stat un timp nemişcaţi. Bucăţica de lună, de deasupra acoperişului, mai pîlpîi şi se stinse. Simţeam pe buze gustul proaspăt-amărui al buzelor ei de copil.

Brusc în odaie izbucni scandalul şi maiorul urlă cu glasul lui de bas :

— Cară-te ! apoi încă o dată, mai tare : Cară-te !

— Du-te de te culcă, i-am şoptit copilei, apoi ca măcar în inima ei să las o urmă oarecare, am adăogat : Şi nu mă uita.

Fata dădu din cap ascultătoare.

— N-am să te uit, oftă, din nou cu lacrimi în glas. N-am să te uit, repetă la plecare ca pe-un legămînt.

Am intrat iute în odaie. Maiorul se luase de piept cu un civil.

— Măsoară-ţi cuvintele, zbiera civilul, şi eu sînt ofiţer.

— Ce naiba v-a apucat ? am răcnit la ei. Ce pofteşti ?

Era o asemenea duhoare în încăpere, încît mă izbi în faţă, iar tîmplele începură să-mi zvîcnească.

Se opriră. Acordeonul gîfîi şi se stinse.

— Există pe aici vreun comandant, vreun comandant treaz ? striga civilul în tăcerea plină de încordare.

— Eu sînt.

— Ştiţi că aştern sub cai ovăz curat, încă netreierat, în loc de paie ? Cînd le-am spus cu vorba bună, m-au dat pe uşă afară, din propriul meu grajd. Ce-i asta ? O armată biruitoare într-o ţară cucerită ?

— Gura ! răcnea maiorul. Bine fac. Trebuie ars totul în urma noastră, să nu cadă nimic în mîna nemţilor.

— Vin cu dumneata, am să-i liniştesc.

— Oare vă vor da ascultare ? întrebă omul privindu-mă cu neîncredere. Pentru Dumnezeu, să prăpădeşti atîta amar de grăunţe, păi cum aşa, adică în urma voastră să nu mai rămînă nici Polonia !

Pe drum continua să treacă infanteria. Curelele scîrţîiau, nisipul foşnea sub furgoane, bucătăriile de campanie zdroncăneau, împrăştiind sclipiri de jăratec. Cînd necheza vreun cal îi răspundeau toţi caii noştri de prin grajduri. I-am ocărît pe ulani. Noaptea era adîncă, deşi nu era prea tîrziu. Am verificat gărzile. Se aflau la locurile lor.

Caii se foiau prin grajduri neliniştiţi. Scormoneau spicele pline din iesle. Am vrut să mă

urc într-un culcuş, dar un ulan îmi atrase atenţia că mai e culcat acolo un sublocotenent cu soţia lui şi că i-a interzis să mai lase şi pe alţii să intre în grajd.

Am ieşit în livadă şi m-am aşezat pe manej. Într-un locşor cu frunze şi cu paie bătătorite pe jos, rupt de lume, mi-am împreunat mîinile încercînd să mă rog. Dar un glas gros, susţinut de acordurile armonicii, răcnea :

Dar o babă,
Cam neroadă,
Vrea să vadă
Ca să creadă...

Şi din nou mă năpădi jalea. „Mă vei aştepta oare ? Nu mă vei uita ? Acolo, eroicii apărători ai Varşoviei tînjesc şi ei, înainte de moarte, aşa cum tînjeşte oricare dintre noi..."

Ce reprezenta pentru mine clipa asta pe care o umplea un cîntec deşucheat ? Încotro mă împingea noaptea întunecată, încărcată de aromele toamnei ? Infanteria continua să treacă. Brusc mi-am spus : „Totuşi s-au culcat în grajd. "

„Virgo intacta", îmi şopti parcă cineva în ureche.

„Stau culcaţi pe nişte pături aspre cu miros zdravăn de cal."

„Virgo intacta, virgo intacta..."

„Dă-mi pace", am spus, lovind din picior. Şoapta încetă, nici inima n-o mai simţeam atît de încrîncenată. Am strîns cureaua, am mutat revolverul.

„De ce n-aş trage un pui de somn în patul vostru de nuntă ?" şi-am zîmbit acestui gînd. Am străbătut curtea. Ulanii şedeau în faţa casei, cu cîte-o fată, ţinîndu-se de mînă. De parcă s-ar fi vorbit, nu se mai sculau în picioare, prefăcîndu-se că nu mă recunosc în întuneric.

Iar mie mi se tot părea că cineva s-a luat după mine, încît pînă la urmă am întors capul.

Cel cu acordeonul continua să cînte, dar numai pentru el, mult mai încet, fiindcă dansul se sfîrşise.

Am apăsat clanţa. Era încuiat.

— Pentru că aşa e la noi, perora maiorul umblînd de colo pînă colo prin odaie, în timp ce se dezbrăca încetişor. Îl auzeam cum azvîrle părţi ale echipamentului. C-aşa e la noi... cum a luat fiinţă Polonia, cei mai îndrăzneţi au apucat-o de ţîţe, de le-a curs timp de douăzeci de ani lapte în gură... Iar dacă vreunul s-a lăsat ademenit cu vorbe de dragoste, s-a apropiat prin dos şi s-a ales cu un rahat !

Am simţit că iau foc. Am împins uşa din toate puterile, dar rămînea încuiată. Maiorul continua să-şi debiteze sarcasmele cu gravitatea omului beat. Tare mi-ar fi plăcut să pot pătrunde înăuntru şi să-i ard vreo două, să-l pleznesc pînă s-ar fi învăţat minte.

Noaptea aceea parcă se înverşuna împotriva mea încercînd să mă adape cu otrava tristeţii, dovedindu-mi cumplita inconsistenţă a oricărei fapte, a oricărui imbold, a oricărui gînd şi a oricărei jertfe.

„Du-te, apăr-o pentru ei, chiar şi merită pentru o atare Polonie..."

Isuse, fie-ţi milă, am icnit.

Am făcut încetişor cale întoarsă. M-am oprit în prag surprins de tăcere. Soldaţii, topiţi în noapte, tăceau ascultînd. Scîrţîitul încetase. Infanteria nu mai trecea, doar pulberea continua să plutească sub licăritul stelelor. Era linişte, aproape că-ţi ţiuiau urechile. Am ieşit în drum. Văzduhul rămăsese îmbibat de miros de trupuri încinse, harnaşamente şi cai.

Am cotit în direcţia hambarului alăturat. Nişte bălării, grele de rouă, mă loviră peste picioare. Aici era încartiruit Wodnicki. M-am prăbuşit, fără să mă mai dezbrac. Mă cufundam într-un somn febril, cu obrazul vîrît în mireasma de paie şi grîne uscate. Mă simţeam, în sfîrşit, liber. Încercarea rămăsese în urma mea.

A doua zi dimineaţa, conform ordinelor primite, părăseam satul. Atunci cînd în aerul proaspăt al zorilor am simţit şaua tare şi crupa muşchiuloasă a calului, toate iasmele nopţii se risipiră.

Sublocotenentul Wodnicki se uita cu o curiozitate suspicioasă la Ewa.

— Nu se vede nimic pe ea, îmi spuse lovindu-mă peste scara şeii.

— Ce-ai vrea, să-i fie scris pe frunte? i-am răspuns ridicînd din umeri şi călărind înainte.

Refugiaţii stăteau în faţa caselor ţărăneşti, fluturau din mîini, femeile făceau asupra noastră semnul crucii. Fetiţa şchioapă se apropie

de noi cu un buchet de tufănele. Încercă să mi-l dea, dar Jerzy ne despărţi cu Năluca şi luă el florile.

— Nu-s pentru tine, îi strigă fetiţa.

Apoi, văzîndu-mă cum o salut, pe ea şi numai pe ea, înflori într-un zîmbet de fericire.

Ne-am pus cîte o floare la tunică, roşii-aprinse cu puncte aurii, şi un mănunchi întreg Wodnicki îl aruncă Ewei în căruţă. Arseră cu aroma lor amăruie pînă ce praful stîrnit de copitele cailor le stinse.

Am oprit după ce-am străbătut primii kilometri. Sărind de pe cal, am tras de hăţuri, iar Corbul meu îmi luă floarea din piept şi o morfoli cu buzele lui catifelate şi apucătoare.

Am privit îndărăt. Satul nu se mai vedea. Cerul deasupra noastră era înalt şi cenuşiu.

„Micuţa mea, gîndii eu, nici măcar nu-ţi ştiu numele."

Regiunea devenea tot mai unduitoare, iar petele întunecate ale pădurii coborau spre drum. Avioanele se roteau undeva la mare înălţime, neliniştindu-ne cu hîrîitul lor constant. Departe, foarte departe, bubuiau tunurile.

— Witek, am o rugăminte la tine, îmi spuse Ewa luîndu-mă deoparte.

— Ce vrei?

— Te rog, fă-o pentru mine, cruţă-l pe Jerzy. Văzîndu-mă că rîd, zîmbi şi ea, întrebîndu-mă: Am spus vreo prostie?

Mă gîndesc acum la convorbirea din după-amiaza aceea fierbinte, cînd caii neadăpaţi mestecau în silă fînul, iar dinspre tufişuri răzbătea zgomotul gamelelor şi mirosul de

cașă arsă... O, Doamne, dacă aș fi prevăzut, dacă aș fi știut.

Dragii mei tovarăși de luptă ! Eu v-am iubit, nu vă puteți lepăda de mine.

La ora patru mi se epuiză „harta“. Înaintam acum pe urmele clare ale diviziei care tocmai trecuse înaintea noastră. În jur domnea o liniște plină de așteptare. Eram ultimii. Motociclistul care ne adusese ordinele mai adăogă, privind neliniștit în jurul său, că la statul-major se vorbea despre o acțiune largă de încercuire a noastră și că de aceea trebuie să părăsim axul principal al marșului retrăgîndu-ne prin drumurile de cîmpie mai spre sud. Curierul nu avea nici el o hartă. Îmi indică doar numele satelor prin care urma să trecem, mi le scrise cu creionul pe capacul unei cutii goale de țigări. Ne părăsi cu o evidentă ușurare. Cînd ne-am îndreptat spre haturile ruginii, pălite de arșiță, l-am mai văzut ba săltînd, ba afundîndu-se pe cocoașele șoselei. Oare situația se înrăutățise din nou ? O siguranță de sine orgolioasă îmi risipea îndoielile, făcîndu-mă să-mi spun că nu am o viziune de ansamblu, că mi s-a dat doar o parte de informații, trecîndu-se sub tăcere tot ce ne-ar fi putut neliniști.

— De ce ești atît de posomorît ? îmi strigă Jerzy, venind cu calul foarte aproape de mine și gîdilîndu-mi vîrful nasului cu floarea de tufănică. Nu știi, comandante, încotro să ne duci ? mă luă el peste picior cu voie bună. Ce zici de un triumvirat ?

— Ba, uite, că știu unde să vă duc, am răspuns arătînd cu mîna direcția. Apoi, vîrîndu-i cutia goală de țigări sub nas, am adăogat : În comuna Sobótka. Fumezi ?

Luă o țigară cu un aer absent. Ochii îi rătăceau departe. Un zîmbet fericit, ca de copil adormit, îi stăruia în colțul buzelor. Și așa aveam să mi-l amintesc.

Zăduful creștea. Copitele cailor stîrneau un praf gros, care se vălătucea fără să se înalțe prea mult. Caii înaintau greoi, șoldurile lor nădușite ne încingeau coapsele. Tăceam, somnoroși, doar harnașamentul scrîșnea și furgoanele scîrțîiau.

Două obuze trecură pe deasupra noastră, încheindu-și zborul cu un fîșîit slab. O adiere caldă ne mîngîie frunțile și de abia ghemele negre de fum, cu așchii de fier rupte din proiectilul explodat, ne neliniștiră. Alte două explodară ca la vreo trei sute de metri mai încolo, dar o schijă veni pînă aproape de noi, șuierînd ca un flaut. Caii se speriară, săreau cu un tropot mărunt și nervos. Am privit în jur. Văzîndu-mă că zîmbesc, ulanii trăgeau de hățuri. Aveam convingerea că nu noi eram ținta tirului. Undeva departe, spre dreapta, din șanțurile pline cu tufișuri, zburau în sus arbuști întregi. Focul mă neliniștea prin direcția lui schimbătoare.

Fîșia dealurilor mi se păru un adăpost destul de bun, fiindcă drumul cobora spre o rîpă, iar mai încolo făcea o cută acoperită cu pini înalți.

Deodată îi văzurăm apărînd pe fugari. Dădeau din mîini ca nişte marionete, goneau cu tunicile descheiate, cu obrazurile vinete şi tumefiate. Un subofiţer venea peste cîmpul de cartofi, vîslind din greu cu braţele, de parcă aerul i-ar fi opus o mare rezistenţă.

— Unde te grăbeşti aşa, băieţaş ? îl întrebă Wodnicki într-o doară, tăindu-i calea.

Dar acela doar dădea din cap, îşi rostogolea ochii holbaţi şi continua să alerge orbeşte înainte.

Nu exista nici o primejdie vizibilă.

— Stai, caporal, pe loc, zbieră la el Władek, aproape să-l răstoarne cu calul.

Caporalul i se agăţă de carîmbul cizmei, îşi sprijini capul de şoldul calului, respirînd cu şuierături. Cu toate că-i curgea saliva din gură, era incapabil să scoată vreun sunet din gîtlejul uscat.

— Ce-aţi păţit ? De ce fugiţi ? am întrebat apropiindu-mă.

— Nemţii ! îmi răspunse răguşit. Vin nemţii. Încerca să scape dintre capetele cailor. Cîţiva ulani izbucniră în rîs. Dar Wodnicki se şi apucase să-l dezmeticească, apăsîndu-i ţeava revolverului în tîmplă. Caporalul înţepeni. Acum mai degrabă simula frica, se prefăcea că nu mai ţine minte — simţeam că s-a săturat să lupte. N-avea altă dorinţă decît să fugă.

— Ne-au înconjurat, spunea bîlbîindu-se, au tras cu tunurile, toţi s-au risipit... Lăsaţi-mă... se ruga, strîmbîndu-şi buzele livide.

Proiectilele explodau rareori, dar unul din ele ar fi putut totuşi să ne nimerească. N-avea nici un rost să stăm aşa adunaţi grămadă, în mijlocul miriştii. Am plecat în trap. Urma să aibă loc tocmai acel lucru de care se temeau la comandamentul grupei — o lovitură de încercuire.

— Jerzy, am spus descălecînd din spinarea Corbului, în marginea dealului. Voi doi luaţi cele două plutoane şi porniţi conform ordinului. Eu voi încerca să-i opresc aici. După aceea mă retrag după voi.

— Nu mai face pe viteazul, se indignă Wodnicki, rămînem aici, cu tine.

— Uiţi, sublocotenente, că ordinele eu le dau aici, am spus cu asprime. Dacă veţi înceta şi voi să-mi daţi ascultare are să se ducă naibii totul, am mai adăogat încercînd să atenuez cuvintele dinainte. Şi-apoi, voi aveţi convoiul şi pe Ewa. Atacul urmează un front larg, poate că veţi fi mai necesari acolo.

I-am dat cutia de ţigări, pe care erau notate numele satelor. Amîndoi erau jigniţi.

— Să mergem, zise Jerzy. Ordinul nu se discută. Nemţi vor fi destui şi pentru noi...

Am desfăşurat plutonul pe margine, printre arbuşti, între festoanele mărăcinilor roşcaţi, arşi de acest septembrie fierbinte. Sus, pinii rari ardeau cu nişte flăcări blînde, avîntate. Caii fuseseră duşi în spatele rîndurilor. Mereu soseau alţi soldaţi, întîmpinaţi de ulanii care stăteau la pîndă cu glume şi fluierături batjocoritoare. Ghiulelele tunurilor rupeau miriştea în salturi şi parcă într-o doară.

Infanteriştii ni se alăturau uşuraţi. Gîfîind se prăbuşeau în iarba zvîntată. Abia după aceea zvîrleau din ei spaima şi mînia pe care le acumulaseră. Din aceste resturi îmi reprezentam încet, încet, tabloul înfrîngerii. Erau o companie întîrziată, un conglomerat de tîrîie-brîu, de sub comanda unui ofiţer, care se pripăşise de pe undeva. În momentul atacului unităţilor de asalt, se risipiseră, punîndu-se pe furat prin casele ţărăneşti şi pe scuturat pomii fructiferi din livezi

Istoviţi de marşurile lungi, flămînzi, îngroziţi de focul neîncetat, în fapt lipsiţi de un comandant, fiindcă după primele atacuri ofiţerul lor dispăruse undeva printre clădiri — soldaţii erau incapabili să ţină piept esesiştilor sătui, odihniţi şi transportaţi cu automobilele. După primele explozii de grenade, orbecăind prin fumul caselor incendiate, se împrăştiaseră, şi fuga asta sălbatecă, dezordonată, ţinuse pînă acum.

Soldaţii tot mai continuau să sosească.

Era de-a dreptul amuzant să stai astfel culcat, să te odihneşti la adăpost, în timp ce explozii rare ţîşneau fumegînd din haturi. Un infanterist sări afară din şanţ, se uită în jur, stînd o clipă nemişcat. Dintr-o singură mişcare îşi aruncă din spate raniţa, de care erau legate nişte găini, îşi azvîrli carabina şi, întîmpinat cu un hohot de rîs, se opri în faţa crengilor. Apoi, auzind glasuri vorbind în polonă, uşurat, se strecură în direcţia noastră. Se vede că flăcăii mei îl luară cam repede, fiindcă peste o clipă se înapoie pe furiş să-şi ia echipamentul de luptă.

În sfîrşit, focul se opri. Undeva, departe, ardea un sat. Fumurile se înălţau imobile şi negre, materiale, ca nişte pumni ridicaţi ameninţător. Cu toate că duşmanul era pe aproape, mă cuprinsese o somnolenţă. Nu eram sigur că procedasem just, împărţind escadronul. Cu toate că ordinul ne indica limpede direcţia, nu-mi puteam alunga îndoielile. Chiar dacă aveam să pic într-o capcană, eram gata să lupt, să pier pentru tovarăşii mei, şi totuşi la baza acţiunilor mele era trufia. Ambii sublocotenenţi se simţiseră jigniţi că îi înlăturam, că îi feream de primejdii. Voisem să le arăt în afară de devotamentul meu, de care mi-era ruşine, întreaga mea putere şi stăpînire de sine. Prin lupta pe care aveam s-o port independent, încercam să recapăt autoritatea şi superioritatea pe care le pierdusem prin atitudine colegială. „Fără o distanţă nu există ascultare totală, şi fără asta nu există un comandant", gîndeam, repetînd vorbele căpitanului. Apoi, oftînd adînc, am închis ochii. Pînă să ridic pleoapele, trecuse ca la vreo jumătate de oră. Aveam un gust de metal în gură, iar capul mi-l simţeam greu sub coiful fierbinte. Mi-am şters obrazul de nisip şi de cîteva ace de pin, am alungat din ochi licăririle verzi.

— Pisează tare, murmură admirativ Latoń.

Abia atunci am băgat de seamă că toţi stăteau cu ochii aţintiţi spre o curătură aflată între doi pereţi de pădure. Trei, patru, nu-

măram avioanele pe măsură ce se înălţau dintre trunchiuri şi, descriind un cerc sub nori, se năpusteau peste o pradă nevăzută. Cînd după ce îşi licăreau aripile din metal deschis la culoare, se lăsau să cadă în picaj, începea ţăcănitul mitralierelor şi serii lungi de gloanţe se împlîntau în pămînt, ca nişte sîrme de aramă.

— Se vede c-au dibuit nişte convoaie militare, i-am răspuns. Nu se aude nici un contraatac.

Departe, cerul spălăcit clocotea de flăcări. M-am gîndit brusc la ai noştri. O spaimă tulbure îmi strînse timp de o secundă inima. Dar nu era cu putinţă. Doar o luaseră spre răsărit. „Hotărît, eşti prea sensibil, prea te cufunzi în tine însuţi, efectele sînt nocive, îmi spuneam. Un comandant trebuie să fie simplu." Nu mi-era dat să mă gîndesc prea mult la asta.

— Nemţii ! strigă careva din tufiş, cînd primele motociclete se şi iviseră în faţa noastră.

„Trebuie să mi-i alung din minte", mi-am spus cu gîndul la cei doi sublocotenenţi. Apoi, liniştit şi răspicat ca la o expunere, am explicat soldaţilor planul de luptă.

Nu-s prea multe de povestit. Ar avea aerul că mă laud. Pur şi simplu am reuşit. Gloanţele zdrenţuiau prelatele de pe cele două automobile abandonate. Cîţiva zeci de nemţi zăceau în iarba din marginea drumului, albită de praf. Urmăriţi de focul nostru, s-au retras repede, fără să opună rezistenţă. Patrula fusese nimicită.

Ulanii nu înţelegeau de ce le cer să aducă caii. Vorbind cu glas tare şi gesticulînd se lăudau cu loviturile lor atît de reuşite. Cîţiva, mai îndrăzneţi, se repeziră să vadă ce conţin automobilele. Dar pe cer şi înflorise garoafa roz a unei rachete. Ştiam ce are să urmeze după asta. Soarele coborîse, de pe arbori se scurgea aur roşcat. Odată cu explozia primei grenade care rupse coroana unui pom, plecam. Ordinul fusese executat fără pierderi.

Bucuria luptei, sentimentul orgolios de putere, trezit de acea înfruntare biruitoare, le aduseră pe buze cîntecul. „Vin ulanii, vin şoimanii..." se risipea pînă departe, cu toate că bubuitul tunurilor răsuna peste dealurile pe care tocmai le părăsisem cu lovituri grele, de parcă în urma noastră s-ar fi prăbuşit nişte porţi.

Soldaţii mă lăudau, făceau observaţii cu intenţia clară să-mi ajungă la ureche. Bucuria li se citea în ochi şi în zîmbet. O mulţumire de om sătul, toropită, resimţeam şi eu. Mă vedeam important şi superior celorlalţi. Cît priveşte succesul decisesem să nu mai amintesc de el, ci mai degrabă să-l bagatelizez. Cînd vor afla faptele de la gradaţi, impresia va fi cu atît mai mare. Hotărîsem ferm să port programatic o mască de modestie calculată.

Cînd am ieşit din văiuga în care ne adăpostisem, drumul o cotea brusc spre miazăzi şi o lua pe liziera pădurii. Apoi, descriind un semicerc, urca pînă la cuta următoare, acoperită cu mesteceni.

Nevrînd să las în urmă numai rămășițele infanteriei adunate de mine, eram nevoit să înaintez la pas. Pentru mai multă siguranță, i-am poruncit lui Latoń să strîngă cîțiva oameni și s-o ia înainte, să cerceteze și să țină în loc restul escadronului.

— Să trăiți, domnule locotenent, mi se adresă, întorcînd spre mine obrazul lui oacheș, proaspăt ras, și-mi aruncă o privire încrezătoare și concentrată, de parcă și-ar fi luat rămas bun de la un căpitan.

Mi-am îndreptat spinarea cu trufie.

Ne tîram în continuare. Aerul era la fel de apăsător, căldura în loc să scadă se întețea. Cîntecul pe încetul se stinse. Călăreții, cu tunicile descheiate, cu căștile legate de centuri, își ștergeau, gîfîind din greu, sudoarea care li se scurgea de pe frunte. Iar praful, stîrnit de trecerea infanteriei, le pudra fețele. Ajunserăm în tăcere pînă la trecătoare. Caii înaintau cu capetele lăsate. Aerul era greu. Soarele jos ardea ca tabla încinsă. Caii se vîrau cu neplăcere în spațiile luminoase dintre copaci. Nici umbra mult dorită nu alina. Înaintam prin mirosul dens de rășină, ierburi prăfuite și ace de pin.

Latoń se ivi brusc în fața mea. Nu-mi răspunse la zîmbet. Avea obrazul ca de piatră, dur, galben și închis.

— De cînd ne-am despărțit ți s-au lungit mustățile ! i-am spus în glumă, văzînd cum i se întind deasupra buzei de sus niște picături întunecate.

El își șterse cu un gest reflex obrazul, întinzînd o lungă dîră de sînge.

— M-a răsturnat de pe cal Năluca, îmi spuse. Apoi îmi strigă în obraz : Escadronul e zdrobit !

— Ce spui ! zbierai, aplecîndu-mă în șa, în direcția lui, dar cînd șopti : „Avioanele“, am dat pinteni Corbului și am pornit la galop.

La cotul drumului, pădurea urca, pe cînd șleaul cobora spre sat printr-o tranșee ai cărei pereți în pantă luceau de nisip roșcat și de prundiș. Sus se aflau pinii învăluiți în lumina roșie a amurgului. Rădăcini dezgolite, ca niște șerpi arămii, se întindeau peste iarba zdrențuită. Pretutindeni pîlnii săpate de bombele ce explodaseră. Mai jos zăceau caii morți. Caii noștri. Mormane de leșuri. Trupuri umflate, de pe care nu fuseseră scoase nici hamurile, zăceau în băltoace de sînge negru. Mai încolo, cît cuprindeai cu ochii, furgoane răsturnate, încălecate, lăzi sparte, hîrtii, pături și schije de proiectile, toate risipite de explozii.

Aș fi vrut să fug, să-i salvez. Mă simțeam slab și năuc. Ce puteam face ? Oare mă maturizasem brusc ? Oare mă schimbasem atît de mult din clipa în care cu gustul sărutărilor tale încă pe buze, Maria, dădusem primul ordin ? Primul om ucis de mîna mea, lupta, insomnia și eforturile și cadavrul căpitanului, țeapăn sub pătură, și acea clipă unică năruind totul, cînd ultimele picături de sînge scurse din cel căzut se încheagă ca lacul — toate acestea nu mi le puteam alunga din minte ca pe un vis urît. Nu, nu mă cunoșteam.

Stăteam nemişcat, în acelaşi loc, iar de mine se izbeau ca un val mereu alte imagini şi fiecare mă sonda mai adînc, iar cînd se retrăgea mă spăla şi-mi smulgea cîte ceva din inimă. Cît de mult mă iubeam pe mine cel pe care îl îngropam ceas de ceas şi-l abandonam cu tot mai adîncă tristeţe.

Cadavrul lui Jerzy a fost depus lîngă hambar. Nu avea nici un fel de răni vizibile. Am îngenuncheat lîngă el, pe paie, i-am cuprins capul cu amîndouă mîinile. Mă apăsa sentimentul vinovăţiei. Aproape că-i şopteam :

— Ştii bine că nu puteam s-o prevăd...

Şi atunci cu degetele pe care i le strecurasem prin păr am simţit o aşchie de metal înfiptă după ureche.

Ewa nu putu să rămînă cu el nici o clipă. Alţi răniţi o strigau. Iar Wodnicki, cu şoldul străpuns de gloanţe, pe jumătate culcat pe o pilotă, supraveghea în livadă săpatul gropilor.

Şaptesprezece morţi fuseseră întinşi unul lîngă altul ca nişte snopi pregătiţi pentru treierat.

Le-au acoperit capul cu mantalele.

— Władek ! am strigat apucîndu-l de un umăr.

— Lasă-mă, mă respinse şi plesni cu o nuia lungă de salcie, alungînd muştele verzui şi lucitoare care bîzîiau furibund, agitîndu-se pe sub cadavre. Trebuie să le păzesc, oricum au început să se umfle... adăogă ridicînd mantalele.

Nişte ulani săpau din răsputeri, scoţînd pămîntul cu lopata. Iar soarele se strecura

printre crengile merilor aruncînd peste cămăşile lor ude de transpiraţie pete mari, roşcate.

M-am retras.

— Ne-au mai rămas unsprezece cai, îmi dădu raportul Latoń, unsprezece şi Năluca. Cînd a fost rănit domnul sublocotenent, iapa s-a speriat şi a luat-o la fugă, bine că nu şi-a rupt picioarele, cînd am sosit eu, avea piciorul din spate încurcat în hăţuri. Dacă nu le tăia drumul convoiul ăla, ar fi putut să scape...

Năluca. De la calul acesta începuse totul. Am intrat în grajd aproape fugind. Uşa se închise singură. Fînul zăcea neatins. Iapa tot mai tremura. I-am atins pielea umedă.

— Năluca — am strigat. Năluca !

Am cunoscut atunci amărăciunea nemeritată de a fi respins. Era o povară peste puterile mele. Cu dispoziţia schimbătoare care mă caracteriza mă cuprinse deznădejdea şi o răzvrătire furioasă. Cu ce eram eu vinovat ? Oare o singură privire geloasă poate atrage după sine moartea ? Cît de mult doream să fiu iertat. „Doar tu m-ai putea înţelege, Maria,“ şopteam cu fruntea sprijinită de grumazul iepei. Apoi izbucni în mine, cu o forţă îndoită, dorinţa de a mă elibera de coşmarul acestui război. „Înghiţi-v-ar pe toţi pămîntul, gemeam. Să fug, să fug“...

A durat multă vreme pînă m-am liniştit. Simţeam aceeaşi apăsare în gîtlej. Pe cînd mă înapoiam încetişor, uşa scîrţîi.

— Cine-i acolo ? am întrebat.

Dar nu-mi răspunse nimeni.

Eram indignat că cineva trage cu urechea la ceea ce spun. Ieşind, am proptit o prăjină de cealaltă parte a grajdului. Cerul în amurg era roşu. Brusturi mari, plini de praf stăteau încremeniţi. Brusc, l-am zărit. I se vedeau ghetele din mormanul de cărămizi fărîmate.

— Ieşi afară, i-am strigat. De ce te ascunzi ?

Şedea tolănit, cu spatele sprijinit de grinzi, cu capul uşor aplecat. În mînă strîngea gamela. Din gura-i deschisă şi din gamelă îşi luau zborul, bîzîind, albine. I se căţărau pe limbă, dînd din aripi, apoi dispăreau în livadă.

Alte albine luau îndărăt mierea furată cu o zi în urmă. Iată prevestirea batjocoritoare a dreptăţii. M-am cutremurat. Auzindu-se chemaţi, se apropiară doi ulani.

— Luaţi-l de aici, le-am strigat.

Aveam ceaţă în cap. „Oare mortul trăsese cu urechea la ce spuneam ?"

În timp ce erau înmormîntaţi cei căzuţi, am rămas în casă, cu capul în palme. Nu simţeam nici o durere, doar o imensă oboseală. Latoń, muind mereu creionul în salivă, scria pe bucăţele de carton numele celor plecaţi din viaţă. N-aveam curajul s-o întîlnesc pe Ewa.

În cursul nopţii sosiră ordinele. Wodnicki, beat, cînta cu jumătate de glas. Băiatul ăsta avea darul ciudat ca din orice atingea cu degetul, să ţişnească vodca. Cînd am intrat la el, să-mi iau rămas bun, se întrerupse o clipă. Flacăra galbenă a lămpii de gaz îi lumina obrazul

ud de transpiraţie. Ardea de febră şi de băutură. Mă privi o clipă, apoi se uită lung la mîna pe care o ţineam întinsă.

— Ţi-ai atins scopul, acum ai pus mîna pe ea, începu să-mi spună, dar eu abia după un timp am înţeles că se referă la Năluca. Apoi, îndreptînd fitilul lămpii, adăogă : Plecaţi ?

— Da, bătrîne.

Atunci, întorcîndu-mi spatele, ca să nu-i văd lacrimile care i se scurgeau pe obraz, strigă pe nedrept :

— Ne-ai nenorocit !

Pe cînd plecam, lăsînd acolo toţi răniţii, fiindcă nu aveam unde să-i cărăm după noi, l-am auzit cîntînd tare, tot mai tare, că astfel, făcîndu-şi din cîntec un căluş, să nu cerşească : „Luaţi-mă cu voi !" Acest cîntec jalnic, plin de o încăpăţînare copilăroasă, acest glas gata să se frîngă, înecat de tristeţe, ne-a urmărit multă vreme, cînd porneam încălecînd pe nesimţite caii ce ne aşteptau în drum.

Nu ştiam cine-i aţîţa pe soldaţi, dar în jurul meu complotul era evident. Nimeni nu se apropia de mine. Nu la o singurătate ca aceea visasem. Acum nu mă mai cruţam. Împinşi mereu spre sud, ne năpusteam asupra nemţilor şi, şarjînd, deschideam drum pentru infanterie. Ştiam că moartea nu mă poate ocoli. Un sentiment neînţeles de vinovăţie mă hărţuise fără încetare. Cu un curaj disperat mă avîntam în luptă şi cînd ieşeam din încleştare înviorat, mă întrebam tremurînd, mirat uşor : „Ce altceva, mai rău, ar putea să mi se întîmple ?"

Năluca, pe care călăream acum, era pentru mine un necontenit reproș. Dar nu mai era aceeași iapă care îl purta atît de ușor pe căpitan. Își pierduse cu totul liniștea, era nervoasă, iar uruitul avionului îi stîrnea crize de spaimă nebună, paroxistică. O lua la goană cu toate că o struneam cu zăbala sau rămînea încremenită, nechezînd cu disperare, toată numai spumă. Atunci nu rămînea nimic alta de făcut decît să-i arunci o pătură pe cap, s-o cuprinzi cu brațul, s-o bați pe crupă, vorbindu-i, așa cum dezmierzi un copil, înspăimîntat de zgomotul de elice pe care nu-l suferă.

În cele din urmă se întîmplă ceea ce trebuia să se întîmple.

Mai departe nu mai aveam unde să răzbim. La 27 septembrie am tras ultimul glonte. Caii erau slabi și plini de roșături, oamenii sleiți de puteri.

Eram țintuiți chiar la graniță.

Mă durea capul și am înghițit cîteva antinevralgice. Eram ușor amețit. Cînd mă întorceam cu gîndul la zilele fericite pe care le petreceam cu tine, la dragoste, zîmbeam cu indulgență. Mai șopteam cîteodată : „Maria, Maria“, dar numele tău nu mai alina pustiul din mine, suna ca un talisman care și-a pierdut puterea.

Și acesta a fost sfîrșitul.

Am aprins focuri de tabără. Soldații ședeau fără centiroane, cu tunicele descheiate, aruncaseră armele. Avioanele se roteau deasupra

noastră, dar nici unul nu mai arunca bombe. Ca și cum ne-ar fi disprețuit. Nu le mai păsa de noi. Pădurea în jur era înaltă, de pini întunecați, pămîntul așternut cu ace, uscat și lunecos.

Sentimentul răspunderii crescuse în mine pînă la dimensiuni apocaliptice. Eram gata să iau asupra mea toată vina pentru înfrîngerea din septembrie. Umblam cu inima pustie. Acele suspine de invidie deveneau, în imaginația mea răscolită, săgeți în spate, aproape o trădare lăuntrică. Nu aveam pe nimeni apropiat căruia să mă pot destăinui. Poate c-ar fi fost de-ajuns să formulez în fraze, să dau pe față în cuvinte întreaga autoacuzare spre a-i descoperi strania lipsă de sens.

Singur Latoń nu mă slăbea nici cu un pas. Ședea și acum pe aproape, tăcînd sumbru.

— Vă duceți într-acolo, mă întrebă, arătînd spre munți, sau vă înapoiați ?

— Mă înapoiez, i-am spus, cu gîndul încă la tine, Maria.

— Atunci dați-mi-o pe Năluca, tot nu mai aveți ce face cu ea, domnule locotenent, îmi vorbi el cu ardoare. Este unicul cal sănătos.

Am acceptat. Nici nu trecu un minut și se și urcase în șa. Înțelegeam cum nu se poate mai bine dragostea lui pentru această iapă extraordinară. Porni la trap pe cărare, apoi urcă măgura înverzită. Se vedea pe el bucuria. Cînd în salturi mărunte Năluca ajunse în vîrful măgurii, am simțit ca o împunsătură de părere de rău, dar mi-am înăbușit-o numaidecît, șoptind :

— Poate ţi-o aduce ţie mai mult noroc!

Brusc iapa sări. Latoń se aplecă şi trase de hăţuri, nu pricepeam ce anume putea s-o speríe atît de tare. Smuci capul, sări în sus cu toate patru picioare odată. Apoi se urni din loc. Latoń stătea încremenit în şa. Priveam cu răsuflarea tăiată, cum rămîne o clipă nemişcată, neclintită ca o statuie, apoi cum se prăbuşeşte peste clina deluşorului într-un trosnet de crengi rupte şi de grohotiş prăvălit.

Am luat-o la goană. În faţa mea luneca umbra lungă a unui avion care patrula pe deasupra arborilor. Pînă să ajung, veniseră soldaţi din toate direcţiile. Latoń stătea lîngă calul prăbuşit, cu o faţă de nepătruns. Năluca, avînd încă ochii plini de nebunia dinainte, încerca deznădăjduită să se ridice, dar avea un picior dindărăt rupt.

— Latoń, am strigat furios, ce naiba i-ai făcut calului?

Dar el nu mă lăsă să mă aplec, mă dădu în lături fără să-şi dea seama ce face. O ură intensă i se citea pe obraz. Trebuie să se fi acumulat de mult şi pe încetul, pînă să se dea la iveală.

— Tu mi-ai deochiat-o afurisitule, urla. Pleacă de aici, c-am să te ucid ca pe un cîine, mă ameninţa cu revolverul. Crezi că nu te-a auzit nimeni? Ai fi vrut să scapi de toţi, ai fi fost bucuros să ne vezi pe toţi pe lumea cealaltă.

— Latoń, ai căpiat? i-am vorbit mai liniştit văzîndu-l gata să-şi iasă din minţi. Doar ţi-am dat-o de bună voie.

— Pleacă de lîngă cal, că altminteri te împuşc. Mi l-ai dat? Mi l-ai dat că te grăbeşti să te înapoiezi la tîrfa aia a ta. Vă ştim noi dărnicia! Iar calul era gata stricat. Ţi-ai ales bine momentul, ai ştiut tu cînd să mi-l dai... zbiera împungîndu-mă cu ţeava pistolului în piept.

Stăteam împietrit, dar se şi repeziseră cîţiva soldaţi, îi răsuciseră braţele la spate, luîndu-i revolverul. Se smucea cu o furie grozavă, scuturîndu-i pe cei care se agăţaseră de el din toate părţile.

— Lăsaţi-mă, zbiera, vreau s-o isprăvesc cu domnişorul ăsta... De-atîtea ori ţi-am urat să mori, dar tu eşti mai deştept, nu te grăbeşti să ai ţărîna căpătîi! Îmi dăduşi calul? Păi el era al meu! Încă atunci cînd am ieşit din garnizoană mi l-a făgăduit răposatul căpitan. Dar voi, între voi, cu diverse şaher, maher, ce ştiu eu...

Brusc, mi se făcu lumină în cap. Va să zică, şi mie îmi dorise careva moartea. La rece şi în mod conştient. Stătuse tot timpul lîngă mine, la pîndă. Luasem drept credinţă ceea ce nu era decît ură şi dorinţă de a dobîndi calul.

Soldaţii stăteau în jurul nostru într-un cerc strîns, nici măcar nu prea înţelegeau ce se întîmplase. Amărăciunea înfrîngerii, lipsa de încredere în ofiţeri îi făceau să creadă în aceste acuzaţii. Dar se temeau să-i dea drumul. Cu braţele la spate, cu vinele ieşite pe fruntea arsă de soare, Latoń părea gata să comită o crimă.

Speriată de zarva din jur, iapa încercă să se scoale. Osul îi împungea pielea, ca o ieșitură albă printre firele de păr. Căzu iar și, cu capul pe spate, gemu jalnic.

— Ar trebui împușcată, barem să nu se chinuie, spuse careva.

Am întins brațul în care țineam revolverul, dar nu eram în stare s-o fac. Năluca își știa soarta. Gemetele pe care le scotea prin buzele-i catifelate erau pline de tristețe. Atunci am văzut ochii rugători ai lui Latoń.

— Dați-i drumul, am ordonat.

Îl lăsară liber.

— Dați-mi mie revolverul, spuse posomorît.

N-am pregetat nici o clipă și i l-am dat. Îngenunche, îi acoperi ochii rugători și-i puse revolverul la ureche.

Rupeam cu îndîrjire crengi pe care Latoń mi le lua din brațe. Am acoperit cu brad leșul care începea să se răcească. Soldații se risipiră tăcuți. Am muncit amîndoi, mînioși, pînă ce dispăru toată sub lințoliul verde, înmiresmat.

Atunci am vîrît sabia între două pietre și i-am fărîmat ascuțișul inutil. Latoń stătea aplecat și, pentru prima oară parcă am văzut pe chipul lui un simțămînt uman, de adîncă suferință, ivit dintr-o inimă rănită. Nu se rușina de mine, să mi se arate astfel dezgolit.

— Latoń, i-am zis făcînd un pas înainte.

Dar el, înverșunat pînă la capăt, îmi întoarse în silă spatele și o porni în urma altor soldați, pe cărarea care ducea spre granița din apropiere. Soldații ba apăreau, ba dispăreau printre copaci.

Abia cînd ajunse la capătul drumului, mai întoarse capul o dată. Luînd poziție reglementară, salută, nu știu dacă pe mine sau pe Năluca.

— Doamne ajută! am strigat după el, în semn de împăcare.

Din vîrful măgurii, vedeam dealurile acoperite de păduri, un verde-închis, viguros, aromitor ca un balsam. Din focurile de bivuac aproape stinse se înălțau încetișor fumuri, închipuind parcă suprafața vălurită a unui lac albăstrui.

Coboram liniștit, liber, aproape fericit, ca un înotător, care, sleit de puteri, simte pe neașteptate sub picioare un țărm prieten.

La cariera de piatră

— Trage ușa după tine, michiduță, că-mi îngheață picioarele, strigă bătrînul Paszkot, ridicîndu-și coșcogea mustața de deasupra străchinii.

— Ai fi avut ușă din paie la casă și ți-or fi ciugulit-o caprele, spuse rîzînd Damazy cel gras, stînd cu coatele larg desfăcute pe masa plină de pete.

Glasurile lor răsunau cu putere în șopronul afumat și întunecos, din direcția sobiței de tuci venea miros de cafea care dăduse în foc și de plăcinte încălzite. În tubul conductei avariate fluiera ușurel aerul și gîfîia ritmul compresorului, care funcționa cu o rotație redusă.

— Toată lumea-i cu gura pe mine, se văicări Cichoń ghebosul și se mișcă anevoie pînă la ușa stricată, din care cineva furase cu multă vreme în urmă clanța, așa încît se închidea cu un cîrlig.

— De ce-ai mutra asta, de parcă acum te-ai dat jos de pe cruce ? îl întrebă Soból, stînd pe vine în fața sobiței.

Cu capul aplecat pe o parte își aprindea luleaua cu o așchie dintr-un ciot noduros. Părul turtit de marginea pălăriei îi cădea pînă pe ochi.

— Păi ce mutră să am, domnule Soból, cînd iar mi-a născut nevasta și la noi în colibă

e un frig de-ți îngheață răsuflarea. L-am rugat pe Dryl, dar nu m-a lăsat să iau cărbune din mașinuță...

— Ce tot turnați la copii, măi omule ! Fii și dumneata mai cu chibzuință.

— I-o fi plăcînd lucrarea asta, spuse Damazy împungîndu-l cu degetul în coastă.

Cichoń îl privi cu ochii lui mari albaștri, clipi din pleoapele înroșite și spuse :

— Toate mi se trag din cauza frigului și a înghesuielii, nici n-apuci să-ți dai seama și muierea iar umblă grea. Cînd e să-ți pice pe cap beleaua, îți pică.

Era atîta amărăciune sinceră în glasul lui, încît numai Damazy izbucni într-un hohot gros de rîs.

— Apoi, lăsînd gluma la o parte, s-ar cuveni să facem o colectă pentru ăl mic, spuse Soból.

— Bine ar fi, tare bine ar fi, că la noi e sărăcie lucie, confirmă cocoșatul precipitat.

— Trebuie să așteptăm pînă la decadă, zise Bombas, frecîndu-și cu pumnul bărbia țepoasă. Acum, oricît s-ar scotoci prin buzunare, nu găsește nimeni nici un sfanț...

— Poftim de vezi ! Noi să plătim, iar ăsta să-i facă nevesti-si copii, țapul ăsta împuțit, continua să-l ia peste picior Damazy.

— Ți-e burdihanul plin, Damazy, iar inima înecată în grăsime, nu-ți mai e milă de omul sărac, sări Soból în apărarea lui Cichoń... Ceva pogoane, cîteva capete de vită, nora are cazan de rachiu, la ce mai vii aici, la carieră ? Nu-i mai bine acasă, să proptești soba cu spi-

narea, ciolanele la căldurică, să zvîrli scuipatul și să te uiți după tinerica aia, vine ori nu vine să-ți aducă primul pahar să-l guști ?

— E lacom de bani, o să vedeți voi cum are să se codească în fața listei de subscripție, se auzi un glas în semiîntuneric.

— Își mănîncă de sub unghie !

— E mînă în mînă cu primarul, iar primarul, se știe...

— Mai tăceți din gură, calicilor, zbieră Damazy roșu la față și izbi cu pumnul în masă. Așa vă știu de-o viață și așa ați rămas, iar eu mai sînt în stare să umplu căruciorul cu pietre, n-aveți grijă. Mai învîrt și cîte o negustorie, și ce-i cu asta ? Nu-i voie ? Am foaie de „Kriegswichtig" [1]. Mă invidiați, fiindcă din neamul meu nimeni nu s-a dus în Germania și nici n-are să se ducă. Așa să știți.

Prin geamul acoperit cu flori cărunte de gheață, se vedea urcînd, dreaptă în văzduh, șuvița de fum din locomotivă și Dryl care se lupta cu pompa. Din brațul ei lăsat și înfășurat cu paie atîrna o barbă de gheață. Ultimele picături licăreau în soare ca niște scîntei de curcubeu.

— Nici Dryl nu-i mai breaz, mormăi Cichoń întinzîndu-și palmele deasupra plitei, mai întîi mi-a poruncit să curăț pirostriile, iar după aceea, cînd i-am cerut un pumn de cărbuni, a fluierat și a fugit cu mașinuța.

[1] Important pentru război (germ.).

— Dryl e alt soi, la Stasia lui vin aviatori în ospeție...

— Păi se știe, nevastă-sa e nemțoaică.

— Ce fel de nemțoaică ? E din Siemianowic de la noi, din Silezia.

— Ea e de-a noastră cum e și Silezia acum a noastră.

— Umblă vorba prin Borek că are de gînd să se dea drept „Volksdeutsche" [1], începu să spună Gruszka.

— Vorbe de clacă, se indignă Damazy. Dryl face parte din Frăție, e ins cu frica lui Dumnezeu și steagul pompierilor se află la el, în păstrare, țineți minte, acela cu vulturul pe el...

— O fi, dar Dryl e cap sec, iar lor le fac trebuință proștii, ca să fie mai mulți, mormăi cel care sta lîngă perete, înfășurat în fumul de mahorcă.

Brusc se auzi un zgomot, plita sfîrîi din cauza cafelei care dăduse iar în foc. În norul de aburi, Cichoń își ștergea obrazul opărit.

— Iar a pus careva bidonul astupat pe jăratec, sări cu gura Paszkot, și de atîtea ori am spus...

— Ei, te încălziși acum ? îl zeflemisi Damazy pe ghebos.

— Numai mie mi se-ntîmplă, ăsta-i norocul ghebosului, răspunse Cichoń frecîndu-se la ochi.

Ședeam vîrît într-un cotlon și-i ascultam sporovăind. Așteptam ca șeful să lovească șina, semn că pauza se încheiase. Atunci aveam

[1] German trăind în afara statului german (germ.).

să răsucesc cu cheia ventilul, slobozind aerul să coboare spre ciocanele pneumatice şi iar vor răsuna în aerul îngheţat zgomotul perforatoarelor.

De un an de zile, de cînd mă aflam aici, mă cercetaseră şi mă acceptaseră în grupul lor. Eram şi eu un membru al echipei, cu toate că uneori mă surprindeau lîngă motor cu o carte în mînă. Mai cu seamă lui Soból îi cîştigasem încrederea, cîteodată schimbam între noi ştirile auzite la radio, deformate de îndelunga lor trecere din gură în gură. Oamenii îşi pierduseră răbdarea, grăbeau evenimentele, mai adăugau de la ei comentarii neadevărate, dar foarte reconfortante. Ca-n jocul „telefonul fără fir".

Da, Soból avea încredere în mine. Mai cu seamă din momentul în care văzuse că-l citesc pe Lenin.

— De unde aveţi cartea ? mă întrebă făcîndu-mi cu ochiul.

— De la bibliotecă, de la Gumpel...

— Cum de-a scăpat după atîtea epurări ?

— La cărţi medicale... : „Stîngismul, boala copilăriei..." Căutam un roman pentru şefu, şi am dat peste ea întîmplător...

Am rîs amîndoi, apoi el adăogă :

— Dacă mai doriţi din astea, s-or găsi poate şi pe la mine...

I-am cunoscut şi soţia, o femeie liniştită, palidă, obosea repede, şi avea un fel al ei de-a sta dusă pe gînduri cu capul dat pe spate şi mîinile strînse, vîrîte între genunchi. Aveau şi un copil mare, dar după aceea am aflat că nu era al lor, ci al unor rude îndepărtate, îl luaseră să-l crească.

Odată, după ce dădusem pe gît cîteva păhărele, îmi spusese :

— În timpul grevei italieneşti de la „Semperit", poliţia a aruncat-o pe nevastă-mea pe fereastră. Aşa încît n-o să putem avea copii... Tocmai atunci trebuia să avem unul.

— Bunicul dumitale a fost un om de suflet, îmi spuneau muncitorii amintindu-şi de el, nu numai că te doftoricea pe de gratis, dar îţi mai şi dădea cu ce să-ţi cumperi doctorii... Venea lumea la el cu brişca, tocmai hăt, de la Jordanów.

Respectul pe care i-l purtau, cu toate că se prăpădise cu ani în urmă, îmi permitea să pătrund mai uşor în cercul închis al bătrînilor tăietori de piatră. Cei mai mulţi dintre ei aveau cîte un petec de pămînt, cîte-o căruţă, şi duceau o existenţă pe jumătate ţărănească. Cînd era vremea seceratului sau a strînsului cartofilor, rîndurile lor se răreau, dispăreau pentru cîteva zile, fără ca măcar să obţină de la medic o scutire medicală.

Înainte de război ieşiseră biruitori din numeroase înfruntări cu autorităţile. Nu se grăbeau să cedeze. Spărgătorii de grevă pe care poliţia încercase să-i introducă în carieră, erau întîmpinaţi cu o tăcere mohorîtă şi, cu toate că poliţiştii nu-i scăpau din ochi, îi loveau pe intruşi cu mînerele ciocanelor, aşa încît nu prea îndrăznea nimeni să se ia cu ei la harţă.

Dacă n-aş fi evadat dintr-un lagăr de prizonieri şi dacă n-aş fi avut acte de identitate

îndoielnice, n-aş fi nimerit aici. La început mă repartizaseră la spart piatra, dar mi-am jupuit numaidecît palmele, carnea crăpase şi refuza să se vindece. Mai tîrziu turnam pietriş printre liniile de cale ferată, curăţam macazurile, în sfîrşit, am avansat pînă la postul de mecanic la compresor. Cîteodată, cînd era zor mare, îi dădeam o mînă de ajutor lui Łabuś, să umple găurile cu dinamită şi să dea foc la fitiluri.

La carieră mă simţeam în siguranţă. Ghetele roase, tălpuite cu o bucată de cauciuc şi pantalonii albiţi de praf nu-i consideram un travesti, ci simţeam că mă socotesc drept unul de-ai lor. Eram pur şi simplu unul din mulţi alţii.

Şeful, care se abătea din cînd în cînd pe la mine, venind din cancelarie, ca să afle numele unui cîntăreţ italian faimos sau al dinastiei domnitoare din Japonia — avea nevoie de aceste informaţii ca să dezlege cuvinte încrucişate din „Krakauer Zeitung" — plictisit la culme, moţăind în uruitul monoton al compresorului, îmi spunea cîteodată plin de invidie: „Dumneata te-ai dat cu totul după ei, începi ca şi ei să tragi cu ochiul spre răsărit..."

— Aveţi puţin timp astă-seară? îmi întrerupse Soból şirul gîndurilor, aşezîndu-se lîngă mine în colţ. Avem o problemă de discutat, mă luă el pe dedeparte.

— Bine. Am să fiu la opt.

Şina izbită cu ciocanul şuieră prelung, vibrînd în aer, îi răspunse şuieratul locomotivei, ca semn că vagoanele erau trase.

Muncitorii se mişcară greoi lîngă masă, strîngeau zdroncănind străchinile de tablă. Se isprăvise pauza de prînz. Ieşeau cîte unul. Prin uşa larg deschisă intra gerul.

— Cichoń! strigă cu glas ţipător Dryl, vîrîndu-şi în şopron capul cu o căciulă neagră, ponosită. Purta ochelari cu rame de nichel, care-i lunecaseră pe vîrful nasului. Haide, mişcă, la pompă, să sfărîmăm sloiul! Ajunge cu statul pe cuptor!

— Dar cîţiva cărbuni în rucsac îmi daţi? încercă ghebosul să se tocmească.

— Dacă le-oi da la toţi, o s-aprind focul sub cazan cu zapadă. Măi, Cichoń, măi, sacul din spate ţi-e doldora, numa moartea cu coasa are să ţi-l dea jos, chicoti, ştergîndu-şi cu o cîrpă muiată în ulei mîinile unse cu smoală.

— Auzi ce spun oamenii, că vrei să-ţi schimbi pielea, să te dai cu nemţii, îi spuse Damazy oprindu-se în prag şi punîndu-şi palma grea pe umărul maşinistului.

— Prostii, se stropşi Dryl, dar îşi înălţă peste sticla ochelarilor ochii mici şi negri ca boabele de ienupăr. Care face pe prorocul?

Tocmai atunci însă vagoanele goale coborau zornăind pe serpentină, am răsucit cheia, aerul se năpusti pe ţevi, pistoanele din compresor şuierară vesel, eliberate. N-am mai auzit ce spuneau.

Damazy arătă cu un gest grupul pietrarilor, care coborau poteca insuliţei. Tînărul Gruszka luă pe furiş un pumn de zăpadă, făcu un bulgăre şi-l azvîrli în capul lui Paszkot. Acesta îşi îndreptă pălăria strîmbată şi privi cu re-

proş în sus, dar nu-l putu recunoşte pe cel care i-o făcuse. Oamenii înaintau greoi, unul în urma celuilalt, coborau spre hăul carierei.

— Ia-ţi cărbune din ladă, i-am spus lui Cichoń, cînd în baracă rămaserăm doar noi doi, vezi că-i plină...

— Or să ne blesteme paznicii cînd nu le-o ajunge la noapte.

— Lasă, dom'le, se descurcă ei. Toarnă-ţi în cartoanele de la muniţie, hîrtia asta cerată e numa bună ca să aprinzi focul.

Îngenunche şi începu să scormonească cu degetele prin ladă, bucăţile mai mari şi le vîra sub scurta legată cu o curea.

Motorul lucra egal. Am ieşit din baracă şi m-am sprijinit de balustradă. Lîngă mine stătea şeful cu profilul lui de erete ; avea obrazul acoperit de o reţea de vine roşii, uscat, iar ochii deschişi la culoare ca sticla de la alcool.

În faţa noastră se înălţa pîlnia în amfiteatru a carierei, etaje înalte de cîte zece metri. Vagoanele ajunseseră chiar pe fundul carierei lunecînd perechi pe serpentină. Pietrarii care le coborîseră răsuceau acum violent de frîne. Ciocanele loviră inegal, cu triluri ca de pasăre sunară perforatoarele. Se zăreau siluetele muncitorilor care forau învăluiţi într-un nor de pulbere de var.

Pe cer se învălmăşeau nori bruni-cenuşii, doar peste coama dealului, acoperită cu zăpadă, lucea o fîşie de cer albastru.

— Un lac nordic din trei silabe.

— Cred că e La-do-ga, am răspuns silabisind.

— Ladoga trebuie să fie, mă duc să controlez, spuse şeful şi privi o clipă peisajul ca de plumb.

O cioară îşi luă zborul greoi de pe stîlp, iar de pe sîrmele îngroşate de funingine se risipiră ace de gheaţă.

— Pe front tot aceeaşi stagnare ? mă întrebă în şoaptă. Am confirmat cu un gest din cap.

— Nici o speranţă de nicăieri, nici o speranţă, iar stomacul mă doare într-una...

Se tîrî, adus de spate, îndărăt în şopron. Ştiam că, după uşa dulapului, va trage o duşcă din sticla cu lichior din ierburi.

— Cunosc magazinul, am spus sorbind ceaiul fierbinte preparat din „Rumicol", pe suprafaţa căruia se mai vedea spuma produsă de pastila de zaharină. O auzeam pe nevasta lui Soból cum dă pe răzătoare la bucătărie cartofii pentru turtiţe şi simţeam venind din aceeaşi direcţie miros de ulei încins.

— Ei, ce părere aveţi ? stăruia Soból.

— Cel mai bine ar fi cu grenada.

— Şi dacă n-avem ? Dumneata stai în preajma lui Łabuś, ai acces la fitile şi la capsule-detonatoare... Uneori se întîmplă să-ţi cadă în mînă explozibil neexplodat, atunci e şi mai uşor...

Înainte de întîlnire, credeam că-mi va da de citit o nouă porţie de material conspirativ, nu presupuneam deloc că va fi vorba de o lucrare de amatori.

Magazinul la care se referea avea nişte vitrine speciale : cîteodată vedeai în ele fotografii uriaşe de ovrei bărboşi, care risipeau păduchi cu pumnul, iar dedesubt o inscripţie menită să închidă ermetic zidurile ghetoului cracovian : „Cei ce răspîndesc tifosul“, alteori, pe un afiş, un esesist călca în picioare un păianjen care purta o şapcă aducînd cu o pîlnie întoarsă şi avînd pe ea o stea roşie. Maldăre de broşuri, „fotografii autentice“, comunicate despre acţiuni victorioase. Nu lipsea nici un săptămînal al albgardiştilor, intitulat sonor : „Paloşul“.

— Amonitul nostru acţionează pe linia minimei rezistenţe.

— Păi atunci să-i dăm un perete pe care să-l zgîlţîie. Ce-aţi zice, de pildă, de o bucată de ţeavă din fier turnat, sudată, pe care s-o umplem...

— Fitilul trebuie să fie scurt, mi-am exprimat gîndul pînă la capăt, poate fi aprins cum se şi face cîteodată, cu ţigara, dar acolo e în plină stradă, păcat de oameni...

— Depinde de oră. Trebuie ales momentul potrivit.

Vorbea cu un calm de parcă s-ar fi referit la cumpăratul unui kilogram de slănină. Chiar şi zîmbea, numai privirea îi era încordată. Fruntea, pe care de obicei purta înfundată pălăria lui ponosită, îi era brobonită de sudoare.

— Se poate face un cîrlig de sîrmă, l-am sfătuit, şi atîrna de grilaj, seara strada e pustie, fitilul de abia dacă fumegă.

— Seara nu e bine. Peste noapte curăţă locul. Trebuie acţionat dimineaţa, ca oamenii să vadă şi să se ducă vestea. Vor ghici numaidecît cine a făcut-o şi de ce...

Nevastă-sa împinse uşa cu piciorul şi aşeză în faţa noastră farfuriile cu turtiţe crocante. Se uita cu duioşie la bărbatu-său, iar el, surprinzîndu-mi privirea înţelegătoare, o lovi încetişor, cu un zîmbet încurcat, peste braţul dezgolit.

— E o femeie de treabă, îmi tot spune să-mi iau alta, fiindcă ştie că-mi plac copiii... Dar astea-s vorbe în vînt... Prin urmare, ce zici, ne-am învoit ?

— Şi cine se-nvoieşte să facă treaba ?

— Asta nu te priveşte pe dumneata. Fă-mi rost doar de trei bastoane de amonit, de capsule-detonatoare şi de o bucată de fitil. În ultima vreme e prea multă linişte. Lasă-i să afle că n-am adormit în iarna asta ca nişte bursuci.

Pe sub hîrtia ruptă de camuflaj, în lumina felinarului, vedeam pe geamul pe care se reflectau capetele noastre cum se scutură din cer fulgi mari de zăpadă.

— Aşadar, pe mîine... Mi se pare că gerul s-a mai muiat.

Peste cîteva zile, trecînd pe strada Grodzka, am zărit o surpătură neagră plină cu cioburi de sticlă groasă. Tocmai atunci băteau în scînduri vitrina spartă. Doi inşi în civil, cu un cîine de zgardă, se uitau cu luare-aminte la trecători. „Bună treabă“, mi-am zis, cînd

l-am auzit pe careva şoptind în spatele meu : „Comuniştii au pus bomba, se spune că explozia i-a împănat pîntecele cu moloz stăpînului prăvăliei..."

Nu se putea spune că primăvara aceea venea pe nesimţite. În cariera de piatră, şuviţe de apă sticloasă se prelingeau peste pereţii de stîncă şi băltoace albăstrii îşi încreţeau suprafaţa la adierile vîntului.

La amiază stînca licărea. Iar Franek Gruszka şi Antoś Smolarski aduceau la cerere o pompă micuţă, poreclită „broasca" şi se clătinau ritmic învăluiţi în fumul ţigărilor „junak".

Aparent, evenimentele de pe fronturile îndepărtate nu ajungeau pînă în pîlnia largă a şantierului. Aici răsunau aceleaşi lovituri de ciocane, şuierau perforatoarele, se făcea auzită trompeta şi, întinzîndu-se, muncitorii se trăgeau lîngă baracă de unde priveau cum ţîşnesc unele după altele exploziile, cum se despică marginea stîncii şi cum se prăbuşeşte piatra într-un unic torent.

Łabuś, cel cu nasul ca o căpşună, ameninţa cu „o pastorală", ca să nu mai fie coborîte vagoane, fiindcă linia mai era încă supraîncărcată. Beţigaşul care înfigea explozibilul în orificii se îngălbenise şi crăpase, mîncat de amonit.

Cu ce cîştigai la carieră era greu să te întreţii, chiar dacă te speteai muncind, iar de furat n-aveai ce... În afara traverselor putregăite de sub liniile de cale ferată care, fărîmiţate cu tîrnăcopul şi legate cu sîrmă, le puteai duce acasă pe furiş, ca să aprinzi cu ele focul.

Prin urmare, oamenii îşi încercau norocul, plecau de sîmbătă pe la prînz, se duceau pînă la Miechów, în Regat, ca să aducă de acolo vreun godac sau ceva cărbuni de pus pe foc sau un sac cu frunze de tutun, pe care peste iarnă gospodarii le ţineau la macerat, le adăugau miere, le lăsau să fermenteze, ca să aibă gust de „virginia", cel puţin aşa ziceau cunoscătorii, scuipînd o salivă acrişoară.

Cîteodată Łabuś îmi poruncea să-i verific registrele săptămînale. Şedea lîngă mine, cu ochelarii pe nas, cu barba căruntă crescută mare, mestecînd o bucată de pîine de secară, şi mormăia :

— Ţine minte că trebuie să se potrivească pînă la gram, fiindcă Oświęcim e la doi paşi.

Ţineam minte. Întotdeauna ieşea socoteala „pînă la gram", mai cu seamă atunci cînd izbuteam să şterpelesc cîteva beţigaşe în ambalaj de hîrtie roşie, asemănător cu cicoarea Franck-Cafea.

Acum eu eram acela care îi aducea lui Soból foile murdare, din foiţă, ale ziarului multiplicat la şapirograf. „Gardistul" nu ne mai ajungea. Istoria care se desfăşura pe terenul nostru îşi cerea propriii săi cronicari. Cît de greu ne venea după aceea să identificăm pseudonimele unor tovarăşi nouă binecunoscuţi cu numele tipărite pe lista cărămizie a ostaticilor împuşcaţi !

Magazinul de pe Czerwony Prądnik a fost mistuit de flăcări. Au fost executate cîteva

sentințe asupra unor trădători. Din cînd în cînd împrumutam „mașinuța“ și atunci săreau în aer liniile ferate aparținînd unor artere care duceau spre frontul de răsărit.

Gardiștii se adunau în timpul nopții, loveau pe neașteptate un „Liegenschaft“[1], pe cerul întunecat incendiul se desfășura ca o creastă de cocoș, iar răpăitul gloanțelor se auzea undeva, departe, ca plesnetul unor crengi rupte de vijelie. Se înapoiau înaintea zorilor, ascundeau armele în snopi, vîrau grenadele în paiele acoperișurilor. Doar peste cîmp, urmele trecerii lor se imprimau în iarba stropită de rouă, dar soarele le ștergea numaidecît.

Nici la carieră nu duceam lipsă de noutăți. De la o vreme începu să vină cu locomotiva, însoțindu-l pe Dryl, un „Volksdeutsche“ : Klack. Se învîrtea printre muncitori încălțat cu cizme înalte și purtînd pantaloni cafenii, excesiv de bufanți. Se uita atent la muncitori pe sub pălărioara trasă pe ochi, cu borul îngust și împodobită cu un pămătuf din blăniță de bursuc.

Łabuś se tîra pe burtă, încercînd să extragă dintr-o spărtură între stînci o capsulă-detonatoare care-i lunecase din degetele tremurînde.

— Nu-i de glumă, îl amenință Klack cu degetul, apoi adăogă cu duioșie, dacă-i vorba să fie spînzurat careva, nu vreau să fiu eu acela !

---

[1] Imobil (germ.).

După aceea l-am auzit izbind cu pumnul în masă și foindu-se prin baracă. Șeful știa nemțește mai bine decît el, așa încît nu se lăsa cu una, cu două. Totuși, după fiecare vizită de acest fel, mă chema și mă dăscălea în șoaptă :

— Eu nu am cum s-o fac, dar spune-le dumneata muncitorilor s-o lase baltă cu neghiobia asta de acțiune conspirativă ! Să bage bine de seamă, fiindcă afurisitul ăsta de Klack a mirosit ceva, îl știu aproape de cînd era copil, nu s-a schimbat nici un pic, întotdeauna a fost un neisprăvit și un netrebnic !

Cichoń umbla posomorît, încercase și el să cîștige ceva bani mai ușor, împrumutase cîteva sute de zloți de la Damazy, își adusese un sac cu frunze de tutun pe care le tăiase cu mașina. Le întinsese apoi pe toată masa, ca să se usuce, frunzele mai înainte trebuiau stropite, altminteri se sfărîmau sub cuțit. În acea după-amiază îi fătase capra, așa încît o băgase în odaie, iar peste noapte afurisita îi mîncase aproape toată marfa.

— Și-am mai avut o pagubă, i se plîngea el lui Soból, că s-au nenorocit și iezii, otrăviți cu laptele caprei. Timp de patru zile i-a curs din țîță lapte galben și amar, l-am gustat, dar nu se putea bea.

Soból încerca să-l îmbărbăteze, în ultima vreme îi tot văzusem stînd împreună.

Ca să se plătească de datorie, cînd ieșea din tură, Cichoń se ducea să-i sape cartofii lui Damazy. Ca întotdeauna socotea că asta îi era soarta. Pe el se vedea cel mai bine cum îl

îndobitoceşte pe om sărăcia şi cum îl face să-şi piardă demnitatea omenească.

— Îl tot bat la cap să nu se lase, îmi povestea Soból cu părere de rău. Doar nu e singur, dar nu crede c-are să-l ajute careva, prea şi-a bătut viaţa joc de el multă vreme. Din păcate cu vorbe goale nu-i sîntem de folos, ca să-l scăpăm, am avea nevoie de ceva bani. Dar bani, de unde ?

Îmi plăcea să evadez pe măgura acoperită cu iarbă de deasupra carierei. Trîntit în iarba moale priveam spre oraş. Chiar şi în zilele pe deplin senine plutea peste Cracovia o pîclă vineţie, în ea scînteiau crucile şi lucea aurie cupola bisericii Sfînta Maria.

Era bine să-ţi poţi spune, sau mai degrabă să simţi cu tot trupul că iată, exişti, trăieşti, inspiri aroma garofiţelor de munte cu care era presărată costişa. Soarele îmi mîngîia spinarea ca o mînă bună, prietenoasă.

În vale ciocănarii tîrau tuburile de cauciuc ale utilajelor, ciocanele pneumatice cîntau melodios. Mă furase somnul după ce toată noaptea o petrecusem lipind manifeste. Cînd lăsasem în jos pleoapele, doar pentru o clipă, auzisem încă multă vreme zgomotele metalice, iar cînd mă trezisem tresărind de spaimă, cariera era pustie. Paznicul şedea pe prag şi curăţa nişte păpădie pentru iepurii pe care îi creştea în spatele gheretei în nişte cuşti metalice. Doar greierii ţirîiau pe aceeaşi notă peste tot muntele Krzemionki.

La Gruszka avusese loc o descindere, nu-l găsiseră, înnoptase la logodnica lui, la blocuri, şi se înapoiase abia către ziuă. Casa era încă încercuită, băgase de seamă, încercase să scape cu fuga. Fusese ucis între zidurile oarbe ale unor magazine. Zăcea plin de sînge în mărăcinişul proaspăt, de primăvară.

Doar cu patru zile în urmă mă poftise la un spectacol.

„Vom face o cometă, aşa îi zice acestei acţiuni... Ceva de felul unor coroniţe pe Vistula[1], decît că vor fi pe şinele de tren... Ştiu că n-ai timp, dar vino, ţi se cuvine şi dumitale o destindere, şi-apoi poate c-o să scrii cîndva despre noi.“

Era cu nişte fete din Z M P[2], cu cămaşa desfăcută la gît, ars de soare, pe umăr cu sacul din care se vedea gîtul unei sticle înfundată cu dop din hîrtie. Fetele chicoteau, era limpede că se hîrjonesc, trecîndu-şi unul altuia sacul, aplecaţi peste balustradă. Stînd de-o parte, mă întrebam : „Ce naiba mestecă ?“ pentru că îi vedeam aruncînd nişte coji pe platformele încărcate cu fîn, presat în paralelipipede şi acoperit cu o prelată. Trenurile treceau agale şuierînd jalnic, uneori întregul grup era învăluit de fum amestecat cu aburi.

[1] Datină poloneză, care consta în a arunca în apa rîurilor coroniţe de flori în ziua de 23 iunie, în ajun de Sfîntul Ion.

[2] Związek Młodzieży Polskiej = Uniunea Tineretului Polonez.

Mai tîrziu îmi arătase o plăcuță de celuloid cu petrol, în care plutea o bucățică de sodiu metalic.

„S-a isprăvit totul. îmi spusese, scuturîndu-și degetele, iar atunci cînd mă văzu dezamăgit, adăugase cu un zîmbet batjocoritor : N-ai destulă imaginație... Ar trebui să fumege dinspre Niepołomic, cam peste un ceas. Va fi ca o descărcare în egretă, încît oricine are să spună : «Ia te uită, ce mai cometă !»"

Timp de trei zile cadavrul lui zăcuse în același loc, păzit de jandarmi cu automate.

„Se vede că l-a turnat careva. Păcat de el. Era un flăcău vesel, trebuia să se însoare la vară"... spuneau la carieră.

Cînd se ivea Klack, cu cizmele lui roșii cu scîrț, oamenii își sorbeau în tăcere ciorba, apoi se risipeau la locurile lor.

În vremea asta unitatea își făcuse rost de arme noi. Staszek Biel asigurase acțiunea cu „asul" în buzunar. Se duseră în grup cu fetele la Pădurea Wolski, într-o servietă ponosită duceau un ciocan mare și niște clești.

— A dat bunul Dumnezeu, îmi povestea Staszek, frecîndu-și palmele pline de bătături, și soldatul a luat-o pe cărarea mai dosnică, așa c-am pus îndată mîna pe el... A fost deajuns să-l pocnim cu servieta în cap și s-a prăbușit printre crengi. L-am putut piguli cum ne-a plăcut.

Îi luaseră armele, cureaua și cizmele pentru ca atacul să nu aibă aspect politic, iar pe înserat, cuceritorul Europei se strecurase în izmene

spre garnizoană. Bine uns cu ulei, parabelumul îți bucura ochii.

— Mai astîmpărați-vă, măi băieți, le tempera Soból înflăcărarea, atunci cînd, ieșind de la lucru muncitorii găseau, în gamela din care fusese băută cafeaua, ziarul — stau cu ochii pe voi și la carieră... Nu-i nici un merit să te lași curățat !

Nemții se cățăraseră pe Elbrus, înaintau în stepă în nori de fum, înconjurau Leningradul cu un inel de fier, în comunicate se repetau cuvintele „schwere Kämpfe". [1]

Șeful îmi arăta șirurile lungi de anunțuri mortuare din pagina a treia a lui „Krakauer Zeitung".

— Uite, azi sînt nouă „*Eisenkreutzträger*" [2]! îi număra el cu degetul galben de nicotină. Mă prind că mîine facem o duzină !

N-apucarăm să încheiem prinsoarea cînd în fața barăcii opri un camion cu remorcă din care săriră jos paznici înarmați. Ne aduceau amonitul.

— La noi pulberăria e scobită în stîncă, depozitul cel mai sigur cu putință, ne explica Klack, țintind spre burta mea cu o cheie uriașă de parc-ar fi fost țeava unui revolver. Acum vor lua de aici și pentru alte locuri... Chemați oamenii să ducă lăzile !

Drumul de acces era îngust și cam în pantă. De mult ziceau c-or să-l lărgească spre a avea

[1] Lupte grele (germ.).
[2] Purtători ai crucii de fier (germ.).

loc de întors cu mașina. Cu toții laolaltă am împins remorca atît cît se putea, mai departe trebuia să cărăm lăzile în circă.

Apoi s-a pus în mișcare caravana, întocmai ca într-un film prost despre Africa.

În ziua aceea a avut loc și un scandal de toată frumusețea, pentru că șeful se împotrivea acelui depozit primejdios.

— N-am de gînd să răspund eu pentru toți, zbiera. Vremurile sînt nesigure. Și dacă mîine-poimîine mă pomenesc cu un atac ?

Ușa era întredeschisă, am încetinit compresorul ca să le pot desluși vorbele mai bine. L-am auzit atunci pe Klack întrebînd :

— De cine ți-e frică dumitale ? Spaimele astea știm să le gîtuim în fașă ! După aceea adăugă cu asprime : Eu nu scap din ochi pe nimenea... eu...

Se opri brusc privindu-mă suspicios. Stăteam cu pompa de ulei în mînă lîngă ușă. Am trîntit-o cu pocnet.

Mai tîrziu, după plecarea lui, șeful mă chemă cu un semn din cap și-mi șopti :

— Știi ce-a spus despre dumneata la plecare? *Was seinen Anfang hat, muss auch ein Ende haben...* [1]

Pe masă zăcea un carnețel pe care m-am grăbit să-l frunzăresc ; cu trei zile în urmă ca dată, la controlul distribuirii muniției erau trecute următoarele nume : Soból, Krajewski, Szymczak, Tomala, cel al lui Gruszka fusese

---

[1] Ceea ce are un început trebuie să aibă și un sfîrșit (germ.).

șters. Lista aceea nu mai lăsa nici urmă de îndoială.

Șeful se uita cu o privire apatică pe fereastră. Brusc începu să zbiere :

— Întinde-o, nu vreau să știu nimic !

Am aruncat carnețelul pe masă și am luat-o la goană în direcția sălii mașinilor. Am zărit fum în dreptul ferestrei și am văzut locomotiva care venea șuierînd. Klack se înapoia după carnețelul pierdut.

I-am încunoștințat pe cei în cauză, nu mai era vreme de amînări.

Dar Soból doar tăie aerul cu un gest leneș al brațului.

— Las-că se aranjează ele toate... Deocamdată nu-i nici o urgență...

— Cum nu e ?! am exclamat cu indignare, mai ales că era și pielea mea în joc.

Cu două zile mai tîrziu veni Sauer cu o platformă să ia explozibilul pentru carierele de piatră din Mydlniki. Klack supraveghea încărcatul, trăgea cîte un băț la fiecare ladă pe care o scoteau.

Remorca era gata încărcată, trebuia doar împinsă la vale în așa fel, încît inelul să se îmbuce de cîrligul camionului. Klack, nemulțumit de felul cum manevrau remorca, preluă comanda, dînd el direcția pîrghiei metalice. Am apăsat lăzile.

Nu știu ce rol a jucat întîmplarea și cît a fost premeditare. Platforma s-a clătinat ușor, roata cea mare s-a urcat pe o piatră, pîrghia l-a smucit pe neamț zvîrlindu-l între camion și remorcă. Inelul nu nimeri cîrligul, ci ajunse

sub camion, lăzile se izbiră cu zgomot, oricum şapte tone nu sînt de colea.

Am înconjurat în goană transportul. Klack avea capul strivit, părea că atîrnă în aer, zvîcnind din mădulare, întocmai ca un şoarece prins în cursă.

Nici măcar nu făcură cine ştie ce cercetări. Pe mine m-au trimis să tai nişte crenguţe de brad alb, pe care, le-am legat cu sîrmă, şi am făcut o coroniţă ţepoasă. Trebuia să participe la înmormîntare şi o delegaţie din partea celor de la carieră. Damazy veni îmbrăcat cu un costum bleumarin, la două rînduri, îşi netezea de zor mustaţa teşită.

— Oricum, ne-a purtat de grijă, mormăia, trebuie să-i dăm cinstirea cuvenită.

N-am făcut economie la crenguţe. Îmi reveneau stăruitor în minte cuvintele lui : *„Was seinen Anfang..."* Adică orice lucrare trebuie să ajungă pînă la capătul ei.

Băieţii nu înjurară prea tare, vremea era frumoasă, iar şeful le făgăduise să-i treacă cu ore suplimentare, dacă se duc la înmormîntare. Dryl îi duse pe toţi pe platforma goală, cu „Ekstrazugul".

Ne tot întrebam care dintre noi este iscoada direcţiei, erau bănuiţi mai mulţi, pînă ce într-o frumoasă zi Staszek Krajewski făcu marea descoperire. Şedeam ca de obicei în baracă, Cichoń cocea cartofi în spuză, nişte cartofi încreţiţi şi seci de nu i-ar fi mîncat nici un cîine, cînd Krajewski ne povesti.

— Ieri pe seară m-am repezit la alde Dryl, să-mi aducă şi mie nişte cărămizi, fiindcă trebuie să ridic un perete în colibă... Vorbim ba de una, ba de alta, liniştit, cînd mă uit şi-l văd că are în picioare papuci noi, roşii, brodaţi frumos. Mă uit eu mai bine şi ce să vezi, erau aripile de vultur de pe prapurul acela al nostru, al pompierilor, pe care îl avea la el, în păstrare. A început să spună că nevastă-sa e de vină, că nici nu-i de mirare, fiind cu mare primejdie a-l mai ţine în casă. Mare porc, nu-i aşa ?

Unii mormăiră cîte ceva, alţii înjurară, dar nu lăsarăm să se vadă cît de tare ne supărase ştirea.

— Trebuie să ne gîndim bine, spuse Soból mînios, cînd rămaserăm singuri, ori e din prostie, ori miroase a trădare... Ei, şi taman acum trebuie să mai aşteptăm, nu puteam să lovim în toţi odată, şi făcu un gest, răsucind arătătorul, de parcă ar fi sucit beregata unei păsări.

Cichoń, de care uitasem, îl privea cu admiraţie.

Ziua era radioasă. Cerul aproape că te orbea. Soarele se încălzise, aerul începuse să vibreze deasupra carierei de piatră. Cînd trecea o adiere, peste peretele stîncos lunecau umbrele uşoare ale norilor.

Stăteam sprijinit de balustradă şi discutam cu şeful despre data încheierii războiului, cînd un „opel" cafeniu lunecă fără zgomot pînă în faţa barăcii. Coborîră trei inşi în civil. I-am recunoscut numaidecît : hainele trase spre

coapsa dreaptă, pasul de copoi, mersul țeapăn și ochii apucători ca niște cîrlige de undițe.

Îl chemară deoparte pe șef. Îl vedeam cum se uită în jur mîhnit. Stăteam ca opărit. Cîțiva pași mai încolo, Cichoń, într-o scurtă zdrențuită, curăța cu lopata buruienile dintre șine.

Șeful mai întîi se uită la mine, după aceea însă, cu un gest care ar fi putut să însemne „e păcat de tine", îl chemă pe Cichoń.

— Du-te jos și cheamă-l pe Soból... Știi unde lucrează ?

— Știu, răspunse încuviințînd din cap ghebosul.,

— Nici o vorbă, adăogă civilul, să vină numaidecît.

Cichoń puse lopata la perete și o luă pe potecă.

Compresorul duduia surd, iar în vale, ciocanele pneumatice ciripeau ca niște vrăbii. „Cum să-l avertizez, cum să-l ajut ? Neisprăvitul ăla..." mă gîndeam deznădăjduit, uitîndu-mă după Cichoń cum coboară treptele abrupte. Încă un minut i-am mai văzut ghebul din spinare și tichia ca la păstorii lui Vlastimil Hofman...

Mergea în lungul șinelor, trecea peste linii. Muncitorii nu-și întrerupeau lucrul, încărcau piatra cu încrîncenare.

În sfîrșit, ajunse pe locul unde lucra Soból. Se vedea că îi transmitea ordinul, pentru că Soból dădu deoparte tomberonul, lăsîndu-l să alunece pe o scîndură în căruță, își îmbrăcă vesta peste cămașa albastră spălăcită, își luă

haina sub braț și o porniră amîndoi în direcția noastră.

Dispărură în umbra măgurii, la poalele insuliței.

Daff, daff, daff, gîfîia compresorul, șuieră aerul în furtunul slobozit al perforatorului. Ca niște picături metalice picau loviturile ciocanelor. Îmi simțeam palmele jilave, lipindu-se de balustrada fierbinte.

Cei trei din Gestapo se așezară în semicerc în fața scării.

Ne uitam cu încordare.

Pe deasupra mărăcinilor de care era năpădită insulița se ivi cipilica roasă, apoi obrazul ponosit, parcă afumat al lui Cichoń. Ne așteptam ca în urma lui să pășească Soból. Dar Cichoń era singur.

Trecu tăcut prin fața nemților, se apropie de zid și puse iar mîna pe lopată.

— Ce-i cu Soból ? îl întrebă șeful.

— N-a venit, a zis că nu vrea să vină... Cînd a ajuns devale, chiar la poalele insuliței, a făcut cale întoarsă și a luat-o peste linii spre Zakrzówek.

— Și tu ce i-ai spus ? se repezi la el unul dintre cei trei, îmbrăcat cu un pardesiu de gabardină.

— Ce mi s-a poruncit : „Că să vină numaidecît la baracă, fiindcă au venit cu mașina să-l ia..."

— Idiotule, urlă la el cel de la Gestapo și-l pocni peste urechi, apoi îl lovi cu picioarele.

Cichoń icni și căzu. Obrazul lui exprima o imensă uimire, părul îi lunecase resfirat în

şuviţe, iar din ochii lui holbaţi, albaştri, curgeau din belşug lacrimi.

Pînă şi nemţilor li se făcu silă, nu simţeau nici o plăcere să lovească într-un cretin care nu pricepe nimic...

— O să ne-o plătiţi, îl ameninţară pe şef, o să ne înapoiem... Unde stă cu casa ? Hai, zi mai iute !

Bătrînul le spuse.

Săriră în maşină şi dispărură într-un nor de praf, al cărui gust searbăd l-am mai simţit în gură multă vreme.

— Acum ce-are să se întîmple cu mine ? se văicări şeful ghemuindu-se. Acum ce-am să păţesc ?

L-am tîrît pe Cichoń la pompă. Nu se simţea prea rău.

— Bine că nu mi-au rupt dinţii din gură, spunea suflînd pe nas sînge în şuvoiul de apă. Nu mi-s chiar atît de prăpădit, nu leşin eu cu una, cu două.

Iar şeful se duse să-i aducă un păhărel din „ceaiul" lui de ierburi.

Cichoń mă trase de mînecă şi mijindu-şi ochii îmi şopti :

— Azi, lîngă Vistula, la vadul dinspre Salwator, Soból are să fie acolo, apoi trăgînd tare aer în piept adăogă : să nu uiţi, tovarăşe !

M-am uitat la el uimit. Parcă nu mai era acelaşi.

La carieră nemţii n-au mai venit. La Soból acasă au făcut percheziţie, dar n-au găsit nimic. Nevesti-si îi poruncird că, dacă s-o întoarce, să se înfăţişeze numaidecît în strada Pomorska.

Puteau să aştepte mult şi bine.

În aceeaşi seară m-am întîlnit cu Soból. Ne-am aşezat pe malul apei, undele-i tuburi se scurgeau iute.

— Trebuie să mă fac nevăzut. Să nu faceţi vreo faptă necugetată...

— Şi Dryl ?

— Dryl trebuie lichidat, dar nu acum, peste o vreme, cînd s-or linişti lucrurile la noi...

— Te duci în pădure ?

— Nu ştiu încă, dar nu cred, de oameni e nevoie peste tot.

— Am să trec pe la dumneata pe acasă. Să-i spun ceva nevestii ?

— Deocamdată nu te arăta pe acolo. Casa e sigur păzită. Ce să-i facem ! Să aştepte, să aibă răbdare... Ea e femeie tare, adăugă cu o umbră de mîndrie. Nu-i prima oară că ne despărţim...

Soarele apunea în spatele colinei lui Kościuszko, cimitirul arăta ca o pată încreţită sub norii roşietici.

La picioarele noastre apa plescăia peste pietre, reflexul ei ca o văpaie ne lumina obrazul.

— Eu trebuie să mă înapoiez la carieră ?

— Te pomeneşti că mă invidiezi, îmi zîmbi el amar, ce ţi-e şi cu tinereţea... N-aveţi astîmpăr. Unde să te duci ? Aici ai de lucru. Trebuie să potriveşti om cu om, ca o piatră cioplită de alta. Trebuie să rămîi. Mă auzi ?

NOPȚILE ARIADNEI

Lui Stanislaw Stempowski

Cînd se dezbrăca în odăița de la catul de sus, simțea limpede fuioarele de vînt strecurîndu-se printre grinzi. Aerul era rece și mirosea a zăpadă proaspătă. Vîntul bubuia peste casă, soba duduia, pieptenele negru al brazilor se clătina aprig îndărătul ferestrei, scuturînd ninsoarea de pe ramuri.

Nici să se lipească de sobă nu putea, fiindcă varul se lua pe rochiță, așa încît Ariadna se dezbrăca puțin mai încolo, în bătaia răsufletului cald al sobei, apoi chircindu-se la atingerea vîntului ca sub șiroaie de apă rece, din două sărituri se năpustea în pat. Își trăgea peste umerii ascuțiți, încă de copil, plapuma peste care pusése — ca să nu alunece — un cojoc vechi al gazdelor. La drept vorbind, mirosul pătrunzător de lînă umedă nici nu era neplăcut. Își îndrepta încetișor picioarele strînse, încălzea suprafața așternutului rece. Tremuriciul, mai mult de silă decît de frig, se potolea, dar își simțea inima bătîndu-i să se spargă. Liniștindu-se, ciulea urechea la răsunetele nopții care se apropia.

Lampa cu gaz cernea o lumină galben-aurie. Fitilul coborît în sticla murdară pîlpîia misterios. Pe sobă, în spațiul dintre plăcile de teracotă se ivise ca un „T" roșu. Întunericul era tot mai dens. În fereastra cerdacului, acoperită cu flori albe de gheață, se răsfrîngea, verzuie, lumina lunii.

Ariadna strîngea tare pleoapele, dar somnul nu venea. Simțea pe obraz o ușoară adiere atunci cînd vîntul izbea mai tare pereții. Zăpada înghețată se scutura de pe marginea acoperișului cu un zgomot sec, de parcă ai fi presărat nisip. Din cînd în cînd se auzeau plînsete de copil. Micuțul Władyś al Gardeckilor scîncea fornăind pe nas, apoi tăcea numaidecît. Cu un sunet ascuțit, ca un scrîșnet, luneca lanțul cîinelui peste sîrma întinsă între grajd și șopron, dar cîinele nu lătra.

Ariadna îl vede cum adulmecă, șchiopătînd prin zăpadă, acele înghețate de pin îi înțeapă nasul negru și umed. Se apropie iute de casă, prin spărtura din prag aspiră aerul închis, dar prietenos din tindă: cartofi reci în coajă, fulgi de găină, dușumeaua de lut stropită cu apă din cofițe de lemn. Oftează, scheaună și șchiopătînd, cu lăbuța strînsă, se înapoiază la cușcă. Se foiește multă vreme în paie, în sfîrșit, cu botul vîrît în blană, linge stropii de zăpadă topită care i-au alunecat peste burta goală și ațipește. Mai ciulește vîrful urechii ude cînd vîntul șuieră printre crengi sau cînd alunecă de pe șopron învîrtejind zăpada și izbind-o ca pe o pulbere albă în interiorul curții. Atunci Bukiet strînge supărat buzele și mîrîie cu mînie neputincioasă.

Ariadna nu-și închipuie că le vede, ci le vede cu adevărat pe toate. Pur și simplu trece ușurel de la unele la altele. Ca într-o imagine de film privită de aproape atenția i se con-

centrează asupra unui amănunt oarecare : asupra botului cîinelui strîns cu mînie, asupra vîrfului lucios al colțului ; apoi imaginea se lărgește în cercuri concentrice cuprinzînd cușca neagră a lui Bukiet, mirosind a paie și a blană udă ; și mai departe : ograda, colțul dintre grajd și șopron ; gunoiștea acoperită cu zăpadă proaspătă roșcată — de ce roșcată ? mai degrabă neagră în lumina schimbătoare a lunii sau verzuie, se corectează Ariadna, înălțînd ușor din umeri. Apoi un nou salt... Creștetele turtite ale staulelor ca niște măguri ninse, cu fire de paie în vîrf, ițindu-se de sub zăpadă. Norii rostogolindu-se de pe munte ca niște gheme, umbrele mișcătoare de pe zăpadă cînd vîntul dezvelește iar marginea lunii.

Și încă un salt, în zbor peste colinele ca niște stoguri... Cît trebuie s-o invidieze colegele. Și iat-o în clasă...

E beznă, felinarele cu gaz îndărătul ferestrelor — lumină verde, difuză. Se lasă în jos, lunecă pe bancă, pe locul ei. Pupitrul miroase a vopsea veche, a praf, a colege... Atinge călimara, aspiră mirosul cernelii uscate... Vîră mîna sub pupitru. Micul dejun învelit în hîrtie mai e acolo, o felie de pîine, tare ca piatra, păstrează urma rotundă a mușcăturii. Unica urmă. Și o inscripție : recunoaște cuvintele zgîriate cu un ac de gămălie : „Eu o iubesc pe Jaśka". Inscripție de care acum îi e rușine, fiindcă după ce s-au certat prietena a încetat să-i mai scrie. Nici o singură scrisoare nu i-a trimis, parcă a uitat-o. Pîinea e uscată și crăpată... Głuszkowa asta curăță numai acolo unde ar putea să-și arunce ochii directoarea.

De unde și pînă unde Głuszkowa ? La școală face curățenie portarul Bartosik. Głuszkowa e aici. Stă lîngă poștă și rareori se duce mai departe decît pînă la cimitir. Petrece toți morții, le atîrnă pe sicriu cîte o coroniță din flori de hîrtie creponată. Se uită avid la groapă, ca la ferestrele unui tren în mers... în ochii ei albaștri ca luciul zăpezii licăre curiozitatea.

— Printre ai tăi, duduie dragă, e totdeauna mai plăcut. Pe aici e liniște, frumos. Păsărelele ciripesc. Printre trandafirașii de hîrtie creponată împletesc de obicei cîțiva maci, ca să-i ciugulească pițigoii.

Și baba asta de la cimitir o privește îmbietor. Ariadna strînge mînioasă din sprîncene, de parcă n-ar vrea s-o supere cu un refuz : „O să mă mai gîndesc, mai e vreme..." Apoi, speriată, fără voia ei se întoarce spre maică-sa.

Îi zărește chipul smead, capul cu o cosiță căruntă adusă de la ceafă, spre frunte. Mama stă sub lampa de birou cu un registru de socoteli în față. Iar și-a luat de lucru acasă. Ceaiul s-a răcit în pahar, închis la culoare, acoperit cu o pojghiță vineție, și dulceața e întinsă în fafurioară. Cînd socotește, mama mișcă din buze. Ariadna se strecoară pe vîrfuri și aude : — *Trente-deux, trente-sept.* Mama numără cum a învățat la Sacré Coeur, în franceză. Are degetele pătate de nicotină. Brusc imaginea se șterge, culorile pălesc. Un curent rece îi atinge fruntea. Pentru acest aer a venit aici, la munte.

Cînd medicul i-a prescris să întrerupă școala, „copila trebuie să plece la munte", Ariadna s-a speriat. Acum însă e bine, bine de tot, așa cel puțin o asigură cei din jur.

Totuși Głuszkowa mai trece pe la ea din cînd în cînd, și instinctul bătrînei nu dă greș niciodată... Cu basmaua ei neagră, e curățică băbuța, cu cojocel, ciubote și cîteva rînduri de fuste cenușii, care stau înfoiate. În mînă ține o traistă cusută din bucăți de piele și o carte de rugăciune groasă și unsuroasă. Printre foi sînt vîrîte cartonașe colorate: „Spovedanie de Paști, anul Domnului...", de parcă ar fi păstrat dovezile propriei sale cucernicii, neîncrezîndu-se din cale-afară în cartotecile cerești.

Oamenii o invidiază pe Głuskowa: are și pensie și trei feciori, îi mai trimit și ei.

— Face pe sărăntoaca, dar are mai mult decît un director de școală, zice Zośka Gardecka. Nu se omoară cu munca. Numai pentru ea singură, mai clătește ceva, mai pregătește o mîncare... Nu-i femeie rea, îi place să-i vegheze pe bolnavi, știe și să povestească... ce să povestească? Apoi așa, tot felul de istorii.

Ariadna știe că, în ciuda asigurărilor medicului, cu plămînii încă nu e bine. Dar nu mai e neliniștită. Locul acela spre care o îmbie Głuszkowa a încetat s-o mai înspăimînte.

„Aș putea fi o pasăre micuță, un botroș cu o pată purpurie sau un pițigoi albăstrui, să ciugulesc coronițele, să risipesc în vînt solzii aurii ai imortelelor."

Și o zbughește pe sub crengile încărcate de zăpadă, printre ramurile rubinii ale murilor, pe sub măceșul ce se îndoaie sub streșini de zăpadă. Ciucuri subțiri de gheață, agățați de frunzele rămase din anul trecut, clincăne ușor cînd îi atinge în zbor aripa unei păsări. Iar mai departe e albastrul cerului care-ți umple inima de încîntare. Brusc își ia zborul din umbra jilavă, plină de foșnete înfricoșătoare și de șuieratul păsărilor, către lumină, se avîntă spre strălucirea trecătoare care-ți umple inima de bucurie. Știe bine însă că ocolește cu privirea movilițele vrăjite, crucile aplecate, împodobite cu căciuli de zăpadă.

Fetița soarbe spațiul transparent, printre crengile brazilor s-a și făcut întuneric, ghicește că lumina aceea piere, se stinge, și ca atare devine și mai prețioasă. Nu mai e o pasăre, a redevenit ea însăși, dar, eliberată de povara trupului, plutește în lucirile apusului. Acolo sus e un tărîm nemărginit, contururile orașului sînt de cleștar și de aur, ori poate din spumă trandafirie, din moment ce poate trece atît de ușor prin ziduri, poate da ocol odăilor zbenguindu-se în puful azuriu...

Știe că mai departe nu poate ajunge — trebuie să se înapoieze. De parcă i-ar șopti cineva: Ajunge cu joaca, ți-o fi destul. Cade alunecînd ușor. Jos e o vale, acoperișurile caselor de țară împovărate de zăpadă și umbrele lungi ale pomilor. Din coșuri se înalță fuioare plăpînde de fum, miroase a rășină. În cădere, Ariadna se agață de o dîră de fum, se înfășoară cu ea în spirală, o smucește cu-

prinsă de o nespusă bucurie, încearcă s-o smulgă din gura hornului. Dar fumul lunecă la fel ca înainte, o înfășoară ca o pînză de păianjen, de-abia mai poate să se miște. Ariadna simte fierbințeala, scîntei multicolore îi fulgeră pe sub pleoape și o adiere lină îi răcorește fruntea brobonită.

Deschide ochii și, fără să-și mai pună termometrul, știe că i-a revenit febra. Își vîră degetele înghețate subsuoară, trage sub ea genunchii. E din nou sus, la ea în odaie. Soba geme, zăpada înghețată se scutură de pe streașină și vîntul risipește lumina verde a lunii în fereastră.

E greu să-ți reiei visele amestecate cu somnul. Aroma caldă a vreascurilor ce se usucă după sobă străbate odaia, iar din podeț, izul trifoiului vîrît în saci menește a vară.

La familia Gardecki, Ariadna a nimerit întîmplător. Cum se face cîteodată, cînd nu te mai aștepți la nimica bun și cu un zîmbet prietenos totul se preschimbă în mai bine. O asigurase pe maică-sa, la Varșovia, că are să se descurce, că știe drumul și că valiza nu-i grea deloc.

Iar deasupra, peste lucrurile neapărat trebuincioase, strecurase chiar și bluza de lamé verde. Avusese de gînd s-o pună la primul ceai între colegi.

— Fii sigură c-am să petrec foarte bine, mormăia netezindu-și cutele fustei. Degeaba te omori așa pentru mine.

Dar nu se uitau una în ochii celeilalte...

Ariadnei îi păruse rău să se despartă de toaleta la care visase atît.

— Uite, zicea maică-sa trecîndu-și degetele peste mătasea grea, bluza asta am purtat-o la multe petreceri. Ce material... Și are ceva ani...

Fetiței îi treceau pe dinaintea ochilor imagini confuze de baluri, de care maică-sa își amintea fără chef. La despărțire în gară, trăgea nervoasă din țigară, neliniștită de îndrăzneala fiică-si, de prima ei călătorie independentă, și totodată dorind să se înapoieze cît mai iute acasă, unde o așteptau lucrările suplimentare, cu care avea să-i asigure fetiței șederea liniștită la munte.

Cunoștințele la care urma să locuiască o primiră politicos pe Ariadna, dar îi spuseră că scrisoarea ei se pierduse și că odaia au închiriat-o altcuiva. O tratară cu ceai și cu prăjituri, așa că plecă de acolo rușinată și neliniștită, cu sentimentul că ea era aceea care îi supăra pe toți cu propriile-i necazuri.

— La gospodarii din sat e loc berechet, încă n-a început sezonul, îi spusese fiul acelor cunoscuți, am să te ajut numaidecît să găsești ceva potrivit.

Dar de cum îi dusese valijoara în marginea drumului, maică-sa îl chemase îndărăt în casă. Se scuză ceremonios și o părăsi, descriind cu brațul un cerc larg spre măgurile din jur :

— Pe aici, pe undeva, sigur ai să găsești ceva potrivit, oamenii sînt atît de drăguți.

„Dacă aș arunca în aer podul căilor ferate, apa ar aduce trunchiuri și butuci, cu mîna mea

aş face zăgazul şi şuvoiul ar inunda valea", îşi zicea în gînd Ariadna răzbunătoare, cărînd la deal valiza. Grăbi pasul. Urcînd dealul, i se părea că hotărăşte nivelul inundaţiei, îndeplineşte pedeapsa binemeritată.

N-o primeau nicăieri. O priveau bănuitori, îi cereau să garanteze careva pentru dînsa, îi puneau condiţii bizare, sau amînau răspunsul, zicînd că nu pot hotărî cîtă vreme stăpînul casei lipseşte. Ariadna îşi făcea socoteala pînă la ultimul bănuţ. Maică-sa făgăduise că-i mai trimite, dar nu-i spusese cînd.

— Dacă nu mă primesc nici aici, mă întorc acasă, şopti deznădăjduită.

Căsuţa de ţară îţi lua ochii din cauza grinzilor noi. În spatele acoperişului se zăreau vîrfurile brazilor presăraţi cu zăpadă. Ariadna înainta greoi pe poteca îngheţată.

Valiza avea încuietoarea stricată şi se deschidea uşor, fata o legase cu sfoară. La sfoara asta se opreau ochii vigilenţi ai gazdelor şi Ariadna tăcea, roşind ruşinată de a-şi da în vileag sărăcia.

În primul moment Zośka Gardecka i se păruse brutală şi neprimitoare. Ţinea în braţe un băieţel şi cu o mînă îi vîra în gură suseta.

— Baśka, vino'ncoa, uite că ne-au picat oaspeţi. Noi nu dăm camere cu chirie, sîntem ţărani. Frate-meu mi-a plătit pentru partea lui de moştenire, aşa ne-am clădit casa, am adus şi ceva mobilă din Apus. Dar odaie în plus deocamdată n-avem, poate în vară s-o isprăvim.

Bukiet lătra sub geam. Lanţul cu inel scîrţîia în sîrmă. Copilul plînse fornăind pe nas.

— Władyś are polipi, îi explică Baśka, o fetişcană voinică de vreo cincisprezece ani, dar acu nu-l poate opera, că-i prea mic.

Ariadna se sculă greoi de pe laviţă şi se îndreptă spre uşă. Valiza i se agăţă de pragul înalt, sfoara se rupse şi rochiile i se risipiră. Fetei îi dădură lacrimile. Baśka se repezi s-o ajute, ridică bluza de lamé verde.

— Vai ce frumoasă e, oftă sincer încîntată şi o duse iute să i-o arate soră-si.

— Acu' nu se mai fac materiale din astea, altădată ce se mai găteau femeile, ehehei... Lasă — nu mai plînge, deşi Baśka e o zvîrlugă, la noi e curat pe jos, nu ţi se murdăresc lucruşoarele... Şi fiecare piesă a garderobei Ariadnei fu comentată cu vioiciune. Fata trebui să le povestească pe rînd cum şi de unde provenea fiecare; asta era o basma de la Congres, rochiţa încă din U. N. R. R., broşa era din argint caucazian. Convorbirea deveni tot mai cordială şi mai simplă, pînă şi grosolănia Zośkăi se preschimbă într-o asprime binevoitoare. Ariadna nu se miră cînd rochiţele ei în loc să se înapoieze în valiză, o porniră spre dulapul de la etaj unde era acea odăiţă încă neisprăvită.

Sacii cu trifoi fură mutaţi sub streaşină, strînseră cu lopata un maldăr de paie, iar Baśka deretică prin odaia care deodată păru mai veselă. Mirosea a fîn, a praf, a tencuială şi var. Balconul nu era zidit, trăseseră o sfoară între pereţii laterali căci nu-i puseseră încă balustradă.

Putea să stea pe un fotoliu din paie împletite în ușa deschisă ca pe o verandă, iar de aici privirea i se înălța peste acoperișurile caselor, de-a curmezișul văii spre creasta muntelui, întunecat, împădurit, amenințător în lumina de iarnă ca o sprînceană încruntată. Norii se rostogoleau în gheme peste platformele stîncoase.

Își povestiră apoi fel de fel de lucruri, Ariadna trebui să le explice de unde avea acest nume neobișnuit. Le vorbi de maică-sa, de Paris... Zośka se plînse de bărbatu-său, un flăcău voinic, căruia Apusul și cîștigul ușor erau gata să-i vină de hac.

— De nu l-aș fi adus îndărăt aici beat criță, și asta în ultima clipă, cine știe ce pățea, că pe ăilalți toți i-au băgat în temniță. Acu' i-a trecut, dar înainte tot voia s-o ia din loc.

Cînd Ariadna le povesti cum o primiseră cunoștințele maică-si, Zośka izbucni :

— Cîrpănoșii dracului, cum le-a dat altul mai mult, cum i-au închiriat odaia.

Și ca să-și arate superioritatea, nici nu ceru chiria înainte. Dar fetița îi vîrî cu de-a sila banii în palmă, în timp ce Zośka se împotrivea zicînd :

— Las'că nu arde. Cînd ți-o trimite mama, îmi plătești...

Pînă la urmă acceptă banii, iar hotărîrea Ariadnei deveni o garanție că era bună platnică.

Fetița mînca dimineața și seara la familia Gardecki, iar la prînz la han. Uneori, cînd ningea prea tare, Zośka îi ațînea calea spunîndu-i simplu : — De ce bați drumul, mîncăm împreună tăiței cu lapte dacă-ți plac.

Basia urma să facă curățenie în odaia domnișoarei, în felul acesta i se dădeau oaspetelui toate onorurile. Deretica superficial, în schimb îi plăcea să-i cotrobăie prin lucruri, îi încerca bluzele, aspira mirosul lenjeriei, își turna în sîn apa ei de colonie. Îi umbla gîndul la băieți, visa c-o să ajungă funcționară la moară, cu toate că nu reușise să termine nici școala elementară.

Alde Gardecki o tratau pe Ariadna ca pe un membru al familiei, iar Zośka îi spunea chiar și pe nume, dar niciodată față de străini, asta ar fi însemnat să strice renumele casei lor.

— Hm, hm, mormăia bătrîna Głuszkowa, ce se mai umflă în pene alde Gardecki, că au și ei un chiriaș ! Dar fata-i o sărăntoacă, o mortăciune, la fel ca toți ofticoșii... N-or să se îmbogățească de pe urma ei, asta-i limpede, ba le mai aduce și boala-n casă nouă. Ăla micu al lor abia răsuflă, zic ei c-are polipi, dar eu una știu ce știu ! Și chiar polipi să fie, ce, nu s-au mai văzut copii să moară de polipi ? Își încrucișa brațele și, rostogolindu-și ochii sinilii, adăuga plină de cucernicie : Totul e-n mîna Domnului Isus. Iar bătrînul nostru cimitir e plin, oamenii se-nghesuie care mai de care... Și locul unde se află e tare frumos, are o vedere pînă jos peste toată valea. Pe cînd cimitirul cel nou, poftim de vezi unde l-au cocoțat, taman în buza pădurii... ehe... Ca pentru spînzurați...

Lumina lunii descria o pată albă şi schimbătoare drept pe podea. Ariadna nu reuşi să adoarmă multă vreme. S-ar fi simţit tare însingurată, căci pînă şi fantezia se chinuie cu mereu aceleaşi imagini, dar iată că-i stîrneşte atenţia zarva de fiecare noapte, care a şi început în odaie.

Un rîcîit uşor se auzi în spatele scrinului, apoi se strecură unde era mai deasă întunecimea, în lungul peretelui, dar îndată ce Ariadna înălţă capul, tăcerea începu să curgă iar, odată cu zgomotul monoton al pulberii de zăpadă zvîrlită în geamuri. Tăcerea era atît de nesuferită, încît pînă şi propriile ei suspine se topeau pierdute, iar urechile o dureau în aşteptarea oricăror sunete. Era cît pe ce să şoptească implorîndu-i : „Hai, începeţi odată, de ce vă temeţi ? Că doar sîntem singuri."

Brusc, rîcîitul răsună mai tare, apoi auzi cum toată ceata şoricească se îndreaptă în direcţia dulapului. Rîcîit, clinchetul farfuriei, foşnet de hîrtie, chiţăituri în care se desluşea uimire, spaimă şi încîntare.

Luna lumina cu putere, văpaia verzuie atîrna în văzduh. Îl recunoscu pe Ronţăilă — o grămăjoară mătăsoasă cu o dungă mai închisă pe spinare — care pătrunse cu îndrăzneală în balta luminoasă a lunii. Ridică lăbuţele din faţă, îşi mişcă mustăţile argintate, ochii îi luceau ca doi stropi, apoi chiţăi incetişor : „Noi sîntem, Ariadna, prieteni vechi".

Fetiţa zîmbi încetişor. Îndrăgise şoarecii. Cînd se mutase sus în odăiţă, schimbările neaşteptate şi noua rînduială probabil că i-au tulburat pe vechii locatari. Nopţile erau ample, greu de străbătut, albe de lumina lunii. Veneau peste ea, pînă la buze, ca o mare de griş cu lapte — îl aduni de pe margini, şi el se întinde — val cleios. Lupta cu ele fără somn.

Şoarecii începură să apară pe rînd, iar ea îi primea cu recunoştinţă, pînă ce într-o seară se arătă, în sfîrşit, toată ceata — probabil ajunseseră la convingerea că e neprimejdioasă. Şi pe Ariadna începu s-o amuze rolul vrăjitoarei celei bune.

Cînd zări pentru prima dată în dulap urmele trecerii lor, se mînie, şi, scuturînd de pe farfurie bobiţele negre lăsate de ei, îşi jură să se ducă numaidecît la cooperativă să cumpere o cursă. Dar în aceeaşi seară, cînd se întunecă, auzindu-le chiţăitul şi hîrjoana, o cuprinse mila. Îşi puse mîncarea într-o cutie de tablă între geamuri, iar şoarecilor le lăsă firimiturile.

Se apucă să le pregătească surprize. Punea în cutii de chibrituri coaja de la salamul afumat şi întredeschidea doar puţin capacul, ca şoriceii să poată ajunge cu greu la bunătăţile care miroseau de la distanţă. Îşi închipuia cît se vor căzni de tare, apoi în sfîrşit zgomotul cutiei şi chiţăitul vesel îi dădeau de ştire că ceata se află la ospăţ.

Cînd într-o lungă scrisoare îi descrise maică-si aventura ei cu şoarecii, numindu-l pe fiecare în alt fel, drept răspuns maică-sa îi trimise un pachet de tărîţe roşii cu otravă şi

un prospect indicînd exact modul de întrebuințare.

„Te implor, omoară scîrboșenia aia, îi scria mama, trebuie să fii căzută în cap ca să crești în casă dăunători."

De atunci nu mai scrise nimic despre șoareci, și la cîteva întrebări mai stăruitoare îi răspunse maică-si „cu șoarecii e totul în regulă", ceea ce era perfect adevărat. Pachetul cu grăunțele otrăvite îl ascunse cu grijă în fundul valizei. Alungă cu indignare gîndul de a rupe alianța cu ei.

Un lucru trebuia să recunoască șoarecilor, că nu ronțăiau cărțile și nu rupeau hîrtia decît atunci cînd uita să le pregătească de mîncare. Prin urmare, atunci cînd o făceau, socotea că și-a primit o îndreptățită pedeapsă.

— Ciopîrțesc hîrtia drept cerere cu reclamații că masa n-a fost corespunzătoare, șoptea măturînd murdăria.

Ajungea pînă acolo, încît înlătura chiar ea urmele sarabandei, pentru că într-un rînd Baśka, măturînd în odaie, se înfurie și strigă:

— Dar ce-i aici la dumneata, duduie Ariadna, s-au prăsit șoarecii... Am să împrumut pisica vecinilor, e foarte bună la vînat, acuși îi pune pe fugă.

— Aș, de unde șoareci... Eu am rupt o scrisoare... Iar vîntul a risipit bucățelele prin colțurile odăii. Îmi pare rău, Baśka.

— Decît s-o rupi, spuse Baśka, gîndind cu glas tare, cînd ai o scrisoare din astea, mai bine o arzi... Nu deschizi ușița, să nu se risipească jăraticul, aici între plăcile de teracotă e o crăpătură, o vîrî înăuntru și-odată o iau flăcările, nu mai află nimeni că-i de la un băiat.

Sprijinită în mătură aștepta confidențele Ariadnei, dar văzînd-o că-și ia pledul și fotoliul de paie, Baśka, jignită, strînse din buze și începu să șteargă podeaua cu o cîrpă udă.

Multă vreme Ariadna nu izbuti să afle cum ajung șoarecii în dulap, pînă cînd descoperi urma și trebui să le admire îndrăzneala și iscusința. Ce-i drept, ușa de la dulap avea lîngă balamale o gaură făcută cu un cui, dar dulapul avea picioare înalte și șoarecii nu puteau intra înăuntru cu o săritură. Ariadna îi văzuse înapoindu-se în zori pe acolo, dar de intrat intrau prin altă parte. Probabil că se cățărau pe peretele din spate. Agățîndu-se cu gheruțele de fiecare crăpătură, cu spatele lipit de grindă, se cățărau încetișor pînă în locul de unde căzuse o bucată de lemn. Era o expediție primejdioasă, îi auzea uneori cum se rostogolesc chițăind și se lovesc moale de podea. Dar se înapoiau numaidecît, se îndemnau, se chemau, încurajîndu-se.

Pătrunzînd în dulap, adulmecau, priveau în jur, alunecau peste rochii. Urma o tăcere.

Ariadna le auzea pasul ușor, descoperirile vesele, rîcîitul, țopăielile și chițăitul. Cînd găseau mîncarea, li se auzea ronțăitul în toată camera.

Fetița își închipuia că e un fel de protectoare a șoarecilor. Din adîncul dulapului se înălțau în cinstea ei rugile de mulțumire... Și o înduioșa propria ei bunătate.

Cînd pleca de la han, lua pe furiș cojile brînzei de burduf ; brînza grasă de oaie constituia cea mai bună gustare pentru șoareci. După ce se săturau, începeau zbenguiala, era momentul întrecerilor de îndemînare, curaj și acrobații. Fetița se uita pînă-i dădeau lacrimile, încercînd să le vadă salturile, să ghicească regulile jocurilor.

Bătrînii se strecurau după sobă, se cățărau îndelung peste vreascurile mirosind a rășină, pînă dădeau de o bucată de lemn de fag și începeau s-o pilească. Își ascuțeau dinții ori foloseau așchiile drept scobitoare.

Unul micuț, căruia Ariadna îi zicea Ronțăilă, se cățăra pe o sfoară, atîrnată de-a lungul cercevelei, încît perdeluța de batist începea să tremure. Era pură artă pentru artă, șoarecele știind prea bine că pe acolo nu era nimic de mîncare și totuși se cățăra cu salturi mărunte, chițăind de plăcere.

Fetița simțea că micuțul răspîndește bucuria și puterea.

Într-o noapte, Ronțăilă execută un salt spectaculos de pe cîrligul ușii drept pe policioara cu mere mici și roșii, care răspîndeau un miros acrișor, mai ales atunci cînd soba se încingea prea tare. Șoricelul se învîrti, cercetă dimensiunile balconului, se cocoță pe un măr, îl clătină și-l dădu jos de pe poliță. Mărul lovi podeaua și se rostogoli cu zgomot. Șoricelul se aținea chiar în margine, încîntat de panica pe care o stîrnise acolo jos. Își mișca batjocoritor mustățile, apoi își ducea lăbuțele spre pîntecele țuguiat. Se desena limpede pe albul peretelui. Ariadna ar fi putut să jure că șoricelul rîdea.

Peste o clipă începu iarăși zbenguiala pe sub dulap. Ronțăilă colindă toată polița și, agățat chiar de muche, își ținea echilibrul învîrtindu-și codița. Dar nu avea pe unde coborî așa că, de spaimă, chițăi de cîteva ori.

Îi răspunseră chițăielile de sub dulap. Ariadna asculta curioasă, gata să-i vină în ajutor. Dar probabil că Ronțăilă primise îndrumări cum să procedeze, fiindcă încetișor, oprindu-se de cîteva ori, o porni de-a lungul grinzii. Își menținea cu greu echilibrul pe lemnul înclinat, în cele din urmă, ajungînd deasupra patului fetiței se decise la un salt. Plonjă în cîrlionții cojocului, dar pînă să întindă Ariadna mîna, șoricelul, chițăind, lunecă jos pe podea.

Trezită din somn, fetița urmărea răsunetul acelor existențe nocturne, cu ochii mari deschiși privea umbrele, iar restul îl completa cu închipuirea.

„Sînt curioasă cîți or fi cu totul“ — se întreba uneori. Frecau și ronțăiau lemnul, foșneau în beznă. Ațipea și iar se trezea din somn din cauza unei bucăți de zahăr dată de-a rostogolul. O dîră violent portocalie se ivea pe geam. Lumină. O pulbere sinilie se prefira prin colțurile odăii.

Deodată, de sub ușa găurită a dulapului se ivi un botișor mobil, șoricelul se uită în jur, ieșind pe jumătate, turtindu-se, apreciind critic înălțimea — dulapul stătea înălțat pe niște bucăți de lemn. Și se trase îndărăt înspăimîntat. Ariadna auzi chițăielile : era certat că

zăbovește, i se cerea să coboare. Tatăl familiei, poreclit Chelbosul, își făcu vînt primul. Ascuns după piciorul dulapului îi aștepta pe ceilalți. Poate că-i număra laolaltă cu Ariadna : unul, doi, trei... Cînd ajunse la al paisprezecelea, pleoapele îi căzură și adormi adînc. Dincolo de geamul albicit de ger lucea azuriu cerul iernatic. Ziua însorită se aprindea în geamuri cu miliarde de scîntei.

Săptămînile treceau, teancul cu scrisorile mamei creștea, îi răspundea din cînd în cînd. Aproape în fiecare scrisoare îi aducea la cunoștință că se simte bine și că medicul de la sanatoriu i-a dat voie să se întoarcă. Totuși mama îi răspundea invariabil : „Rămîi cît am cu ce să te țin acolo, trage-n piept aerul de munte, fă-ți rezerve, pune-te pe picioare..."

Fetița învăța cîte puțin, dar era sigură că profesorii vor fi înțelegători după o boală atît de lungă. Ore întregi ședea pe balcon cu ochii ațintiți la valea adîncă, albastră și aburită, la munții împăduriți pînă în zare, amenințători ; vîrfurile înzăpezite se înväpăiau în amurg.

„Nu fac nimic și în jurul meu nu se întîmplă nimic, și totuși mă schimb", își zicea Ariadna.

Într-un rînd, Zosia Gardecka îi spuse cu acea pătrundere proprie oamenilor de la țară :

— Arusia, ai niște ochi de parcă te-ai ruga mult de tot.

— Da de unde, se împotrivi Ariadna, stau și admir, uite ce lucruri ciudate se petrec în cer, aș sta să mă uit toată ziulica.

Zośka făcu un semn cu mîna, că adică tot aia era. Și-i punea cu discreție pe masă cîteva ouă proaspete, găinile începeau tocmai să ouă. Se plîngea de soră-sa mai mică, că dispare cînd se întunecă și că după aceea o aduc băieții acasă cu cîrdul. Vaca urma să fete, lui bărbatu-său, Jasiek, lucrînd la ferăstrău, îi căzuse un butuc peste picior. Îl durea glezna, se umflase, nu se putea încălța și-și punea comprese.

Așadar, în fiece zi se petrecea cîte ceva extrem de important, nu pentru lumea întreagă, ci pentru familia Gardecki, dar lucrurile astea o priveau și pe Ariadna, fiindcă acum o socoteau ca făcînd parte dintre prietenii cei mai apropiați.

Deși se aștepta că avea să vină curînd o schimbare, primăvara o surprinse.

Cețurile fumegau, întreaga vale se umplu cu un strat gros și alb.

— Se face moină, mormăia Jasiek frecîndu-și coapsa, în acel loc unde fusese împușcat în 39. Mă doare piciorul. Are să plouă.

Soarele se ridica galben și fără putere, lunеca printre nori cu orbita lui oarbă. Un frig umed pătrundea prin toate colțurile casei. Îndărătul acestei perdele cărunte, Ariadna simțea totuși limpede neliniștea dezghețului.

Bărbi de gheață se crăpau cu un scrîșnet metalic. Stropi mari picurau greoi din streșini, de parcă nenumărate ceasuri ar fi zorit cu tictacul lor vremea iernii. Un firicel de apă clipocea în spatele hambarelor, scobind grămada de zăpadă, în vale șuvoiul cînta cu tonuri de bas. Cînd Ariadna se înapoia de la

han, fiece urmă se umplea de apă, avea ghetele ude, dar nu simțea frigul, apa care-i intra pe sus, udîndu-i ciorapii, îi electriza parcă picioarele. Chiar în pragul casei un strop o lovi pe ceafa dezvelită și-o arse ca o scînteie. Se înapoie acasă amețită, cu vîrtejuri în fața ochilor, primăvara i se cuibărea în trup obosind-o... Inima-i bătea cu putere, cînd deschizînd ușa spre balcon trase aerul adînc în piept, pînă la durere. Văzduhul mirosea a zăpadă topită, a cele dintîi floricele albe și plăpînde pe care le culese Baśka și i le aduse strînse într-un buchețel.

Stătea în fața ei cu basmaua dată pe ceafă, stropi de apă îi licăreau în pletele negre, avea buzele umflate și crăpate. Aducea cu ea miros de cîmp și sălbăticiune. Îi povesti despre petrecerea de la cămin, despre băieții care o îmbrățișaseră și despre Tadek care avea părul tot cîrlionți, dar — pe cuvînt — fără să și-l încrețească. Îi pronunța numele cu un glas răgușit, închizînd ochii... genele-i ude, ca de lacrimi, aruncau o umbră pe obraji.

— Iar n-am învățat nimica azi, oftă cu jale Ariadna.

— Așa-i vremea, zise Baśka cu glas scăzut, cu ochii ațintiți pe fereastră. Avea mîinile roșii, crăpate, poleite de lumina lămpii. Pe acoperiș țipară niște bufnițe — ca un plînset de copil.

— Ai venit, în sfîrșit, haimana, zise Zośka ivindu-se în ușa deschisă, ai luat-o cam devreme, ai să vezi, ai să vezi tu ce-ai să pățești...

— Că tu altfel ai pus mîna pe Jasiek al tău, o repezi fata pe soră-sa.

— Taci din gură, eu nu te opresc. Decît că îți atrag atenția, îi spuse cu un glas cald și-o îmbrățișă. Hai, du-te de mulge vaca. Spală donița.

O privi pe Ariadna aplecată peste cărți, oftă compătimitoare :

— Ți-e urît, Arusia ? Te ții departe de lume, iar tovărășia Głuszkowei nu-i de tine. Și să stai la taifas numai cu cerul nu-i de ajuns, mai te deoache planetele.

Într-o zi Bukiet se smulse din lanț și fugi în lume. La prînz izbucni cearta în casă la Gardecki, se auzeau țipete și blesteme. Jasiek se îmbătase de dimineață, caii cuminți se înapoiaseră acasă de la arat, dar cînd să intre în curte roata se poticni de portiță și o parte din gard se prăbuși.

— Iar te-a apucat dorul de ducă ! țipa Zośka. Află că nu faci un pas peste prag. Vine primăvara și n-o să ar eu singură în locul tău. Destul m-au batjocorit vecinii. Copilul trebuie operat, dar ție puțin îți pasă, îți arde numai să te îmbeți.

— Zośka, văleu Zośka, avea în glas duioșie amestecată cu furie, doar știi cît mă apasă aici, și se izbea cu pumnul în pieptul lat.

Ariadna stătea încremenită auzind zgomotul de sărutări, mormăielile cu care se justifica. Trezit din somn, micuțul Władys plînse pe nas. Curînd după aceea, Jasiek se mută lîngă șopron, puse mîna să ciocănească brăzdarul și

valea toată începu să răsune vesel, cu ecou întreit.

După-prînz se înapoie Bukiet. Auzind lanțul zornăind peste pietre, Zośka se uită pe fereastră și spuse cu jumătate de glas, răzbunătoare :

— Prinde javra și trage-i o bătaie, să știe că trebuie să păzească casa.

Dulăul, cu blana murdară, cu botul plin de bale, sorbea apa ca gheața care se scurgea pe jgheab, uneori sugea cu poftă o bucățică de gheață, mistuit de sete.

Jasiek ieși în curte cu biciul în mînă, apucă un capăt al lanțului. Cîinele gîfîia. Se lăsă legat în liniște, din urechea ruptă îi picura sîngele, însemnînd zăpada. Jasiek ținu biciul cu genunchii, trecu sîrma prin ochiul lanțului. Cîinele aștepta resemnat loviturile, înălțase botul și trăgea pe nas miresmele pe care le-aducea vîntul din vale.

— Ți-ai făcut de cap, îi spuse Jasiek cu înțelegere și oftă adînc. Stătură o clipă alături, privind casele de jos : acoperișurile luceau umede, ciorile zburau greoi, cu aripile năpîrlite, dîre de fum șovăielnice urcau spre cerul gălbui. Bukiet atinse cu limba lui fierbinte mîna atîrnîndă a stăpînului.

— Hai, du-te, haimana, îl îmboldi țăranul cu capătul biciuștii. Ți-au venit de hac cățelele...

Bukiet se tîrî cu labele îndoite spre cușcă, lanțul lovit de scîndură zornăi. Apoi cîinele se prăbuși în paie și sforăi ca un bărbat.

Jasiek tăie un butuc cu securea, repară gardul rupt și rămase multă vreme privind în

vale, cu pălărioara-i rotundă dată pe spate. Șuvoiul umflat gonea printre copaci, sărea peste pietre în valuri încrețite. Lîngă grajd un roi de musculițe se înălțase deasupra bălegarului. Universul întreg trepida, parcă și munții se pitiseră. Trebuia să se țină strîns de gard ca să nu-l mîne ceva din spate pe potecă în jos, la gară.

Ariadna stătea în ușa întredeschisă a balconului. Canatul de lemn de care își sprijinise fruntea mirosea a rășină. Brusc răsună jalnic clopoțelul în capela cimitirului. Zări prapuri negri aplecîndu-se peste tufișuri, alaiul de înmormîntare se strecură iute și vîntul aduse crîmpeie ale litaniei. Fetiței i se părea că aude glasul subțirel al Gluszkowei cîntînd : „La poarta Ta mă aflu, Doamne, îți cer milă și-ndurare".

Lemnul mirosea jilav, picături de rășină se condensaseră albicioase pe muchea canatului. Mai departe — luceau sinilii frasinii cu lăstari tineri, trunchiurile tăiate de fagi păreau roșietice, îmbibate de seve proaspete printre zdrențele de zăpadă murdară. O pasăre ciripea în vîrful casei. Ariadna nu știa bine ce era — mierlă sau graur —. Brusc pasărea înălță niște triluri atît de dulci, încît fetiței i se umplură ochii de lacrimi de recunoștință.

— Dăruiește-mi lumea asta, șopti privind norii neliniștită.

„Ce-ai să faci cu ea ?" i se păru că aude o întrebare blîndă.

— Atît de mult doresc să mă bucur de ea, spuse codindu-se și simțind că s-ar fi cuvenit

să dea un alt răspuns. Voi face ceea ce vei dori, adăugă cu încredere. Doar mă cunoşti...

Pasărea ciripi ca înnebunită, norii se umflară cu putere şi i se păru că primeşte încuviinţarea.

— Voi fi sănătoasă, şopti respirînd adînc. Sigur mă fac bine.

Obrajii îi ardeau ca atinşi de o flacără, dar termometrul pe care şi-l puse de mai multe ori arăta invariabil 36,6. În noaptea aceea nu putu să adoarmă multă vreme.

Şoarecii sătui se zbenguiau pe podea, un bob de mazăre rostogolit dintr-un ungher în celălalt al odăii uruia pe scînduri. „Or fi jucînd fotbal", gîndi fetiţa înveselită, se ridică sprijinindu-se în cot şi urmări joaca cetei zgomotoase.

Spre ziuă plouă, dîre lungi se scurgeau pe geamuri, ploaia topi tot restul zăpezii. Cît vedeai cu ochii, se întindeau viorii brazdele sărace rîvnind sămînţa.

Ariadna şedea pe fotoliu în umbra merilor înfloriţi. Copacii aveau cinci ani, frunze puţine, dar crengile erau pline de spuma alb-rozalie a florilor. Soarele ardea, dar era de-ajuns să întorci faţa spre umbră ca să simţi răcoarea proaspătă, o adiere rece cobora din munţi, risipea primele petale care lunecau pe cenuşiul păturii, peste cartea deschisă, lepădată în iarbă.

Cerul te uimea prin adîncime, nori călători înfloreau necontenit în tării, aruncînd peste dealuri umbre melodioase, iar în vale sclipătul argintiu al pîrîiaşului cotit îţi mîngîia privirea. Din grădinile celeste se scuturau ca nişte petice albe aripi de porumbei.

În stînga, dincolo de culmea dealului, ara Jasiek Gardecki. Din cînd în cînd Ariadna zărea capul calului ca răsărind din pămînt, sau cînd cel care ara o pornea îndărăt, ar fi zis că brazdele proaspăt tăiate îl înghit.

Glasul răsunător al bărbatului se ducea pînă departe, se înălţa cu putere, îi plăcea să improvizeze. Fără voia ei fetiţa asculta cîntecul acela stăruitor :

O sărut pe Zośka
şi-aş mai săruta-o,
dar şi pe cealaltă
care pulovăr poartă, hei.

Acel „hei" se rostogolea în vale, de unde se înapoia încărcat de o notă tărăgănată de dor.

Moţăia cu termometrul în gură. Soarele, ca o pată roşie, ardea sub pleoapele-i închise.

„O, Doamne, Doamne, îi trecea prin minte un gînd lenevos, ce vreme nemaipomenit de frumoasă."

Cîteva albine se hîrjoneau cufundîndu-se în puful corolelor de abia deschise. Resimţea o adîncă recunoştinţă. Pentru o zi ca aceea merita să trăieşti, nicicînd nu simţise mai cu putere lumea.

Brusc i se lăsă o umbră pe faţă. Îşi spuse că o fi un nor care acuşi are să treacă, dar simţi şi un iz de blană caldă, marginea umedă a unei broboade îi gîdilă obrazul.

Deschise pleoapele cu neplăcere. Głuszkowa stătea aplecată peste termometrul pe care fetița îl ținea în gură, de parc-ar fi vrut să-i citească temperatura.

— Nu-i sănătos, domnișorico, să ațipești la soare, o mustră pe Ariadna. Ia să vedem ce febră ai.

Fetița scoase iute termometrul din gură, îl șterse de pătură și se uită în lumină, dar îi jucau în fața ochilor toate culorile curcubeului și nu izbuti să vadă coloana de mercur.

— Sigur n-am temperatură, în ultima vreme mă simt grozav.

— Așa spune orice bolnav, murmură bătrîna, și după aceea se pomenește că l-au lăsat puterile... Din vîrf spre poale gonește, nici nu vede cînd se oprește și-n groapă se prăbușește.

Stătea lîngă Ariadna, cu mîinile uscate împletite strîns. Băsmăluța albă din cap arunca reflexe reci pe obrazul ei galben, făcea să-i pară mai lung nasul. Fusta ei creață și cenușie se umfla peste vîrful botinelor, încheiate cu nasturi. Albinele dădeau ocol capului bătrînei, petale de flori alunecau ușor, îi atingeau cojocul și-și luau zborul departe în iarbă.

„Șoarece de biserică, gîndi fetița, e sigur un șoarece..."

— Știi dumneata, Białowąs, cel pe care l-au dus la groapă, alaltăieri, ăi fi auzit clopoțelul, că sună pînă departe, tot prost a rămas pînă la urmă. Abia după ce l-am vegheat trei nopți la rînd a trimis după preot. Și ce mai vorbe frumoase de mîngîiere i-a spus preotul, de-au lăcrimat toți. Dar Białowąs era un ins aprig și cîrcotaș, se lua de oricine, iar cînd i-a sunat ceasul, l-a apucat pe preot de gît, gata să-l ducă dincolo împreună cu el, de i-a plesnit acestuia etola... Aceea cu mărgeluțe, brodată pe atlas.

Se uita cu grijă la fetiță. Seninul cerului îi licări în privirile cenușii.

— Ehei, viață, viață, oftă, nici n-ai întors bine capul și s-a și dus... Cel mai bine e așa, ca dumneata, domnișorică. O floricică de-abia s-a deschis în soare, de-abia s-a adăpat cu rouă, cînd trece cosașul și hîrșt o taie ! Ce știi dumneata ce-i viața ?

Își scutură traista cusută din petice, de parcă acolo s-ar fi aflat dovezile cunoștințelor ei, regulile după care puteau fi ocolite capcanele.

— Trei feciori am crescut și i-am făcut oameni, și nu-i ușor să rămîi singură, nu-i ușor, maică. Îmi luam de la gură ca să-i pot da la școală, iar azi sînt boieri ; nu-mi pare rău, cu toate că m-au vlăguit de tot, m-au secat. Ei sînt ajutorul meu la bătrînețe, cum au un bănuț îmi trimit.

M-a tocmit la poștă dirigintele, chiar ăla la care locuiesc și azi, chipurile m-a tocmit că era bun la inimă, de fapt, de răutate și supărare că n-am vrut să mă mărit cu el cînd m-a cerut de nevastă. De trei ori pe zi, cînd era mai multă lume la ghișee, mă striga : „Głuskowa, ia vezi cît e ceasul în turnul bisericii". Ori se știe că acolo, pe arătătoare, se cățărau păsările, și ora nu se potrivea cu ora de la noi. Atunci mă punea să mă urc pe scaun și să mut arătătoarele la ceasul nostru. După

aia telefona la Jordanów, întreba cît era ora exactă și iar mă punea să mut arătătoarele. Oamenii se stricau de rîs, zicînd că-mi tot arăt picioarele pe scaun, așa-și bătea el joc de mine cu ceasul ăsta.

Își potrivi cu degetele uscate un smoc de păr care-i alunecase de sub basma.

— Am tăcut eu o dată, am tăcut a doua oară, pînă mi-am spus: „ajunge". Iar el le face semn cu ochiul funcționarilor și strigă la mine: Głuszkowa, cum stăm cu ceasul?" Eu nimic. A vrut să mă sperie cu răcnetele, eu tot nimic. Și m-a dat afară, pasămite „cum să țină la poștă pe cineva care nu știe să citească ceasul?" I-a luat pe toți drept martori mincinoși, au rîs și-au aprobat — cine să-i țină partea unei biete văduve?

Ehei, ce știi dumneata ce-i viața... Azi se chinuie, c-are ulcer la stomac. Stau lîngă el, mă uit... De-ar mînca numai dulce lui tot i se pare că-i fiere. L-am iertat de mult, cîteodată mă rog pentru el — Głuszkova strînse din buzele-i subțiri — c-așa scrie în Sfînta Scriptură: „Cel care în loc să-l blesteme pe asupritorul său se roagă pentru el, e ca și cum i-ar turna în creștet tăciuni aprinși".

Jasiek tocmai întorcea caii în capul ogorului; stînd cu picioarele larg desfăcute, își flutură batjocoritor pălăria:

— Głuszkowa, ei Głuszkowa. Dirigintele poștei te salută cu plecăciune, era gata-gata să-ți trimită pețitorii, dar vezi că în primăvara asta-i cam secetă...

Bătrînei i se urcă sîngele în obraji, avea pete roșii sub ochi.

— Tacă-ți gura, păcătosule, îl amenință cu pumnul.

Dar Jasiek întorsese calul și acum iar cînta de răsuna valea.

Głuszkowa, Głuszkowa,
mărită-te, dragă...

Bătrîna stătea cu degetele împletite, cu ochii pironiți la pălăria flăcăului, care părea că se scufundă în brazdă, și mișca iute din buze.

„Se roagă", gîndi Ariadna și o străbătu un fior. Se uită la termometru, arăta aproape 38.

— Ai febră, se apleca avidă baba. A crescut mult?

Albinele zumzăiau printre arborii în floare, vîntul mirosea a iarbă proaspătă.

— A revenit, șopti Ariadna neputincioasă. Mă duc să mă culc.

Głuszkowa o ajută să strîngă pătura, trase fotoliul de paie, dar, zărind-o pe Zośka în prag, se întoarse și începu să coboare cărarea... Înainta cu pași mărunți, fustele ei cenușii îi acopereau picioarele, se umflau ca apele care dau peste maluri.

— Ce-a căutat baba pe aici? întrebă Zośka, acoperind ceva cu șorțul lîngă sobă. Tot dă tîrcoale în jurul casei noastre. Arăți bine, Arusia, ești rumenă, arsă de soare...

— E de la febră, șopti fetița, și fotoliul din paie împletite de care se sprijinise scîrții.

— Du-te. Ţi s-o fi făcut somn stînd la soare... Ia uită-te aici, şi ridică şorţul; în ciur, înfundaţi în penele pe care le ciuguleau de zor, se uscau cîţiva puişori proaspăt ieşiţi din găoace.

— Uite ce frumos e cocoşelul ăsta, şi-i puse Ariadnei în palma întinsă o sferă de puf galben.

Ochişorii lui negri priveau ager, piui şi-i ciuguli inelușul subţire de fetiţă.

Şi atunci Ariadna îşi spuse: „Poate că termometrul s-a încălzit la soare, sub meri era zăduf!"

Sus, în odăiţa ei, se aşeză pe pat, scutură termometrul şi-l vîrî subsuoară. Niciodată nu i se păruseră nişte minute atît de lungi. În sfîrşit, îl privi şi scoase un strigăt de bucurie — avea temperatură normală. Coborî în goană în bucătărie, îi ajută lui Zośka să scoată puişorii de sub cloşcă. Pînă pe seară ciurul se umplu şi cloşca furioasă o mutară alături de progenituri în cuibul proaspăt aşternut dintr-un ungher al tindei. Pe-nserat se ivi Baśka, basmaua îi alunecase pe umeri, şuviţe de păr i se vîrau în ochi, le îndepărta nerăbdătoare. Îşi freca mîinile. Dinspre ogoare venea o răcoare plăcută.

— Ştiţi, spuse în timp ce le îmbrăţişa pe amîndouă, şi pe sora ei şi pe Ariadna, cooperativa deschide un chioşc lîngă gară. Tadzik are să se ocupe cu aprovizionarea, iar eu am să fiu bufetieră. Am să-mi cumpăr o bonetă albă, un şorţ frumos, o să vedeţi voi cum are

să meargă treaba, am să pun şi flori în ghivece...

— N-ai să mai stai cu noi? se întristă Zośka. Îmi pare rău, Basia.

— O dată pe săptămînă, cînd am să fiu liberă, am să dau o fugă pînă la voi. Am să-i aduc şocolată lui Władyś, că la noi, la bufet, or să fie de toate...

— Şi cînd vă luaţi?

Baśka clipi repede, îşi scotoci prin buzunare.

— Asta om mai vedea... Ai primit o scrisoare, Arusia.

Fetiţa recunoscu de departe scrisul rotund al maică-si, împături plicul şi ascunse scrisoarea în buzunar, dar Zośka o luă la rost:

— Citeşte-o chiar acum, vrem şi noi să ştim ce-i pe acasă pe la tine.

Mama îşi anunţa sosirea.

Ariadna se bucură, dar se şi îngrijoră la gîndul zarvei pe care această venire avea s-o aducă: maică-sa era insuportabil de energică şi-i plăcea din cale-afară să fericească pe toată lumea cu de-a sila. Casa are să i se pară murdară, odaia ticsită, va pretinde schimbări, va muta mobilele de la locul lor. Dacă i-ar fi stat în putinţă, ar fi schimbat necontenit lumea întreagă. Are să înceapă cu mii de întrebări: „De ce n-ai stat la prietenii noştri, sînt oameni atît de drăguţi, îi ştiu de la Lvov".

— Canapeluţa de lîngă fereastră o s-o mutăm sus, zise Zośka. Władek poate să doarmă şi cu noi, arătă spre patul conjugal foarte lat. Iar tu, Baśka, pînă nu te faci bufetieră, fă

bine și deretică în odaia Arusiei, să nu ne facem de rîs în fața străinilor.

În noaptea aceea șoarecii se zbenguiră mai mult ca oricînd. Ariadna zîmbea somnoroasă — era curioasă ce-avea să spună maică-sa despre această menajerie.

Trecuse de miezul nopții cînd o trezi lumina lunii. Tremura în odaie ca o mreajă luminoasă și verde. Deodată zări șoarecii stînd pe podea într-un cerc larg. Ședeau sprijiniți pe labele dindărăt, își mișcau mustățile în tăcere, își salutau vecinii în stînga, apoi în dreapta, și iar făceau în fugă cîțiva pași, ca s-o ia de la capăt cu gesturile acelea de politețe. „Dansul șoarecilor, gîndi Ariadna încîntată, salută ivirea deplinei primăveri." Se săltă într-un cot, patul scîrțîi, iar șoarecii țîșniră îndărăt spre cele mai întunecoase cotloane. De dimineață, cînd se trezi veselă și odihnită, nu mai știa dacă visase acel dans al șoarecilor sau îl văzuse aievea...

Zilele treceau grăbite ca umbra norilor peste colinele verzi. Ariadna se smulgea de pe șezlong pe care moțăia după-amiază și căuta în dulap de mîncare.

— În curînd n-o să-mi mai rămînă nici firimituri, murmură cu reproș, înfigîndu-și dinții într-o coajă de pîine uscată scoasă din fundul cutiei de tablă. Trebuie să le cer scuze șoarecilor.

Serile le petrecea învățînd cu sîrguință. Era o vreme trepidantă, plimbarea i se părea neîndestulătoare, alerga pe potecă, desfăcea

larg brațele în vînt, i se părea că zboară. Sîngele îi pulsa neliniștit în tîmple.

Pe drumul spre han, de cîteva ori o agățaseră băieții, trecea pe lîngă ei cu o nepăsare artificială, dar cînd îi depășea izbucnea într-un rîs plin de voioșie. „Plec, își spunea. Sînt totuși sănătoasă, cu adevărat sănătoasă." Își privea în oglinda Zośkăi obrazul micuț, ars de soare, brunet, ochii molateci în care se iviseră acum scîntei — știa că în privire lucește forța tinereții. Își netezi cu vîrful degetelor sprîncenele subțiri.

— Îți ard ochii, ca la o mîță, zicea Zośka. Așteaptă numai, că acuși se adună cavalerii în fața casei.

— Vorbești prostii, o repezea Ariadna, dar, de fapt, era mulțumită.

Mama, deși își anunțase venirea, se ivi pe neașteptate. În loc să ia o trăsură din gară, cum făceau toți cei ce veneau din oraș, întrebă care era drumul și veni peste cîmp pe cărare. Membrii familiei Gardecki erau la cină. Din scrisorile Ariadnei îl cunoștea pe fiecare în parte. Îl săltă pe Władyś pe genunchi, îi dărui o bomboană, iar poșeta i-o dădu în păstrare Zośkăi. Îl certă aspru pe Jasiek că amînă operația copilului și-l convinse să ducă băiețelul la spital. Mijind ochii, privi cu scepticism fotografia lui Tadeusz al Baśkăi, strîmbă din nas văzîndu-i părul creț. Lovi cu degetul în cartonul pozei.

— Nu-mi plac bărbații cu favoriți, sînt niște prefăcuți... La noi, jos, locuia pe vremuri unul ca ăsta, întotdeauna mă saluta politicos

rigă, rămîneau atîrnate, ca nişte bărbi arămii, rădăcini de brad.

Pe fundul gropii lovea cu tîrnăcopul un muntean bătrîn. Soarele îi stropea cu pete mari cămaşa albă. Pe un brăduţ cu ramurile retezate, ale căror cioturi scurte ţineau loc de fuscei de scară atîrnau surtucul şi pălăria lui cu o pană de erete. Şuviţele de păr cărunt îi lunecau pe frunte cînd îşi lua avînt. De cum îl atinseră umbrele femeilor, îşi îndreptă spinarea privindu-le cu atenţie.

— Domnul fie lăudat! N-aveţi cumva un foc?

— În vecii vecilor! răspunse mama, aruncîndu-i o cutie de chibrituri şi cu vioiciunea care o caracteriza începu să-l descoasă: — E grea munca asta? Cît se cîştigă cu săpatul unei gropi?

Bătrînul îşi scoase agale pipa, sfărîmă firele de tabac în degete şi strîmbînd din buze începu să pufăie, scoţînd un fum subţire.

— E o muncă onorifică, ultimul serviciu, Mai de mult era aici un gropar, un beţivan, nu-i respecta pe răposaţi, acum de cimitir se ocupă Frăţia...

— Şi dumneata lucrezi singur, fără de nici un ajutor?

— Mai bine-mi place singur, de ce să-mi bîzîie unul pe la urechi. Cînd sap aici, mai stau şi eu de vorbă cu morţii, fiindcă în locul ăsta vezi viaţa ca în palmă.

— Toţi sîntem nişte păcătoşi, spuse mama suspinînd, păcatele-l apasă pe om...

— Nu de păcate e vorba; răul nu-i chiar atît de mare, trebuie numai să te căieşti şi să ai încredere în mila Celui-de-Sus. Te apucă spaima cînd vezi cît bine ar putea face omul, şi cît de lesne, numai cît să te apleci. Dar el nimic, nici nu se uită şi-o ia înainte la picior. Binele ăsta, pe care omul nu l-a făptuit, te supără şi te îngrozeşte.

Trăgea din pipă dus pe gînduri, de se auzi păcănind.

— Cît sap pămîntul mă gîndesc la oameni, cum mai aleargă şi cum se chinuie, iar toate nu-s decît pulbere şi deşertăciune... Uite de-o pildă Wawrytko Michał, care zace aici alături. Strîngea banii, hîrtiuţă cu hîrtiuţă, şi se ţinea semeţ şi cu nasul pe sus... Şi-o fi zis că-şi aşterne cu ei drumul pînă la cer. Dar uite că l-a lovit neputinţa şi a zăcut pe salteaua burduşită cu bancnote. Peste iarnă i-au ros şoarecii banii din saltea, încît i s-a clătinat mintea şi şi-a făcut seama. O fi zis că-i o glumă a sorţii, că zîmbea cînd a-nchis ochii. Ehei, viaţa te duce şi toate nu-s decît spumă şi zădărnicie; adevărul e în om, trebuie să-l afli de-ar fi să-ţi stea toată lumea împotrivă. Îndrăzneşte şi-ai să-ţi faci drum. Fetiţo, i se adresă el Ariadnei, nu există putere în lume care să acopere adevărul. Oamenilor le e frică de locul ăsta, şi izbi cu piciorul ţărîna, dar aici poţi privi către cele două tărîmuri şi fiecare lucru îşi are măsura ce i-a fost hărăzită şi nu-l poate momi pe om... Vă miraţi de scara asta? Deşi-i cimitir aici, numai o scară ca asta nu face picioare. Una adevărată o iau

cei vii. Hoții răsar peste tot fără să-i semeni. Duceți-vă cu Dumnezeu, le mai spuse cu glas răgușit. Și dacă tot v-au ademenit încoace dușii de pe lume, mîngîiați-i cu o slujbă de sufletul lor.

Își sprijini piciorul pe o creangă, privi îngîndurat spre tulpinile încîlcite. Părul cărunt îi lucea pe chipul murdărit, imobil. Așa încît plecară de acolo încetișor, pe vîrfuri. Din fundul gropii se înălța un fum albăstrui de mahorcă.

Norii lunecau peste vîrfurile copacilor, neschimbați de veacuri, înfricoșau cu albul lor luminos și liniștea lor de piatră.

— Știi că locul acela de la capăt... L-am socotit aproape ca pe al meu... îi spuse Ariadna maică-si.

— Ajunge cu prostiile, o scutură maică-sa de umăr. Mîine mergi cu mine să-ți facă radiografia. Vreau să cunosc tot adevărul. De ce eu, ca mamă, să aflu ultima ? Ce-mi ascunzi ?

Pășeau pe șosea supărate, tăcute, un praf ușor se învîrtejea și balega uscată preschimbată în pulbere lucea ca aurul mat.

Nu trecuse decît o zi de la venirea maică-si și prezența ei o și obosise pe fată. Sub pretextul că fierbe laptele coborî în bucătărie. Căuta singurătatea. Privea cu ochii duși flăcările care săltau printre pirostrii, asculta cum trosneau gătejele. Auzea pașii apăsați ai maică-si sus, în odăiță, probabil aranja lucrurile în dulap. Cu o clipă în urmă îi strigase :

— Am să-ți fac aici un cuib, de n-ai să mai vrei să pleci deloc. Scosese bluza de lamé din

valiză, o netezi cu degetele. Trebuie, în sfîrșit, s-o desfacem și să ți-o transformăm. Ariadna, Ariadna, ce făceai tu seara pe aici ? o mai întrebă pe un ton de reproș. Stăteai și mucezeai, cufundată în lene. Nici nu mă mir, fata mea, că astfel, cu acest mod de viață, poți să dai în cine știe ce boală.

Tocurile care loveau în tavan o deranjau pe Ariadna, obișnuită cu liniștea. Ar fi vrut să-și recupereze camera numai pentru sine, să stea în ușa deschisă a balconului și să privească norii.

— Ai o mamă tînără, Arusia, îi spunea Zośka, alungînd găinile în tindă.

Cloșca cotcodăcea mînioasă, privea neliniștită cînd puișorii se revărsau ca o dîră galbenă peste prag. Stai, stai, nu te răsti, bătrîno, strigă Zośka și baricadă colțul odăii cu o laviță.

— Știi că maică-ta ne-a pus pe frigare, așa că mîine chiar ne ducem cu copilul, în drum vă lăsăm și pe voi cu căruța la spital.

În ușa deschisă a tindei se ivi Baśka. Cloșca se zborși, puișorii începură cu toții să piuie, mama lor își fîlfîi aripile pe deasupra cuibului.

— Bună seara. Am dat fuga pînă la voi. Mîine bufetul e închis. Facem inventar.

— Bine-ai venit. Da-nchide ușa, că sperii puii, abia i-am adunat din curte. Cum o duci pe acolo ?

— Slavă Domnului, treaba merge. Am venit să-mi controleze Arusia socotelile din registru... Trebuie să le verific...

— Așa iute au și-nceput să nu-ți iasă socotelile ?

— Păi da ! Mi se pare că Tadek pune mîna. Dar dacă-l prind că-i așa, îi fac vînt și mă ocup singură.

— Poftim ce schimbare ! Ai să-ți pierzi flăcăul.

— Habar n-ai. Pe la noi pe acolo e veselie. Dacă n-o fi el, o fi altul. Știi, azi s-au instalat niște berze pe rezervorul cu apă, chiar lîngă gară, și s-au apucat să-și clădească cuibul, toată lumea se uita la ele, dar șeful le-a gonit, așa că s-au supărat și au plecat.

— Ei, Baśka, nu schimba vorba, vezi să nu-ncurci treaba, o amenință cu seriozitate sora ei mai vîrstnică.

— Ei, și tu, răspunse fata ridicînd din umeri. Știți, își urmă ea vorba, Głuszkowa a dat ortu popii. Ține registrul, Arusia.

Se apropiară de fereastră. Ariadna se aplecă peste coloanele de cifre, inima îi bătea cu putere. Un luciu roșietic se prelingea peste foi.

— De două zile nu se mai arătase pe afară, încît dirigintele poștei, mirat, a intrat prin curte, s-a uitat pe fereastră și... ce să vezi, zăcea întinsă în mijlocul casei. O înmormîntează mîine. Pe atîția i-a însoțit ea pe ultimul drum, și uite acum i-a venit și ei rîndul...

Se luaseră cu vorba, cînd deodată auziră un sfîrîit și pașii mamei Ariadnei coborînd în grabă scările.

— Sînteți trei și nu vedeți că dă laptele în foc, miroase de te înăbuși.

Șterse iute cu o cîrpă udă laptele de pe plită, deschise ușa. Cerul se întunecase, Zośka scoase sticla de pe lampa cu gaz, îi potrivi fitilul cu foarfeca.

Cînd se culcară, mama își aprinse o țigară și cu un glas sever o moraliză pe Ariadna. Dar pauzele între răspunsurile fetiței deveniră tot mai lungi, în sfîrșit, o întrebă în șoaptă :

— Ai adormit ? și se întoarse pe o parte.

Patul scîrțîi și, în ciuda spuselor ei că într-un loc nou e greu să te odihnești, adormi pe neașteptate.

În noaptea aceea Ariadna nu dormi deloc. Se gîndea la Głuszkowa, străduindu-se să-și reamintească expresia ochilor ei ; se convinse abia acum cît era de efemeră memoria ; imaginea se desena fragmentar, se reliefa cu greu, te speria cu alterările datorate închipuirii. De sub basmaua albă, în locul unui chip de femeie, se ivea botul ascuțit al unui șoarece, rînjindu-și dinții tăioși. Alunga vedenia cu o rugăciune de sufletul morților.

În odaie, unde în ajun mai auzise foșnind picioarele cetei șoricești, acum se înstăpînise o liniște amenințătoare. „Simt pe cineva străin, gîndea Ariadna, de-asta s-au pitit.“ Bukiet lătră scurt, ceilalți cîini din sat îi răspunseră într-o doară. Zośka îl bătu pe copil, fiindcă se udase în leagăn. Canapeaua era prea scurtă pentru Ariadna. De fapt, noaptea asta avea de pe acum gustul despărțirii.

Auzind un rîcîit ușor, gîndi cu emoție : „Oare or să-și amintească de mine ? Le-am făcut pe plac întotdeauna, am fost bună cu ei.“

— Rămîneţi cu bine, şoriceilor, vă las cu bine, căci n-o să ne mai vedem, le şopti.
Spre ziuă adormi cu o nespusă duioşie în suflet.
Ziua se ivi de la început strălucitoare, Jasiek scotea caii din grajd, auzi copitele ţăcănind pe pietre. Bukiet îi întovărăşea lătrîndu-le vorbe de laudă, Zośka îl grăbea pe Władyś care luase îmbrăcatul ăsta neaşteptat drept o joacă.
— Lăsaţi aşternutul aşa cum e. Baśka e liberă azi, are să deretice, îi strigă Ariadnei. Lasă mătura şi poftiţi la cafea, să ne grăbim, că se strînge multă lume la spital.
În faţa pragului Ariadna văzu un şoarece mort. Zăcea cu lăbuţele chircite şi pleoapele căzute. Era Chiţăilă, îl recunoscu numaidecît. Muşcîndu-şi buzele, ascunse şoarecele într-o cutie goală de ţigări şi hotărî să-l îngroape la înapoiere. Plină de presimţiri rele porni la drum.

Cînd se întorceau, nori zdrenţuiţi acoperiră soarele. Plouă cu băşici. Se ascunseră sub pomi, dar frunzele încă tinere nu-i ocroteau, ci se frămîntau speriate, gata parcă să-şi ia zborul. Puştiul dormea prăbuşit în pernă. A treia amigdală, care-l sufoca, medicul o extirpase uşor. Wladyś se înecase odată cu gura plină de sînge şi asta fusese tot. Zośka ţinea basmaua groasă deasupra copilului adormit, picăturile de ploaie o loveau cu zgomot.
— Acoperă-te, îi strigă mama Ariadnei, învelind-o cu pardesiul descheiat. Mai răceşti...

— Ai auzit ce-a spus doctorul, răspunse copila ridicînd din umeri, sînt sănătoasă tun.
Pe clinele dealurilor soarele se şi arătase, luminînd cu pete de aur frunzişul proaspăt. Aromele se înteţeau. Curcubee tremurătoare se oglindeau în stropii de ploaie. Cine ar fi vrut să se ferească de o ploaie ca aceea ? Părul cailor era mai întunecat, miroseau crenguţele de salcie şi pătura umezită, un tunet blajin se rostogoli peste munţi o dată apoi încă o dată.
— Are să fie un an rodnic, zise Jasiek şi se închină. Parcă auzi grîul cum soarbe ploaia.
Apa se scurgea şiroaie în marginea drumului, prin brazdele proaspete sticleau pîrîiaşe, se auzeau şopote vesele, pămîntul sorbea umezeala trimisă din tăriile albastre. Nenumăraţi lăstari îşi iţeau vîrfurile însetate, frunzuliţele se aplecau sub greutatea stropilor de ploaie, dar le păstrau, le răcoreau ca pe nişte perle de foc şi le sorbeau pe încetul. Apa te ameţea, avea în sine puterea fulgerelor, pomii îşi luau zborul, iarba mustea, grînele se lungeau, se înălţau pe vîrfuri, creşteau văzînd cu ochii.
Cerul spălat chema păsărelele. Ariadna rămase cu ochii pironiţi la ultimul nor.
Zośka îşi privea înduioşată copilul, culorile îi reveniseră, doar în răsuflare îi mai stăruia ca un suspin de plîns. Mai păstra în palmă o bucăţică de napolitană rămasă de la îngheţata pe care o mîncase. Strîngea din pleoape, căci printre crengi se strecurau raze de soare care-l gîdilau pe nas ca un spic de grîu plimbat pe la nări.

— Rămîneți cu bine, șoriceilor, vă las cu bine, căci n-o să ne mai vedem, le șopti.

Spre ziuă adormi cu o nespusă duioșie în suflet.

Ziua se ivi de la început strălucitoare, Jasiek scotea caii din grajd, auzi copitele țăcănind pe pietre. Bukiet îi întovărășea lătrîndu-le vorbe de laudă, Zośka îl grăbea pe Władyś care luase îmbrăcatul ăsta neașteptat drept o joacă.

— Lăsați așternutul așa cum e. Baśka e liberă azi, are să deretice, îi strigă Ariadnei. Lasă mătura și poftiți la cafea, să ne grăbim, că se strînge multă lume la spital.

În fața pragului Ariadna văzu un șoarece mort. Zăcea cu lăbuțele chircite și pleoapele căzute. Era Chițăilă, îl recunoscu numaidecît. Mușcîndu-și buzele, ascunse șoarecele într-o cutie goală de țigări și hotărî să-l îngroape la înapoiere. Plină de presimțiri rele porni la drum.

Cînd se întorceau, nori zdrențuiți acoperiră soarele. Plouă cu bășici. Se ascunseră sub pomi, dar frunzele încă tinere nu-i ocroteau, ci se frămîntau speriate, gata parcă să-și ia zborul. Puștiul dormea prăbușit în pernă. A treia amigdală, care-l sufoca, medicul o extirpase ușor. Wladyś se înecase odată cu gura plină de sînge și asta fusese tot. Zośka ținea basmaua groasă deasupra copilului adormit, picăturile de ploaie o loveau cu zgomot.

— Acoperă-te, îi strigă mama Ariadnei, învelind-o cu pardesiul descheiat. Mai răcești...

— Ai auzit ce-a spus doctorul, răspunse copila ridicînd din umeri, sînt sănătoasă tun.

Pe clinele dealurilor soarele se și arătase, luminînd cu pete de aur frunzișul proaspăt. Aromele se întețeau. Curcubee tremurătoare se oglindeau în stropii de ploaie. Cine ar fi vrut să se ferească de o ploaie ca aceea? Părul cailor era mai întunecat, miroseau crenguțele de salcie și pătura umezită, un tunet blajin se rostogoli peste munți o dată apoi încă o dată.

— Are să fie un an rodnic, zise Jasiek și se închină. Parcă auzi grîul cum soarbe ploaia.

Apa se scurgea șiroaie în marginea drumului, prin brazdele proaspete sticleau pîrîiașe, se auzeau șopote vesele, pămîntul sorbea umezeala trimisă din tăriile albastre. Nenumărați lăstari își ițeau vîrfurile însetate, frunzulițele se aplecau sub greutatea stropilor de ploaie, dar le păstrau, le răcoreau ca pe niște perle de foc și le sorbeau pe încetul. Apa te amețea, avea în sine puterea fulgerelor, pomii își luau zborul, iarba mustea, grînele se lungeau, se înălțau pe vîrfuri, creșteau văzînd cu ochii.

Cerul spălat chema păsărelele. Ariadna rămase cu ochii pironiți la ultimul nor.

Zośka își privea înduioșată copilul, culorile îi reveniseră, doar în răsuflare îi mai stăruia ca un suspin de plîns. Mai păstra în palmă o bucățică de napolitană rămasă de la înghețata pe care o mîncase. Strîngea din pleoape, căci printre crengi se strecurau raze de soare care-l gîdilau pe nas ca un spic de grîu plimbat pe la nări.

Cînd trecură pe lîngă cimitir, văzură prapurile negre ale Frăției fluturînd lîngă zid. Cîntecul, întrerupt de ecou, răsuna printre brazi.
— O înmormîntare, zise Jasiek. Hai să vedem, Arusia.
— Trebuie să fie Głuszkowa. Duceți-vă, eu rămîn aici cu copilul.
Oameni veniseră doar cîțiva, preotul își isprăvise rugile, groparii stăteau deasupra gropii, ținînd funiile în palmă. Fumul de tămîie răspîndea o mireasmă puternică.
Ariadna se aplecă peste groapă și luă un pumn de țărînă rece, umezită de ploaie. Pe fundul gropii se oglindea cerul, i se păru că coșciugul e coborît într-o vie văpaie, căci și pe pereții sicriului jucau pete de lumină. Abia cînd azvîrliră pămîntul în groapă, auzi plescăitul apei care se strînsese pe fund oglindă.
Dirigintele poștei își și pusese șapca și-și răsucea mustața. Pe obrajii căzuți i se iviră iar culorile.
— Aici îmi stătea, zise mîngîindu-și pîntecele, tare mai era cîrcotașă. De trei zile parcă mi s-a luat o piatră...
Oamenii se risipiră grăbiți, o fetiță culegea cele dintîi violete crescute lîngă poartă. Doar fiii Głuszkowei rămaseră pînă la urmă. Trei bărbați voinici, îmbrăcați ca la oraș. Aveau pe obraz o expresie copilăroasă de mînie și dezamăgire — de parcă i-ar fi nedreptățit careva mult mai puternic și pe care, nici toți trei laolaltă nu-l puteau dovedi.

Bukiet îi întîmpină de departe cu hămăieli vesele. Se gudura plin de duioșie, scîncind reținut.
Copilul, mutat în odaie, își reveni, se smiorcăi un pic și se liniști numaidecît cu ochii la un fluture ochi-de-păun de pe rama ferestrei.
— Toate bune ? întrebă Zośka. Ai dat de mîncare la vite ?
— Bineînțeles, dar ce ți-ai închipuit, strigă Baśka. Nu te mai mira și așezați-vă la masă.
— Asta s-a prostit de tot, se supără Zośka, stînd aplecată peste cloșcă. Seara abia o bagi în casă, iar acu a și apucat-o somnul !
Cloșca o împunse slab cu ciocul peste brațul întins. Puii piuiră stins sub aripa mamei.
— Dumnezeule, o să-i strivească. Ce-or fi pățit ?
Îi scoase unul cîte unul, dar puișorii nu se mai puteau ține pe picioare, se lăsau în jos, mișcînd nevolnic din lăbuțe.
Plîngînd, Zośka îi puse iar în ciur și-i așeză pe cuptor, credea că la căldură se vor întrema.
— Ce naiba le-ai dat să mănînce, afurisito. Uite, parcă au pietricele în gușă. Of, Isuse, puișorii mei dragi, se jelea ea stînd în genunchi și cloșca îi ținea isonul cu scîncete jalnice.
Ariadna simți că i se strînge inima și fugi sus pe scară
— Mamă, îi șopti printre lacrimi, s-a întîmplat ceva cu puișorii, nu se mai pot ține pe picioare.
— Nu mai spune, se miră maică-sa binevoitoare, se întîmplă cîteodată că dă o molimă

peste păsări... Vezi-ţi de treburile tale, împachetează, nu uita că diseară plecăm.

Aşeza cu grijă lenjeria în valiză.

— Bluza asta de lamé am să ţi-o aranjez acasă, bine că n-au mîncat-o şoarecii. Cînd m-am uitat în dulap, rău să mi se facă, murdărie peste tot, trebuie să fi fost o droaie. Iar tu n-ai binevoit nici măcar să desfaci punga cu otravă, era pe fundul valizei. Tu probabil că o numeşti suflet, eu îi zic prostie. Dar s-a zis cu şoarecii, ieri seară am împrăştiat tot conţinutul pungii prin colţuri, n-au să se mai arate pe aici.

— Ce-ai făcut ? strigă Ariadna ducînd mîinile la inimă şi izbucnind într-un plîns cu sughiţuri. Nici nu ştii ce-ai făcut !

— Cum, ce-am făcut ? Orice om întreg la cap mi-ar da dreptate...

— Încă n-ai înţeles ? plîngea în hohote fetiţa. Nu pune mîna pe mine, auzi ? Din cauza ta s-a întîmplat toată nenorocirea.

Zosia Gardecka, atrasă de plînsul Ariadnei, se arătă în uşă.

— Nu plînge, Arusia, ce să facem... Se întîmplă cîteodată ca tocmai atunci cînd omul e mai vesel...

Ariadna şedea pe pat, cu obrazul în palme, zguduită de plîns. Îi era ruşine de ceea ce făcuse maică-sa, brusc se simţi vinovată de tot ce se întîmplase — fusese atît de mîndră că a cîştigat prietenia acestor animăluţe sperioase, avuseseră atîta încredere în ea.

Se strînseră în jurul ei Zosia şi Baśka, şi Jasiek.

— Potoleşte-te, Arusia, tot i-am fi vîndut în tîrg şi tot i-ar fi tăiat, o consola Jasiek. Nu mai plînge...

— Dar ar fi fost mari, m-aş fi bucurat mai întîi de ei, i-aş fi vîndut unul cîte unul, se jelui Zośka. Atunci nu te mai doare inima.

— Eu sînt de vină, iertaţi-mă, zise Ariadna, înălţînd obrazul scăldat în lacrimi şi îmbrăţişînd-o pe Zośka. Iertaţi-mă.

— Hai, Ariadna, încetează, spuse maică-sa, închizînd valiza şi strîngîndu-i curelele. Ce mai atîta vorbă ! Seminţele otrăvite eu le-am împrăştiat prin odaie împotriva şoarecilor şi nu văd de ce m-aş ascunde cu asta. Dar te asigur că nu a urcat la noi cloşca, aşa încît cele două lucruri nu pot fi alăturate.

— Lasă, Ariadna, nu te întrista, o mîngîie Baśka. Nu-i tîrziu, punem altă cloşcă... Eu trebue să plec, duc bagajul la gară, iar voi o să coborîţi încetişor pe potecă, e păcat de cai, destul au gonit astăzi...

Apucă valiza şi pachetul şi coborî iute scările.

— Măi, măi, se miră Jasiek, pe asta a apucat-o mila de cai...

— Afurisita, puturoasa, sări Zośka. De mine fuge... I-a fost lene să facă trei paşi mai încolo, că ploua, şi a scuturat grăunţele pe care le-a măturat în prag. Ea a făcut curat azi aici, în odaie. Ce mamă de bătaie ţi-aş mai trage... şi-o ameninţă cu pumnul.

— Iart-o, Zosia, sîntem la fel de vinovate ca şi ea, o rugă fetiţa.

Mama deschise dulapul, pe umăraş rămăsese atîrnată bluza cu ape de lamé verde.

— Uite, aţi uitat ce era mai frumos, se repezi spre dulap Zosia Gardecka.

— Ia-o tu, zise bucuroasă Ariadna.

— Nu fac atîta puii.

— E pentru inima voastră bună, că i-aţi purtat de grijă Ariadnei, zise mama. Primeşte-o, te rog.

— Îţi mulţumesc, Arusia, o sărută şi o îmbrăţişă înveselită.

Zośka se înseninase, îi rîdeau ochii, deşi mai avea genele muiate de lacrimi. Încercă iute bluza.

— Uite, îmi vine ca turnată, spuse mîngîind cu palma mătasea netedă. Iar acum, hai la masă, că se răceşte mîncarea... Mai trebuie şi să ciocnim de plecare un păhărel.

Şi-o porniră cu toţii spre scăriţă.

— Ştii, Arusia, i se adresă Zosia, mai înainte am plîns din cauza puişorilor, iar acum îmi dau lacrimile din cauză că pleci tu... Pînă şi viţelul, dacă murea, nu mă întristam atît ca de plecarea ta. Te-am îndrăgit de parc-ai fi a noastră...

La plecare Wladyś se porni pe plîns şi Zosia fu nevoită să rămînă acasă. Le conduse o bucată de drum Jasięk. Bukiet, eliberat din lanţ, se zbenguia, alergînd de colo, colo, cu coada ridicată triumfal. Pînă la urmă lătră şi el scurt : „Nu merg mai departe“, şi se înapoie acasă.

Mama mergea iute, cu ochii mijiţi din cauza soarelui. Tăceau amîndouă împăcate. Ziua cobora spre asfinţit, cerul se rumenise.

Poteca se răsucea pe povîrnişul măgurii. Ariadnei i se părea că păşeşte pe trupul unui şarpe negru care se încolăcea printre ierburi. „Au trecut şase luni, îşi zise. A zburat o jumătate de an... De fapt, nu s-a petrecut nimic important, şi totuşi sînt parcă alta. O fi sănătatea de vină, dar nu cred.... Am devenit alta. Îngîndurată, păşea uşor. Fiecare trece prin încercări pe măsura inimii lui. Mi-ai dăruit lumea şi-ai fost curios să vezi ce-am să fac cu ea...“

— Păcat de bluză, spuse deodată maică-sa. Azi nu găseşti asemenea material, dar aşa eşti tu, repezită, nu mi-a venit să mă împotrivesc.

— Mamă dragă, eu oricum n-aş fi îmbrăcat-o niciodată, spuse şi chiar atunci ajunseră lîngă zidul cimitirului. Venea o adiere de brad, graurii cîntau pe întrecute, iar pîrîiaşul curgea susurînd molcom. Te-ai fi mirat tare, dacă te pomeneai brusc singură ?

— Nu vorbi prostii. Tot ce-a fost rău a trecut... Nu avem de ce să ne mai amintim de cele întîmplate. Acum trebuie să te pui pe învăţat, să termini şcoala şi după aceea să intri la facultate... Cum ajungem acasă, pun eu mîna pe tine, n-ai să mai ai vreme să-ţi plîngi de milă...

Dar Ariadna nu se gîndea la moarte. Niciodată nu se simţise mai legată ca acum de viaţă. Nu îndrăznea să rostească acest cuvînt. Se opri o clipă şi privi lung azurul care se

stingea printre nori trandafirii. Răspunzînd parcă unei chemări spuse numai :

— Ah, ce bine e să iubeşti...

Se simţea cuprinsă de o nespusă fericire, de fapt şi rostise vorbele aparţinînd unui copilăresc angajament. Maică-sa o strînse, punîndu-i braţul pe după umeri.

— Da, mititico, e bine că ne iubim atît de mult.

Ariadna nu încercă să-i rectifice spusele. Îmbrăţişate, împăcate, coborau măgura acoperită de iarbă, în drum spre gară.

Întîmplările descrise aici s-au petrecut în alte împrejurări şi s-au desfăşurat puţin altfel, substanţa lor am luat-o din viaţă şi am completat-o cu propriile mele experienţe. Poate că despre unele din ele au relatat ziarele şi aţi citit scurte informaţii, fără să vă daţi seama ce drame ascund.

VREMEA MUSONULUI

Cu coatele sprijinite de parapetul înalt al ferestrei, încerca să ghicească dacă avionul, în jurul căruia se învîrteau chinezii în mantale sticlind de ploaie, va fi cel cu care urmează să plece. Vîntul smulgea prelata care acoperea bagajele din cărucior, ţîşniturile de ploaie estompau siluetele, pe aripile largi şi pe corpul avionului ploaia lovise cu picături mărunte. Purtătorii de bagaje îşi sumeseseră pînă la genunchi pantalonii bleumarin, iar gleznele lor vînoase, ude de ploaie, luceau ca şofranul. Pista de beton spumega de apă.

Încarcă, gîndi el uşurat, prin urmare, s-ar putea să plecăm. Altminteri ar fi aşteptat să se oprească ploaia.

Din interiorul întunecat al avionului, prin uşa deschisă, se ivea din cînd în cînd figura senină a pilotului şi mîinile lui se înfundau în şuvoaiele ploii, se vede că dădea nişte dis-

poziţii, căruciorul a fost împins lîngă trupul îndesat al avionului.

Peste ierburile aeroportului se ridica o ceaţă verzuie, smocurile de abur, în ciuda răpăitului ploii, deveneau opace ca vata. În depărtare se aflau cîteva avioane camuflate cu o plasă şi cu mănunchiuri din crengi, recunoştea siluetele avioanelor de vînătoare cu reacţie MIG, semănînd cu vîrful unor lăncii. Plasele le umfla vîntul, arătau de parcă, imobilizate, s-ar fi străduit să-şi ia zborul, se smuceau din împletitura sforilor, rîvnind să atingă cerul care cobora spre pămînt în vălătuci întunecaţi, duşi iute de vînt. Norii la orizont se rostogoleau în trîmbe grele, umflate de ploaie, se loveau de moviliţele ţuguiate ale mormintelor din cimitirul ce împresura aeroportul.

Asculta zgomotul ploii, răpăitul şiroaielor alunecînd de pe acoperiş, strigătele muncitorilor, glasurile nazale purtate de vînt.

Prin spărturile din ferestre venea un miros amărui de unsoare, lac şi ierburi înflorite. Sus pe geam, în zigzaguri nervoase, se plimba o muscă. Îşi miji ochii zîmbind. Musca se adăpostise de ploaie în acel interior spaţios, fără să-şi dea seama de primejdie, cei ce fac curat încă n-o zăriseră.

Cu toate că stătea cu privirile aţintite spre întinderea cîmpiei, parcă inundată de o fumegare albăstruie, simţi instinctiv prezenţa cuiva în spatele său ; tălmaciul care-i fusese repartizat se ivise pe nesimţite. În încălţămintea lui de soldat umbla ca o pisică.

— Plecăm, Tung ?

Chinezul, subţire şi înalt în costumul lui cenuşiu, încheiat pînă la gît ca o uniformă, îl privi cu atenţie.

— Bem un ceai, tovarăşe ?

Se aplecă peste măsuţa joasă, întoarse cu gura în sus ceştile pe care personalul aeroportului le rînduise pe tavă, scoase cu vîrful degetelor cîteva frunze uscate şi verzi dintr-o cutie dată cu lac negru şi turnă apă fiartă din termosul pictat cu cocori.

Antoni oftă şi, îmbunat, se aşeză în fotoliul sculptat.

— Prin urmare, nu plecăm ?

— Trebuie să aşteptăm, îi explica Tung ca unui copil care doreşte o jucărie. Nanning nu primeşte. Nu ne trimit înapoi la hotel, ceea ce înseamnă că comandantul aşteaptă să se îndrepte vremea şi vrea să fim pe aproape... Cum primeşte semnalul, cum se va da startul. Desfăcu dopul din plută al termosului, îl mirosi cu o uşoară strîmbătură şi spuse : Mă tem să nu strice gustul ceaiului, are un iz de mucegai, trebuie să le atrag atenţia, e bun numai pentru ei...

Antoni luă ceaşca, o ţinea cu ambele mîini, îi încălzea degetele, îl învălui un miros uşor de iasomie. Privea cum cojiţele verzi se transformă în frunzuliţe, se umflă apoi cad pe fundul ceştii, colorînd apa în galben-deschis. Au piloţi neexperimentaţi, îşi spuse, se tem să le încredinţeze pasageri străini. Cu ai lor şi-ar face mai puţine probleme.

— Comandantul nu-i dă voie, deşi pilotul e gata să plece. S-a bătut cu japonezii, a zburat şi la americani.

— Pentru Cian-Kai-Şi ? întrebă Antoni sorbind din ceai.

— Asta nu sună prea bine. Doar nu s-a dus în Taivan. A rămas aici. A luptat cu japonezii într-o divizie constituită de către americani. Orice altă definiţie ar fi o insinuare, spuse aplecînd capul şi aspirînd mirosul ceaiului.

Ploua înainte monoton, cu stropi deşi şi mărunţi, vîntul smulgea de pe pista de beton pulberea de apă, geamurile deveniseră opace. Uşa se deschise şi intrară muncitorii aducînd miros de ţărînă şi de ierburi, foşnindu-şi mantalele galbene şi lunecoase, plescăind pe podea cu pantofii lor de gumă plini de apă. Îşi ştergeau cu palma apa de pe obraz şi scuturau picăturile peste dalele de piatră. Tuşeau scurt şi scuipau în recipiente acoperite cu capace cu mîner lung, vertical ca la putinei.

— Dacă el nu se teme să zboare, iar noi doi sîntem gata să riscăm, ce aşteptăm, de fapt ? E vremea musonului, timpul se schimbă din oră în oră.

— E un Dakota vechi, un avion care şi-a făcut datoria, oţelul oboseşte şi el, comandantul zicea că nu vrea să răspundă pentru noi, explică sorbind din ceai şi privind cu ochii mijiţi ferestrele aburite de ploaie pe care picăturile ce se scurgeau desenau rămurele. Nu sîntem singurii pasageri. Mai zboară cu noi o familie, pare-mi-se de americani. Îi vor aduce

de la hotel îndată ce va da Nanning semnalul... În ultima clipă, cînd zborul va fi sigur.

— Cine sînt ?

— Nu ştiu. Nu-i treaba mea, în afară de cazul că m-ar împiedica să-mi îndeplinesc misiunea. Nu pun întrebări şi nu vreau să fiu întrebat. Urmează să te duc pînă la punctul de graniţă şi să te predau, asta-i tot.

— Şi de ce sînt eu aici şi ei la hotel ?

— Vrei să te înapoiezi la hotel ? Vrei să te culci niţel ? Nu te simţi în largul dumitale ? îl întrebă plin de grijă.

— M-am săturat de hotel şi de dădăceala dumitale. Nu doresc decît să plecăm odată, îi răspunse mînios.

Simţea necontenit o nelinişte sîcîitoare întrebîndu-se unde îl vor trece peste graniţă, cum va fi jungla, dacă în ploaia asta blestemată n-are să-şi piardă cumpătul, n-are să se dea bătut. Îşi închipuia dinainte focul în peştera unde se vor adăposti de avioanele franţuzeşti, frunzele uriaşe spălate de ploaie, aerul amestecat cu dîre de aburi şi zgomotul de bas al şuvoiului din vale, plescăitul picăturilor grele şi, pe sub tavanul de piatră, ţipetele şi foşnetele liliecilor nevăzuţi. Vedea pietrele încinse de lumina roşietică cu asemenea exactitate, încît ar fi vrut să fie acolo, să simtă oboseala amorţindu-i muşchii, să audă glasurile de neînţeles ale partizanilor vietnamezi şi ţăcănitul familiar al închizătoarelor armelor, ar fi vrut să fie gata verificat, să ştie sigur că poate conta pe el însuşi, că va rezista. Nici el şi nici cei care-l trimiteau, dîndu-i învoirea

că pe o binecuvîntare pentru această expediţie nu ştiau ce-l aşteaptă.

— O să zburăm, spunea Tung mijindu-şi ochii, voi fi şi eu mulţumit să te predau.

— Îţi dau bătaie de cap, spuse Antoni, aprinzîndu-şi o ţigară.

Trebuie să limitez fumatul, s-ar putea ca acolo să duc lipsă de ţigări. Trebuie să evit tot ce m-ar putea tulbura îngreunîndu-mi lucrul, gîndi.

— Nu, nu-mi dai bătaie de cap. Mă străduiesc numai să nu-ţi lipsească nimic. Dealtminteri, eşti unul de-ai noştri. Pe ceilalţi i-au instalat la hotel fiindcă aici e un aeroport, de ce să se uite peste tot ? Ei sînt americani, au stat aici cîţiva ani. Prea mult.

— Vorbesc limba chineză ?

— Da, el e pastor.

Sînt unul de-ai lor, am fost împreună cu ei pe front, în calitate de corespondent. În spatele chinezilor, de cealaltă parte a frontului, alături de Cian, împotriva căruia au luptat, se află americanii, consilierii şi instructorii lor. I-au învăţat cum să tragă cu tunurile şi mortierele, poate că le indicau chiar şi coordonatele. Îşi aminti o fanza micuţă, părăsită în grabă de americani, acoperişul cu colţurile întoarse în sus, olanele groase risipite de explozii, chestionare în limba engleză, călcase pe un strat de procese-verbale ale interogatoriilor, soldaţii armatei de eliberare scotoceau prin case, răsturnau conţinutul saltarelor, căutînd mine... Dealtminteri, au şi fost descoperite în rezervorul de apă de la WC-ul comandaturii, era de ajuns să tragă apa ca să arunce în aer tot colţul clădirii. Am fost chiar la comandamentul regimentului, sub focul tunarilor de pe vapoarele lui Cian Kai-Şi. Sînt unul de-al lor, îşi depăna posomorît gîndurile. Mult mai de-al lor decît alţi albi, dar cunosc hotarul pînă la care îi pot însoţi... După aceea nu mai rămîn decît ei singuri. Al lor în măsura în care le sînt folositor. Martorul unor întîmplări pe care au fost dispuşi să mi le arate, la cheremul traducătorului şi a explicaţiilor sale... Adevărul distilat printr-un filtru. Iată, adineaori Tung zicea că nu ştie nimic despre familia aceea, iar acum văd că s-a informat, sau poate că a vrut să mă avertizeze... Nu-şi doreşte să stau de vorbă cu ei. Expediţia mea trebuie să rămînă secretă.

În interiorul spaţios al aeroportului, în sala sprijinită de coloane semănînd cu un templu, cei care făceau curat păşeau fără zgomot, se uitau concentraţi în scuipători de parcă s-ar fi aşteptat să găsească acolo ceva cu totul neaşteptat, cu o cîrpă udă ştergeau plăcile pardoselii. Deodată unul din ei, ridicînd capul ca fascinat, se apropie de fereastră şi, asigurîndu-se că nu-l înşală privirea, că pe geam bîzîie o muscă, se îndreptă în grabă spre un colţ şi de după paravan scoase o plasă metalică fixată pe o tijă flexibilă de bambus.

Lui Antoni îi părea rău de muscă văzînd că trebuie să piară. O speriaseră zgomotul ploii şi rafalele vîntului lovind în geamul aburit.

— Aţi fost într-adevăr nevoiţi să-i dizlocaţi ? îl întrebă pe Tung. Printre misionari se află

unii care v-au îndrăgit, i-a fermecat măreția chineză.

— Aștia sînt cei mai periculoși. Zici că ne-au îndrăgit, deci încearcă să ne schimbe în felul lor. Sînt buni, așadar e greu să te aperi de ei, e greu să-i urăști.

Pumnii strînși îi ținea pe măsuța joasă din lemn lustruit, mîini înguste, galbene, cu degete de artist. Încerca să-i explice lui Antoni necesitatea ferelii de influențele vătămătoare.

— Cineva apropiat nu înseamnă și tovarăș. Nu-i poți porunci să lupte, nu-l poți trimite la o moarte sigură, dar neapărat necesară pentru binele colectiv.

Sub privirea lui stăruitoare Antoni dădu din cap în semn că-l ascultă.

— Zici că ne iubesc pe noi, pe chinezi, dar dacă le-am da ascultare am fi slabi. Cunoști învățătura: dacă cineva te lovește peste un obraz, întinde-l și pe celălalt. Ce altceva am făcut de-a lungul veacurilor, crezînd că cei care ne-au cotropit își vor da seama de ce fac înainte ca deznădejdea și mînia să silească poporul să pună mîna pe arme. Munceam, iar ei ne luau rodul muncii, muream de foame, iar puterea lor creștea. Respectam niște legi pe care chiar ei le impuseseră, iar ei le preschimbau în cătușe. Erau hrăpăreți, răi ca niște demoni. Pînă cînd am înțeles că nu putem exista decît sau noi, sau ei. S-a dovedit atunci că putem scăpa de ei, că-i putem alunga sau ucide, din fericire, erau — ca și noi — muritori.

— Și pastorul...

— A încercat să ne lege mîinile. Mai mult decît atît, a vrut să ne punem singuri lanțurile la mîini, el nu ne poruncea, el ne ruga să ne iubim între noi, să ne iubim chiar și dușmanii. Este o învățătură de sinucigaș, de oameni cu mintea rătăcită într-o lume în care hotărăște violența, în lumea pe care o cunoști.

Antoni tresări auzind pocnetul plasei metalice pe geam. Omul de servici ducea musca ucisă de o aripă ca un vînător o pasăre împușcată, apoi o aruncă sub capacul de lemn al unei scuipători.

— Se poate discuta bine cu tine, îi spuse Antoni lui Tung.

— Nu-i meritul meu. Știi să asculți bine. Majoritatea dintre voi, înainte de a veni aici, își au judecățile dinainte stabilite, știu ce vor scrie, caută doar o confirmare, pe care firește o găsesc.

Căldura blîndă a ceștii îi pătrundea în palme. Prin zgomotul stăruitor, ca un ciripit de pasăre, ajungeau pînă la ei semnalele undelor scurte, rătăcind prin spații. Interiorul sălii de așteptare se întunecase treptat din cauza norilor grei care lunecau la diferite înălțimi. Un mormăit neplăcut răzbătea de undeva de departe. Geamurile zăngăniră.

— Se oprește în curînd, îl liniști Tung, privind pe fereastră îndărătul căreia continua să plouă torențial.

— Se oprește ploaia și o să înceapă furtuna. Ne-am împotmolit de-a binelea. E cea mai proastă perioadă pe care am putut să mi-o aleg pentru plecare.

— E cea mai bună, nu există atacuri aeriene, paraşutiştii joacă cărţi şi beau, ploaia i-a alungat pe franţuji în case, te poţi mişca liber chiar şi în timpul zilei, ai să vezi, ai să te convingi şi ai să mai binecuvîntezi aceste ploi.

Ascultau zgomotul picăturilor de ploaie, bolboroseala care-şi schimba tonalităţile a şuvoaielor scurse de pe acoperiş. Vîntul şuiera aidoma unor copii fluierînd din frunză. O somnolenţă grea se lăsa din cer.

— Îi alungaţi pe toţi misionarii ?

— Nu, îi rugăm doar să plece. Dacă se încăpăţînează să rămînă, încercăm să-i influenţăm pe credincioşi să se ţină departe de ei. Sînt chinezi şi ne dau ascultare. Ceea ce le cerem nu le creează probleme de conştiinţă. Cînd cei convertiţi îl evită pe misionar, munca lui îşi pierde sensul, nu mai are ce să aştepte. Mai ales atunci cînd află că, datorită încăpăţînării sale, poate atrage o nenorocire asupra unei familii pe care o vizitează, considerîndu-i pe membrii acesteia drept oile sale, se retrage.

— Proteste n-au fost ?

— Nu, ale cui să fie ? Cetăţenii noştri înţeleg că misionarii albi vor fi totdeauna aici nişte străini. Unitatea de credinţă pe care o făuresc sfărîmă unitatea noastră naţională, pretind ascultare faţă de Dumnezeu şi, cum vorbesc în numele lui, vorbesc pentru sine. Nu pot exista doi care poruncesc şi două ţeluri diferite.

— Şi ţările din care provin misionarii ?

— Guvernul Statelor Unite a avertizat că nu garantează protecţie consulară celor care pleacă în calitate de misionari. Pe cine interesează astăzi o acţiune a misionarilor ? Ştii bine doar că creştinismul nu a asigurat linişte în Europa şi nici nu a adus fericire popoarelor. Misionarii s-ar cuveni să înceapă prin a lucra în propria lor ţară, dar asta li se pare ineficient. Sau poate că le vine prea greu, fiindcă lozincile lor şi-au pierdut prospeţimea, nu mai trezesc nici măcar speranţe...

— Şi nimeni din Apus nu a protestat ?

— Nu-i nedreptăţim. Obţin aici ceea ce au şi în propria lor patrie : indiferenţa. Sînt pur şi simplu de prisos.

— Crezi că creştinismul şi-a trăit traiul ?

— Nu ştiu, nu-mi place să vorbesc despre probleme pe care nu le cunosc de ajuns. Constat numai că stîrneşte o aversiune generală. Mai mult chiar, o iritare.

— Poate că-i pretinde omului prea mult, îi sugeră Antoni cu băgare de seamă.

— Poate.

— Şi nu crezi că îndepărtîndu-i s-ar putea întîmpla ca şi cu exterminarea vrăbiilor, s-ar strica un oarecare echilibru, de astă dată în sfera psihică, la fel ca dincolo în natură ?

— Dar la voi acasă aşa s-ar întîmpla ? Dealtminteri, pot fi oricînd rechemaţi, fie şi numai de dragul unei dispute pe plan intelectual, dar lucrul acesta ar fi de folos unui grup atît de restrîns încît, de fapt, n-ar avea nici o semnificaţie...

Stătea aproape tolănit în fotoliu fumînd o ţigară, fumul ca o dîră cenuşie se înălţa drept

în aerul jilav. Lui Antoni i se păru că a tăcea înseamnă o lașitate.

— Știi că și eu...

— Știu, spuse Tung lăsînd ochii în jos. Trebuie să cunoaștem oamenii pe care-i primim. Nu faci parte dintre acei care trădează. Privești mai departe decît lungul nasului. Nu sporești schematismele, cauți adevărul.

— Și dumneata?

— O, eu sînt un omuleț mititel, spuse speriat. Mașină de tradus, trebuie să conduc la venire și plecare, să înlătur micile greutăți, să chem o mașină, să comand cina... Să-ți ușurez munca, să te ajut.

— Și să afli ce vreau, cum sînt, să vezi prin mine ca prin sticlă.

— Ne-o iei în nume de rău? întrebă cu blîndețe. Dacă o resimți astfel înseamnă că-mi îndeplinesc prost sarcinile. Am să-mi fac autocritica în ședință, poate mă vor înlocui.

— N-aș vrea, m-am obișnuit cu dumneata.

Tăcură o clipă, ploaia continua să bată cu încăpățînare, iar vîntul făcea să scîncească sîrmele ca un cîine care cere să fie lăsat să intre în casă. Omul de servici se strecură pînă la ei, aruncă în scuipătoare restul de ceai din cești, care se răcise, și le turnă altă apă fiartă din termos. Curăță scrumiera de mucuri. Își privi apoi satisfăcut rezultatele activității și, liniștit că nu mai era altă muscă pe geamuri, se îndepărtă pe nesimțite.

Auziră un uruit, priviră pe fereastră, iarba se îndoia sub loviturile ploii, norii continuau

să alunece foarte jos, zbîrnîitul avionului invizibil se îndepărtă și pieri. Aeroportul continua să nu primească. Se priviră cu resemnare.

Lui Antoni i se păru că fotoliul a devenit brusc incomod, nu se putea deprinde cu plictiseala așteptării.

— Am condus într-un rînd cîțiva gazetari care au vizitat o mănăstire de femei din Tianjin, proaspăt preluată. Era una din cele mai vechi, dinainte de război, adică încă de pe vremea privilegiilor pe care le dădea împăratul. Cînd s-au apucat să sape grădina, au dat de scheletele a sute de sugari. Cînd am ajuns noi, tocmai le transportau și le strîngeau într-un singur mormînt. Faptul a stîrnit o firească senzație printre gazetari. A încetat să-i mai preocupe școala, pe care urma să le-o arăt, nici măcar nu-mi mai puneau întrebări, atît de eficace fusese schema: călugărițele își ascund aici sarcinile, apoi sugrumă noii-născuți și-i înmormîntează noaptea. Nici noi nu ne-am grăbit cu rectificările, deși raționamentul mi s-a părut ridicol. La mînăstire trăiau în total nouă călugărițe și un preot bătrîn, iar scheletele găsite erau peste două sute, era de ajuns să te gîndești un pic, să faci o mică socoteală, călugărițele ar fi trebuit să fie la fel de prolifice ca iepurii cărora natura, prevăzîndu-le pierderile, le poruncește să se înmulțească... Au predat reportajele lor senzaționale, firește redactorii le-au publicat, de ce nu le-ar fi publicat, erau niște calcuri, totul se potrivea perfect, și nouă ne convenea...

Antoni scrîşni din dinţi. Ce vrea de la mine, se întrebă, de ce îmi povesteşte toate acestea cu mutra lui de motan spăsit ?

— Au publicat, fiindcă nimeni nu ţinea să afle adevărul. Un adevăr care totuşi le acuza pe bunele surioare albe, care-i iubesc pe chinezi şi pe Isus, continuă Tung cu jumătate de glas. Era pe vremea războiului cu japonezii, prădăciuni, foamete... Unii generali făceau avere pe seama aprovizionării pentru care plăteau americanii, alţii luau contribuţii de la ai lor sau vindeau soldaţi. Divizii intregi, bătăliile puteau fi cîştigate în bordeluri, printre femei pudrate, dulci ca nişte acadele.

Antoni puse jos ceaşca goală, Tung povestea în aparenţă liniştit, în mîna stîngă ţinea o cutie de chibrituri cu care se juca, ascunzîndu-şi astfel enervarea.

— Iar ţăranii din satele prădate plecau la oraş în căutare de orez, mureau de foame, prin urmare îşi vindeau copiii. Măcar să-i salveze pe ei. Ţine minte, asta era pe vremea cînd doar băieţii se puneau la socoteală, puteau să ajute de mici, în ce le priveşte pe fetiţe, obiceiul cerea să li se lege de mici picioarele ca, în mod artificial, bandajîndu-le, să aibă talpa mai mică, să semene cu un boboc de lotus cîntat de poeţi... Fetiţa beteagă nu putea să umble, nu putea să lucreze. Pînă la vîrsta de paisprezece ani era o povară, trebuia bine hrănită, dacă urma să devină o marfă căutată, trebuia să fie rotunjoară şi durdulie. Cine putea să-şi permită un atare lucru, în acele vremuri nesigure ? Anii de război erau ani de foamete. Mama îşi arunca copilul nou-născut la gunoi, unde-l mîncau cîinii şi porcii. Sînul secat nu hrănea o descendenţă inutilă, copiii erau condamnaţi. Lipsea pînă şi locul unde puteau fi înmormîntaţi. Şi ştii ce reprezintă un mormînt pentru fiecare dintre noi. Atunci, ca o salvare, apăreau bunele surori, lor li se putea aduce copilul bolnav, flămînd, primeau pe oricine cu condiţia să mai fie în viaţă... Nu vreau să le ponegresc pe surori spunînd că preferau copiii muribunzi, deşi îi culegeau de la periferie... Ţineau un orfelinat, au salvat un grup de fetiţe... se cuvine să le fim recunoscători... Le înzestrau să se poată căsători, le învăţau o profesiune, unele dintre ele au îmbrăcat haina monahală...

De ce îmi povesteşte asta, se întreba neliniştit Antoni. Ce vrea de la mine ?

— Ele botezau noii-născuţi muribunzi, salvîndu-i pentru veşnicie. Sporeau numărul sufletelor închinate lui Cristos. Rapoartele trimise la Roma probabil stîrneau admiraţie, cu toate că trupurile copilaşilor le acoperea ţărîna cimitirului. Fiecare mamă accepta botezul cu condiţia ca pruncul decedat să aibă în schimb un mormînt. Acesta era adevărul pe care nu-l dorea nimeni. Şi nici noi, fiindcă la ce bun să scoţi la iveală amintirea cumplitei sărăcii, a grozăviilor, a deznădejdii...

— Şi care e concluzia ?

— Concluzia este că creştinii îi pot iubi în diverse feluri pe chinezi, şi că aşa a arătat viaţa noastră, în ciuda ajutorului americanilor, în ciuda darurilor şi a misionarilor care ne

învăţau să ne iubim aproapele. Dacă astăzi toate acestea au dispărut, n-o datorăm acestor învăţăminte, ci revoluţiei. De aceea pun mai presus de dragoste dreptatea.

Mi-a povestit ca să mă umilească pentru că ştie că şi eu... Sau poate ca să mă despartă de pastorul care pleacă, să nu vorbesc cu el.

— Iar eu îţi spun că biserica va rămîne, murmură Antoni. Cel alungat se înapoiează, cei împrăştiaţi se adună.

— Am mers la şcoala misionarilor, fiindcă acolo se preda cel mai bine engleza, o limbă necesară. Lenin a spus că trebuie să învăţăm limba duşmanilor noştri. Am vrut totuşi să-ţi amintesc spusele lui Cristos : Acolo unde se vor aduna trei în numele meu — acolo voi fi şi Eu. Sînt de ajuns trei ca să fie o biserică.

Antoni lăsă capul în jos, simţea cum creşte în el împotrivirea.

— Depinde de catolici, cîţi or să fie.

Auziră zgomotul motorului care creştea în intensitate, geamurile zbîrnîiră, ateriza.

Săriră iute în picioare, se repeziră la fereastră. Ploaia cernea mărunt ca o pulbere, pe sub norii lăsaţi, care lunecau repede, avionul coborî, se aşeză pe pista de beton lucioasă ca un argint întunecat.

Norii se destrămau, se lumină brusc şi pe neaşteptate ţîşni soarele, aprinzînd curcubee în jurul elicelor. Odată cu lumina parcă aveau mai mult aer, respirau mai uşor.

Pe scăriţa avionului, apăsîndu-şi cu mîna hainele pe care le smucea vîntul, coborau puţinii pasageri. Antoni privi orizontul. Pe

deasupra movilelor cimitirului îşi clătinau capetele bogate buruienile. Cerul spălat îţi lua ochii.

— O să plecăm, îi spuse lui Tung, care ştergea cu mîna geamul aburit.

O adiere jilavă pătrunse în sala de aşteptare. Din direcţia ieşirii în şoseaua care ducea spre oraş venea un bărbat voinic, ars de soare, la o jumătate de pas îl urma o femeie cu o pelerină de ploaie, albăstruie, transparentă, cu gluga atît de adînc înfundată pe cap, încît îi desluşea doar conturul feţei albe şi cîrlionţii negri pe care-i împingea vîntul peste faţă. Funcţionarul conducea doi hamali, care aduceau valizele şi o băiţă de aluminiu, micuţă ca o jucărie, legănîndu-le pe nişte beţe de bambus. Zărindu-l pe Antoni, bărbatul se îndreptă în direcţia lui căci exista obiceiul ca albii, pierduţi în marea asiaticilor, să se salute ca fraţii şi să-şi comunice noutăţile. Dar funcţionarul îi tăie drumul şi-l conduse la o masă în celălalt colţ al sălii, prin urmare se salutară de la distanţă.

— Ăsta-i americanul ? îl întrebă pe Tung.

— Da, e pastorul cu familia lui. N-am auzit autobuzul, dar din moment ce i-au adus, înseamnă că plecăm sigur.

Femeia îşi dădu jos pelerina. Ţinea pe genunchi copilaşul, privindu-l cu duioşie Părul întunecat i se tot risipea pe faţă, iar ea îl înlătura cu un gest nerăbdător. Antoni băgă de seamă că Tung îl priveşte cercetător. Ridică din umeri şi luă o ţigară. Americanul vorbea în limba chineză cu funcţionarul care

trecuse îndărătul paravanului de lemn sculptat. Pastorul căuta nervos prin buzunare. Antoni se sculă iute și se apropie de el, întinzîndu-i chibriturile.

— Mulțumesc, nu fumez. Căutam o carte. Apoi adăogă : psalmii. Te întremează.

— E în coșuleț, tu ai pus-o acolo, îi aminti tînăra femeie ridicînd capul.

Avea ochii căprui, sprîncenele întunecate și genele lungi, o rumeneală ușoară în obraji, buzele nefardate. Gulerul desfăcut al bluzei de culoare galben-deschis dezvelea o fîșie din pieptul de un alb cald. Soția pastorului i se păru lui Antoni deosebit de frumoasă. Pruncul, cu o mutriță îngrijorată, înălța niște brațe mici ca de păpușă, gingășia degetelor și unghișoarele roz te umpleau de duioșie.

Pastorul scoase o carte legată în mătase chinezească, închisă cu o cataramă de os și o puse imediat la loc.

— Unde plecați ? îl întrebă pe Antoni. Era vorba să meargă cu noi un european. Dumneavoastră sînteți ?

— Nu știu, eu mă duc în sud.

— La fel și noi. La Saigon și de acolo mai departe... Aici s-au săturat de noi. Plătim pentru politica proastă a guvernului nostru. Mai întîi au pierdut generalii, iar acum mizează diplomații pe ceva pierzător ; întinse mîna, o scutură pe a lui Antoni, dar nu-i mai dădu drumul ; Forester, sînt William Forester, pastor, care crede în măreția acestui popor. Și dumneavoastră ?

— Eu sînt gazetar.

— Și vă lasă singur ?

— Vin din Polonia, iar acolo se află translatorul meu, îl arătă Antoni cu un gest al capului.

— Veniți din Europa, îl corectă pastorul și asta e de ajuns aici ca să fiți privit cu neîncredere. Au fost de prea multe ori înșelați. Maggie, i se adresă soției, domnul acesta va călători cu noi.

— Ați stat multă vreme în China ?

— Eu — șapte ani, soția — doi. E un popor liniștit, harnic, cinstit. Sufletul chinezesc este *naturaliter christiana*.

Vorbea cu atîta ardoare, încît îl bănuiai că vrea să-l audă amîndoi chinezii, fiindcă se înapoiase și ocrotitorul lui cu o străchioară cu orez fiert.

— Nu v-ați simțit însingurat aici ?

— Însingurat ca o picătură în ocean, se înfurie pastorul. Ei sînt mai buni decît oamenii noștri. Au sentimentul credinței. Pe unii dintre ei i-am denumit : „Oițe de orez“. Veneau la învățătură fiindcă era urmată de o gustare și în fiecare lună primeau un pachet de haine vechi de prin pivnițele și podurile noastre. După aceea pachetele au sistat, iar ei continuau să vină la rugăciune, mi-era rușine că stau în fața lor cu mîinile goale. Au venit pînă în ultima zi și știu că vor continua să se adune, cu toate că eu nu voi mai fi aici. Loialitatea o au în sînge. Cînd mi-am luat rămas bun de la ei, un țăran bătrîn mi-a spus : „Timp de cîțiva ani noul Dumnezeu ne-a hrănit și ne-a îmbrăcat, cum am putea acum să ne dezicem

de el. Nu-i pot cere să-mi trimită mie, care sînt chinez, îngerul sau fie şi un corb cu o strachină de orez în cioc ca prorocului său." Nu ei au găsit confirmare în învăţăturile mele, ci eu în atitudinea lor.

— Vă pare rău că trebuie să plecaţi de aici ?

— Eu aş fi rămas chiar şi cu preţul renunţării la cetăţenie, dar în cazul acesta aş fi fost nevoit să-i ascult în toate, să mă predau, să mă supun cu totul. Eu eram gata s-o fac, dar n-aveam dreptul să decid şi pentru dînsa, mai ales că ni s-a născut un fiu... Nici soţia mea nu-i bucuroasă să plece, aici sînt dădace atît de bune şi care iubesc copiii, chiar şi pe copiii noştri.

— Nu v-au făcut să simţiţi că sînteţi americani ?

— Mă puteau privi ca în palmă, nu le-ascundeam nimic. Cîteodată veneau să stea de vorbă cu mine şi îmi spuneau că americanii aşa, americanii pe dincolo. Iar eu eram nevoit să le dau dreptate, guvernul nostru apără un sistem învechit, trecutul a ceva ce nu mai există, ceea ce păstrează în Taivan ca pe o rezervaţie.

Înălţă cartea, o lovi de palma deschisă şi se uită adînc în ochii lui Antoni.

— Dumnezeu m-a trimis aici ca să învăţ umilinţa. Mi-a îngăduit să cunosc calea cea dreaptă, ei îndeplinesc aici poruncile Lui, despre care noi vorbim, pe care le cunoaştem, dar pe care nu le îndeplinim cu destul zel : să-i hrănim pe cei înfometaţi, să-i îmbrăcăm pe cei goi, să dăm pămîntul celor doritori de pace şi harnici... Ei nici nu ştiu măcar că fac mai

roditoare brazda pentru semănatul Cuvîntului.

— Din moment ce aţi fost silit să plecaţi de aici, s-ar putea ca în Statele Unite să vi se ceară să vă pronunţaţi împotriva lor. Şi atunci e uşor să intraţi în conflict cu superiorii şi autorităţile...

— Ştiu, dar nu şi cu Dumnezeu de a cărui înţelepciune mi-am dat seama. Pînă şi duşmanii îi netezesc drumul.

Pe Antoni îl enerva această siguranţă a pastorului, pentru care totul era limpede, care peste tot descoperea semnul intenţiilor lui Dumnezeu, el încetase să mai gîndească, să mai cumpănească, el nu mai cunoştea îndoiala fiindcă ştia totul dinainte. Se simte asemeni îngerilor care urcă scara — ca în visul lui Iacov — el urcă treptele spre a lua cu asalt cerul, păstrînd aripile ca pe o asigurare... Dar asta se petrecea în vis. În viaţă e suficient să se rupă o treaptă, ca să-i alunece piciorul şi să zboare în jos, atunci se va izbi în mod dureros de adevărul de pe pămînt, va vedea cerul nepăsător şi norii la fel de nepăsători, care plutesc pe cer dinainte de a ne fi născut şi vor pluti la fel după dispariţia noastră. Privea chipul tînărului misionar iluminat de bucurie şi certitudine, de parcă ar fi simţit pe umărul lui mîna Atotputernicului.

Dacă l-ar fi dus la zid împingîndu-l cu arma în spate, desigur că ar fi primit moartea ca pe o distincţie, ca pe o recompensă a martirajului. Dar ia să piardă sensul muncii sale, de pildă să-şi piardă familia, nu-i nevoie ca Dumnezeu să-i omoare, ar fi de ajuns ca frumoasa

lui soție să se amorezeze de un altul, să-l trădeze în mod josnic și prostesc, sau copilul lui, cînd va crește, să-i batjocorească credința, iar credincioșii să cleveteasă pe seama lui, acuzîndu-l de abuzuri în probleme bănești. Va fi de ajuns să povestească ce a văzut aici, încăpățînîndu-se să mărturisească adevărul, ca să facă din el un agent vîndut comunismului sau un biet nebun... Cum are să suporte suspiciunile, șoaptele în spatele lui, nu o piatră care să-l lovească, ci un cocoloș de hîrtie noroită care să-i strîmbe pe cap pălăria, cum are să umble pe stradă ?

Lumina îi scotea în relief bărbia încăpățînată, perii roșietici de pe obrazul prost bărbierit. Mîinile lui mari și puternice strîngeau cartea în care își căuta consolare, sorbea poezia inspirată, îi plăceau întorsăturile de frază arhaice. Cum se exprimase ? Te întremează, își aminti Antoni. Poți vorbi astfel cînd ești profund credincios, altminteri e o carte ca toate celelalte, cuvinte frumos orînduite în care descoperim un sens mai adînc, cînd ele, de fapt, au fost cîntate în cinstea unei femei și a unui stăpîn răzbunător. Cu ajutorul lor s-a încercat a conjura, a opri soarta neînțeleasă, suferința, trecerea prin viață, moartea. Strofele acestea sînt o implorare, vaietele celor înspăimîntați de noaptea veșnică ce se apropie, de pustiul răsunînd ca o fîntînă secată.

Tînăra femeie puse deoparte străchioara cu orez, își descheie bluza, scoase sînul plin și-l întinse copilului care începu să sugă lacom. O vinișoară albastră se străvedea prin albul pielii.

Doi oameni de serviciu priveau pe furiș la acest ritual. Copilașul deschidea și închidea mînuța ridicată în văzduh, de parcă ar fi încercat să strîngă în palmă razele soarelui răsfrînte în capacul termosului.

— Maggie, în glasul pastorului era un asemenea reproș, încît femeia ridică ochii mirați și tresări de parcă ar fi fost surprinsă făptuind un delict. Maggie, nu ești singură, aici nu ești acasă, ci într-o sală de așteptare publică.

Femeia privi în jur speriată, dar văzu pe chipurile bărbaților care o înconjurau la o distanță respectuoasă atîta bunăvoință și duioșie prietenească, încît le zîmbi cu recunoștință. Pipăind, scoase din coșuleț un șervețel cu o margine de dantelă și acoperi cu el fața copilașului și vinișoara albastră de pe sînul umflat.

Antoni se întoarse stînjenit și se îndreptă spre fereastră, iar pastorul îl urmă, dornic de prezența cuiva care să-l înțeleagă.

— Ne-am sălbăticit pe aici, începu pastorul să spună. Am trăit în condiții foarte primitive, fără aer condiționat și fără frigider. Aici nu există viață particulară în sensul nostru. Sînt prea mulți ochi... Am învățat pe încetul si-siang, eticheta lor, principiile unei conviețuiri demne. Maggie a fost foarte curajoasă, nu s-a plîns niciodată, deși aveam pentru ea foarte puțin timp.

— Pînă la urmă ați fost foarte singuri.

— Nu, scutură pastorul din cap și o umbră de zîmbet batjocoritor îi trecu peste buze, vă rog să n-o luați drept exaltare și nici să considerați că am devenit ciudat, aici în Orient,

dar nu ne-am simțit însingurați. El era cu noi. Auzeam glasul Lui mai clar decît comunicatele la radio, pentru că mereu mi se descărcau bateriile. Lucram și căpătam plata cuvenită lucrătorilor din vie. Vă rog să nu zîmbiți. El nu plătește numai în veșnicie, dar și în viața aceasta. Nu știu dacă în Minnesota, unde ne înapoiem, voi fi la fel de fericit ca aici, printre acești oameni simpli, care n-au altă dorință decît să asigure condiții omenești de viață copiilor lor. Ei nu au pretenții exagerate, nu sînt invidioși. Consideră ierarhia socială drept ceva firesc, aici revoluția nu a răsturnat ordinea în care trăiau, ci le-a redat-o.

— N-are să vă vină ușor să vă expuneți asemenea concepții la dumneavoastră acasă, spuse Antoni rîzînd și privindu-l binevoitor pe pastor.

— Știu asta.

Pe fereastră Antoni zărea vălurindu-se iarba de pe terenul aeroportului și mormintele înnegrite, acoperite de buruieni înalte, semănînd cu niște movile de hotar. Se uită la cele două rînduri de taluzuri acoperite cu iarbă, încălzindu-se, pămîntul sta ca un cîine cu burta la soare. Cerul plin de văluri luminoase se tot înălța, iar vîntul se strecura printre ele. Două păsări trecură în zbor lovind grăbit din aripile negre. De pe acoperiș mai cădeau doar picături rare, tăind peisajul ca niște dîre însorite. Ca niște zgîrieturi pe pelicula unui film.

Avionul, după ploaia torențială de mai înainte, lucea ca dat cu lac. Un sunet ascuțit de

sonerie se auzi în sala de așteptare și un glas profund spuse ceva în limba chineză.

Tung se ridică încet, își puse haina pe umeri și făcînd un semn în direcția ușii care ducea spre poteca asfaltată spuse :

— Ne cheamă.

Un glas de femeie tînără, într-o engleză foarte îngrijită, invita pasagerii la avionul care se îndrepta spre Nanning, amintea despre bagajele de mînă și ura călătorie plăcută.

Începură brusc să se grăbească. Pastorul încercă cu stîngăcie să ia în brațe plăpumioara în care se afla sugarul, dar soția lui aproape că-l împinse în lături. Cărticica cu psalmi și-o puse în buzunarul lateral, smuci de plasa plină cu scutece, care i se agățase de un nasture al hainei. Întoarse capul în căutarea bagajelor de mult încărcate în avion.

Antoni deschise și ținu ușa în fața tinerei femei, dar ea nici nu-l băgă în seamă. E frumoasă, își spuse, ca o păpușică, abia maternitatea a înnobilat-o. Subțire, fragilă, trezește dorința sinceră de a fi strînsă la piept și legănată.

Vîntul ți se gudura la picioare, iarba udă mirosea sălbatec în soare. Simțeai un fel de gust amar în gură. Doi nori trecură în fugă ca două baloane argintii, umbrele lor se strecurară peste peluza vălurită a aeroportului.

Cînd soția pastorului urcă pe scară, îi alunecă păturica albă. Antoni o prinse în mînă înainte de a fi atins treptele noroite. Era plăcută păturica asta pufoasă, săltau pe ea niște iepurași albaștri, făceau tumbe,

stăteau așezați cu urechile ciulite și adormeau dulce cu botul vîrît lîngă codița caraghioasă. Pătura mirosea a femeie tînără și a lapte, sau poate că doar i se păruse așa, în timp ce o împăturea în bătaia vîntului.

Interiorul avionului izbea prin goliciune. Două bănci erau fixate de o parte și de alta a pereților. Sub tavan era atîrnată o țeavă de metal de care înainte de a sări membrii comandourilor americane își fixau cîrligele parașutelor ca niște ombilice salvatoare.

Doamna Forester părea mulțumită, așezase plăpumioara cu sugarul, care gungurea jucîndu-se cu degetele luminate în roz de razele soarelui.

Antoni zîmbi răutăcios cînd pastorul se izbi cu creștetul de canat și cu o schimă indignată începu să-și frece capul cu palma.

În urma lui intră Tung și alți patru chinezi necunoscuți, îmbrăcați într-un fel de uniforme bleumarin și șepci de pînză cu cozorocul ridicat. Trei dintre ei trebuie să fi fost persoane importante, pentru că cel de al patrulea începu imediat să-i servească, aduse ziarele și termosul cu ceai, le strînse hainele așezîndu-le pe banchetă, după ce le împături ca la armată. Era îmbrăcat la fel cu ceilalți, într-un costum de pînză bleumarin, de sub care ieșeau mînecile unui simplu tricou, pe cînd ceilalți trei purtau cămăși și butoni de aur la manșetă.

Cînd stewardesa care arăta ca o elevă, cu codițele legate cu funde, curățică, cu șosete

albe, puse zăvorul la ușa avionului, iar pilotul porni motorul și pereții metalici începură să trepideze, pe fețele pasagerilor se ivi un aer de concentrare, voiau să ghicească dinainte reacțiile organismului, stăteau nimișcați și cu ochii închiși, de parcă ar fi ascultat un concert.

Numai tînăra mamă îi zîmbea copilașului, strîngea din buze trimițîndu-i parcă sărutări nevăzute.

Fetița stewardesă distribui pungi de hîrtie cu gestul cuiva care împarte cărțile de joc. Servitorul sau funcționarul cu rang inferior scoase o cutioară cu vată și o întinse călătorilor. Toți începură să răsucească bucățile de vată între degete și să și le vîre în urechi.

Avionul rulă multă vreme, apoi se opri, de parcă ar fi adunat puteri ca să se înalțe în văzduh și brusc, cu uruit de motoare, se înălță moale peste acoperișurile aeroportului. Pe sub aripa înclinată a avionului, Antoni zări din nou mormintele dese, le înconjurau, parcă navigînd în jurul lor, ogoarele liliachii cu țîșnituri verzi de gaolean tînăr. Răspîndiți în trăgători, țăranii, îmbrăcați în albastru, se tîrau peste cîmp, cinchi pliveau buruienile. Nici unul nu ridică fruntea pentru a însoți cu privirea avionul care se înălța, nu aveau timp, avionul și pasagerii aparțineau unei alte lumi.

Pastorul își făcu semnul crucii și se uită la soția lui care, cu vîrful degetelor, făcu semnul crucii pe fruntea sugarului. Copilașul plîngea, îi curgea saliva și strîngea pumnișorii.

Îl dor urechile, gîndi Antoni, schimbarea de presiune apasă timpanele. Luăm înălțime. Viteza e de circa cinci sute de kilometri pe oră, trei ore de zbor fiindcă avem vîntul în urma noastră, încerca el să facă socoteala, apoi de la Nanning cu jeepul pînă la graniță, la punctul de trecere dincolo... Își aminti de gardul lung cu o scîndură care putea fi dată în lături, deschizînd o bortă de trecere spre zmeurișul din grădina popii, aproape zîmbi gîndindu-se la mulțimea boabelor de zmeură atît de parfumate și atît de coapte, încît doar atinse picau jos. Le înșira ca pe degetare în vîrful degetelor și își ungea cu ele buzele — sărutul verii. Ia te uită ce mi se năzare ? Zbor cu avionul spre sud. În apropiere de granița cu Vietnamul. Peste două zile am să mă aflu printre soldații care luptă împotriva ocupantului, așa cum am făcut-o noi cu cinci ani în urmă. Și faptul că acești ocupanți sînt francezi, de care sîntem legați prin tot trecutul nostru, e cu atît mai rău pentru ei, cu atît mai rău pentru întreaga Europă.

Spre ce mă îndrept ? Ce aștept cu atîta nerăbdare ? Am să-i găsesc acolo pe vechii mei camarazi căzuți, într-o nouă întrupare ? Am să-mi regăsesc vechea ardoare, tinerețea mea risipitoare cu sîngele ? Sau poate că zbor în întîmpinarea morții, poate că-i arunc o provocare... Vreau să mai verific o dată dacă mai sînt stăpîn asupra mea. Dacă îmi pot stăpîni spaima, dacă pot porunci trupului ca unei slugi răzvrătite și dacă mă va asculta orbește.

Doar nu caut emoția riscului și nici o moarte ușoară...

Zburăm spre viitorul nostru : pastorul asemenea lui Iona în burta chitului, care o să-l scuipe pe malul părintesc, iar chinezii aceștia spre îndatoririle lor ; cu o trudă de furnică înalță puterea poporului lor, poate că nici nu cuprind cu propria lor imaginație destinul făpturilor omenești asupra cărora hotărîrile lor vor decide.

Ea singură este plină de o fericire liniștită, tînăra mamă. Noi toți abia putem spera că ceea ce va fi conceput de noi, din voința noastră, din activitatea noastră încăpățînată, nu ni se va întoarce împotrivă ca o sentință, ca un act de acuzare...

Ea singură are certitudinea că ține pe genunchi fericirea, că în acest copilaș, ca într-un altoi tînăr, se ațin puteri inepuizabile, că va crește, că-i va auzi rîsul vesel, că va rodi, că se va dărui și ei și lumii, că-i va înfrumuseța veșteda toamnă a vieții. Copilul, un dar binecuvîntat, un semn al alianței. Leagănă pe genunchi fericirea, al cărei reflex se oglindește pe chipul ei îmbujorat, pînă și funcționarii chinezi, cu tunicile lor încheiate pînă sub bărbie sînt binevoitori, obrazurile lor aspre se îmblînzesc și în ochii lor înguști și negri se ivește interesul. Ei iubesc copiii, muncesc pentru viitorul acestora, contează pe tineretul căruia nu-i va lipsi nici grîul și nici cartea. Este generația care va asigura patriei lor locul cuvenit printre puterile lumii.

Unul dintre chinezi, cel mai serviabil, se lasă pe vine lîngă copilaş. Îl priveşte îndeaproape, spre uimirea mamei, căreia îi întinde cutioara cu vată, asemenea unui norişor ce se străvede prin ferestruica rotundă. Îi face un semn cu mîna, să-i puie copilaşului vată în urechi. Şi eu sînt impresionat de suferinţa acestei fărîme de om, al cărei scîncet slab se aude în ciuda uruitului motoarelor.

Mîinile micuţe par să apuce petele de soare fugare, în culorile curcubeului, care se frîng în geamul ferestrelor, dar în degetele tremurătoare nu mai e bucuria de adineaori, ci arată de parcă ar încerca să iasă la suprafaţă, să se odihnească ; pe guriţa strînsă ţîşneşte saliva.

De ce mă impresionează atît de mult acest copil ? Că e neajutorat şi depinde de maică-sa ? Că nu-şi poate înţelege suferinţa, că nu o poate exprima şi nici scăpa de ea ? Copilul meu a fost mai mare atunci cînd... s-au năruit pereţii. Au rămas acolo dedesubt, acoperiţi de zăpada înnegrită de funingine şi înroşită de cărămidă fărîmată. Aşa arăta Varşovia în ianuarie cînd am trecut Vistula. Un oraş mistuit de flăcări, un oraş mort.

Zborul de la Kiev la Lublin, chipul pilotului cu buzele strîmbe, cu un singur ochi, căruia i se încredinţase să ducă maşinile la un aeroport de rezervă. Adînca ofensă a omului care vrea să lupte şi căruia i se reproşează cu fiecare misiune că a fost împuşcat şi nu a pierit, că a fost ars şi n-a murit mistuit de flăcări.

„E puţin cam aşa — îmi spunea ducîndu-şi degetul la frunte un omuleţ într-o haină de piele — nu-i cu mintea întreagă. Şi la mine se uită tot aşa, ca un lup, îi place să zboare cu alţi doi la fel ca el, cărora moartea nu le-a venit de hac, fiindcă atunci poate să se ţină de şotii, zboară în picaj şi, cînd ajunge cu vîrful aparatului aproape de sol, redresează maşina, încearcă să vadă dacă se mai pricepe la fel ca altă dată şi se înfurie pe orice bombardier, fiindcă el a fost pilot de vînătoare... Dar nu vă temeţi, vă duce teafăr."

„Nu mă tem" — răspunsese atunci, strecurîndu-se în interiorul bombardierului plin cu boccele şi cu lăzi.

„Eu mă tem şi nu mi-e ruşine s-o mărturisesc, dar am luat cu mine nişte doctorii" — spuse şi se lovi peste sticlele pline, înfundate cu dopuri de cîrpă, care se vedeau în ambele buzunare ale hainei sale negre de tanchist.

Singurul loc liber în care se cuibăriră unul lîngă celălalt îi fripse cu răceala tablei. Ascultau vîntul — ca şi cum nişte fire de nisip s-ar fi scurs pe corpul avionului. Cînd terminaseră prima sticlă de jumate de litru, iar mîinile încă le erau ţepene de frig, telegrafistul ieşi ghebosat din cabina de comandă şi le spuse privindu-i cu înţelegere : „Daţi-mi să trag şi eu, băieţi... Sînteţi culcaţi exact pe locul de lansare al bombelor, dacă ferească Dumnezeu bătrînului îi dă prin gînd să deschidă trapa trăgînd de pîrghie, numai aşa de probă, zburaţi ca nişte îngeraşi". Atunci îşi aducea aminte de tabla subţire care-i des-

pârţea de nori şi de pămîntul alb cu pădurea neagră desfrunzită. Pipăia clapa şi simţea sub palma îngheţată că tabla vibrează, se ondulează uşor şi spaima îl făcea să întindă mîna după a doua sticlă. În legănatul avionului i se părea că descifrează nebunia ascunsă a pilotului, amîndoi, el şi colegul său, îşi opreau respiraţia, se agăţau unul de altul, rămîneau suspendaţi în aşteptare... Iar după aceea îşi turnau pe gît basamacul mirosind a pîine dospită. Lui Antoni i se părea că vede prin oţelul subţire un strat de nori verzui în lună, asemeni unei mări solidificate, şi încerca să-şi convingă tovarăşul de călătorie că ar fi putut cădea pe acel strat ca pe o pilotă, că ar fi putut pluti. Cu toate că ştiau bine că s-ar fi prăbuşit întinzînd braţele ca nişte păsări, de parcă trupurile lor, mistuite de dorul pămîntului, ar fi fost turnate din plumb.

Ieşiră pe aeroportul din Lublin clătinîndu-se şi-i mulţumiră sumbrului căpitan pentru zborul bun. Îi erau într-adevăr recunoscători că nu deschisese trapa de lansare a bombelor într-un moment de ţicneală. Dar omul făcea parte dintr-o escadrilă de vînătoare şi nici nu-i trecuse prin minte un asemenea lucru, lui îi ajungea să se clatine cu avionul, să coboare în picaj şi să se înalţe din nou pînă la nori.

Antoni întoarce capul, se uită pe fereastră, viteza smulge din cauciucul garniturii vechi două picături din ploaia de adineaori, care se scurg lateral pe geamul opac ca nişte lacrimi şi se usucă numaidecît ca o dîră abia vizibilă. Norii amintesc de o sugativă plină de pete.

A trecut o oră de zbor. Copilul a adormit cu braţele deasupra capului. În locul scîncetului, le ajunge la ureche un şuierat schimbător, aşa fluieră cîteodată vîntul, anunţînd intemperia... Antoni observă pe tabla închisă la culoare un punct ca o scînteie prin care pătrunde o pulbere de soare, se vede că de acolo a căzut un nit. Îl izbeşte din nou subţirimea peretelui despărţitor, care-i separă de norii tulburi de deasupra aripii avionului. Lumina reflectată de elice se preschimbă în curcubeie rotitoare.

Pastorul pare că moţăie. Chinezii nici nu încearcă să întreacă duduitul motoarelor cu propriile lor glasuri, ci, privindu-se în ochii mijiţi, îşi scriu nişte semne în palma deschisă şi îşi fac semn cu capul că au înţeles. O conversaţie între muţi cu ajutorul unui cifru.

Tung s-a culcat pe banchetă şi doarme adînc. În somn a pierdut sensul spaţiului şi al timpului. De fapt, în cursul zborului nu ne mai rămîne decît timpul, care se tot lungeşte ca orice aşteptare. Prin hublouri se văd munţi de gheaţă şi cîmpii de zăpadă murdară, cîteodată, ca o copcă de azur, apare o spărtură în acoperişul de nori. O mie de kilometri. În Europa, o asemenea întindere ar cuprinde cîteva state, convinse că sînt importante, că se ţine seama de ele... Cum poate fi guvernată o ţară atît de uriaşă, cum se transmit printr-un continent ordine către milioane de supuşi? Cum să te fereşti de a comite greşeli care, înmulţite de asemenea mase, se pot preschimba în catastrofe? Ce mijloace trebuie folosite? Cu secole în urmă era de ajuns un curier care

alerga cu o țeavă de bambus, ștafetă transmisă din mînă în mînă. Apoi un brusc salt peste secole, aparate Morse, stații de radio. Oare poate fi lăsată deoparte veriga anterioară a civilizației, telefonul ? Stîlpi și sîrmă, sute de mii de kilometri de sîrmă din cupru, mii de mii de stîlpi, de unde să-i iei, unde crește o asemenea pădure nepătrunsă, din moment ce de pe munți a fost smulsă nu numai vegetația, dar și-au pierdut chiar și stratul de pămînt, încît n-au mai rămas decît stîncile goale, de pe care se rostogolesc șuvoaie înspumate care taie, care scobesc surpături în cîmpurile fertile ? Lemnul... Semnul caracteristic al bogăției îl constituie coșciugul, mai necesar decît patul, care poate servi pentru dormit și pentru a concepe o existență efemeră, în timp ce coșciugul asigură odihna veșnică, periplul pe pămîntul patriei, presărat cu gorgane. Să dormi prin secole în foșnetul de gaolean, să dormi legănat de plescăitul șanțurilor de irigare de pe cîmpurile de orez, în luciurile de oglindă ale apei, în răsfrîngerile albastre ale cerului.

Pastorul se uita pe fereastră, peste obrazul lui îngust și ars de soare treceau umbre, avionul se scufunda în nori, pătrundea prin ei tot mai adînc, zgomotul motoarelor se auzea tot mai slab, pînă și chinezii își întrerupeau convorbirea și păreau că ascultă.

La ce se gîndește el acum ? De la ce își ia rămas-bun ? Poate că tocmai își face niște socoteli ? Trebuie să-i respecte pe acești oameni, trudesc cu încăpățînare, cu îndîrjire, cultivă orezul cufundați pînă la coate în mîlul roșu, fărîmă cu tîrnăcopul pămîntul de pe ogoare, consolidează pereții canalelor, își dau pietrele din mînă în mînă, uniți în voința de a-și supune stihiile și într-o activitate comună fac ca pămîntul și apa să li se supună.

În avion s-a întunecat, de parcă ar fi pătruns într-un hău. Pastorul Forester, întors cu fața la Antoni, deschise gura, mișcă din buze, dar glasul i se pierdu în duduitul surd al motoarelor, așadar se sculă de pe banchetă și, pășind peste bucățile de lemn cărora li se transmitea vibrația avionului care îi gîdila tălpile, se apropie și se așeză lîngă el.

— Și deasupra noastră sînt nori, îi strigă în ureche, arătîndu-i pe fereastră firmamentul brăzdat ca de plumb, prin cutele căruia se zăreau licăriri stranii de parcă în spărtura în care lunecau ar fi bîntuit un foc viu și distrugător.

Spațiul ce se deschidea în jurul lor, mort, vinețiu, asemeni cu interiorul unei grote, te înspăimînta. Izvoare de foc îndepărtate împroșcau cu șiroaie portocalii. Catiușele, așa loveau catiușele, își spuse Antoni cu respirația tăiată. Ceva îl tot lovea în gleznă. Băița de aluminiu lunecase dintre bagajele depuse la perete și se pusese în mișcare orb și îndărătnic. O împinse mînios cu piciorul. Era ceva dezgustător în încetineala, în lunecarea aproape imperceptibilă a acelui obiect brusc însuflețit. Băița îi ocoli picioarele și lunecă mai departe în direcția femeii cu pruncul

adormit în brațe. Se sprijini de banchetă și începu să se rotească.

Antoni băgă de seamă că obrazurile chinezilor ba luau o culoare verzuie, ba una cafenie în lucirile îndepărtatelor descărcări electrice. Cu respirația tăiată înțelese că se cufundau într-un gol de aer, cu toate astea avionul continua să urce în jurul unui uriaș stîlp de nori de un albastru-închis, pe care raze de foc ascuțite ca niște săbii își zbîrleau pîlpîirile. Semănau cu limbile bifurcate ale unor șerpi mîngîind ierburile și aerul și dispărînd după aceea într-un bot fără buze.

Presiunea în urechi creștea, înțelese că pilotul se străduie să ocolească norii negri de furtună care le barau drumul, că încearcă să se înalțe peste capcana albastră linsă de flăcări. Îl dureau urechile.

Dakota se mișca în salturi, se înălța și, poticnindu-se, cădea pe neașteptate. Antoni simțea cum i se ridică măruntaiele pînă în gît. Sunetele de bas ale tunetelor acopereau zgomotul încordat al motoarelor, smuceau norii, treceau prin tabla avionului, îți vuiau în cap. Tremurul oțelului se trasmitea trupurilor înfricoșate. Luminile roșietice împroșcau pereții, focurile ruginii ale unui incendiu îndepărtat alternau cu întunecimea albastră ce te izbea ca un pumn în frunte. De pe aripile avionului vijelia scutura scîntei, ca și cum aparatul ar fi despicat niște vine electrice în interiorul norilor, zbuciumați ca niște balauri.

Tînăra femeie întorcea mereu privirea neliniștită spre fereastra prin care se revărsa

un luciu tremurat și roșu. Veghea neliniștită copilașul care abia mai mișca din degețele. Somnul micuțului legănat la o înălțime de trei mii de metri printre limbile de foc o înspăimînta. Își strîngea la piept fiul ascultînd cu atenție răsuflarea lui ușoară...

Uneori căuta cu privirea ajutorul soțului, dar el se uita ca vrăjit pe fereastra semănînd cu cuptorul unui furnal — se cufundau în flăcări lunecoase ca mătasea, țîșnind ca niște cascade. Se roagă își spuse Antoni, văzîndu-l că mișcă din buze. Ar fi vrut să audă ce zice, cunoscîndu-l mai îndeaproape poate ar desluși o taină care i-ar putea lămuri și lui ceva. Aplecat, îl auzi cu uimire spunînd :

— Puterea e frumoasă...

Iar se afundau ca într-un puț și iar îi sălta de pe bănci. Tung se trezi tușind, își scutură brațele ca și cum l-ar fi apăsat o vedenie și rămase cu ochii holbați de spaimă la focul fulgerelor. Strigă ceva în chineză, sări în picioare și se clătină pierzîndu-și echilibrul. Funcționarii îi răspunseră cu silabe nazale, unul dintre ei făcu un gest de negare cu brațul, așa încît se așeză la loc, făcînd buimăcit eforturi de respirație. Îi explicase după aceea lui Antoni, cînd obrazul lui își recăpătase înfățișarea obișnuită :

— Credeam că avionul e cuprins de flăcări... Dar nu-i nici o primejdie, altfel ni s-ar fi spus.

— Nu-i nici o primejdie, confirmă Antoni. Trecem pe lîngă marginea furtunii.

— El ne ține în mîna Sa. El ne ocrotește, rosti pe neașteptate pastorul. Tot ceea ce ne amenință cu adevărat este în noi înșine. El nu vrea să ne piardă, în schimb noi înșine ne putem pierde pentru totdeauna.

Antoni ridică din umeri. Un bun pastor, un bun ofițer al cauzei pierdute. Oare crede în adevăr în ce spune, ori socotește că așa se cuvine să vorbească, invocînd în sprijin de mii de ori repetatele gesturi ale căpitanilor care părăsesc ultimii un vapor ce se scufundă sau se duc cu el la fund.

Avionul se clătina ca o barcă pe valuri învolburate, încît te uimea și te înspăimînta că aerul care, aproape nu opune rezistență, apasă asupra lor atît de tare, zgîlțîie tone de oțel, leagănă nava aeriană de parcă ar fi o frunză.

— Trebuie să fim ca acest copil, șopti Forester. Are încredere simțind apropierea mamei, nici măcar nu s-a trezit. Doarme liniștit.

Antoni se uită la ceas. Secundarul tremura poticnindu-se. Abia de înainta. Oare într-adevăr trebuie să-ți fie frică, trebuie să tremuri de spaimă, ca minutul să se preschimbe într-un spațiu de netrecut ? Oare numai de aceste minute se ține socoteală ? Spațiul gemea cu tonuri de bas, dîrdîia cuprins de incendiu.

Chiar dacă vom fi loviți, se poate zbura și cu un singur motor, se poate coborî planînd... Întrebarea e unde aterizează ? Să izbești digurile consolidate cu piatră, să desfunzi ogoarele cu orez, să turtești tabla preschimbînd-o în armonică, să transformi avionul într-o grămadă de fiare cuprinse de zgomotul flăcărilor. Nu, nu, își scutură Antoni capul, n-o să pățim nimic, vom ateriza la aeroport. Ambele motoare uruie, sfredelesc norul vînețiu.

De ce ar fi să ni se întîmple tocmai acum ? Nu cred că trebuie să dau tocmai azi socoteală, că tocmai azi cineva, soarta sau întîmplarea — îmi va spune : destul, la ora — se uită pe ceas, luminile roșietice se răsfrînseră în cadran — patru și douăsprezece. Sînt vinovat, știu asta. Dar tocmai de aceea trebuie să-mi acorde șansa de a-mi plăti datoria și nu să mă înece în norii întunecați așa cum mă aflu, împovărat de vină, ca un pui de cîine orb, vîrît într-un sac împreună cu o cărămidă. Trebuie să-mi dea timp ca... Nu cer nimic altceva decît să-mi dea puțin timp ca să pot dovedi cît prețuiesc și de ce sînt în stare... Sau poate că se contează pe secundele cumplit de lungi ale căderii, pe jalea pură, cum e lacrima, care va tăia lumea vizibilă precum diamantul sticla.

Și-apoi de ce ar fi aplicată responsabilitatea colectivă ? Cu ce a păcătuit pruncul care mai adineaori scîncea și acuma doarme ? De ce-ar lovi în mamă ? De ce-ar ucide pe propriul Său slujitor ? Acesta este singurul care ar putea spune fără să ezite : în afara timpului este veșnicia, toți împreună, întreaga noastră familie, vom intra purificați prin durere, eliberați de trupuri, în lumină.

Toate astea nu-s decît vorbe, vorbe goale de reconfortare pentru acela care n-ar în-

drăzni să spună — eu nu voi mai fi, se va risipi alcătuirea întîmplătoare a materiei care mă închipuie pe mine și care nu-i decît un pumn de pulbere. Să făptuiești binele, să sporești bucuria, cu toate că nu există nici recompensă și nici pedeapsă ?

Vijelia smucea avionul, curenți neașteptați îl apucau de aripi, loveau ca un berbece în trupul metalic, se poticneau și, aplecîndu-l violent, coborau în spuma densă a norilor. Lui Antoni i se părea ridicol spectacolul celor patru chinezi care săreau, ba unul ba celălalt de pe bancă, ca niște elevi silitori, nerăbdători să răspundă la lecție. Mîinile i se crispaseră pe lemnul banchetei, asculta cu urechile ciulite scîrțîitul tablei, apoi uruitul motoarelor, revenind în valuri, avionul înfrunta furtuna, lupta gemînd omenește, conștient de propria sa slăbiciune.

Pastorul își cuprinsese soția cu brațul, se proptiseră cu picioarele în podea și țineau cu brațele copilașul adormit. Mîini împletite, capete care se atingeau, o solidaritate sinceră care îl iritau pe Antoni. Lumina fulgerelor lunecîndu-le pe umeri colora în roz obrazul copilașului și albeața pernei. Cînd avionul cădea, păturica pufoasă cu iepurașii jucăuși își lua zborul, se umfla de parcă sub ea s-ar fi ascuns o nevăstuică, o netezeau atingînd-o cu mîna și iarăși se priveau în ochi, de parcă ar fi vrut să se asigure că-și purtau credință pînă la ultima suflare. Sfînta familie, gîndi Antoni, ai naibii sfinți, tare aș vrea ca soarta să vă zgîlțîie la fel ca pe mine. Suferința e bună ca să te dezmeticească, fie binecuvîntată durerea care ne restituie lumii, care arată dimensiunile reale ale problemelor mărunte, neimportante pentru nimeni altcineva decît pentru noi înșine — se frămînta într-un val de însingurare, știind că se minte singur, fiindcă era de ajuns să fii iubit, să găsești un om cu care să împarți suferința. Barbara. Fusese înmormîntată cu altă sută de mii, fără un mormînt propriu, fără un loc unde măcar ar putea pune o floare. Oare-și mai amintește cineva că Varșovia e un oraș așezat pe un cimitir ? Că e ceva ce obligă măcar la... Dar oare întreg pămîntul nu este un unic cimitir și care se tot umple mereu ?

Un moment de suspensie, cu respirația tăiată brusc, imponderabilitatea. Copilașul se ridică din plăpumioară, mama îl smulse din aer cu un gest violent și-l împinse în poală. Căderea ca într-un puț făcu să li se oprească inima de spaimă. Antoni strînse degetele pe marginea banchetei.

Flăcările care năvăleau pe ferestruică luminau niște chipuri ca niște măști strîmbate de spaimă. Li se părea că peste o clipă interiorul navei aeriene va fi cuprins de un foc viu, cînd colo peste o clipă erau cufundați în întuneric.

Dinspre paratrăsnet, dinspre tijele antenelor de la marginile aripilor înfloreau flăcări violete pe care le înghițea viteza. Cîteodată erau atît de multe, încît aripile își pierdeau forma, preschimbîndu-se într-un răzor efemer, într-o luncă de șofran. Antoni se uita fără să

înțeleagă... Dar brusc își aminti descrierile din cărțile vechi despre peripețiile bătrînilor navigatori — focurile sfîntului Elm, care presărau odgoanele și catargele înainte ca nava să se scufunde în adîncuri și de a fi acoperită de ape.

— Nu sînt decît descărcări electrice, își spuse, nu ne vor face nici un rău, fără îndoială inginerii le-au prevăzut...

Și totuși citim despre atîtea catastrofe — își amintea de comunicatele de pe primele pagini ale gazetelor pe care le parcurgea sorbindu-și cafeaua și uitînd de ele după aceea.

În depărtare, de un alb incandescent, ardea însuși nucleul furtunii, în bubuitul tunetului țîșnea ca o cascadă înspumată o lumină înspăimîntătoare.

În acest luciu orbitor văzu cum le dispar chinezilor fețele, înlocuite cu niște boturi ciudate pe care le acopereau de privirile lui cu amîndouă mîinile. Tresări, înțelegînd că sînt pungile cerate pe care și le lipesc de buze, contorsionîndu-se. Funcționarii îl susțineau pe cel mai în vîrstă dintre ei, care brusc rămase inert în brațele lor, capul i se clătina fără putere, de parcă ar fi încercat să-i împungă pe cei care se grăbeau să-l ajute.

— Legați-l cu centura, le făcu el semn cu mîna, dar nu-l înțelegeau.

Fu nevoit să țipe din toate puterile ca să-l audă. Iar bățița, cu o mișcare oarbă, cu un zdroncănit stăruitor, amintea că se înapoiase și că așteaptă. O apucă de mîner și, împleticindu-se, cu o mînie inexplicabilă, o vîrî cît mai departe de cei ce ședeau pe banchetă.

— Aici să-mi stai — i se adresă ca unei ființe vii, răzvrătite, că acuși îți trag un picior!

Se înapoie ținînd brațele larg desfăcute ca să nu-și piardă echilibrul. Doamna Forester rîdea sincer, ceea ce îl înfurie de-a binelea. O idioată, nu pricepe nimic. O isterică. Se clătină și pastorul îl sprijini cu umărul.

— Ce ți se pare atît de amuzant? își mustră el soția.

— Seamănă cu o pasăre căreia i se pare că zboară și care se prăbușește cu toată colivia, îi răspunse izbucnind în rîs. Toată lumea moare de frică, numai puișorul nostru doarme, convins că atîta vreme cît îl veghează mama, nu-l amenință nici o primejdie.

Antoni se aplecă să privească copilul. Dormea cu pumnișorii strînși. Picuri mici de salivă îi albeau în colțul buzelor întredeschise.

Somnul liniștit al pruncului, în ciuda smuciturilor violente ale avionului, îți dădea curaj. Antoni stătea aplecat, agățat cu ambele mîini de cablul atîrnat sub tavanul concav, pe care se strîngeau acum picături mari de abur, și lunecau în fulgerele roșii și galbene. Pereții gemeau ca turtiți de vijelie, avionul părea acoperit de sudoarea morții. Parcă resimțea chiar el efortul aripilor, duduitul chinuit ca de martir, al navei izbite de furtună. Probabil că erau foarte sus, fiindcă picăturile erau tot mai dese și respirația pastorului se aburise. Spaima cu o sudoare rece îi lipise cămașa de spate. Proștii proștii, ei încă habar n-au că ne prăbușim...

Idiotul dracului, își morfoli insulta, văzîndu-l pe Forester sărind pe bancă ca un copil care sare în galop pe genunchii tatălui său.

— Grăbește-te cu rugăciunea, îi spuse înghiontindu-l, lovindu-l prea tare, cu mînie parcă.

— Ce vrei, domnule ? Eu nu mă rog, admir forța care este o părticică a puterii Sale...

Liniștea asta încrezătoare îl scoase pe Antoni din minți.

— S-a sfîrșit, înțelegi ? îi strigă în față. Scaldă-te acum în puterea lui Dumnezeu.

Se pomeniră în beznă. Auzea țipetele chinezilor care își împletiseră brațele între ei, sprijinindu-l pe omul leșinat. Cădeau, pentru că interiorul se ridica, picioarele lor abia atingeau podeaua.

— Da, auzi glasul limpede al femeii, am străpuns norii, am ieșit la lumină.

Ferestrele se luminară de o strălucire bruscă, albăstrie, ca și cum ar fi plutit cu toții din adîncuri spre suprafață, ca și cum ar fi ieșit dînd de senin, norii albiră, sclipiră în cute mărunte, răsfirați de aripa avionului coborînd spre o spărtură de cer cu o lumină tihnită. Chinezii descheiară bluza celui leșinat, aveau fețele lucioase, ploapele negre ca după un efort foarte mare, peste puterile lor. Antoni asculta cu urechea ciulită, motoarele uruiau egal, iar gemetele adînci ale furtunii aproape dispăruseră.

Îl dureau urechile. Își strînse nasul între degete, suflă ca să obțină un echilibru al tensiunii și brusc își recăpătă auzul : distingea

glasurile funcționarilor, rugăciunea pastorului și nota șuierătoare, jalnică a aerului care, năvălind prin orificiul nitului căzut, îi răcorea spinarea transpirată, îi răvășea părul lipit.

Forester acoperi cu un tifon fața copilașului adormit, ca lumina aceea violentă să nu-i rănească ochii.

Deodată, prin cojocul de nori întins în spațiu, prin aerul tulbure se ivi cu vîrfurile ruginii ale munților și cu văile sale — pămîntul. Cădeau șuvoaie albe, pentru ca în vale să se întunece amestecate cu țărîna, să se reverse larg, să fie sorbite de verdeața întunecată.

Respira adînc, coborau în viraje ușoare pentru că tăișul aripei cînd era îndreptat spre lanțul muntos, cînd reteza un nor luminat. Antoni, întorcînd capul, încercà să soarbă cu gura firicelul subțire de aer care pătrundea prin orificiul din care căzuse nitul, țiuind ca o sîrmă atunci cînd vremuiește.

Își recăpăta echilibrul, în ciuda zgomotului motoarelor își surprindea bătăile inimii. Pluteau prin spații umplute cu un fum albăstrui.

Fum, fum de lemn ars, fum de crengi uscate anunțînd adăpost pentru noapte, hrană caldă și somn... În aroma de pin și a rădăcinilor de rășinoase, atunci, într-un amurg de toamnă, zăriseră o casă. Partizanii mînjiți cu noroi stăteau gheboșați pe cărarea în pantă, sprijiniți de trunchiurile copacilor, așteptau semnalul precum că colibele sînt libere, că pot intra printre micuțele ogoare separate cu un parapet de pietre pe care pămîntul le producea în număr mai mare decît cartofii. În

sfîrşit, un fluierat venit de jos îi asigura că nemţii nu le întinseseră o cursă. Păşea poticnindu-se, cureaua armei îi tăia umărul. Cît de mult îi plăcuse atunci fumul albastru, mai delicat decît părul risipit al unei fete, fumul din cămin, care mîngîia sufletul cu o speranţă.

Se ivi stewardesa din cabina pilotului, cenuşie la faţă şi cam clătinîndu-se, dar cu zîmbetul pe buze, spre a-i asigura pe pasageri că ce a fost mai rău a trecut.

Turnă apă fiartă din termos, şterse faţa şi gîtul celui leşinat, care o privea cu reproş. Stătea lîngă el cu fusta plisată şi şosetele albe, se lăsa în jos pînă la genunchii lui, tot explicîndu-i ceva cu un ciripit de pasăre.

Cu o mişcare grăbită, vîra mîna sub cămaşa descheiată a funcţionarului, frecîndu-l cu un prosop aspru, părea că-l arde cu apa aceea fierbinte, dar era limpede că masajul îi făcea bine.

— Vă rog să treziţi copilul, o sfătui pe soţia pastorului, văzîndu-l în perniţa lui albă pe genunchii ei. Nu e bine să doarmă. Poate să se înece cu saliva la aterizare.

Pastorul, cu o mînă puternică, trase jos tifonul. Sugarul dormea ca o păpuşă, razele soarelui abia îi atingeau feţişoara, îi luminau guriţa întredeschisă şi gingiile roşietice.

Toţi zîmbeau, de parcă descoperindu-i faţa pastorul ar fi făcut un gest magic.

— Puţin îi pasă de ce-i pe lume, se înduioşă stewardesa, întinse braţele, ridică pruncul şi-l scutură uşor. Trezeşte-te, puiule, ciripi cu engleza ei foarte îngrijită.

— Trezeşte-te, puişor, repetă mama cu un glas plin de spaimă.

Capul copilaşului lunecă în jos, părul lui mătăsos se risipi ca penele unei păsări. Stewardesa îl scutura mai tare, şi braţele lui, descriind un semicerc, căzură moi ca la o păpuşă de cîrpă.

— A leşinat, şopti stewardesa speriată, depunîndu-l pe genunchii mamei.

Pînă şi funcţionarii se repeziră vrînd să dea ajutor, se aşezară pe vine gata parcă să reaprindă un foc care abia mai pîlpîie. Mama duse copilul la gura ei, de parcă ar fi vrut să-l trezească din leşin cu propria ei respiraţie. Doar pastorul privea ca împietrit.

În uşa deschisă a cabinei se ivise pilotul, fără haină, cu bretelele peste cămaşa udă de transpiraţie. Strigă poruncitor:

— Vă rog să vă ocupaţi locurile pe cele două laturi ale avionului, traducea fata, şi vă rugăm să fie linişte fiindcă aterizăm.

Vîrfurile copacilor fumegau în soare, ogoarele acoperite de apă fugeau sub aripa avionului, care îşi urmărea răsfrîngerea proprie în pista de beton luminată de ploaia recentă.

Simţiră în tot trupul izbitura roţilor, contactul cu pămîntul. Atunci mama începu să ţipe :

— Salvaţi-l. Mai repede, să vină un doctor. Salvaţi-l, şi brusc, întorcîndu-se spre soţul ei, îi întinse trupuşorul dolofan, zicînd : Spune-mi că nu-i adevărat.

Dar el se uita cu o privire ca de piatră, nemişcat, de parcă ar fi ascultat o sentinţă. Mo-

toarele mai uruiră şi se opriră brusc. Piloţii traseră zăvoarele, fixară scara de metal cu treptele îndoite, şi îi izbi în obraz aerul cald, plin de abur, tăindu-le răsuflarea.

Mama păşea prima ducînd copilul, toţi se trăgeau în lături din calea ei în tăcere. Cum s-a întîmplat ? se întreba Antoni, jalea îl strîngea de gît pînă la durere. Cum de s-a întîmplat fără să băgăm de seamă ? Aşadar, n-am scăpat fără o jertfă. L-a luat la El. A pierit pentru noi, îi treceau prin minte gînduri confuze care-l revoltau.

Tînăra femeie, ţinînd copilul strîns, se împiedică cu tocul în scară, aproape le căzu în braţe piloţilor.

De pe aeroport venea un aer aburos irespirabil de ierburi şi de beton ud. Soarele reflectat în bălţile de apă le rănea ochii.

— Un doctor, ţipa alergînd în direcţia clădirilor aeroportului. Unde-i un doctor ?

Cînd pe masa de piatră, în albul scutecelor desfăşate, depuseră trupul gol al copilaşului, pielea lui bronzată — pe care o admiraseră toţi — era galbenă-cenuşie, braţele erau albe, iar pe pleoape i se iviseră umbre albăstrii. Doctorul îşi plimba stetoscopul lăsîndu-i pe trup urme rotunde. Toţi îşi ţineau răsuflarea, îl priveau implorîndu-l. Apăsă cu amîndouă braţele pieptul micuţului şi aerul scos din plămîni umflă stropii de salivă ca o răsuflare iluzorie. Din năsucul copilului ieşi o picătură de sînge întunecat pe care o şterse cu vată. Apoi înfăşură încet braţele stetoscopului şi strînse stînjenit mîna pastorului. Mama, zgribulită, tremura toată, gemea spasmodic. Oamenii de servici, în haine de pînză bleumarin, se traseră discret într-o parte, stăteau acolo grămadă vorbind în şoaptă şi dînd din mîini.

Pilotul se apropie de pastor şi, aplecînd capul, şopti :

— Mai bine mi s-ar fi întîmplat mie... Am fost siliţi să urcăm atît de sus ca să evităm furtuna, dar n-am bănuit...

— Nimeni n-a bănuit, spuse pastorul înclinînd capul, nimeni,

— Sînt vinovat, stăruia pilotul.

— Ba nu... spuse pastorul cu glas răguşit. N-a depins de noi...

— În general, copiii suportă zborul mai bine decît adulţii, spuse medicul.

„În general" suna ca o ironie, cel puţin aşa o resimţi Antoni. Doamna Forester sta aplecată peste trupul mort, se uita, cerceta, de parcă n-ar fi înţeles.

— Maggie, îi spuse soţul punîndu-i mîna pe umăr, Maggie, trebuie să te împaci cu cele întîmplate. Aceasta a fost voinţa Lui.

Răceală şi seriozitate ; suferea dar în alt fel ; nu şi-ar fi permis să-şi arate răzvrătirea, îşi lăsa capul în jugul suferinţei, încerca să îndure.

— Nu, spuse ea, n-am să mă împac niciodată.

— Trebuie.

— Nu, nu, nu, ţipa cu pumnii la gură. E monstruos...

— El este Dragostea, spuse pastorul cu un asemenea efort, de parcă singur nu o credea,

de parcă ar fi vrut să și-o explice, să și-o amintească.

— Nu, se apără ea, să nu-mi lauzi un călău. Și peste o clipă, cu o imensă uimire, de parcă abia atunci i s-ar fi deschis în față o prăpastie, adăogă : Iar dacă El există... este crud și atît.

— Dumnezeu să te ierte... Ți-ai pierdut mințile de durere. Dacă înțeleg eu, are să se milostivească și El de tine.

Femeia se încordă, minunat de frumoasă în mînia ei, și rosti gîfîind, mușcîndu-și buzele :

— Dar eu n-am să iert... Mă auzi ? Nu te amăgi. Întotdeauna mi-ai fost străin, prea perfect, oricînd gata să mă împingi pe mine și copilul meu în moara lui. Te bucură că ai putut să-i dai jertfă propriul tău fiu, ca Abraham.

— Da, din străfundurile suferinței mele asta fac, spuse cu o liniște înspăimîntătoare Forester.

E cam nebun, cum a putut să-i vorbească astfel acum, tocmai acum — Antoni se ghemui de parcă ar fi vrut cineva să-l lovească — el o respinge, a și pierdut-o, toarnă sare pe o rană deschisă.

— Ne-a luat, ție și mie, ce-am avut mai scump, șoptea pastorul, dar a avut dreptul s-o facă, o jertfă pură și imaculată, poate că ei îi datorăm salvarea noastră, îi aruncă o privire lui Antoni, de parcă acesta ar fi fost singurul în stare să-l înțeleagă. Ne-a acordat un timp ca să ne putem purifica, un dar neprețuit de care fiul nostru n-avea nevoie.

— Dar de ce a trebuit să mi se întîmple mie ? De ce tocmai mie ? gemea plîngînd, și lacrimi mari i se scurgeau pe obraz, pătîndu-i rochia. Avea aici sute de milioane de alte făpturi.

— Fiindcă eu sînt sluga Lui. Fiindcă noi știm despre El mai mult decît știu alții, vorbea pastorul îndreptîndu-și spinarea și trăgînd aerul adînc în piept. Fiindcă noi sîntem cei aleși...

— Și tu crezi în asta ? îl întrebă batjocoritoare.

— Da, răspunse pastorul, după o clipă de gîndire. Cred fiindcă vreau să cred.

Antoni simți un fior ca de gheață în spinare. Ai fi zis o scenă dintr-o piesă de teatru dementă : un grup de chinezi tăcuți, zgomotul îndepărtat de motoare pe care le verifica un mecanic, tîrșîitul ușor al tălpilor de sfoară, tusea aspră a hamalilor și mirosul dulceag al boabelor de tămîie care ardeau într-un vas de aramă adus de stewardesă și pus lîngă cadavrul copilașului. Șuvițele albastre se înălțau în rotocoale spre tavan. Aerul încărcat de o căldură umedă, dezgustătoare, ți se lipea de obraz.

N-ar fi trebuit să-i voarbească așa, se întorcea Antoni cu gîndul la cele de mai înainte, știu că suferă, dar ea nu-i decît o mamă, o biată femeie, măcar să-i fi arătat un pic de înțelegere, o fărîmă de simțire.

Brusc, băgă de seamă cum prin panglica delicată a fumului, pe ochiul copilașului decedat, întredeschis de doctor se așază o muscă mare,

se plimbă îndoind genele deschise la culoare. Simţi un fel de mîncărime şi duse cu un gest reflex mîna la propria lui pleoapă. Dar ochiul copilaşului rămăsese deschis, insensibil, ca o piatră umedă, mort.

Nu te aştepta să se întîmple o minune, gîndi Antoni cu maxilarele strînse, minuni nu există.

Mama, cu o mînie subită, alungă musca, în timp ce chinezii intraţi în panică săreau în sus, alergau vînturînd lopăţelele cu reţea de sîrmă, pînă o omorîră.

Cu un gest plin de gingăşie mama acoperi trupul neînsufleţit cu un scutec din tifon. Şedea lîngă el ghemuită, doborîtă de durere. Îşi acoperise faţa cu palmele şi îşi vîrîse degetele în ochi, vrînd parcă să stoarcă nu lacrimi, ci sînge. Dar cînd îşi lăsă braţele în jos, pe scutec se şi plimbau cîteva muşte mari, negre, şi veneau mereu altele, se iveau deasupra copilaşului, se roteau deasupra lui, se alungau unele pe altele cu un bîzîit vesel. Zadarnic se năpusteau chinezii cu beţele lor de bambus, muştele ghiceau fără greş unde se afla sub scutecul de tifon guriţa întredeschisă, se împingeau cu o mişcare rapidă gata să semene o viaţă nouă şi proprie în acest trup cuprins tot mai mult de moarte.

Mama le alunga cu furie. Dar muştele se înapoiau, se înmulţeau, se roteau cu încăpăţînare în jurul capului ei, se auzea bîzîitul lor vorace.

— Înţelege, îi spuse pastorul cu o linişte înspăimîntătoare, el nu mai e fiul nostru... Gîndeşte-te la ceea ce este nepieritor, la ceea ce nici El nu poate să risipească... Micuţul nostru

există, există şi are să ne aştepte. Ne va ieşi în întîmpinare.

I se uita în ochi, dar cînd îi întîlni privirea, pastorul îşi plecă fruntea şi-şi strînse tare mîinile.

Chinezii se sfătuiau arătînd spre prunc şi spre vălul uşor al fumului aromat, care tulbura muştele înnebunite. În cele din urmă stewardesa se apropie de pastor şi se înclină în faţa lui cu timiditate, spunîndu-i :

— N-aţi vrea să întrerupeţi aici zborul ? Ar fi mai bine să-l îngropaţi aici... N-aveţi unde să-l duceţi, cu cît înaintăm spre sud, cu atît e mai cald.

Forester răsuflă parcă uşurat, putea să se ocupe de ceva, să-i ia mamei trupul neînsufleţit şi să-l încredinţeze pămîntului, să acopere, să şteargă urmele vizibile ale morţii, să întoarcă spatele nefericirii care i-a doborît. Să înlăture rămăşiţele pămînteşti care alcătuiau o barieră între el şi soţia lui. Să spună, să repete cu încăpăţînare că asta nu însemna sfîrşitul existenţei, să-şi bată joc printre lacrimi : moarte, unde ţi-e tăişul ? Copilul este, copilul există. Să repete pînă la totala dispariţie a raţiunii, pînă ce ea are să-l creadă, pînă ce va avea încredere în el.

— Da, îl vom îngropa aici. Dar coşciugul...

— Tocmai despre asta am discutat acum, ciripi stewardesa. Putem avea un coşciug mare, pentru un adult.

— Nu, refuză nerăbdător pastorul. Nu vreau.

— Întocmirea unui coşciug special are să dureze mult.

Privirea pastrului se îndreptă spre bagajele strînse, se opri pe băița de aluminiu. Stătu puțin la îndoială, apoi se apropie, o ridică, o cîntări în mînă.

— Cred că ar ajunge, trebuie doar să-i faceți un capac, probabil că aveți cîteva scîndurele... Le puteți tăia.

— Da, spuse ezitînd stewardesa, așa va fi cel mai bine, băița îi aparține micuțului.

Pastorul puse băița pe masă și așternu pe fundul ei pătura cu iepurașii.

Mama privea toate aceste pregătiri apatică. Cu un gest reflex netezi păturica. Tatăl depuse trupul neînsuflețit și-l acoperi cu marginea păturii. Ea încercă să-i mai descopere fața, dar el o opri, reținîndu-i brațul și șoptind :

— Lasă, doar ți-l amintești. Era altul.

Un autobuz micuț aștepta în fața clădirii. Antoni umbla împins parcă de o forță atotputernică. Trebuie să fiu alături de ei pînă la capăt, trebuie, își spunea.

Pastorul ducea băița cu amîndouă mîinile, pășea primul. Antoni încercă s-o ia pe mamă de braț, dar ea îl privi uimită. Pășea ca o lunatecă, cu brațele ușor ridicate, de parcă și ea ar fi dus această povară peste puterile ei.

După ei veneau chinezii, se așezaseră pe bancheta din față, la fel ca în avion, numai că pe genunchii pastorului în locul copilașului se afla acum băița.

Cîteva scîndurele, capacul unei lăzi cu inscripția cu litere roșii „SELECTED FRUITS" și data arsă 16. IV. 1956", îl sprijiniră de perete.

Muștele îi urmau, se năpusteau pe ușa deschisă, bîzîiau pe la ferestre. Le loveau cu șepcile, le striveau cu degetele.

Cotiră printre colibele de lut. Șoferul claxonă, vrînd să alunge două scroafe păroase, cu burțile mari, bălăcindu-se în bălți. Asfaltul se terminase. Săltau peste hîrtoape, îi stropea un noroi roșcat.

Prevestirea e ceea ce ne așteaptă pe toți, gîndea Antoni covîrșit de tristete. Poate că astă seară voi ajunge la graniță și îmi vor lua documentele. Mă vor elibera de trecut, poate chiar de mine însumi. Trebuie să fiu martorul luptei care se poartă în iadul junglei, dacă mă voi întoarce, voi depune mărturie că așa s-a petrecut. Dacă mă voi întoarce. Viața... Anii sau poate numai zilele care mi-au mai rămas. Nu-i nevoie să mă mai amăgesc. Aș mai putea să mă retrag, să spun nu, nu merg mai departe. Să mă prefac bolnav, să amîn, să tergiversez. Știa, totuși, că n-are s-o facă. Curaj ? Ar fi avut nevoie de mai mult ca să refuze acuma plecarea... Pastorul, în ciuda nenorocirii, e liniștit. Sau poate se preface, a mers prea departe și nu mai e în stare să-și spună — am greșit, nu știu cui am slujit atîta amar de ani. Să rămînă singur, față în față cu deznădejdea. O slugă fără stăpîn, poate că s-a amăgit spunîndu-și că va primi pentru munca lui o recompensă. Poate că se preface, ca să ne reconforteze, să ne încurajeze pe el și pe noi ? Ceea ce a spus nu ne întremează, nu ne consolează. Cuvinte goale, amăgeli blestemate, minciuni. Cîndva am crezut și eu în ele. Curajul

înseamnă să-ți îndeplinești sarcina fără un stăpîn și fără să te aștepți la recompensă. Așa mi-am poruncit mie însumi. Dar pentru ce ? În numele a ce ? Am fost nevoit ? Doar sînt atîția care pășind împreună cu ceilalți nu duc jugul apăsător, ci merg lăsîndu-i pe ceilalți să-l ducă, simulează efortul de care își bat joc, pun mîinile, dar nu sprijină, nu se unesc în lupta pentru o lume mai bună.

Oare într-adevăr îmi pasă de ceilalți ? De fericirea lor ? Ei nici nu știu măcar că eu exist.

Doamna Forester se tot apleca peste băiță, tot îndrepta păturica, de parcă salturile microbuzului ar fi putut să-i dăuneze copilului. De sub degetele ei țîșneau muștele amețite.

Biata femeie. Luciri și umbre lunecau peste părul ei întunecat, peste obrazul umflat de plîns. Suferă. De la prima tresărire a pruncului în pîntec, îi făurise un leagăn pentru viitor, atîtea speranțe, atîtea vise, primii pași pe pămîntul însorit, prima cădere în mătasea moale a ierbii, prima expediție dincolo de pragul casei... El la școală, el adult... Moartea viselor. Ba nu, moartea bucuriei liniștite pe care o răspîndea copilul. El o împăca cu lumea, el era o dovadă a existenței lui Dumnezeu, pentru că recunoștința pentru acest dar îi dăduse aripi.

Se opriră în cîmp. Nimic nu indica faptul că era tocmai acolo. Panta aridă a unui delușor, de sub iarbă se iveau bucăți de calcar, în jur movilițe cu vîrful ascuțit pe care se răsfățau buruieni înalte, doar pe cîteva dintre ele erau tăblițe cu inscripții semănînd cu niște ornamente.

Îi ajută soției pastorului să coboare. Mirosea a luncă înflorită și a țărînă răscolită de curînd. O mare singurătate adia de pe acest cimitir abandonat. Greierii cîntau sub cerul care începea să se îngălbenească. Soarele se aprinse la orizont neacoperit de nici un nor, gol, lipsit de foc. Puteau privi în soare fără să mijească ochii.

Întoarse capul. Departe, pe digul dintre cîmpurile de orez care luceau portocaliu, treceau siluete de țărani purtînd pălării împletite semănînd cu niște umbrele, ciuperci rătăcitoare, ascuțișul tîrnăcoapelor lucea în soare. Loviturile de tîrnăcop se lipeau de pămîntul spongios mai înainte de a lovi surd în stînca apropiată. Chinezii, goi pînă la brîu, lucrau fără grabă. În razele joase ale soarelui, grumazurile lor slabe se aplecau și se ridicau ritmic. Glasurile lor se răspîndeau pînă departe, rătăceau în jurul digului și, după ce se opreau o clipă, fiindcă prezența albilor trebuia să-i neliniștească, se îndepărtau cu pași mărunți, legănîndu-se, ca și cum s-ar fi grăbit să recupereze timpul pierdut.

„Fericiți cei pe care pămîntul părintesc va voi să-i primească spre odihnă, fericiți cei pe care îi va îngropa un braț binevoitor, cărora o memorie prietenă le va păstra amintirea. Fericit cel ce va avea parte de un mormînt, la care te poți înapoia știind că există, că așteaptă, că aprinzînd tămîia pe colină, poți chema pe cel plecat spre a sta cu el de vorbă, spre a-i cere sfatul.“ Odată cu țirîitul greieri-

lor, care-şi uscaseră aripile în soare şi începuseră să ţîrîie pe tot cuprinsul acelei coaste, se înapoia strofa unui vechi psalm chinezesc.

Pînă la orizont se întindea apa cu sclipiri roşietice şi măturicile de orez parcă desenate în tuş. Nimeni nu se va înapoia aici, la acest prunc, să-i închine măcar un gînd, nici cei care l-au conceput, nici cei care, gemînd de efort, desprind bucăţile de calcar mînjite de noroi. Apa se strîngea la vale, lucea de parcă i s-ar fi dat foc. Băiţa de aluminiu, mai trainică decît lemnul care putrezeşte, va dăinui, va constitui poate o enigmă pentru arheologii care peste un secol vor cerceta moviliţa. Nimeni dintre noi nu se va întoarce aici. Nimeni, nici chiar părinţii. Le va rămîne în minte mişcarea zorită a groparilor, discul arămiu al soarelui care nu supără cu luciul său şi cîmpurile mai strălucitoare decît firmamentul. Liniştea unei seri asiatice... Linişte? Auzea susurul apei, gemetele icnite ale bivolilor şi scîrţîitul roţilor uriaşe ale arabalei, învîrtindu-se trudnic. Soţia pastorului stătea uşor gîrbovită, lovindu-se cu palma cînd peste gît, cînd peste picioare, o înţepau ţînţarii. Primele broaşte orăcăiau atît de aproape, ca de pe fundul unui butoi, încît întoarseră capul. Cîmpul se acoperise acum de o lumină roşie, tulpinile de orez se clătinau încet, spre convoiul mortuar veneau mirosuri de apă, de noroi, de ierburi bogate şi fertile.

— „Să tînjească după lumină, ca un cerb însetat după apa de izvor“, ajunse la urechea lui Antoni glasul pastorului, săvîrşind ritualul.

— De ce te rogi? El a fost fără vină, îşi reluă ea în şoaptă lupta.

— Eu am nevoie de rugăciune... îi răspunse el tot în şoaptă, apoi ridică glasul. — „Să te numere printre oile Sale, iar tu să recunoşti în El pe păstorul tău.“

— N-are să-L recunoască, nu ştia nimic despre El, se încăpăţîna femeia.

— Dar El a ştiut din moment ce l-a luat la sine. „Ochii tăi să se bucure privind adevărul fără nici o umbră, să ai parte de bucuria dulce“ — cuvintele nu sunau ca o rugăciune, ci ca o poruncă, de parcă alungîndu-l de la sine, i-ar fi indicat răposatului un ţel îndepărtat.

Groapa fusese săpată. Mama îngenunche, vru să se uite sub capacul de scînduri legat cu o sfoară de cocos, dar pastorul îi puse mîna pe umăr. Ea înţepeni. Îi era teamă, desigur că ea va încerca la fel ca unui copilaş care doarme — să-i îndrepte perna, să-i aşeze pătura cu iepuraşi... Sau poate că are să cadă în genunchi, că are să cuprindă cu braţele coşciugul şi că va fi nevoit s-o smulgă cu de-a sila.

Depuseră băiţa pe fundul gropii, o acoperiră cu plăci, apoi cu calcar, iar după aceea împinseră pămîntul lipicios. Pe încetul se formă o moviliţă cu vîrf ascuţit, netezită cu mîinile şi lovită cu tîrnăcopul, iar pe deasupra împrăştiară bucăţi de gazon.

— Lipseşte crucea, şopti ea.

— Este.... ai s-o simţi şi tu, o s-o ducem în spate amîndoi, spuse privind-o cu milă.

Încercă s-o ajute să se scoale din genunchi, pe cînd își ștergea mîinile noroite de iarba udă.

— Nu mai e, șopti femeia deznădăjduită, de parcă abia mîinile goale ar fi asigurat-o de cele întîmplate. Nu mai e.

Se înapoiară pe poteca îngustă, spre micul autobuz care-i aștepta în drum. Înțepăturile țînțarilor invizibili îi ardeau ca focul.

Un lung șir de umbre se clătinau peste apa sclipind în văpaia soarelui.

— Vă împărtășesc durerea din toată inima, spuse Antoni soției pastorului, ajutînd-o să se urce în autobuz.

Se uita la el cu o privire năucă, făcînd un semn din cap că l-a auzit. Chinezii vorbeau între ei, își scărpinau gleznele, răsuflînd ușurați, aprindeau cîte o țigară. Autobuzul sălta din nou pe hîrtoape.

Antoni încerca să tragă cu urechea la ce-i spunea pastorul soției sale, dar bîzîitul motorului și uruitul roților care se înfundau în noroiul subțire, îi acopereau cuvintele. Dar ar fi putut să jure că erau cuvintele obișnuite pe care și le spun oamenii la drum, chiar și atunci cînd nu se cunosc, că o întreabă dacă nu-i este frig și că-i propune să se așeze mai comod.

Pe nesimțite începură să sclipească mucurile de țigară, iar ogoarele se stinseră, apa dintre firele de orez se netezi aburită ca o ceață, se lăsa o noapte rece.

Chinezii pregătiră cina în odaia alăturată, îi mai întrebară o dată pe americani dacă vor

să plece și ei, e drept că avionul fusese reținut de furtună, dar peste un ceas va sosi.

— Firește că plecăm, curmă pastorul ezitările. Și astea lasă-le, mai spuse smulgînd din mîna soției sale pachetul cu scutece, pe care le vîrî mînios într-o plasă și aproape că le zvîrli servitorului.

Femeia ședea cu ochii în pămînt și lacrimile îi șiroiau necurmat pe obraz, fără să și le șteargă.

— N-am mai văzut un asemenea copil...

— Te rog, nu sînt nici eu de piatră, rosti pastorul cu violență. Spală-te pe mîini și pe față, îi spuse ca unui copil, conducînd-o răbdător pînă la rezervorul de tablă atîrnat deasupra ligheanului de porțelan. Sîntem așteptați la masă în bucătărie. Învață de la ei să nu superi pe nimeni cu propriile tale necazuri, să-ți ascunzi suferința. Pentru clipele de slăbiciune mă ai pe mine. Și noaptea. Ține minte, nu de față cu oamenii...

— Aștia sînt ca niște muște, năvălesc peste tine și se uită, se uită mulțumiți că nu li s-a întîmplat lor, se plînse acuzîndu-i pe nedrept.

Antoni se trase mai în umbră, se afundă în fotoliu. Înghiți un bulin contra malariei, dădu pe gît din termos niște ceai fierbinte care-i arse buzele. Auzi-o ce spune ! Așa-ți trebuie. Nu da buzna cu compătimirea ; poți să ajuți, dar nu pretinde recunoștință. Crezi că-și vor aminti de tine, că te vor pomeni măcar o dată ? Ce te-a apucat ? Doar te-ai mai lepădat o dată de toate ! gîndi aprinzîndu-și o țigară.

Trebuie să ai curajul să-ți spui : procedez așa pentru că nu știu să mă port în alt fel, pentru că altminteri nu mi-aș găsi liniștea, echilibrul lăuntric... Așa s-au îmbinat genele înaintașilor mei, am o asemenea inimă, un asemenea creier, un asemenea stomac. Făptuiesc binele, pentru că doresc să-l fac cu toată făptura mea. Fără alte calcule, fără a pretinde nimic în schimb. I-am pierdut pe cei pe care i-am iubit. Pastorul ar încerca să mi-o explice în alt fel : „I-a luat la El în momentul pentru ei cel mai prielnic, aibi încredere." Pe toți ? Un sfert de milion au fost brusc gata pregătiți pentru veșnicie ? Un adevărat seceriș dumnezeiesc, șopti sufocat de amărăciune. Oare focul știe ceva despre vraful de fotografii pe care le mistuie ? Un întreg oraș preschimbat în rug de sacrificiu ? Oare asta nu-i o bîlbîială de consolare ieftină, descîntecul unui șaman ?

— Luați avionul împreună cu noi ? îl invită pastorul.

— Mulțumesc. Mi s-a spus să aștept.

— Plecați în noaptea asta ?

— Da.

Forester și soția lui dispărură îndărătul perdelei pe care o trase cu îndemînare servitorul.

*

Cînd stătea întins pe sacii cu orez, legănat de salturile camionului, iar crengile umede, înfipte în scînduri, măturau cerul plin de stele, încît unele cădeau în trestii și luminau

pămătufurile aplecate, își aminti de Forester și de soția lui. Îi condusese pînă la avionul care zbura spre Hanoiul încă francez. Pastorul șovăi, își părăsi o clipă nevasta și-l apucă strîns de braț, așa cum fac uneori frații sau soldații cînd se despart și nu vor să-și arate emoția. Antoni îi văzu ochii umezi, simți mirosul răsuflării lui condimentate, desigur mîncaseră bucate chinezești.

— Rămîi cu Dumnezeu, spuse Forester și plecă iute să-i dea brațul soției sale.

I-l dăduse pe Dumnezeu să-l ducă în cîrcă de parcă ar fi împărțit cu el echipamentul militar. Nu fusese deloc nevoie să i-o spună, ar fi putut să se lase păgubaș... O spusese de parcă ar fi vrut să aibă un martor că, în ciuda loviturii, își păstrase credința.

Camionul sălta peste hîrtoape, scîndurile scîrțîiau. Antoni se ridică, privi arătătoarele fosforescente. Cu o oră în urmă trecuseră peste un torent plin de pietre, care constituia granița terenurilor eliberate. „Rămîi cu Dumnezeu ?" Oare nici eu n-am să mă eliberez niciodată ? Cel alungat bate la ușă, cel respins se înapoiază gata să aștepte răbdător pînă la ultima suflare. Privise aproape cu neplăcere la avionul care-și lua zborul, iar tălmaciul, care pînă atunci păstrase o distanță discretă, se apropie și-l întrebă :

— Ce-a vrut ?

Cu o bucurie răutăcioasă, Antoni repetă vorbele pastorului.

— Cu Dumnezeu, raționa chinezul cu glas tare, înseamnă : rămîi singur. Nu ne putem

bizui decît pe noi înșine, își continua gîndul în timp ce însoțeau cu privirea luminițele care se înălțau agale înainte de a se pierde printre stele. E sigur un agent, șopti Tung cu convingere, ca și cum, în sfîrșit, i s-ar fi risipit toate îndoielile.

NOROCOSUL

Se înapoia pe scurtătură, pe potecă, prin miriștea de orez, uscată în acest anotimp. Din cerul pustiu bătea dogoarea, cu toate că soarele se topise într-o pulbere albă, orbitoare. Însoțitorul care îi fusese repartizat, îmbrăcat cu o haină de doc spălăcit, se tîra somnoros în urma lui. Robert auzea trosnetul paielor uscate, rupte și zgomotul bulgărilor de lut roșu, răscopți de căldură, soldatul umbla tîrșindu-și picioarele, neavînd chef să le ridice. O vagă adiere fumega a praf, purta pînă departe aromele de țărînă uscată și de ogoare părăginite.

— Nu te supăra pe mine, Kop Fen, dar crede-mă, pe aici e mult mai aproape, îi spuse însoțitorului său, oprindu-se în loc. Dealtminteri, mîine plec și ai să te poți odihni în sfîrșit.

Soldatul înălță capul acoperit cu un soi de șepcuță de jocheu, al cărei cozoroc zdrențuit, tras peste ochi, îi acoperea obrazul cufundîndu-l în umbră, lăsînd să se vadă doar dinții albi, dezveliți de zîmbet.

— Mîine are să fie un alt ordin, mai degrabă umblu cu tine. Îmi spui întîmplări care mă interesează, vorbea alegînd cu grijă cuvintele franțuzești. Dar pe aici sînt cîmpuri pustii, drumul e plicticos, trebuia s-o fi luat pe

lîngă torent, unde se scaldă fetele. Acolo poți să rîzi, să vorbești, măcar să te uiți, apa e mică acum, ajunge doar pînă la genunchi...

Săculeții de pînză pentru cartușe îi trăgeau în jos centironul, care-i juca în jurul mijlocului, țeava armei o înfundase cu ghemotoace de bumbac unsuroase, gulerul tunicii îl avea larg descheiat, nu purta cămașă, trăsese haina de doc pe pielea goală.

— Am aflat că mîine vine avionul să mă ia. După-amiază am în program o mică excursie cu Savat, sub oblăduirea lui. Ești liber să te duci unde vrei.

— Și dacă te apucă iar cheful de hoinăreală ? Fără mine ce te faci ? Mi-au poruncit să te însoțesc ca o umbră.

Robert se uită la pata întunecată de lîngă piciorul lui. Era amiază. Departe în zare, în vîrful dealului, zidurile clădirii, în care cu două luni în urmă locuise guvernatorul francez al provinciei, erau de un alb incandescent, acoperișurile cu colțurile întoarse, după moda chinezească, și obloanele de un verde-deschis, făgăduiau odihnă, pe verandele deschise în direcția văii erau balansoare împletite din bambus, în care își imprimaseră silueta cei ce șezuseră în ele. Să te tolănești, să te legeni, să tragi cu urechea la scîrțîitul fotoliilor, să privești fără nici un gînd la munții acoperiți de verdele-cenușiu al junglei, la cerul aproape alb, fără nici o pasăre, să simți cu tot trupul tău cum încetează legănatul, să aspiri mireasma străină, parcă încărcată cu mirodenii, a acestei pustietăți și să aștepți ca slujitorul

desculț să-ți toarne dintr-un termos uriaș apă fiartă în ceașcă, peste care va presăra cîteva fire de ceai verde, să te odihnești, sau poate să folosești această clipă de liniște, de siestă, pentru a-ți face bilanțul. În sfîrșit, o clipă pentru tine însuți, de singurătate, poți să te reculegi, să-ți asculți glasurile lăuntrice. Îl cuprinse jalea că timpul îți lunecă astfel printre degete.

Soldatul își trecu vîrful limbii peste buzele uscate. Pe sub cozoroc îi luceau ochii înguști, de parcă ar fi avut puțină febră. Îi aminti lui Robert :

— În curînd vor servi prînzul.

— După masă trebuie să te odihnești.

— Da, să guști sentimentul plăcut că ești sătul și să te gîndești cu recunoștință la cei cărora le-o datorezi.

— Cine ți-a făcut această recomandare ?

— Instructorul politic. Este foarte deștept. Știe lucruri pe care bonzii nici nu le-au visat măcar. Hai să mergem !

O porniră alene, călcînd peste tulpinile uscate. De sub cizme le săltau țîrîind cosașii. Din depărtare se auzea bubuitul tobelor mari de prin temple.

— Au prins glas înfometații din pagodă, spuse Kop Fen trăgînd cu urechea. Pretind orez.

— E vremea rugăciunii ?

— E vremea mesei, bat tobele ca să-i sperie pe țărani, să le aducă străchinile pline... Nu pot să-i văd în ochi pe bonzi, i-aș mîna la lucru. Capătă orice de la babe, îmbrăcăminte,

culcuş pentru noapte, fructe. Femeile le spală, le gătesc, le intră în voie în toate felurile. Iar ei, în schimb, umplu lumea cu duhuri, despre fiecare piatră, fiecare movilă, tufiş sau gîrlă, povestesc atîtea, de stau babele cu ochii holbaţi de spaimă, despre duhuri călătoare, despre spirite bune şi rele. Le bagă în sperieţi... Scorneli, minciuni şi atît.

Robert îşi şterse palmele transpirate de şolduri, îşi săltă pe umăr taşca plină cu medicamente pentru care îl invidiau soldaţii. Le plăcea să se doftoricească, înghiţeau plini de credinţă şi reculeşi tabletele contra malariei care li se distribuiau. Cel mai greu la cărat era aparatul fotografic cu obiectivele de rezervă.

— Crezi că aici, la voi, nu umblă spiritele să vă sperie ?

Soldatul îl privi pe sub sprîncene, apoi, ghicind că gazetarul îl ia peste picior, rîse larg.

— Ba da, ne înspăimîntă stafia lui Ko Tok, atacă femeile singure, le mănîncă măruntaiele şi le umple burţile cu pleavă de orez. Femeile astea nu mai pot iubi pe nimeni şi sînt sterpe, oricît te-ai strădui nu purced grele.

Miriştea scîrţîia de paie moarte. Un vînt cald îi mîngîia lui Robert ceafa, un cosaş ameţit de căldură, îşi izbi aripile de genunchiul lui şi, agăţat astfel, se lăsă dus, adierile îi clătinau mustăţile lungi.

— E foarte greu să scapi de el, îşi continua Kop Fen istorisirea, are tălpile picioarelor întoarse îndărăt şi poate fugi la fel de iute şi înainte şi înapoi. Bonzii le bagă în cap ţăra-

nilor că atîta vreme cît în pagodă răsună tobele pe care ei le bat cu braţele lor sfinţite, demonii n-au cum să se apropie de satul acela. Pe vremuri la fel credeam şi eu.

Păcat că n-apuci să vii în părţile mele, în regiunea Xieng Khouang... Pe cînd eram un flăcăiandru, am vînat un piton, care mi-a scăpat şi s-a ascuns într-o grotă. Am văzut o spărtură îngustă în stîncă, am auzit un vuiet, în vale curgea un rîu, am luminat cu făclia şi am văzut parcă un lac sticlind. Acolo erau multe schelete, apa era limpede, pe fundul ei am văzut coliere, brăţări, inele, tot felul de giuvaeruri care scînteiau. Dar am presimţit eu ceva şi n-am coborît, doar am aruncat făclia şi atunci a luat foc tot lacul, se înălţau peste el ca nişte stîlpi de foc care veneau fugind în direcţia mea, iar eu am luat-o la goană ţipînd.

Robert asculta curios, îi părea rău că nu poate verifica povestirea, cine ştie, poate c-ar fi fost o mare descoperire, despre care ar fi scris ziarele din toată lumea.

— Atunci mi-am adus aminte spusele din bătrîni, cum că în grota în care au fost înmormîntaţi regii nu poate pătrunde nimeni, fiindcă îl vor ucide duhurile... Apele spală oasele îndrăzneţilor care s-au încumetat să încerce. Au aruncat în apă giuvaeruri ca acela care ar fi găsit intrarea să se lăcomească şi să piară, şi de aceea nimeni în afara preoţilor nu cunoştea drumul spre mormîntul regilor.

— Bonzii deţin secretul intrării ?

— Nu. Erau alți preoți, multe, multe generații înaintea noastră. Au locuit în aceeași munți, după aceea au plecat în sud, unde au întemeiat regatul Lung. Ei ne-au învățat să îmblînzim elefanți.

— Și tu n-ai povestit nimănui din sat ce-ai văzut ?

— Nu ! Eram tînăr, mi-era frică să nu mă omoare fiindcă am încălcat oprelіștea și am rămas în viață, m-am uitat înlăuntrul mormintelor și am apucat să fug. Abia acum, în armata de partizani, i-am mărturisit ofițerului, iar el mi-a explicat că acelea nu erau duhuri, că gazul din pămînt este otrăvitor și se aprinde de la flacără. Că vechii preoți știau foarte bine cum să ferească de hoți mormintele regilor.

— Trebuie să fi avut și o a doua intrare. Sau poate că așteptau vremea musonului, lăsau să pătrundă în grotă vîntul care împingea gazul, mai greu. N-ai auzit că în interiorul șirurilor muntoase se iscă uneori focul fără să-l aprindă nimeni ?

— Ba am auzit ! Cam același lucru mi-a spus și ofițerul.

— Ai mai nimeri intrarea ?

— Nu știu, asta s-a întîmplat de mult, după aceea nu m-am mai dus niciodată pe acolo... Eram un flăcău cu mintea întunecată, mi-era frică de spirite. Dar dacă aș căuta-o, cred c-aș putea s-o găsesc.

— M-ai conduce ?

— Da. Dar de acolo nu-i îngăduit să iei nimic. Acolo au fost într-adevăr coșciuge cu

rămășițele pămîntești ale regilor. Nu e îngăduit să trezești morții, fiindcă se răzbună.

Robert asculta istorisirea și-l tenta să mai rămînă, n-ar fi aflat nimeni pentru ce, pînă n-ar fi dezvăluit descoperirea ce o făcuse. O șansă care îți aține calea ; cum să nu profite de ea ? Deși — la fel de bine poate să fie o străveche legendă, ei sînt ca niște copii cărora li s-a dat o armă modernă în mînă. În ciuda tuturor asigurărilor și a mîndriei că este soldat al revoluției, Kop Fen crede negreșit în aceste stafii și îi e frică de răzbunarea lor.

— Crezi că locurile acelea sînt bîntuite de arătări ?

— Da, de oameni invizibili, răspunse soldatul cu gravitate, de cei care timp de patruzeci de zile mănîncă numai banane, iar atunci cînd luna descrește, slăbesc odată cu ea, se subțiază pînă ajung ca niște umbre. În nopțile fără lună pot zbura, mai ales atunci ne mănîncă bananele, chiar eu însumi găseam pe jos o grămadă de coji și mănunchiuri întregi de banane scuturate. Sub pomi nici o urmă de pași, încît trebuie să fi venit pe aripile vîntului.

— Or fi liliecii aceia mari, îl contrazise Robert Malak.

— Nu, liliecii lasă în urma lor găinațuri, liliacul l-aș fi recunoscut numaidecît, se împotrivea soldatul. Invizibilii sînt paznicii mormintelor, intră în casă, scara scîrțîie și nu vezi intrînd pe nimeni. Se așază lîngă tine, știi că sînt acolo fiindcă îi auzi cum răsuflă, se ivesc numai noaptea, altfel ar produce umbră... Su-

grumă, bagă în tine cuțitul, pot să te omoare cu propriul tău cuțit, ori îți toarnă otravă, n-ai cum să te ferești de ei.

— De ce mi-ai povestit despre mormintele acelea ?

— Pentru că te-am îndrăgit, pentru că ești gata de plecare și n-o să ne ducem niciodată acolo, și pentru că drumul ăsta peste miriște e tare plicticos, trebuie să vorbim despre ceva.

Oare acesta să fi fost adevărul ? Imaginația oamenilor simpli îmbină pe neștiute elemente ale unor experiențe pe care ei nu le înțeleg. Își dau seama că există o ordine superioară, care trebuie descifrată cu mintea, izbutesc chiar să și-o construiască deosebit de logic ; băiatul sigur nu minte, crede în ceea ce spune, dar acel ceva este neadevărat.

— M-aș duce pînă acolo cu tine, decise pe neașteptate Robert Malak. Xieng Khouang e în mîinile noastre. Comandantul batalionului are să-mi dea un jeep și benzină. Hai să încercăm !

Kop Fen se opri brusc în loc, soarele dogorea ca focul, cosașii țiuiau ca o avertizare, ca și cum ar fi ordonat tăcere. Bubuitul tobei încetase.

— Cînd ?

— Chiar și azi. Ai să te duci prin părțile voastre, tot n-ai mai dat de mult pe acolo, ai să-ți vizitezi cunoscuții, ai să le povestești cum ai luptat, încerca Robert să-l momească. După aia o ștergem și aruncăm o privire în grotă, am eu o lanternă puternică.

— Și avionul de mîine ?

— Are să ia răniții și are să plece. O să vină următorul.

— Nu te grăbești ?

— Nu mă mai grăbesc. Ceea ce mi-ai povestit e foarte important. Aș vrea să văd cu ochii mei.

— N-ai să pui mîna pe nimic ?

— Nu, doar am să fotografiez. Fac odată țac, și gata.

— Dar n-ai să destăinui nimănui locul ?

— Nu, am să scriu : undeva în Laos, în Regatul Unui Milion de Elefanți.

— Ai să scrii și are să afle toată lumea, spuse Kop Fen neliniștit, și chiar speriat, înghițind în sec.

— Am să public articolul în altă țară, într-o limbă străină, undeva atît de departe, încît n-are să afle nimeni de la voi.

— La voi este aceeași lună, „ei“ o slujesc și luna îi va aduce încoace.

— De unde știi că „invizibilii“ nu vin chiar acum în urma noastră, poate că trag cu urechea ?

Soldatul privi cu neliniște în jur.

— E chiar nămiază, le-aș vedea umbrele.

— Și astea de aici ? întrebă Robert arătîndu-i o pată întunecată ghemuită la picioarele lui.

— Pe mine nu mă sperii, se însenină brusc soldatul. Acum e iarnă, lipsesc bananele de care au nevoie pentru vrăjile lor.

— E vremea cea mai potrivită să ne ducem acolo, stăruia Robert, trebuie numai să te hotărăști.

— Crezi că se poate ?

— Sînt sigur că se poate. Luăm cu noi un odgon, dăm foc la gaz, să vedem ce-i acolo, fotografiem şi venim îndărăt.

— Acolo sînt pitoni. Am putea să-i vînăm. Au o carne foarte gustoasă, vorbi Kop Fen visător, decît că e foarte departe. Drumul e primejdios. Meoşii întind ambuscade.

— M-am născut sub o stea norocoasă, rîse gazetarul, mi se spune Robert Norocosul. Fii pe pace, are să ne reuşească totul.

Miriştea se isprăvise şi acum urcau panta abruptă a dealului pe care, înconjurată de arbori ţepoşi, se înălţa vila guvernatorului. În jur zăceau lăzi vechi de armament, hîrtii soioase, ţinte de la cartuşe de armă şi benzi arse, metalice, pentru mitralieră. Zgomotul metalelor lovite stîrni nenumăraţi şobolani cafenii de pe clina dealului, plină de gropi din care se scotea lut. Dogoarea te strivea, bucăţile de hîrtie se îndreptau arse de căldură, foşnind încetişor, cosaşii picau jos cu lovituri surde şi speriaţi îşi luau iar zborul lor greoi. Aplecîndu-se din curiozitate să ridice de jos un document bătut la maşină şi cu nişte peceţi mari, Robert simţi duhoare de hoit în descompunere. Dulceag, greţos, trezea un fior amintind de război.

Kop Fen se opri şi el şi arătîndu-i lui Malak picioarele mîncate şi negre de sînge închegat, care ieşeau de sub bulgării de nisip, îi explică :

— Ei îi împuşcau, iar după aceea îi aruncau aici şi-i acopereau cu pămîntul smuls de explozia dinamitei.

— Dacă era unul de-al vostru de ce nu-l înmormîntaţi cu toate onorurile ?

— Nu ştim cine e. Oamenii din tîrg spuneau verzi şi uscate, dar nimeni nu i-a cunoscut pe soldaţii executaţi, au fost aduşi de trimişii regelui, care umblă să-i prindă de prin sate. Ei nu sînt de pe aici.

Arsă de soare, carnea se usucă, se preschimbă într-un fel de tendoane negre, pe care nici dinţii de şobolan nu izbutesc s-o roadă de pe oase. Iată o istorioară numai bună de povestit, dar care dintre colegi m-ar lăsa să i-o spun, care ar vrea s-o asculte pînă la capăt... Vor striga la mine cu dispreţ : cunoaştem, am văzut sute de cadavre scoase de prin şanţuri ascunse, ce ne pasă de sălbaticul ăla al tău, dacă barem ar fi vorba de tine — mă vor lua peste picior — dar ţie îţi reuşeşte totul întotdeauna. Cum de ai prevăzut că la Vientiane vor începe mişcările şi că are să izbucnească revoluţia ?

Cine o fi fost omul acesta ? Pentru ce anume fusese omorît ? S-o fi ascuns poate de teama urgiei armatelor guvernamentale, or poate c-a fugit... Atît a fost de ajuns, iar după aceea l-au torturat, iar el n-a spus nimic, doar a urlat sălbatic... Plin de sînge cum era nu puteau să-i dea drumul, poliţia nu poate să greşească, se vede că l-au liniştit definitiv cu un glonte.

Robert se apucă să numere scobiturile adînci în panta aceea cafenie şi crăpată care îi amintea de fotografiile de pe lună, erau douăzeci

și trei. Așadar, gunoiștea asta plină de hîrtii și de cutii de conserve ruginite adăpostea mai multe cadavre fără nume. Plecînd, mai aruncă o privire tălpilor care ieșeau dintre bulgării crăpați de lut asemeni unor rădăcini.

Se apropiau de vilă dintr-o latură, rostogolindu-se fărîmițată, țărîna foșnea în hîrtiile mototolite.

Pe măsură ce urcau, mirosul fetid dispărea, acolo sus vîntul aducea iz de hambare, mirosea a grîne, a oameni sătui.

— Știai de ăsta ? îl întrebă pe soldat.

— Da, știam.

— De aceea ai preferat s-o luăm pe poteca de lîngă torent.

— Ba nu, zău că-mi place să mă uit la fetele care se scaldă, și-i zîmbi larg.

Intrară în acareturi prin bucătăria în fața căreia fusese așezat un porc bălțat. Bucătarul, uitîndu-se cu duioșie în ochii albaștri cu gene deschise la culoare, își ascuțea cuțitul de o treaptă de piatră. Ceva mai încolo stăteau lăzile verzi cu proiectile pentru tunuri, un patrulater întreg păzit de doi soldați care dormeau întinși pe paie. Își țineau automatele apăsate pe șold, așa cum ții o iubită, ca și în somn să fii sigur că e acolo. Prin mînerele din sfoară ale lăzilor erau trecute niște prosoape puse la uscat, avînd imprimate pe ele lozinci referitoare la victoria revoluției.

Robert îl opri pe Kop Fen, nu voia să sperie fata, care probabil tocmai se înapoiase de la baie, fiindcă își storcea pletele cu amîndouă

mîinile. Era micuță și foarte sprintenă, se apleca de parc-ar fi dansat. Fredona, bătînd tactul cu talpa goală. Purta doar o fustă, lungă pînă la călcîie, neagră, înfășurată strîns peste șoldurile ei ca de băiețandru.

— Cine e ?

— Îți place ? îl întrebă soldatul rînjind. Poți să ți-o chemi pentru la noapte.

— O tîrfă ?

— Are să vină numai dacă o să vrea. A fugit de la bărbatu-său. E liberă.

Din direcția radioului venea o melodie de slow-fox, un glas grav se văicărea în engleză că așteaptă în portul cotropit de cețuri. Fata nu se pieptăna, ci se răzbuna asupra părului ei, strîngîndu-l în pumn și smucindu-l cu pieptănul.

— Tari ! o strigă soldatul.

Se întoarse iute, sînii goi și oacheși tresăriră elastic, pe piele avea picături lucitoare de apă.

Spuse ceva însă în limba laoțiană și Kop Fen rîse. Stătea în soare, provocătoare, abia cînd zări privirile încîntate ale albului își aruncă pe spate prosopul, ale cărui capete îi acoperiră pieptul. Cînd ridică umerii, răsucindu-și părul ca să-l prindă cu o agrafă argintie, acesta îi tot scăpa printre degete ademenitor.

— Vorbește franțuzește ? i se adresă Robert soldatului.

— Vorbește, îl luă ea în rîs, și roagă să i te adresezi : *madame,*

Robert simți ca un val de căldură. Așadar, se putea înțelege cu femeia fără martori, putea evita prezențe străine.

— Vorbești foarte frumos, începu Robert.

— La noi în casă pînă și servitorilor li se vorbea în franceză, iar eu am avut o profesoară din Paris.

— Mă numesc Robert Malak, sînt gazetar. Și dumneata ?

Îi întinse o mînă îngustă și i-o strînse pe a lui cu o neașteptată putere, băiețește.

— Sînt văduvă ! De fapt, atunci cînd au intrat partizanii, soțul meu a fugit cu americanii. Trăiește, dar pentru mine a murit. Nu mă mai întorc la el. Rămîn aici, pe ținuturile eliberate.

— Ce faci aici, printre soldați ?

— Sînt sîcîitori ca niște țînțari, dar îi alung... Sînt învățată cu ei, am fost nevastă de ofițer. Știu să cînt, să dansez, învăț și copilele, tocmai s-a înființat un ansamblu, iar dispozițiile cetățenești sub formă rimată îți intră mai ușor în ureche cînd sînt rostite de o fată frumoasă. Îmi place cînd sîntem aplaudate, știu că avem succes, că sîntem dorite, iar noi nu trebuie să cedăm. În sfîrșit, libertatea — spuse ea apăsat. Dumneata n-o poți pricepe. N-ai fost niciodată o marfă vîndută.

— Știu că aici e obiceiul să-ți cumperi nevasta de la părinții ei.

— Sau s-o iei cu anasîna, ca să n-ai bătaie de cap. Pe mine bărbatul meu m-a răpit. Mi-au aruncat o prelată în cap și m-au imobilizat cu brațele. M-au dus cu un camion.

„I-auzi cum guiță purcelul“, își băteau joc de mine. „Are să cunoască vierul și are să se împace cu soarta, iar după aceea are să laude troaca.“

— Nu puteai scăpa cu fuga ?

— Atîta așteptau soldații. Ăștia nu erau din Pathet Lao, erau niște ucigași cu plată, „băieți veseli“, care trăiesc de pe o zi pe alta. Regele, deși ar trebui să-l apere, preferă să nu se ia la harță cu ei.

— Și familia dumitale ?

— Le-a spus că-l iubesc și că de asta nu le plătește răscumpărarea, că am fugit la el de bunăvoie. Din moment ce eu am ales, că m-am împotrivit relațiilor de familie, tata și mama s-au lepădat de mine.

O adiere caldă bătea dispre cîmpuri, înălța trîmbe de praf de pe miriștile de orez, împrăștia cenușa de pe versant. Tînăra își apăsă cu palmele marginile prosopului.

— Rămîi mai multă vreme pe aici, gazetarule ?

— Cred că nu prea multă.

— Nici eu. Poate c-or să mă trimită pe front. Și eu, la fel ca dumneata, știu să privesc. Țin ochii larg deschiși.

Îi avea ușor oblici, căprii, cu albul aproape albastru, strălucitori ca o zi de iarnă și cu o scînteie de rîs în ei, iar genele lungi îi umbreau obrajii oacheși. Avea o privire ageră, inteligentă.

Kop Fen asculta convorbirea amuzat, zîmbetul lui părea să spună : dacă dorești, poți

s-o ai, fă o încercare, momeşte-o pentru la noapte.

— Mai ai nevoie de mine? îl întrebă pe Robert, aplecînd capul pe umăr, ca o pasăre.

— Aruncă o privire la bucătărie, e aproape unu. Iei masa cu noi? o invită pe fată.

Îl privi batjocoritoare, sigură că îi place.

— Mulțumesc, a mea e mai bună, îi răspunse ştergîndu-şi sînii, dar vin cu plăcere chiar acum la o țigară. Ca să mai stăm de vorbă.

Se răsuci, soarele îi lumina spatele neted, pielea ei brună cerea s-o mîngîi. Îşi îmbrăcă bluza, şi-o încheie cu perlele argintii care ţineau loc de nasturi.

Se aşezară în fotolii de pai, care scîrțîiau, umbra verandei li se aşternuse pe chipuri, îngăduindu-le să privească fără să mijească ochii cîmpurile violete, miriştile pălite de soare şi munții îndepărtați, pantele cenuşii, stîncoase, copleşite aproape de verdele întunecat al junglei. Doi vulturi pluteau în înalturi fără să-şi clintească aripile larg desfăcute, apoi zburară brusc spre brîul cenuşiu din stîncă, se topiră, dispărură prăbuşindu-se într-o despicătură, în aşa fel, încît, Robert se frecă la ochi să vadă mai bine, nu, nu cerul îi înghițise, ci stînca povîrnită, cerul se afla mai sus, un cer de iarnă din care pogora doar plictiseala.

Aduse două pahare cu vin de ienupăr, subțiat cu o sticluță de schweps, din care rămăseseră cîteva lăzi de pe vremea consilierilor americani. Bucătarilor li se părea că apa

minerală mirosea a medicamente, iar bolboroseala bulelor de gaz le făcea silă.

Robert întinse unul din pahare tinerei femei care îl primi fără nici o ezitare. Îndemnată de exemplul lui, sorbi încrețindu-şi nasul şi plescăind ca o pisică. Bobițe mărunte de gaz se spărgeau la suprafața apei.

— E bună, lăudă femeia băutura pe neaşteptate, pişcă la fel ca aceea de izvor.

— De ce ți-ai lăsat bărbatul?

— Eu l-am lăsat? El m-a părăsit imediat ce au început cei din Pathet Lao să împuşte în oraş. Am rămas, fiindcă mă săturasem de el pînă peste cap.

— Şi n-a încercat să te ia cu el?

— Îşi păzea sacii şi în maşină nu mai avea nici un locşor liber. M-a zărit şi mi-a strigat prin geamul lăsat: Caută să scapi de aici, ne întîlnim la Vientiane". Ştia că răsculații nu-mi vor face nici un rău.

— Nu putea să se predea? Să treacă de partea asta?

— Nu, răspunse trăgîndu-şi sub ea un picior şi lepădînd sandaua. Dacă ar fi pus mîna pe el, l-ar fi ucis fără judecată. Aici oamenii îl cunosc bine. Un tîlhar lacom.

— Nu poți să-l ierți că te-a răpit?

— Vrei să spui că m-a luat cu forța, că m-a bătut şi m-a lovit cu picioarele mînios; după noaptea aceea aveam gura plină de sînge şi mă durea tot trupul, mi-era ruşine să mă arăt oamenilor, umflată toată şi învinețită, oricum n-aş fi fugit, soldații lui nu rebuiau să mă păzească. Mi-am acoperit capul

și-am așteptat venirea nopții. Atunci s-a întors și el și mi-a spus că are învoirea părinților mei, că m-a cumpărat.

Lui Robert i se făcu milă de ea, trupul ei elastic trezea dorința. N-am mai avut de mult o femeie, încerca el să se justifice. Depuse paharul gol lîngă fotoliul lui, întinse mîna și-i mîngîie părul aspru strîns într-un coc greu. Ea își aplecă obrazul și-l dezmierdă cu palma lui deschisă ca o pisică alintată, apoi îl respinse mînioasă.

— Fiecare dintre voi mă vrea, dar fără mine, spuse ea privind aerul însorit care tremura între munți. Îmi spun „tovarășă", dar nu vor să-i întovărășesc decît o noapte, pînă la deșteptare, iar atunci se ocupă de treburile lor care sînt, toate, cu mult mai importante decît mine.

Știa că ar fi fost de ajuns s-o cuprindă pe după umeri și să-i spună : „Rămîi cu mine pînă la urmă", ca să-l slujească asemeni unei roabe, o și vedea goală, îngenuncheată lîngă el, cu pletele ei lungi și negre revărsate peste sînii ai căror sfîrcuri se ițeau printre dîrele de apă. I-ar fi putut spune aceste cuvinte fără nici o teamă, oricum n-ar fi plecat cu el, nu-și poate închipui viața în afara acelui peisaj sălbatic și muntos, cu pămîntul aburind de ploaie și cerul spălăcit, cenușiu, ca fundalul gol dintr-o fotografie de amatori. N-o minte, ademenind-o : „rămîi cu mine". Astea nu-s decît regulile pe care le cere jocul. Diseară va fi a mea, am s-o dezmierd. Și ea a acceptat dinainte, dar vrea să se arate alta, mai bună,

își făurește alt chip, așa cum ar fi vrut să fie. Aici femeile au un rol subaltern, trebuie să le ofere bărbaților plăcerea, să le nască urmași, să muncească pentru ei, să-i hrănească, să le ducă orezul la gură, cu propria lor mînă, să-i nutrească pe amorezii leneveși... Iar femeia asta, eliberată, dorește să fie iar roabă, dar vrea să-i slujească bărbatului pe care și-l va alege singură, pe care îl va recunoaște de stăpîn. Am s-o ajut în acest sens.

Pe sub pînza întinsă a fustei i se ghiceau șoldurile mușchiuloase. Să-i trec brațul pe sub genunchi, s-o iau în brațe și s-o duc în dormitor — ușa era batantă, ar fi fost de ajuns s-o împingă cu piciorul. N-are să țipe. S-o iau fără prea multă trăncăneală, acum chiar, în acest sfert de oră care ne desparte de bătaia de gong vestind că ni se aduce prînzul.

Odată cu dorința aprigă de a avea această femeie creștea în el un simțămînt nelămurit că trebuie să se grăbească. Cerul pustiu de deasupra munților părea să te aspire, să te înghită, iar jocul pulberii de lumină făcea să-ți lăcrămeze ochii.

Robert își aplecă ușor capul și șopti :

— Tari, ești frumoasă.

Soarele îi juca fetei în poală. Cînd se aplecă în bătaia luminii, ochii ei aminteau pietrele șlefuite pe care le purtau aici femeile, la colier — *tigereyes,* bronz cald, presărat cu boabe de miere și vinișoare aurii.

— Soțul dumitale probabil că era foarte gelos.

— Nu era gelos. Era prea sigur că mă are în mîna lui. Cu cine să-l înșel? Cu ofițerii lui? Îmi făceau silă. Fiecare dintre ei avea mai multe femei, care găteau, spălau, iar atunci cînd ofițerii plecau să dea foc vreunui sat de-al meoșilor, drept pedeapsă că atacau la drumul mare, aceste neveste ale lor se culcau cu bucătarii sau cu ordonanțele, de parcă le-ar fi înspăimîntat noaptea pustie.

— Dumitale nu ți-e frică noaptea?

— Eu de asemenea nopți nu mă tem, vorbi ea cumpănind parcă lucrurile... El nu mă iubea, prin urmare, de unde putea să știe ce posedă în mine... Bărbații sînt atît de proști, dezbracă o femeie și își închipuie că o cunosc, se culcă cu ea și sînt siguri că o posedă... O singură dată a încercat să mă sperie. Patrula înhățase un țăran, nu-l cunoșteam, bărbatu-meu zicea c-ar fi iscoadă, că fusese trimis de Pathet Lao. L-au aranjat ca pe-o floare de mac, și văzîndu-l că nu înțelege ce-i spune, puse jos paharul și, sprijinindu-și tălpile goale în soare pe pietrele calde, îi explică desenînd cu degetul pe piept: L-au jupuit, două fîșii de piele pe piept, două pe spate și l-au purtat pe străzi bătînd toba, pe cînd gloata se ținea după el... Țăranul pășea într-un nor de praf, îmbrăcat în propria lui piele, ca o banană pe jumătate cojită.

Povestea ca și cum și-ar fi amintit alaiul acela învăluit de praful stîrnit de mulțimea celor care alergau, țipetele copiilor, schelălăitul și lătratul potăilor, care zăceau în soare prin șanțuri în praful cald.

— L-au adus unde eram noi încartiruiți, istorisi în continuare fata. Bărbatul mi-a poruncit să ies și să mă uit. Își apăsa mîna grea pe umărul meu, pentru cei din jur gestul putea să pară o mîngîiere, dar el mă imobilizase, ca să văd cît mai bine, să nu pot întoarce capul. Mă amenința. Ar fi vrut să-mi simtă împotrivirea cu mîna lui, convins că el e mai tare, i-ar fi făcut plăcere să-mi reprime răzvrătirea. Țăranul era obosit de moarte, avea brațele legate de o creangă din bambus pusă pe grumaz, îi era sete, cerea apă. Eu nu i-am dat să bea. Simțeam degetele încleștate ale bărbatului meu. Cît de tare îl uram. Și pentru propria mea lașitate. Și pentru asta. Dar s-a găsit o femeie care i-a apropiat de buze o străchinioară cu apă, bătrînul sorbi ridicînd capul ca păsările însetate. Și apa a trecut numaidecît prin el, s-a risipit prin pete mari de sînge peste nisipul zgrunțuros. Curgea sîngele pe el de parcă ar fi transpirat. Soldații au smucit de capetele crengii din bambus, tîrîndu-l după ei, un răstignit pe cruce.

De un timp Malak îi privea picioarele muiate în soare, micuțe, frumos arcuite, apetisante cum le definea în gînd, maronii ca o pîine coaptă. O asculta și nu prea, pentru că povestirea fetei nu-i trezise imaginea osînditului tîrîndu-și picioarele betege între cei doi soldați care-l sprijineau, și nici fîșiile de piele smulsă și șiroaiele de sînge amestecate cu praful în dîre de noroi. Îi plăcea părul ei negru care parcă se încrețea în aerul cald, se ondula, răspîndind o aromă proprie, nelinis-

titoare. Simţindu-i privirea pironită asupra ei, Tari îşi linse buzele, apoi le şterse cu dosul palmei şi tăcu.

— Ce s-a mai întîmplat după aceea? o întrebă văzînd că i se curmă vocea, cu toate că soarta acelui ţăran îi era cu totul indiferentă, îl plictisea. O chestiune de mult încheiată.

— L-au îngropat de viu.

— Cum, de viu? Nu l-au împuşcat mai întîi?

— Şi care-i deosebirea? spuse zîmbind uşor de naivitatea lui. Omul se naşte din ţărînă şi în ţărînă se întoarce. Dar numai cu trupul. Cel care este el cu adevărat nu poate fi ucis.

Ochii întunecaţi îl priveau îmbietor, păreau să spună — e un lucru simplu, bobul de orez îl îngropăm în noroi şi el ni se înapoiază ca spic.

Ce bine este să fii doar un martor din afară, un observator. În orice moment pot să spun, gata, mi-e de ajuns, mă înapoiez acasă. Şi atunci oricare din aceste istorisiri va căpăta o culoare neobişnuită. Mă vor invidia, fără să mă asculte prea atent vor sorbi istorisirile despre lumea aceasta neînţeleasă, se vor mira poate că n-am stat mai mult sau poate vor socoti că exagerez puţin. Din stradă răzbate zgomotul automobilelor, scrîşnetul tramvaielor, în faţa lor se află ecranul mort al televizorului, dar e de ajuns să apeşi pe o clapă ca să înceapă să curgă imaginile... O lume cunoscută, familiară. Un oraş mare, plin de

oameni cu care te poţi înţelege atît de lesne, pe care-i poţi chema în ajutor cu un simplu gest din cap.

Espadrilele soldatului scîrţîiră pe dalele netede de piatră.

— Prînzul... îl servesc chiar acum, îi spuse mijindu-şi ochii mulţumit că cei doi au ajuns la o înţelegere.

— Mai pune un tacîm.

— Am pus. Pentru diseară să chem muzica?

— Pentru ce?

— Ca să ne danseze Tari. E singurul lucru la care se pricepe cu adevărat.

Femeia se răsuci cu o mişcare mlădioasă.

— Nu minţi! Ştii bine că mă pricep şi la altele.

— La dragoste, nu-i aşa?

Dispreţuitoare, îl stropi pe Kop Fen cu ultimele picături rămase în pahar. Acesta nici nu se şterse măcar, doar izbucni în rîs.

— Ai vrea tu, potaie! Dar ştiu şi să urăsc, îl repezi fata. Robert se uita cum se uscau petele ude de pe tunica de doc a soldatului. Căldura nămiezii te vlăguia, te lăsa fără apărare.

— Ne putem lipsi de muzică, mormăi Robert capricios. Ai putea să dansezi fără fluiere şi fără tobă? Vom fi singuri.

Se uita lung la el, neştiind dacă invitaţia trebuia luată în serios.

— Bine, am să-mi pun brăţări la glezne. Noaptea e întunecoasă, fără lună. Ştii ce e dansul flăcăruilor?

— Nu ştiu.

— Atunci e bine, e foarte bine, se bucură copilărește.

Kop Fen aduse un vas de aramă, le turnă serviabil apă să se spele pe mîini și le întinse prosopul. Intrară într-o încăpere în care pe o tavă mare fumega mîncarea cu miros de ceapă și scorțișoară. De-a lungul paletelor nemișcate ale ventilatorului atîrnat în tavan se fugăreau șopîrle, scoțînd sunete sonore.

Se uita la ea cu cîtă poftă mănîncă plămădind grămăjoare de orez, muindu-le în sos și ducîndu-le la gură. Atunci ochii lor se întîlneau. I se părea că se stabilise între ei o înțelegere tacită, umerii ei bruni, plinuți și goi îl ademeneau.

Lăudă bucătarul, vorbiră despre felurile de mîncare tradiționale, nu rosti nici un singur cuvînt pe care i l-ar fi hărăzit numai lui, și totuși el simțea că fata vorbește, se mlădie, îl privește pe sub pleoapele lăsate pentru că simte c-o dorește.

Cînd își clăti mîinile și le șterse cu un gest neglijent de fustă, îi oferi o țigară.

Stătea în bătaia soarelui, care-i poleia țesătura aurie a fustei, cu ochii ațintiți la miriștea uscată, la drumul pe care trecea o caravană de căluți, încărcați cu saci de sare, la praful roșcat stîrnit de animalele nepotcovite. Iar mai departe se vălureau dealurile acoperite de junglă și cerul pustiu, neprielnic. Căldura pulsa de abia vizibil, apăsa cu o adiere încinsă, te îndemna la siesta de după-amiază.

Tari nu făcea nici un gest în direcția lui, nu-i căuta apropierea, și totuși răsuflarea caldă îi răvășea pletele, îi aducea în nări aroma trupului ei moleșit și plin de făgăduință.

— Vii diseară ? Cînd auzi duduind motorul, înseamnă că m-am înapoiat. Maiorul Savat mă ia cu el în satul din apropiere.

Ea tăcea, îi vedea pieptul înălțîndu-se și coborînd cu mișcări egale, calme, i se păru că nici nu l-a auzit.

— Așteaptă-mă aici. Presupun că nu te temi de paznici.

Îi descoperi zîmbetul batjocoritor din colțul buzelor. Îl privea fără prietenie.

— Auzi, să te așezi aici și să mă aștepți.

— Dacă te înapoiezi, te găsesc eu, spuse aruncînd țigara pe potecă și coborînd în fugă treptele.

Mergea iute, cu pași de dans, Robert ghicea că dorește să fie privită.

Paznicul care sta cinchit sub copac, cu arma pe genunchi, înălță brațul spre borul întors al pălăriei de pînză și i se adresă, dar ea nu-i răspunse. Cobora versantul, ca și cum s-ar fi scufundat în pămînt, întîi pînă la genunchi, după aceea pînă la brîu, în cele din urmă mănunchiurile de ciulini uscați îi acoperiră părul negru și lucios.

— Fir-ar să fie, murmură, n-are nici un cusur. Fiecare lucru e la locul lui.

Pe lutul uscat, preschimbat în pulbere, fumega cu o dîră plăpîndă țigara aruncată. Robert își aminti de crenguțele votive înfipte

în vîrful mormintelor ca niște movile și-l cuprinse o emoție necunoscută, lumea incendiată de soarele greu, lutul roșu, ierburile uscate le vedea schimbate, frumosul și tristețea îi apăreau unite într-un tot indestructibil cu fumul albăstrui de țigară.

O voi avea, își făgăduia ca și cum i s-ar fi adresat unui copil, simțea o dorință aprigă s-o strîngă în brațe, s-o înlănțuie, să aspire aroma trupului ei, s-o legene cu ochii închiși.

Soarele îi încingea picioarele încălțate în ghetele zgîriate, necurățate de mult, de parcă ar fi stat în cenușă fierbinte. Se înapoie în odaia lui cu obloanele închise, unde pereții proaspăt văruiți, mirosind a camfor și a var, sporeau impresia de răcoare. Își desfăcu centironul cu coltul vîrît într-un toc de lemn și le aruncă pe pat, apoi se prăbuși și el peste pătura aspră, cu mîinile sub cap.

N-am să-mi iau pistolul cu mine, e prea cald, își spuse răsuflînd ușurat. Apoi hotărî, privind somnoros și fără nici un gînd la șuvițele de lumină care năvăleau printre scîndurile obloanelor, că în excursia în satul vecin n-are să ia cu el decît aparatul de fotografiat, poate se ivește vreo temă interesantă.

În vîrfurile copacilor cicadele își frecau aripile ca pe niște foarfeci, răspîndind pînă departe muzica unei după-amieze încinse.

Dacă l-aș putea convinge pe maior să ne dea un automobil, Kop Fen m-ar conduce la grota aceea... Probabil că emană gaze, își torcea alene firul gîndului, trebuie să-i dau foc și să caut intrarea subterană înainte să se

strîngă gazul din nou. I se năzăreau sarcofage cioplite din piatră, capace sculptate... Are să fotografieze folosind flashul, apoi va descrie ceea ce descoperise, devenind celebru în lumea întreagă. Nu credea în giuvaierurile aruncate acolo, cu toate că un colier sau un inel nu erau de lepădat — se și vedea săltînd și împingînd capacele grele, privind interiorul raclelor din piatră. Ce-ar fi putut să găsească acolo ? Umezeală, întuneric, puțin praf, niște oase calcinate, poroase, mîncate de secole. Poate ceva arme ? Mintea îi lucra febril, căuta soluții, cum să ducă lucrurile pe care le va găsi, cum să le ia cu el. Praful putea fi aruncat în torentul subteran. Și Malraux a desprins basoreliefuri de pe pereții templelor de aici, fără nici o ezitare. Ba nu de aici, din Cambodgea... din palatele regale ale kmerilor. Ce aproape sînt unul de altul, specialistul în istoria artei și tîlharul care pradă mormintele. E doar o chestiune de timp, de cîteva secole, pe arheolog nu-l acuză nimeni că profanează mormintele. Și-apoi e și o deosebire în ceea ce privește scopul. Brusc îi reveniră în memorie tălpile mîncate de șobolani, ieșind de sub movila de lut uscat, grămezile de hîrtie și de cutii ruginite de conserve. A fost, și nu mai este ! Kop Fen zice că e un necunoscut, maltratat în timpul cercetărilor sau împușcat pe ascuns de către cei care l-au fugărit. Un martir, iar ei n-au chef nici măcar să-l îngroape. Pe unul de-ai lor l-ar fi luat de acolo și l-ar fi înhumat, un prilej de a explica ce este politica justă, revoluționară, și de a stîrni

indignarea firească. Dar dacă o fi un dușman omorît — se întreba. Putea chiar acolo unde erau ei încartiruiți, așa încît l-au azvîrlit spre gunoiște. Un trup de om inutil. Golit de viață. Ba nu, în el se altoiește și se menține o altă viață, lipsită de formă. Dezagregarea este o fază nouă a schimbării materiei... Iată, luminița se cațără, limbuța aceea mobilă pare să se prelingă pe suprafața întunecimii, care brusc ia forma unui sîn ca turnat din bronz, apoi coboară de-a lungul șoldului, se ascunde în spate, și atunci, de abia simțit, din fărîmele tremurătoare de întuneric, se desprinde alcătuirea unui trup cald, încrezător, gata să-l primească... Cu o ușurare grozavă, ca o desfătare, înțelege că a venit Tari să danseze.

Flăcăruia se înalță, luminează trupul fetei, parcă cineva binevoitor ar dori să-i spună cît e de frumoasă, iată umărul, linia capului, marginea urechii micuțe, șoldul, genunchiul ridicat, și brusc i se pare că întunericul jonglează cu acele porțiuni de trup, că doar țipătul lui plin de dorință o va înfiripa ca printr-o formulă magică și ea i se va ivi aievea alături, ca de ceară moale sub mîngîierea palmei lui.

Dar muzica, oare unde o fi muzica? Îi vorbise despre clopoței, despre ritmul marcat cu lovituri de călcîi. Nu înțelegi... Muzica e acum în tine, pentru tine dansează — și iată că în el se zămislesc cuvinte. Deodată are certitudinea că ea vorbește despre ritmul inimii care bate cu lovituri surde, despre zvîcnetul sîngelui care umple pînă-n margini

trupul, despre fluxul și refluxul vieții, despre dorința oarbă. Nu, nu era Tari, ci simbolul feminității, sexul opus, completarea verigilor din lanț. S-o ai, ca să răsădești viața. Niște lovituri ca de cuțit. Ca un mîl fertil, ca un aluat crescut îl apasă, îl sugrumă... Vrea s-o înlăture, să se elibereze, știe că gata, că s-a comis, a conceput, iar el a devenit neimportant, inutil.

Se dezmetici cu un simțămînt de jenă ca pe vremea cînd era un băiețandru. Kop Fen izbea cu pumnul în oblon, amintindu-i de drumul pe care urmau să-l facă.

— Îndată, strigă fîstîcit.

Își reproșa că, toropit de căldură, adormise îmbrăcat. Își șterse cu un prosop ud obrazul și pieptul, apoi pîntecele. Dar apa călîie nu-l alina. Avea pleoapele grele și inima îi bătea să se spargă. Nu am un fiu. Niciodată nu m-am gîndit la un copil cînd am avut de-a face cu o femeie. Ba te-ai gîndit, se admonestă singur, te-ai gîndit, ai făcut totul ca să-l eviți. Zîmbi într-o parte.

Cu sacul și aparatul de fotografiat pe umăr ieși în fața casei, în soarele fierbinte care te strivea.

— Cînd ne înapoiem?

Șoferul ridică, apucînd-o de țeavă, mitraliera sprijinită cu picioarele ei răsucite de capota jeepului, maiorul o ținu o clipă, apoi ridicară capota și se uitară la motorul fierbinte. Soldatul verifica uleiul, în interior totul era acoperit de un praf roșu.

— Diseară ne înapoiem. Am aruncat o privire la bucătărie, curăță un purcel, așa că vom avea o cină bună, spuse visător maiorul Hong Savat. Am cerut să ne gătească o mîncare specific laoțiană, cu usturoi și piper roșu.

— Nu mai am whisky, s-a terminat rezerva.

— La înapoiere, o să intrăm în prăvăliile hindușilor, ceva tot găsim, nu te necăji, îl liniști Kop Fen.

— N-are să fie prea tîrziu ?

— Pentru negustorie e timp oricînd, ar deschide și la miezul nopții ca să ne vîndă, dar noi ne vom înapoia în amurg, fii liniștit. Are să fie o petrecere de rămas bun. Mîine vine avionul.

— Ai vreun mesaj din Hanoi ?

— Nu, dar bucătarul a visat că plecam amîndoi.

— Vrei să mă consolezi, spuse Robert, eu însă nu cred nici în vise, nici în presimtiri, aș fi preferat să fi primit un comunicat prin radio.

Totuși avea o certitudine plină de voioșie că a doua zi are să iasă din Sam Neua și are să se întoarcă la Hanoi. Trebuie să cumpere două sticle de vodcă, a doua s-o aibă pentru el la noapte cînd are să vină fata. Are să deschidă fereastra fără să aprindă lumina și are s-o zărească așezată pe treptele verandei, sau poate că are să-i audă doar clinchetul brățărilor, atunci cînd se va răsuci deodată, auzindu-l cum o cheamă cu un fluierat scurt. O voi avea. Se va dezbrăca, aruncînd fusta grea. Ce bine că pe aici nu s-a înstăpînit severitatea

din Vietnam, că încă n-au făcut mînăstiri. Deși, și acolo surprinsese privirile negre, ademenitoare ale fetelor care-l atingeau ca din întîmplare, le simțea coapsele fierbinți pe sub mătasea subțire, aspira mirosul amărui, ca de garoafe, al părului lor lung și lăsat pe spate. Răspundeau la salut, apoi rîdeau, pitulindu-se în grădină. Nici una nu îndrăznea să intre cu el în vorbă, deși vorbeau curent franceza. În semiîntuneric veneau în grup în urma lui, le zărea mîinile în care țineau ferit țigările. Le era teamă că vor fi convocate la sfatul de pe strada lor și nevoite să dea socoteală, că li se va aminti despre demnitatea fetei vietnameze. O fi prietenul nostru, li se spunea, dar e străin. Întotdeauna un străin. Aici e altfel, mai multă libertate, alte obiceiuri. O voi avea, își spunea mulțumit de propriul lui trup puternic, care rîvnea la o femeie.

Șoferul instală mitraliera, porni motorul. Hong Savat se așeză într-o latură, își sprijini brațul pe arma unsă și lucioasă.

— Sînteți gata ? îi întrebă pe Robert și pe însoțitorul lui, care se instalaseră pe locurile din spate, împingînd cu picioarele lăzile cu muniții pentru mitralieră.

— Gata, răspunse Robert. E neapărată nevoie de asta ? mai întrebă lovind cu palma mitraliera pe care o sprijinea maiorul. Eu nu mi-am mai luat coltul. Mă lovea peste șold.

— Este, dar nu neapărat, îl liniști Savat. Poți să vii așa cum te afli. Ceea ce am luat cu noi ar trebui să ne ajungă. Iar de n-o fi așa, nu ne salvează nici coltul tău.

— Vorbești serios ?

— Bineînțeles, dar n-are să fie o asemenea situație. Ne ducem într-un sat care e binevoitor, în apropiere. Pornim, spuse făcînd și un semn cu mîna spre șofer.

— Dacă mîine nu vine avionul să mă ia, îmi dai pentru o zi automobilul ?

— Unde vrei să mergi ?

— Cu Kop Fen, spre ținutul de unde se trage el, spuse și în aceeași clipă surprinse neliniștea din privirea acestuia.

— Vom vedea, nu vreau să-ți promit, pentru că sînt sigur că avionul are să vină.

Săltînd peste hîrtoapele arse de soare, ieșiră afară pe poartă. În umbra buncherului de beton, rămas de la americani, ședea cinchit paznicul, cu arma pe genunchi. Nu le dădu onorul. Cu ochii lui oblici îi privea nepăsător. Îi cunoștea.

Din fața jeepului săriră în lături porci borțoși cu blană țepoasă. Prin ușile deschise ale prăvăliilor, înșirate de-alungul drumului, se zăreau lucind vasele de aluminiu, oalele de aramă și tigăile de zinc. Din pîlnia unui gramofon țîșniră sunetele unui marș austriac. Trecură prin fața unui șir lung de căluți care duceau saci cu sare, hăitași desculți înaintau cu puștile pe umăr, ținîndu-le în felul partizanilor, cu țevile în jos. O panglică de fum albăstrui, din cărbune de lemn, sta atîrnată deasupra drumului, mirosea a carne friptă, arsă și a usturoi.

— Ascultă, n-ai vrea să ții arma, ca el să poată trece aici, lîngă mine ? i se adresă Robert lui Kop Fen, împungîndu-l cu cotul și arătînd cu degetul spre maior.

— Nu. El nu trebuie să riște, îi răspunse Kop Fen cu un zîmbet larg, amuzat de naivitatea gazetarului. Meoșii, cînd zăresc un automobil, trag totdeauna în spate, după ce trecem pe lîngă ei. Acolo unde stă maiorul e mai în siguranță.

Robert înălță din umeri. Ține să mă înspăimînte, își spuse privind obrazul zîmbitor al lui Kop Fen. I-ar place să-l descos. La urma urmei, are dreptate ; maiorul este mai important decît mine, trebuie să comande un batalion, cunoaște toată împrejurimea, eu nu pot influența în nici un fel evenimentele. În cel mai bun caz l-aș putea acoperi cu totul întîmplător, de bună voie n-aș face-o, ar fi o prostie — ăștia nu-s decît niște pioni, simpli pioni. Știu că au un dușman care trebuie înfrînt, le-au fost vîrîte în cap cîteva lozinci. Poate nepoții lor vor izbuti să alcătuiască pentru uzul acestor înfruntări îndîrjite o întreagă ideologie, iar istoricii vor introduce o oarecare ordine aptă să dea un sens evenimentelor încheiate cu împușcături trase în stare de panică și la întîmplare, apoi cu fuga în junglă, nici nu se știe cine a biruit, cel care s-a ascuns în munți sau cel care stă să numere morții din drum și drept răzbunare dă foc satului părăsit... Politica... Eu sînt cel care o fac în comentariile mele... Ăștia se gîndesc numai la ei, deși vor să pună mîna pe regat. Trec mult prea lesne dintr-o parte în alta, ba sînt roșii, ba albi, uniformele rămîn aceleași, din depozite americane, e de-

ajuns să-şi lege la epoleţi o bucăţică de panglică de altă culoare ca să se pomenească în armata duşmană, soldaţii îl urmează pe comandant, îi sînt credincioşi numai lui, pentru că un comandant se expune, merge împreună cu ei la luptă, e colea la doi paşi, e unul de-ai lor, sau poate că se iluzionează că el, comandantul adică, ştie cum să biruie ? O credinţă oarbă în stelele de ofiţer. Soldaţii ştiu că nici un comandant nu va admite să rişte prea mult, dacă i-ar duce la pierzanie, cu el ce s-ar întîmpla, ar fi un ins cu un revolver, fără nici un fel de importanţă, care nu merită nici o atenţie, nici să-l îndupleci cu daruri, nici să-l momeşti cu făgăduiala de a-l face general. Soldaţii au importanţă, ei sînt cei care trebuie cruţaţi. Raţionamentele acestea îl calmară. Dacă drumul de faţă le-ar fi putut aduce surpriza unor ambuscade, maiorul nu s-ar fi avîntat fără acoperire, ar fi luat cu el un camion cu un pluton de soldaţi şi tunuri.

Drumul şerpuia în vale. Goana automobilului făcea să se îndoaie borul pălăriei de cowboy, din pînză, a şoferului, le aducea în nări mirosul de uscăciune, de ierburi moarte, de cîmpii de orez abandonate, presărate cu mirişti ca nişte piepteni. Munţii se îndepărtaseră, se zăreau trunchiuri înalte, albe, legate între ele de liane vînoase, frunzele nici nu tresăreau, pe versant grămezile de lut roşu frigeau ca jăratecul.

Acea zi de iarnă în Laos, acea după-amiază fierbinte, cu cerul curat şi funigeii lunecînd în văzduh îi amintea lui Robert Malak toamna timpurie poloneză. O tăcere care alină, peisajul părea că moţăie, cerul spălăcit sorbea străluminările. Un cîrd de papagali trecură în zbor pe deasupra drumului ţipînd şi zbenguindu-se, năpădiră vîrfurile copacilor, izbind privirea cu verdele penajului în contrast cu frunzele uscate şi cafenii.

— Satul unde ne ducem acum e departe de grota aceea a ta ? îl întrebă într-o doară pe Kop Fen.

Acesta ridică un deget drept avertisment şi coborî pleoapele pe furiş, ca şi cum ar fi făcut un gest afirmativ cu capul.

— Să încercăm să aruncăm o privire acolo, îi mai spuse apăsîndu-i mîna pătată de ulei.

— Dacă vom avea timp.

Era limpede că refuză discuţia, sta cu capul întors, ţinînd arma cu genunchii, îşi plimba privirile peste cîmpurile de orez împrejmuite cu un parapet, semănînd cu nişte vechi fortificaţii.

De-ar putea să arunce o privire în peştera aceea, barem să azvîrle un chibrit ca să se înalţe flăcările, să verifice legenda. Apoi lumina albă a lanternei are să despice întunericul. Îşi îndreptă pe umăr şnurul de paraşută cu care era legat tubul lung al reflectorului. Apăsă pe buton. Chiar şi în văpaia soarelui sîrmuliţa se aprinse cu o lumină galbenă. Liniştit retrase degetul.

Laosul îşi lua rămas bun de la el scoţîndu-i în cale pentru acea ultimă zi atîtea tentaţii — grota regilor, expediţia în satul meoşilor,

iar după aceea Tari, fata care-l va aştepta pe treptele verandei, în amurgul cald plin de ţîrîitul cosaşilor... Are să-l aştepte, trebuie să-l aştepte. Se întinse, muşchii i se încordară sub pielea înnegrită de soarele Asiei.

Hong Savat tăcea ca să-şi sublinieze superioritatea. Atunci cînd un ofiţer deschide gura o face pentru un ordin, o povaţă sau ca să mustre, trăncăneala favorizează familiarismul. Noi nu sîntem nişte ţărani aşezaţi pe vine pe marginea drumului, îşi aminti deodată Robert observaţiile rezervate comandantului, care se răsuci brusc şi le arătă cu mîna cărarea, o dîră ruginie pe versantul acoperit de iarbă. Pe cărare venea un bărbat gol pînă la jumătate, înfăşurat într-un veşmînt portocaliu arzînd în soare. Păşea cu umbletul uşor al munteanului, ţinînd în mînă o umbrelă neagră de oraş, arăta straniu în acest peisaj sever.

— Iată un bonz, îl arătă Hong Savat cu degetul. Ăştia trec pe unde vor, în ei nu se trage.

Îi porunci şoferului să oprească spre a nu-l orbi pe călugăr cu praf. Creştetul ras al acestuia lucea sub umbrelă ca şi cum ar fi fost ud de apă. Avea genele şi sprîncenele smulse cu multă atenţie. Încheieturile mîinilor înfăşurate gros cu fire de bumbac.

Ofiţerul coborî din maşină şi rămase în picioare în aşa fel, încît să nu calce umbra acestui bărbat sfînt. Era un ins înalt, muşchiulos, cu o privire posomorîtă.

Hong Savat schimbă cîteva vorbe cu el, îi arătă ceva cu mîna, iar acela tăie văzduhul cu braţul întins, de parc-ar fi fost o sabie. Apoi ochii lui cenuşii, cu albul gălbui, se opriră asupra lui Robert. Trebuie să fi zărit în ei ceva rău, pentru că zîmbi, strîngînd din buzele-i subţiri. Deodată, se năpusti la el, îl izbi în piept cu mîna întinsă. Gestul era clar. Robert se scotoci prin buzunare şi scoase o bancnotă nouă, proaspătă, mirosind a tipar. Mîine oricum plec, peste graniţă n-are nici o valoare... Doar s-o păstrez ca amintire.

Bonzul îşi vîrî mîna în sîn, scoase un ghem de aţă murdară, semănînd cu funigeii care lunecau din cerul încins şi, bolborosind ceva, i-o înfăşură în jurul încheieturii mîinii. Tot timpul i se uita în ochi. Avea în privire un fel de ironie mînioasă, de parc-ar fi oficiat în batjocură un ritual, de a cărui eficienţă el, cel dintîi, se îndoia.

Apoi se răsuci şi, fără să răspundă la salut, o porni după umbra umbrelei pe care o ţinea ridicată mult. În călcătura picioarelor lui desculţe, arse de soare, era o putere de sălbăticiune.

— Ce spunea ? îl întrebă pe maior.

— Că în sat e linişte, că ne putem duce fără nici o grijă. N-a văzut nici armată regulată şi nici paraşutişti.

— Nu, eu întrebam ce mi-a spus mie, zise Robert, îndreptînd marginile firului înfăşurat la mînă.

— Îţi făgăduia că toate dorinţele tale se vor împlini. Eşti norocos, răspunse maiorul frecîn-

du-şi palmele. Te-am luat cu mine cu plăcere fiindcă şi eu sînt convins de acest lucru. Faci parte dintre aceia pe care nu numai că-i ocolește glontele, dar care pot fugi prin ploaie fără să-i ude.

— Îţi rîzi de mine, se supără Robert, cu toate că îl asculta cu convingerea că soarta îl ocroteşte.

— Bineînţeles, spuse maiorul ridicînd din umeri. Dar aţa păstreaz-o, orice binecuvîntare poate să prindă bine, chiar şi cea rostită de gura unui asemenea şarlatan... Eu nu-l cred, s-au săturat de noi la fel cum s-au săturat de americani. Eu ţin seama de vechile obiceiuri, îi arăt respect, cu toate că nu ştiu pentru cine lucrează, adulmecă în spatele frontului nostru. Dacă nu ne poate fi de folos, barem să nu ne strice, să nu-l împingem de bună voie în rîndurile duşmanului, pentru că este realmente gata oricînd să devină unul dintre aceştia... Ne-a asigurat că peste tot e linişte, prin urmare încărçăm armele, îi porunci el soldatului care trase de închizătorul mitralierei pînă ce banda de metal tresări. Fii şi tu atent, Kop Fen. O facem pentru ca binecuvîntarea bonzului să se împlinească... Nu te teme, trebuie să ne ajute norocul.

Şi toţi trei militarii rîseră ştrengăreşte, ca şi cum ar fi pus la cale o şotie răutăcioasă. Lui Robert nu-i era pe plac această neaşteptată veselie, avea sentimentul că-i ascund ceva, era la cheremul tălmaciului, separat de ceilalţi, expus doar intuiţiei proprii.

— Unde ţi-ai lăsat revolverul? îl întrebă maiorul.

— Pe pat. Mi-era prea cald...

— Eşti pe cale să devii un adevărat budist.

— Eu oricum n-aş trage, voi aveţi această menire, eu am altă îndeletnicire — caietul de notiţe şi aparatul de fotografiat.

— Ce n-aş da să aflu ce-ţi notezi acolo.

— Pot să-ţi traduc, se oferi Robert.

— Să-mi traduci, spuse maiorul făcînd un gest de dispreţ cu mîna. Plecăm.

Pînă să apuce să dea drumul la motor, auziră pocnetul surd al unei împuşcături. Încremeniră cu urechea ciulită. Din munţi se înapoia ecoul ca nişte scîncete.

— Nu trag asupra noastră, am fi surprins şuieratul glonţului. Cel mai rău e în timpul mersului, motorul te asurzeşte, mai ales atunci cînd trag dintr-o ambuscadă, de la cîteva sute de metri. Simţi lovitura, vezi sîngele, iar în jur e linişte, soare, doar cicadele ţiuie.

— Cîteodată poţi totuşi să-ţi dai seama, pentru că se sperie papagalii, spuse şoferul, obrazul lui arămiu exprima o încredere neroadă.

— Glontele a fost tras cu puşca, îi liniştea maiorul. Am urechea formată. De prea multe ori s-a tras în mine, ca să nu deosebesc loviturile între ele.

— Da, e sigur un vînător, confirmă cu un semn aprobator din cap Kop Fen, totuşi maiorul descrise cu ţeava armei un opt, vrînd să verifice dacă funcţionează uşor.

Motorul tresări și jeepul urcă la deal hurducîndu-se peste hîrtoapele uscate. Să fim oare în primejdie ? Soarele licărea pe capota jeepului, în văzduh plutea miros de ulei încins și de canistre goale, de uniforme transpirate și de cîmpuri somnolente, care le alinau sufletele. Nu cred, nu cred deloc că se vîră cu dinadinsul sub bătaia gloanțelor. Cu toate că, de fapt, ei au certitudinea că se vor înapoia pe aceste locuri, că se vor naște de nenumărate ori pe aici, pe cînd eu știu că trăiesc o singură dată... Și prea scurt. O scînteie între două prăpăstii de tenebre. Savat nu uită că dacă aș păți ceva, cartierul general ar face un tărăboi nemaipomenit, mă bucur de o protecție specială. Pot fi folositor doar cîtă vreme sînt în viață. Nu am dreptul să mă expun. Poate că maiorul m-a luat cu el tocmai pentru asta, ca să se poată retrage în orice moment, să poată întoarce spatele fără să-și feștelească obrazul, soldaților o să-i vină ușor să le explice : dacă am fi singuri, aș accepta lupta, chiar și cu un adversar mai puternic, dar ținînd seama de scumpul nostru oaspete, trebuie s-o întindem. Mda, le face o deosebită plăcere să creeze în jurul meu o atmosferă de încordare ca în preajma frontului, deși operațiunile militare se desfășoară la o sută de kilometri mai la sud, deci la o distanță bună de aceste locuri. Aici în munți domnește liniștea.

Cu toate astea ținea minte avioanele, grupurile de diversioniști alcătuite din triburile locale, pe meoși, ambuscadele de pe șosea, cadavrele cu urechile tăiate, ca dovadă că dușmanul a fost cu adevărat ucis... Dau un chil de sare în schimbul unei perechi de urechi. Așa spun toți de aici de cînd a început blocada triburilor care s-au ascuns în junglă. Noi primim sarea din Vietnam... Iar lor le-o aruncă americanii în recipiente. Așa se înfățișează lumea noastră cea minunată și care năzuiește spre stele. Ceartă pentru o bucată de pămînt, ură, foamete... Oare nu găsesc ceva mai plăcut la care să mă gîndesc, că doar nu mi-o fi frică... N-ai de ce să te gîndești la moarte din moment ce e de neînlăturat cînd îi vine vremea. Mai bine să-ți înfunzi obrazul în pletele negre ale lui Tari. Să te adăpostești într-o femeie. Dulceața de a te odihni într-o îmbrățișare leneșă, răsuflări amestecate, vîrful degetelor cu care se extrag din întuneric liniile obrazului ei, fruntea bombată și genele zbătîndu-se neliniștite. Ce gust are pielea ei și ce mireasmă atunci cînd o ții strîns, caldă, apropiată ?

Șoferul își îndrepta pălăria de pînză, ținea ochii mijiți din cauza vitezei, scotocind atent cu privirea pajiștile arse de la poalele junglei, care se aținea moartă ca decorul pe o scenă părăsită de actori. Din loc în loc iarba uscată te înspăimînta cu petele ei negre, mistuită de para focului sau poate pregătită pentru a fi cosită odată cu venirea musonului și cu ploile înviorătoare. Atunci va avea loc o pauză în operațiunile militare. Toți își vor relua ocupațiile dinainte, vor zăgăzui apa în torente, vor boroni cîmpurile mocirloase, aduși de spate vor răsădi firele verzi de orez. Ce anotimp radios ! Trezirea cea mare. Convoaiele străbă-

tînd satele în bubuitul tobelor, procesiunile cu însemne ale sexelor, cu falusuri de trei metri dimensiune, simboluri ale fertilității. O viață nouă... Se vor bate cu bulgări de lut, vor alerga în pielea goală, avînd pe ei doar o bucată de pînză roșie din care picură apa, mînjiți cu noroi, siluete umane și totuși parcă încă insuficient cioplite, o gloată mascată care refuză să se recunoască în cei din timpul iernii, gravi, participînd la treburi obștești prin sate și în administrația regală, iată-i abia întrupați din țărînă, mama a tot ce viețuiește și are trup asemenea ei... Absorbiți de problemele trupului, zoriți să facă să germineze viața cea nouă.

Primăvara trecută privise la toate astea cu blîndă înțelegere, nu se supărase cînd un bulgăre de lut nimerise la el în fereastră, stropindu-i obrazul, pătîndu-i cămașa, făcuse semn cu mîna spre mulțimea care țopăia pe străzi, îi răspunseră cu un răcnet de veselie — îl amuzase această surescitare colectivă, în concordanță cu ritmul trezirii cîmpurilor și a grădinilor de legume, dar nu se lăsase cuprins de înfrigurare, străzile miroseau a pămînt sătul și reavăn, a frunze tinere, rigolele abureau de vin fermentat, aerul dulceag te amețea, femeile lunecau molatec prin holul hotelului, pluteau ca în vis, îmbrăcate cu fuste lungi, cu bluze larg desfăcute și cu buzele întredeschise, a geamăt parcă...

Forțele oarbe ale pămîntului, întunecimea vîscoasă și înmiresmată, crengile ude cu care îl croiau în glumă spre a-i atrage atenția, brațele goale cu brățări din argint se iveau în beznă... O eliberare a dorinței, sărutări dureroase ca o mușcătură pînă la sînge, posedarea violentă, în toate acestea era ceva dintr-o sălbăticie care-ți tăia răsuflarea, dintr-o coborîre mai jos de animalitate, în mileniile tenebroase cînd singurul foc, dar al cerului, era scăpărat de trăznetul din tării. O noapte plină de fulgere, de muzică țipătoare, de bubuitul tobelor, de plescăitul mocirlei sub tălpile goale. O ploaie bruscă, torențială, aducea alinarea și mulțimea se risipea. Și totuși perechile amețite de dragoste stăteau în beznă sub plesnetul ploii, ca și cum n-ar fi putut suporta nici măcar o despărțire de scurtă durată. Picuri lucitori alunecau peste pletele risipite.

Iar aceste plete stoarse aprig cu mîna erau acum Tari. O simt ca pe o așchie sub piele. O doresc ca pe un fruct zemos, ca pe o apă de izvor într-o zi de arșiță, să sorb lacom, afundîndu-mi tot obrazul în unde, răcorindu-mi fruntea pînă la neștire.

— Încă o cotitură și vom zări satul, i se adresă maiorul, răsucindu-se în direcția lui. Te admir că poți dormi pe un drum atît de afurisit. Scoate sufletul din om.

Mașina sălta peste pietre, maiorul se ghemui și o rafală scurtă se risipi în văzduh. De după zăgazul care se arcuia la marginea cîmpului se înălță o arătare neagră, izbind cu copitele în cîmpul de orez, lovind, amenințînd, apoi încremeni cu căpățîna încornorată întinsă înainte, sorbind lacom aerul.

— Bine că mi-am dat seama, spuse maiorul izbucnind în rîs. Mi s-a părut că zăresc ceva negru înălţîndu-se dintre ierburi... A devenit un gest reflex : să-i vîri cu nasul în ţărînă, să-i striveşti... Să tragi tu primul.

— Noroc că nu l-ai nimerit, spuse Robert oftînd uşurat. Ar fi însemnat să le declari război din capul locului... N-am mai fi avut pentru ce să mergem înainte.

— Nu ne-ar fi iertat niciodată pentru bivolul ăsta, confirmă şi Kop Fen.

Acum se ridică şi al doilea bivol şi-o porni în goană, protejat de zăgaz. Cu o agilitate de capră se căţărară amîndoi spre cîmpiile mai înalte, trecură dintr-un salt peste zăgaz şi-o luară la galop spre tufişurile dese de pe versantul dealului.

— Iată o mişcare reflexă, spuse maiorul arătînd spre bivolii care, cu coarnele lăsate pe spate, îşi croiau drum printre crengile dese, cufundîndu-se în ele ca într-o apă. Au făcut cunoştinţă cu gustul războiului.

— Au verifcat mai întîi cine trage, îl corectă Kop Fen. Nu se sperie ei numai de zgomotul împuşcăturii. Abia după ce au simţit mirosul uniformelor militare şi al benzinei, au adulmecat prezenţa unor străini.

— Opreşte, porunci deodată maiorul ridicîndu-se în picioare şi aţintindu-şi privirile spre tufişuri. Fugi, Kop Fen, şi taie-i drumul, dacă ar încerca să scape. Unde-s bivoli trebuie să fie şi un păstor, îi explică el lui Robert, dar mai deştept decît animalele s-a pitit. Ştie că-l poate atinge un glonte.

— Doar n-avem de gînd să tragem.

— Bineînţelès că nu. Dar de unde poate el să ştie cine sînt cei care vin ? Soldaţilor nu le plac surprizele, mai întîi trag şi abia după aceea se duc să constate cine e cel care a căzut, unul de-ai lor sau un duşman. Dealtminteri nici distincţia asta nu e constantă, depinde de împrejurări, ţăranii trec cînd de-o parte, cînd de alta, sînt cînd cu noi, cînd împotriva noastră.

Săriră şi ei afară din automobil, privind cu încordare cum Kop Fen, cu mitraliera în mînă, aleargă aplecat în lungul digului, puţin într-o latură, apoi cum se opreşte şi-o porneşte iar, parcă nepăsător, cum se lasă pe vine şi i se adresează cuiva nevăzut, stînd pe după împrejmuirea acoperită cu smocuri de iarbă uscată.

— Am pus mîna pe el, strigă Kop Fen triumfător, ajutînd băiatul să iasă pe cărare, ţinîndu-l de gulerul cămăşii.

Păstorul era jumătate ras în cap, pe sub pielea galbenă i se puteau număra coastele, respira neliniştit, iar braţele îi atîrnau moi ca unei păpuşi de cîrpă. Doar ochii lui oblici priveau cu spaimă. Se lăsă condus, tropăi cu tălpile-i goale, iar pantalonii negri şi largi îi avea răsuciţi deasupra genunchilor.

Ajungînd lîngă automobil, se aşeză cu braţele atîrnîndu-i între coapse.

— Cum te cheamă ? Nu te teme, sîntem prietenii voştri. Ai să vii cu noi in sat, îi explica maiorul.

Băiatul tăcea. Se ghemuise aşteptînd parcă să fie lovit.

— Nu înţelege, spuse Kop Fen mîhnit.

— Ba înţelege, dar nu vrea să răspundă, pentru că cel mai rău e cînd începi. Nu se ştie ce te întreabă şi mai ajungi şi trădător, îi dai de gol pe ai tăi. Mai bine te prefaci că nu înţelegi, îşi expunea Savat cu calm raţionamentele. Hai, urcă, îl zori pe băiat.

Micuţul se aşeză cuminte în maşină pe jos, între scaune. Maiorul aprinse o ţigară şi i-o întinse, băiatul o primi codindu-se, dar peste o clipă trăgea în piept mulţumit şi scotea fumul mijindu-şi ochii. Se uita la ogoarele care parcă îşi schimbau înfăţişarea privite în goana maşinii, apoi înălţînd capul păru cel mai interesat de benzile metalice cu cartuşe pentru mitralieră. În tot timpul drumului care urca la deal, fără să-l privească, maiorul îi explica ceva în dialectul meoşilor. Băiatul se scărpina în tălpile murdare de noroi şi strîmba din cap, sugînd din ţigara pe care o ţinea ascunsă în palmă.

— Explică-mi şi mie ce-l îndeamnă să facă ? i se adresă Robert lui Kop Fen.

— Nimic, răspunse acesta rîzînd. Îi spune numai că am venit să vedem dacă nu duc lipsă de sare în sat. Noi am putea să le dăm. Aici sarea e preţioasă, fără ea li se umflă glanda tiroidă. Sarea e o doctorie. Din Vietnam ne trimit o sare bună, de mare. Meoşilor le-o aruncă americanii, e mai preţioasă decît banii, în schimbul sării poţi obţine ce vrei.

— Şi cum poate fi păstrată ?

— Acum e uscat, nu-i mare lucru, dar cînd vine musonul... Sarea îşi ia apa din aer, mănîncă tabla. Cel mai bine e s-o ţii într-o sticlă. Sau într-o ţeavă de bambus deasupra vetrei, să nu se moaie

Urcară pînă în vîrful curmăturii, unde li se deschideau în faţă două văi, zarea părea învăluită într-un fum albăstrui, cîmpurile şi munţii erau plini de movile din piatră de culoare cafenie, jungla cobora cu porţiuni de un verde-putred, o mulţime de păsări se roteau peste vîrful copacilor.

— Uite, s-au speriat păsările, le atrase atenţia şoferul.

— Acolo s-au ascuns nişte oameni, îi confirmă spusele maiorul.

Începură să coboare încetişor. Deodată băiatul îl trase pe maior de mînecă şi strigă ceva.

— Spre sat, în stînga, dar n-ajungem pînă acolo, îi traduse Kop Fen.

Vreo cincisprezece colibe, înălţate pe piloni, cu acoperişul pătat de muşchi verde şi cenuşiu se zăreau în depărtare. Bivolii stăteau lungiţi la umbră, porcii fugeau cu turma.

Brusc văzură şi oameni aduşi de spate, fugind pe sub scări. Meoşii bărbaţi cu arbalete în mînă, femeile cu copiii în spate, desluşiră bubuitul surd al tobelor şi glasuri amestecate de chemări, plînsete, zarva panicii. Fugeau peste cîmpuri, siluete negre pe miriştea galbenă.

Nu-i bine dacă fug de noi, îşi spuse Robert. Maiorul nu trebuia să tragă, şi-or fi închipuit

că am răpit băiatul. Sigur, au cele mai proaste amintiri din vremea cînd au fost cantonate aici trupele regale, soldații iau cu japca, prind găinile din ogrăzi și împușcă porcii de parcă ar fi sălbăticiuni. Faptul că siluiesc nu are importanță. Dreptul soldatului e dreptul bărbatului, dar cînd îți iau de-ale gurii e o pagubă dureroasă, resimt cu pîntecul, cu măruntaiele că ceilalți s-au dovedit mai puternici. După ăia venim noi, taman patru inși și s-ar putea să plătim pentru ceilalți. Patru pot fi uciși ușor. Acum o șterg... Dar cîțiva dintre ei pot face o ambuscadă. Eu, în locul maiorului, nu m-aș vîrî de bunăvoie în bucluc.

— Fug, îi aminti acestuia cu precauțiune.

— O să încercăm să-i chemăm, răspunse Savat. Acum o să ne prindă bine băiatul.

Cîmpurile erau tăiate de un șanț adînc prin albia căruia se scurgea un pîrîiaș. Mai departe nu puteau înainta cu jeepul.

Rămase cu șoferul, care, măsurînd cu pasul panta, se pregătea să întoarcă.

— Noi ne ducem în sat, spuse maiorul, făcîndu-i un semn lui Kop Fen, iar tu dacă preferi, lui Robert i se păru că discerne un alt sens, ironic, „dacă ți-e frică", rămîi în automobil, aveți și mitraliera. Noi n-o să tragem. Vrem să-i cîștigăm de partea noastră. Avem nevoie de ei. Dar dacă s-ar întîmpla ceva acolo sus, o să apucați să plecați cu jeepul.

Îl chemă pe băiat cu un semn al mîinii și-i porunci ceva. Băiatul o tuli, unul din cracii pantalonului îi alunecă stingherindu-l în goană.

Țipînd ascuțit, se năpusti printre gardurile împletite. Era pustiu. Rămase un timp dezamăgit, așteptînd. Nu fugea, deci cîștigase un aliat.

— Vin cu voi, spuse Robert îndreptîndu-și cureaua aparatului de fotografiat și aruncîndu-și pe umăr sacul cu medicamente și carnetul de notițe, apoi o porni pe cărarea din fața lui. Sus, deasupra capetelor lor, se potoliseră gemetele tobei, nu se mai auzeau glasurile familiilor care fugiseră înspăimîntate. Nu se auzea decît cotcodăcitul găinilor, care fugeau speriate, cu aripile desfăcute.

— Băiete, îi spuse maiorul apăsîndu-i umărul cu palma, du-te după ei în pădure și întoarce-i din drum. Spune-le că am venit pentru sare.

Băiatul stătea încordat, cu capul înălțat spre colibele din preajmă, spre acoperișurile argintate de soare, spre pilonii care susțineau pereții din rogojini, nevenindu-i a crede că peste o clipă va fi liber.

— Hai, du-te, îl îndemnă maiorul.

Tălpile lui noroite bubuiră, fugea aplecat.

— Crezi că a înțeles și că are să-i oprească ?

— Ne convingem peste o clipă. Dacă n-au ceva pe conștiință, ceva ce încă nu știm, ar trebui să se înapoieze, spuse Savat înălțînd din umeri. Uită-te cu luare-aminte pe unde se strecoară micuțul, pentru că de obicei satul este apărat de capcane, nu le plac oaspeții nepoftiți. Iar noi nu-i putem preveni de venirea noastră fiindcă sînt în stare să le dea de știre piraților, care ar putea trage asupra

noastră din junglă. Cîteodată ascund o mină și sub bălegar proaspăt de bivol. Mai bine e să te ivești pe neașteptate.

Se apropiau pe cărare de labirintul gardurilor împletite. Colibele înălțate pe piloni stăteau tăcute, apăsate de căldură. Poate că prin spărturile dintre tulpinile de bambus erau pîndiți de ochii mijiți ai meoșilor, poate că îi ocheau cu țevile puștilor. Același gînd trebuie să fi trecut și prin mintea lui Kop Fen, pentru că trecu pe lîngă ei doi și, cu un gest în aparență nepăsător, își luă jos arma de pe umăr.

— Urcăm sus pe scară? întrebă Robert, tentat să-și arunce o privire înăuntru, să scotocească prin casă în lipsa locatarilor.

— Nu. Nu ne-a poftit nimeni, îl opri maiorul. Să ne așezăm aici, pe pietre. Trebuie să ne vadă ce facem.

Piatra încinsă de soare frigea pe sub pantalonii de doc. Robert nu rezistă, preferă să stea în picioare sprijinit de gard. Departe se zărea jeepul, nu mai mare ca o cutie de chibrituri. Șoferul îl și așezase cu fața la drum, ca și cum în caz de nevoie să fie pregătit pentru o plecare precipitată. Mutase arma pe bancheta din spate, țeava părea ațintită spre acoperișurile colibelor. O rafală lungă poate că ne-ar acoperi retragerea, dacă nu ne vor da drumul să plecăm de aici, aprecie Robert situația. Buni soldați, nu trebuie să le spui prea multe, știu și singuri ce poate să-i amenințe. Sta cu urechea ciulită, în ciuda cotcodăcitului găinilor, a țiuitului cosașilor în iarbă, a duduitului înfundat al apei în piuă. Pe aproape

picura apa dintr-o streașină de bambus, sprijinită pe niște stinghii încrucișate, stîrnind setea, sporind senzația de arșiță. Venea ca o adiere în lungul pantei, înviorînd frunzele bananierilor care tremurau cuprinse de freamăt.

Au răbdarea orientalilor, își spuse Robert, privindu-și tovarășii. Maiorul ședea cu capul aplecat, cu vîrful degetului apăsat pe buze, Kop Fen alături, cinchit țărănește pe vine, totuși arma o ținea în așa fel, încît s-o poată duce la ochi într-o clipă. Măsurate cu zvîcnetele apei în piuă, minutele se tîrau cu o încetineală nesuferită.

— O să așteptăm mult așa?

— Pînă în amurg, înainte de înserare trebuie să ne înapoiem în șosea, îi răspunse Savat.

— Pot să fac o plimbare prin sat?

— Cum vrei, dar duceți-vă în doi, cu Kop Fen.

Robert se sprijini cu mîna de un gard care i se supunea elastic. Se ținea de el strîns. Nu vrea să mă îndepărtez. Meoșii au putut lăsa în urma lor arme care se descarcă singure. Ar fi de ajuns să împingi ușa, ca să țîșnească afară o țeapă otrăvită... Sau poate c-au proptit scara sprijinind-o de marginea unei capcane, o groapă plină cu tăișuri? Dacă am intrat în horă, trebuie să joc, n-ar fi trebuit să stărui. N-aveam decît să stau cuminte în jeep, împreună cu șoferul și să mă gîndesc la Tari. Sînt un prost că m-am vîrît de bunăvoie în treaba asta.

Își lepădă sacul de pe umăr și-l atîrnă pe gard. Se întinse căscînd nervos. Apoi o porni

pe poteca bătătorită, atras de sunetul apei. Kop Fen sări ca declanşat de un arc şi i-o luă înainte cu o jumătate de pas.

Un gard înalt apăra piua cu grăunţe, ca găinile să nu poată ajunge la ele. Dintr-o ţeavă de bambus curgea un fir de apă, ca un arc argintiu, şi umplea un căuş uriaş, care întrecea greutatea unui pisălog. Braţul coborî, apa plescăi şi ciocanul se afundă scîrţîindu-şi cepurile în boabele de orez.

Robert îşi muie mîinile, desfătîndu-se cu răcoarea apei, se spălă pe faţă, pe grumaz, îşi udă părul. Acum, în sfîrşit, simţi adierea, clătinarea uşoară a aerului.

— Pot s-o beau? întrebă Robert, ştiind dinainte că are s-o facă în ciuda oricărei interdicţii.

— E apă de izvor, o aduc direct de la munte, îi explică Kop Fen, arătîndu-i ţevile de bambus, îmbucate una în alta, care duceau pînă în junglă. Ţine-mi şi mie arma...

Kop Fen îşi dezbrăcă bluza şi îşi aplecă grumazul, lăsînd apa să-i curgă pe spate. Apoi o luă în palmele făcute căuş, îşi clăti gura şi nasul o dată şi încă o dată, şi abia după aceea bău, cu ochii mijiţi, înghiţind tare. Lui Robert i se părea că vede cum i se umflă burta, îl invidia pentru fiecare înghiţitură. Apa îi curgea lui Kop Fen pe gît. Piua imobilizată tăcea. Deodată simţi privirea cuiva şi-l smuci de umăr pe Kop Fen spunîndu-i:

— E cineva ascuns în spatele colibei.

Soldatul îi smulse din mîini arma. Pe jumătate gol, cu dîre de apă pe pieptul ars de soare

ca bronzul, făcu doi paşi înainte şi strigă cu glas poruncitor.

Din umbra deasă se ivi un ţăran bătrîn, trăgîndu-şi piciorul. Un infirm, avea piciorul tăiat chiar la gleznă, completat cu o ţeavă de bambus legată cu o sfoară. Striga, vorbea singur sau poate că-i blestema.

— Ce tot spune?

— Că să-i lăsăm în pace, dijma în orez au dat-o soldaţilor regelui. Trebuie să-l ducem la maior.

Dar Hong Savat şi venise lîngă ei.

Robert se uita cu mînie la buzele groase ale ţăranului, la sprîncenele lui strînse şi gesturile nerăbdătoare care, fără îndoială, aici însemnau cu totul altceva decît în Europa. Maiorul rîse şi se înapoiară pe pietrele de lîngă gard. Meosul şchiop şontăcăi în umbră, se topi printre stîlpii de susţinere ai colibelor.

— Mi-a spus că oamenii au ieşit pe cîmp la lucru. Am strigat la el că minte, pînă nu vine musonul nu se poate lucra la cîmp, ţarina-i stîncă, nu ogor. Atunci a început să zică că s-or fi dus în pădure. Cum aşa, cu toţi odată? De ce minţi şi pe deasupra şi prosteşte? Cheamă ţăranii la sfat, am venit în problema sării, nu sîntem decît trei. Voi sînteţi mai mulţi, n-aveţi de ce vă teme.

— Crezi că-i cheamă?

Se auzi un răpăit rapid de tobe, repetat de peretele junglei care-l trimise în celălalt capăt al văii.

— I-a şi chemat, şopti Savat.

Se uitau țintă spre desișul din care se iviră mai întîi trei, după aceea patru, fără puști, purtînd cuțite lungi ca niște săbii, atîrnînd în tocuri de lemn lungi pînă aproape de genunchi. În fața lor venea în goană băiețașul desculț strigînd ceva. Erau însoțiți de cîini.

— Vin. Păstrați-vă calmul. Faceți numai ce vă spun eu, le porunci maiorul.

— Vin o droaie, se neliniști Kop Fen. Parc-ar fi prea mulți...

— Pune-ți arma pe umăr. Chiar că sînt prea multi, confirmă Savat, ieșindu-le înainte.

Printre șipcile de bambus aplecate sub apăsarea mulțimii dese a ascultătorilor, Robert vedea pilonii susținînd coliba suspendată, grumazurile negre ale bivolilor pîntecoși, miriștea peste care se înălța un abur cu miros acrișor. Se uita la gesturile calme ale lui Savat explicîndu-le răbdător țăranilor care-l ascultau neîncrezători. Prin deschizătura ferestrelor se vedeau frunzele veștede ale bananierilor, asemeni unor steaguri galbene, și trunchiurile cenușii ale arborilor înalți, îndărătul cărora se înălța panta abruptă acoperită de junglă. Secera înnegrită, înfiptă îndărătul unei șipci sub streașina de paie, nu era lucioasă, privirea parcă se poticnea de ea, mînerul era lustruit de prea multă întrebuințare. Această seceră, sabie orientală, putea fi lesne scoasă de la locul ei și folosită mișelește spre a-i tăia capul dușmanului, fără ca acesta să bage de seamă.

— Ce le spune maiorul ? îl întrebă pe Kop Fen.

— Ceea ce le-a mai spus. Că o să li se dea sare din depozitele frontului, dar să ne care în schimb munițiile, un marș cale de cîteva zile, o expediție plăcută pe vreme uscată cu toții împreună.

Meoșii stăteau cinchiți, capetele lor rase pînă la jumătatea craniului luceau galbene, se priveau amînînd răspunsul. Își treceau din mînă în mînă pipa făcută dintr-o tulpină groasă de bambus, și, cu ochii întredeschiși, sorbeau cu plăcere fumul. La cîteva minute, unul dintre ei curăța ciubucul și vîra în el un pic de tutun mestecat, răsucit într-un cocoloș. Femeile, stînd în genunchi în spatele bărbaților, își hrăneau pruncii, se scărpinau cu gesturi nervoase, țipau, dar bărbații se prefăceau că nu le aud.

— Maiorul le spune că dacă nu vor să transporte munițiile, măcar să ducă încărcăturile de orez, murmură Kop Fen. Sînt greu de convins, sălbaticii ăștia din munti habar n-au de revoluție.

Deodată, unul dintre meoși ridică un deget în sus și spuse repede cîteva cuvinte. Vorbea ca și cum cuvintele l-ar fi gîtuit, cuprins parcă de spaimă că-i va lipsi curajul să sfîrșească fraza.

— Ce vrea ?

— Întreabă dacă din orezul acesta își pot fierbe mîncarea în timpul marșului. Dar maiorul nu e de acord, pe drum să folosească

hrana proprie, altminteri ar înfuleca tot ce transportă.

Fără tălmaci aş fi surd, gesturile au altă semnificaţie decît în Europa, de m-aş bizui pe propriile mele presupuneri, cine ştie în ce încurcătură m-aş pomeni, îşi zicea Robert. Nu se simţea înspăimîntat, doar grozav de străin, neputinţa de a comunica îl izola ameninţătoare. Chipuri brune, tăiate de cicatrice, gîturi încordate de un efort de voinţă, răsuflarea neregulată care făcea să se clatine colanele din argint, iar monezile atîrnate pe lănţişoare să zbîrnîie încetişor. Începea să distingă figurile pline de viclenie şi de o încordare concentrată. Simţea mirosul de trupuri încinse, de fum, de transpiraţie, de halate negre, lucioase din cauza murdăriei.

Maiorul le tot explica neobosit, aproape cînta încercînd să-i seducă. Din cînd în cînd se lăsa o tăcere atît de adîncă, încît se auzea lămurit cum îşi freacă un bivol grumazul de un pilon de susţinere a casei, plescăitul din buze al sugarilor şi bîzîitul mînios al muştelor care se ciocneau în lumina ferestrei deschise.

Într-o ladă căptuşită cu lut ardeau mocnit nişte tăciuni, aerul tremura deasupra vetrei, răspîndind un miros plăcut şi îmbietor anunţînd cina.

Şeful, cu gîtul întins, gîfîia cu gura uşor întredeschisă şi, cu ochii pe jumătate închişi, părea să chibzuiască adînc. Brusc întrebă cu degetele răsfirate în văzduh.

— Vrea să ne dea numai femeile, îi explica Kop Fen. E chiar mai bine, sînt obişnuite să

care. Dar maiorul cere să-i dea şi bărbaţi. Vrea ca ei să-i vadă îndeaproape pe soldaţii noştri, să petreacă măcar o zi împreună, vor căpăta mîncare şi băutură, vor vedea cum arată armele, se vor învăţa cu ai noştri şi vor deveni ceva mai modeşti, mai puţin dispuşi să-i sprijine pe piraţi, mai prevăzători. Acum le e indiferent asupra cui trag din ascunzătoare. S-au săturat şi de armata regelui şi de ai noştri.

Convorbirea se poartă alene, somnolentă, maiorul stăruie încercînd să-i convingă pe aceşti ţărani şovăielnici, le explică, enumerînd pe degete avantajele. Trupurile lor arse de soare lucesc ca unse cu ulei. S-ar părea că tîrguiala va ţine mult. Meoşii mijesc ochii cu viclenie şi hîrîie semnificativ din gîtlejuri. Comandantul lor, cu smocuri de păr aproape de colţurile gurii, scormoneşte cu degete insensibile în cenuşă, vîrînd în ciubuc un tăciune. Apoi scuipă în vîrful degetelor, totuşi îl arde.

Fetele aduseră o oală mare, aburindă, deasupra căreia se afla un coş cu orez fiert. Aşezară străchioare cu sos de peşte, apoi aduseră carne de găină tăiată mărunt.

Bătrînul comandant strigă un ordin.

Pe dată se ivi o fată între Kop Fen şi Robert, îngenunche, se lăsă pe călcîie, le zîmbi cu îndrăzneală, părul ei negru mirosea a fum şi a ierburi, sînii goi şi elastici tremurau, plămădi cu degetele o grămăjoară de orez, o muie în sos, privindu-i provocator cu ochii ei oblici, şi-o apropie de buzele pline, ca să se convingă

că nu frige şi i-o vîrî lui Robert în gură. Acum mîncau toţi, lingîndu-şi degetele pline de grăsime, scuipau osişoarele în palmă şi le vîrau în crăpăturile dintre şipcile de bambus.

Auzi la picioarele lui mîrîit şi lătrături, nişte jigodii de cîini ronţăiau resturile de mîncare, tăvălindu-se prin mirişte.

Fata izbucni într-un rîs sonor, care făcu să-i tresară sînii, era clar că a-l hrăni pe alb o amuza grozav.

De undeva dintr-un ungher întunecat, unde stăteau bărbaţii, nişte braţe dezgolite aduseră un căzănel, avînd un capac prins cu şuruburi şi două ţevi de bambus, îndoite, înfipte în el. Bărbaţii se aplecau cîte doi peste căzănel şi îşi lipeau palma deschisă unul de gîtul celuilalt. Apoi cu pleoapele lăsate sorbeau cu voluptate. Se ştergeau la gură cu dosul palmei, apucau în grabă orezul, curăţau usturoiul, suflînd de pe el cojile albăstrii.

— Ce beau ? îl întrebă pe Kop Fen.

— Rachiu de orez, acuşi ne dau şi nouă să gustăm, răspunse acesta plescăind mulţumit. Beau ei întîi ca să ne arate că băutura nu-i otrăvită.

Apoi aduseră bucăţi de carne de porc cu grăsime multă, gelatinoasă şi peri ţepoşi. Brusc se răspîndi un miros ciudat de peri arşi şi de carne stricată.

Chiar atunci căzănelul de aramă cu rachiu fu împins în faţa lui Robert, îşi zări chipul oglindindu-se în capacul lucios cu suprafaţa bombată, propriul lui obraz lat şi caraghios, iar vecinul, un meos tînăr, întinsese palma-i

vînoasă spre gîtul lui, încît tresări simţind acea atingere lipicioasă apăsîndu-i mărul lui Adam.

— Apucă-l şi tu în acelaşi fel, îl îndemnă Kop Fen, e un gest de politeţe, simţi de cîte ori înghite şi înghiţi şi tu de tot atîtea ori. E o dovadă că beau toţi la fel, că nu-i nici o înşelăciune... Că n-au de gînd să ne îmbete şi să ne căsăpească.

Sorbi rachiul cald care-i înţepa gura cu gustul său de făină fermentată, înghiţiturile următoare nu-l mai îngreţoşară. Tînărul meos îl bătu pe umăr şi ridică în sus degetul mare ca semn de apreciere. Fata de lîngă el şi legăna în degete, ţinînd-o de ţepi, o bucată de carne de porc, şiroind de grăsime. Mirată că nu vrea să mănînce şi-şi acoperă gura, mîncă ea singură îmbiindu-l şi pe el cu un gest al capului şi plescăind din gură.

— A fost bun rachiul, spuse Kop Fen aprinzînd o ţigară.

— La noi se bea rece, îi răspunse Robert oftînd.

— Iar la noi cald ca să ţi se urce la cap mai iute, că doar despre asta e vorba, îi răspunse acesta rîzînd şi suflînd fumul spre acoperişurile afumate.

Nenumărate fire de păianjen şi ciucuri de funingine se clătinau în adierea caldă care năvălea pe fereastra deschisă. Începea să se întunece, umbrele munţilor lunecau spre adîncul văii. Soarele cobora îndărătul vîrfurilor muntoase năpădite de junglă.

În încăperea care vuia de glasurile răgușite ale celor care benchetuiau, jăraticul ațîțat al cărbunilor de lemn lumina cu pete roșii obrazurile transpirate, zvîrlea umbre mari de brațe înălțate pe pereții din rogojini.

Se apropia seara, dovadă roiurile de țînțari care le împungeau grumazul și picioarele, urechile îl usturau și se umflau. Robert nu mai era neliniștit. Alcoolul i se urcase la cap, atinse brațul gol al fetei care se întoarse imediat în direcția lui, gata să-l slujească. Avea o piele caldă dar aspriță de soare. Își trase iute mîna îndărăt.

— Spune-i că-i mulțumesc, îi ceru lui Kop Fen.

— Iar ea te întreabă pentru ce. Ei cred că vom rămîne aici peste noapte. Ar fi grozav, sînt fete zdravene și binevoitoare. Aici a te iubi cu o fată e un gest de politețe...

Brusc auziră zgomotul unui avion care zbura peste munți. Amuțiră privind nu spre fereastră, ci spre stinghiile afumate și căpriorii care susțineau tavanul ca și cum dintre trestii ar fi putut zări încotro se îndreaptă. Apoi iar se porni hărmălaia. Dar avionul parcă descrise un cerc, uruitul motorului se auzea venind din afund, umplea valea cu un duduit străin și mînios.

Îi făcu un semn lui Kop Fen și se strecură dintre cei care continuau să petreacă. Avea convingerea că era avionul din Hanoi venit să-l ia. Se vede că își luase startul prea tîrziu și acum rătăcea printre lanțurile muntoase atît de asemănătoare, încît păreau gemene, copleșite de jungla încîlcită. Sigur n-are să descopere aeroportul militar din vale, pe care l-a și depășit, are să caute, are să cerceteze toate văioagele cuprinse de întuneric și are să-și ia zborul îndărăt, cîrmind spre pista de beton indicată de luminile electrice.

Are să plece iar și va fi nevoit să aștepte cîteva zile pînă cînd vîntul cald, bătînd din direcția uscatului, va risipi ceața care planează peste cîmpurile de orez din Valea Roșie.

Sub streașina lată era întuneric, șipcile lunecoase de bambus se îndoiau ușor, își dibui tenișii cu talpa goală. Se așeză în vîrful scării și se încălță repede, apoi coborî cu băgare de seamă.

Lanterna pe care o purta atîrnată de gît cu o sfoară lungă se lovea de trepte. Pe încetul ochii i se obișnuiau cu semiîntunericul. Cîinii îmbunați mîrîiau arătîndu-și colții. Îi amenință, săriră în lături scheunînd, înainte de a fi apucat să-i lovească. Îi însoți cu o șuviță de lumină, dar se traseră îndărăt ca de spaima focului. Mai liniștit, urcă poteca peste cîmp spre munte : cu cît urca era mai multă lumină. Trezea bivolii adormiți care se ridicau fornăind speriați. Luă apă în căușul palmelor și își clăti gura de arsura sosului condimentat. Deschizăturile ferestrelor luminau roșii ca ochii unor monștri, flăcările se tîrau. Cu lovituri surde pisălogul măcina boabele de orez într-un trunchi scobit.

Întunericul ieșea din pămînt asemeni unui fum, mirosea acru, a murdărie de porc, a balegă, a grajd. Ieși pe ogor. Vîrfurile munților

erau ușor luminate, cerul roșietic, cîteva stele licăreau ca niște fluturi albi.

Iată, avionul se înapoia. Încă nu-l vedea, dar îl preceda duduitul răsfrînt și multiplicat în trecătorile muntoase, străin, neliniștitor, ca prevestirea unei furtuni mecanice, a unor tunete slobozite din voința omului.

Luminîndu-și drumul cu lanterna alergă pe cîmp și ajunse pe terasa mai înaltă decît acoperișurile colibelor, simțea mireasma plăcută a vetrelor. Trecu dintr-un salt peste împrejmuirea înaltă de un metru, care despărțea orezăriile așezate mai sus, poticnindu-se de bulgării de țărînă uscată. Miriștea scîrțiia cu un zgomot sec. Uitase și de capcane, mînat de dorința să fie cît mai aproape de avion, să-l vadă, să se simtă măcar o clipă aproape de el, să aibă certitudinea că are să scape de aici în scurtă vreme. Era momentul! Va fi de ajuns să se înfunde în perna fotoliului, să-și prindă centura — după cum pretinde inscripția luminoasă de deasupra ușii — pentru ca această lume, aceste sate pierdute în junglă, baricadele piscurilor golașe, panglicile roșii ale cărărilor bătătorite, tot acest război blestemat să devină doar o temă de invidiat. Cu cît va crește distanța, cu atît va spori farmecul și misterul. Jungla nu va mai fi primejdioasă, nu va mai sta la pîndă amenințătoare, va păstra numai gustul marii aventuri. „Am izbutit să-mi arunc ochii în cazanul asiatic, clocotind în focul războiului", iată începutul posibil al unui ciclu de reportaje.

Mai urcă o terasă și se pomeni în vîrful șeii muntoase, satul rămăsese în vale, se cufunda tot mai adînc în întuneric, dispărea, pentru că streșinile ieșite în afară acopereau focurile care mai pîlpîiau în vetrele de lut.

Privea cu luare-aminte linia zveltă a aripilor avionului conturîndu-se pe cerul încă luminat. Îl vedea limpede, argintiu, fără nici un semn, străin. Străin, deci de dincolo, dușman. Ei pe mine nu mă văd. Vine atît de jos, încît ai putea să-l tragi cu mîna. Cît să fie, patru sute de metri. Cu un gest reflex ridică brațul, ațintind cu lanterna aprinsă avionul. Apăsă de trei ori chiar pe buton, ca un băiețaș care se joacă de-a războiul. Sub navă se aprinse o luminiță care clipi tot de trei ori.

— Au receptat, strigă Robert, deși nu prea-i folosea la mare lucru pîlpîitul acela.

— Semnalizează, spuse Kop Fen, care se afla în spatele lui cu arma în mînă. Caută el ceva, că degeaba nu dă tîrcoale peste munți.

— Dacă se înapoiază, am să încerc să-i fac semn, șopti Robert vesel și surescitat, e un avion american.

— Da, vine din Siam, confirmă Kop Fen cu capul pe spate.

Trăgeau cu urechea amîndoi. Undeva, departe, dincolo de creasta muntoasă, uruitul avionului se stinse.

— A plecat...

— Ba nu, dă roată în jur, îl contrazise Kop Fen.

Dîrele roșietice încă mai stăruiau pe cer, gingașe de parc-ar fi fost trase cu penelul. Vă-

ile erau cotropite de întuneric. Stăteau nemișcați, unul lîngă altul. Noaptea grea, tropicală, devenea tot mai densă, îi împresura pe nesimțite. Ai fi zis că cerul se retrage, că se înalță spre stelele tot mai numeroase, iar pămîntul se scufundă.

O aventură, o adevărată aventură, gîndi Robert. În sfîrșit... Sentimentul de spaimă îl părăsi, uită și de primejdie, deși nu era vorba de un joc, ci de un adevărat război în junglă, din care ar fi fost foarte greu să te retragi, declarîndu-ți neutralitatea, adică să convingi că tu nu ești nimic altceva decît un observator. Din moment ce a ajuns atît de departe, că a strîns material pentru niște articole și că se află de partea asta, n-are cum să se pretindă neutru. Se află alături de una dintre cele două părți, cea de a doua trebuie în mod necesar să-l socotească dușman.

Las-că nu pățesc nimic, își spuse. Din direcția văilor venea o adiere egală, răcoroasă, mirosind a ierburi veștede, a fîn, a frunze căzute și fermentate.

— Uite-l că se înapoiază, îi șopti Kop Fen. Vine asupra noastră.

Bîzîitul, la început abia auzit, apoi de mai mare intensitate, acum duduia, se prăbușea în adîncul văii. Iată că l-au văzut, se reped în direcția lui, cele două aripi argintii umplu cerul. Înnebunit, Robert Malak sări pe zăgazul ogorului. Desfăcu larg brațele și apăsînd pe butonul lanternei trimise spre cer semnale de lumină. Deodată zări două țevi de armă lăsîndu-se în jos. Apăsă iar butonul lanternei, s-ar fi cuvenit să-l ocrotească. Semnalizează, prin urmare e unul de-ai lor, nu vor trage în el. Avionul se legănă, lunecă în jos, deveni cenușiu, se cufundă în tenebrele care acopereau pămîntul și chiar atunci se aprinse sub navă, de trei ori, o lumină incandescentă. A răspuns, își zise Robert, oftînd ușurat. A răspuns, deci nu va trage.

Duduitul motoarelor devenise asurzitor, zgomotul pătrundea bubuind printre lanțurile muntoase, sfîrteca jungla.

Deodată se deschise o trapă în peretele navei, țîșni un fascicol de lumină risipită și prinseră să cadă niște boccele. Iar avionul se și înălțase peste capetele lor, urca spre ultimele luciri de lumină, se topea printre stele. Niște parașute cădeau pe pămînt. Erau vălurite și ondulate ca niște meduze uriașe ce-ar fi viețuit în văzduh. Iar sub ele, pe legătura de sfori, atîrna ceva la care Kop Fen se uita țintă.

— Nu sînt pirați, spuse el bucuros, e o lansare.

— Acuși ne lămurim ce ne-a picat din cer, răspunse Robert. Ciudată istorie, oi fi nimerit cu totul întîmplător semnalul cuvenit.

— Ba nu-i așa. Au vrut doar să-și îndeplinească misiunea, auziră glasul lui Savat, chiar lîngă ei. Au văzut lanterna luminînd, nimeni nu trăgea, prin urmare și-au zis că sînt oamenii lor. Le-a fost indiferent ce unitate, dacă-s de-ai lor pot lansa armele.

— Şi totuşi ai venit încoace după noi, să vezi ce se întîmplă, vorbi Robert împungîndu-l cu cotul.

— Am avut impresia că avionul chemat de tine are să aterizeze pe acoperişul colibei. Uruia atît de tare, încît putea să te scoale din morţi. Am venit să văd ce puneţi la cale.

Paraşutele se aşezau în vale pe orezăriile în terase, se umflau, apoi expirau ca nişte fiinţe vii care şi-ar fi dat ultima suflare.

— Hai să vedem cu ce ne-am ales! repetă Robert nerăbdător.

Dar maiorul îl opri smucindu-l, îl ţinea strîns aproape că-i scoase cămaşa din pantaloni.

— Linişte şi aşteptaţi. Chiar dacă lansarea nu ne-a fost destinată nouă, poate că locul nu l-au greşit. Trebuie să vedem cine are să iasă din junglă să preia transportul... Altminteri am putea să ne întîlnim nas în nas...

Stăteau toţi trei în întuneric, cu ochii aţintiţi la paraşutele din vale. Pe cele trei trepte ale miriştii o adiere se strecura pe sub nylonul subţire, umfla pînzele strînse. Din direcţia satului începură să latre cîini şi se stîrniră glasuri.

— N-avem ce aştepta, stăruia Robert cu încăpăţînare. N-are să vină nimeni să-l ia, fiindcă transportul şi-a greşit drumul, s-a rătăcit. Şi chiar dacă piraţii ar fi pe undeva pe aici, prin împrejurime, venirea noastră i-a pus pe fugă.

— Habar n-ai. Dacă stau pitiţi în zona asta, atunci cei din sat le-au şi comunicat cîţi sîntem.

— Dacă vă e frică, uite cobor eu să văd ce-i acolo. Dă-mi drumul.

Îl împinse în lături pe maior şi se căţără pe zăgazul înalt de un metru, iarba pîrlită de soare, de care se apuca, îi rămînea în palmă ca o blană năpîrlită.

— Vin, spuse Kop Fen, văd luminile. Acolo, acolo pe coastă, le arătă cu mîna spre un vîrf întunecat al muntelui.

Robert simţi că-l ia cu frig, se muie, îngenunche pe zăgaz şi-i pieri pe loc cheful de a coborî singur în vale.

Pete mici luminoase se iveau printre copaci. Două, trei...

— Vin cu făclii, le şopti maiorul. Acuşi îi numărăm, numai să iasă în cîmp.

— Ce-ai de gînd să faci? îl întrebă Robert. Hai să luăm din maşină mitraliera.

— Vrei să tragi? îl luă în răspăr maiorul.

— Nu. Asta nu e treaba mea.

— Prin urmare, ne pui pe noi trei să luptăm ca să ai tu ce scrie în gazetă? Nu, dragul meu. Am să încerc să-i silesc să se predea, să-i sperii. De fapt, nici nu prea avem cu ce trage — şopti Savat mînios, ca şi cum s-ar fi acuzat singur de îndrăzneala lui vecină cu prostia — arma lui Kop Fen şi revolverul meu, iar ei acolo sînt...

Făcliile îi scoteau din umbră pe cei care paşeau pe potecă, aşa încît îi numărară pe şoptite.

— Unsprezece, spuse Robert oftînd uşurat, vor fi foarte surprinşi. Aici, departe de şosea, se simt în siguranţă.

Acum desluşeau limpede siluetele oamenilor ducînd armele, vîntul resfiră pieptenii roşii ai făcliilor, iar tulpinile uscate de bambus risipeau scîntei.

— Unii au amîndouă mîinile ocupate cu boccele, le atrase atenţia Kop Fen.

Robert Malak privea fascinat flăcările care creşteau, venea asupra lor ceva de neînlăturat ca destinul. Coborî de pe zăgaz, li se alătură celorlalţi doi. S-o ia la fugă, raţiunea îi poruncea să nu provoace destinul, ci să ocolească satul fugind peste cîmp, să ajungă pînă la automobil şi s-o ia la goană spre şosea, trăgînd focuri de armă în văzduh, ca să ţină în loc urmăritorii. Şi dacă stau într-o ambuscadă şi aşteaptă cu răbdare să ne înapoiem ? N-are nici un rost să stăm proţăpiţi aici pînă ce-or să ne înconjoare. Să ne retragem cît mai avem timp. Şi totuşi, stătea în acelaşi loc, sprijinit de terasament şi se uita la flăcările aplecate de vînt, ca la un uriaş balaur care s-ar fi tîrît pe povîrniş.

— Dă-mi lanterna, să încercăm să-i inducem în eroare, îi ceru Savat. Să creadă că sîntem mai mulţi. O să strigăm la ei cerîndu-le să se predea.

— Să strig şi eu ?

— Da. Strigă în franceză, în polonă, cum vrei, dar strigă tare. Auzi cum urcă pînă aici vocile lor ? O să ne vină în ajutor ecoul.

— Şi cu lanterna ce faci ?

— Va atrage atenţia. Vom fi mai în siguranţă, ai să vezi. Era limpede că-şi făcea un plan şi că nu avea de gînd să se retragă.

E gata să rişte propria lui viaţă şi pe a noastră, îşi spuse Robert strîngînd pumnii.

Cei cu făclii se adunară în cerc, cînd se lăsau în jos şi desfăceau pînzele paraşutelor ca să poată umbla la lăzile cu arme, cînd iar se ridicau şi, înălţînd mult făcliile, străbăteau miriştea. Parcă-i un dans, ospăţul antropofagilor, gîndi Robert. Dar nu era o gravură colorată prezentîndu-l pe Robinson Crusoe, ci erau nişte meoşi înarmaţi, piraţii, cum li se zicea pe aici, iar aceştia nu se speriau nici chiar de şuieratul gloanţelor. Întunecime binefăcătoare, binecuvîntată. Îi orbesc făcliile.

— Gata ! ordonă maiorul. Acum strigăm.

Strigară cam neunitar şi glasurile lor se răsfrînseră ca un ecou larg, revenind cu o putere întreită. Savat străbătu în fugă digul, aprinzînd şi stingînd lanterna care răspîndea peste smocurile de iarbă uscată o lumină străină, cretoasă. În sfîrşit o aşeză aprinsă pe digul ogorului, o dîră de lumină despica noaptea.

Meoşii încremeniră, apoi se risipiră pentru a nu constitui, fiind grupaţi, o ţintă sigură. Se aruncară la pămînt, se tîrau ca nişte şopîrle. Făcliile lepădate scoteau limbi de foc roşii, aprindeau miriştea. Focul înteţit de suflarea vîntului sărea peste iarbă şi peste paiele înalte de orez, se tîra pînă departe, scoţînd din întuneric siluetele negre ale meoşilor.

Unul se lăsă pe genunchi şi trase o salvă. Gloanţele şuierară deasupra digului şi imediat răsună bubuitul sporit de ecou. Ghemuit, Robert îşi apăsă tîmpla de ţărînă, îi resimţi mirosul uşor, bulgării de pămînt răcoroşi şi ji-

lavi. Se mustra pentru propria-i lașitate. Meoșii trăgeau în direcția lanternei, maiorul chibzuise bine lucrurile. Amîndoi, Savat și Kop Fen, strigau sălbatic, așa încît înălță și el capul. Strigau :

— Predați-vă ! Aruncați armele !

Strigătele lor se rostogoleau în vale și se înapoiau răsfrînte, sporite de o bolboroseală cumplită. Țipetele îi eliberau de spaimă, țipătul nu reprezenta numai o chemare, dar și izbea în ceilalți, îi dobora, îi silea să se tîrască, să fugă ca niște șobolani în noapte. Cei care se ascunseseră în întuneric coborîră în vale, dincolo de digul ogorului următor, unde, venindu-și în fire, începură să tragă. Șuierături și gemete, din cînd în cînd un glonte pocnea surd împlîntîndu-se în digul îndărătul căruia se aținea Robert. Acesta întoarse capul și zări nenumărate făclii care ieșeau din satul de la poalele lor. Îi înconjurau cu un semicerc larg. Vin cu torțe aprinse, deci nu pot fi dușmani, își spuse, zgîlțîindu-l pe Savat de umăr, ca să-i arate de unde venea amenințarea. Chiar atunci focurile începură să dispară, să se preschimbe în scîntei, le stingeau izbindu-le de pămînt sau călcîndu-le în picioare.

— Fugi, îi șuieră Savat în obraz, ne atacă.

Aplecat peste marginea digului, trăgea orbește cu revolverul. Deodată, se răsuci parcă în silă și, aruncînd arma la pămînt, mai făcu cîțiva pași, se poticni și se prăbuși cu o neașteptată neputință.

Robert fugi în patru labe de-a lungul digului, tulpinile uscate îi înțepau palmele, iar degetele i se loveau de bulgării uscați. Auzea în urma lui pocnetul apropiat al gloanțelor și pricepu că era Kop Fen, care încerca să-i oprească pe atacanți. Nu simțea pentru ei nici o recunoștință pentru că din cauza lor se pomenise într-o asemenea capcană. S-ar fi cuvenit să prevadă... Niște proști și niște înfumurați. Din cauza lor cine știe ce-am să pățesc — gîfîia fugind cît îl țineau puterile. Vedea sfîrșitul digului, pentru că, peste dunga întunecată zărea cerul luminat de stele. Mai încolo, se afla versantul muntelui, capătul șeii, stîncile calcaroase și hățișul des al junglei. Era mînat de un singur gînd — să ajungă în vale trecînd peste orezării, să iasă în șosea, să se repeadă la mașină, să se urce în ea, să se salveze.

Alerga la vale ușor aplecat, îl ducea panta, încă se mai auzeau focuri de armă. Sacul cu medicamente îi alunecase pe burtă, cureaua aparatului de fotografiat îi apăsa dureros grumazul, bine că nu le aruncase în primul moment de spaimă. În dreptul trecătorii, zgomotele de luptă conteniseră. Se opri ascultînd cu atenție, auzea glasuri amestecate, zarva meoșilor biruitori. Alunga gîndul că fuseseră loviți de moarte, Savat căzuse așa cum cad cei împușcați în filme. Pentru prima oară în viață văzuse aievea un ins care se prăbușește, fiind lovit în plin.

Dincolo de creasta muntoasă se reflectau răvășite luminile făcliilor, sau poate că erau niște focuri de tabără din care se înălțau scăpărînd pumni întregi de scîntei. Meoșii mă caută, si-

gur îl caută pe al treilea. Făcliile se înălţară din trecătoare, erau fluturate către ceilalţi, către cei din vale, oamenii din pădure semnalizau celor din sat. Porniseră hăituiala.

Cobora în fugă taluzurile de iarbă. Era plin de mînie, dar şi de jale pentru ai lui, dar mai ales cuprins de o spaimă care îi lipea cămaşa de spinare. Mai am încă o şansă, şansa de a scăpa cu fuga, încerca el să-şi dea curaj, de fapt am reuşit întotdeauna, soarta m-a ocrotit mereu... Numai de-aş izbuti să ajung la drum. Meoşii din sat au venit de-a valma, atraşi de lumini şi de zgomotul luptei, n-au avut cum să mă vadă, am sărit într-o parte şi m-a acoperit digul, am ieşit din împresurare înainte de a se fi închis cercul.

Să fugă, s-o şteargă neobservat... Sper că n-au dat şi peste şofer ? Ori poate că virajele avionului l-au făcut să-şi abandoneze vehicolul ? Şi-l închipui pe soldatul acela voinic, cu uniforma lui de pînză pătată de ulei, punînd mitraliera pe umăr şi căţărîndu-se pe cărarea dintre colibe... atunci l-au putut ucide şi pe el.

Continua să înainteze cu genunchii îndoiţi, apucîndu-se de tufele cu frunze tari, de crengile care scîrţîiau.

Nu-i treaba mea, eu trebuie să supravieţuiesc, tot încerca el să-şi alunge spaima amintindu-şi de ceilalţi. Au fost ucişi, nici vorbă. Nu trebuia să aştept. Maiorul a fost nebun dacă şi-a putut închipui că făcînd zgomot o să-i silească să se predea. Sau poate că era beat. A minimalizat primejdia, n-a catadicsit s-o ia în seamă. Trebuie să scap de aici, chiar

de-ar fi să umblu toată noaptea. De ce nu mi-oi fi luat revolverul ? Ţi-a fost prea cald, nătărăule ? Patul. Fata sigur a venit şi aşteaptă, Tari, şopti, ca şi cum ar fi implorat-o să-l aştepte. Luneca pe povîrniş, pipăia pietrele simţindu-le asprimea cu palma, aşa cum pipăi oasele sub piele. Are să scrie despre Savat, are să-l prezinte şi pe Kop Fen, meritau amîndoi... Începuse să-i preschimbe în cuvinte, se familiarizase cu inexistenţa lor, se adapta cu nu-ul.

— Trebuie să scap de aici, îşi spunea în şoaptă, trebuie, trebuie.

Luminile torţelor se înălţaseră sus deasupra lui. Se liniştea pe încetul. Printre flăcăruile roşii zărea o pată albă, incandescentă. Asta-i lanterna mea electrică. Mi-ar prinde bine acum. Uite că maimuţele astea au învăţat s-o folosească : lumina ei albă ba se aprinde, ba se stinge. Hărmălaia nu se potolea, ci se revărsa larg. Mă caută pe mine, aleargă prin mirişte şi adulmecă. Stau de vorbă cu cei veniţi din sat. Nu ştiu ce s-a întîmplat cu mine. Am dispărut. Dacă mîine nu vine să mă ia avionul, aşa cum a promis maiorul, am să revin cu mare plăcere, însoţit de armată, să dau foc cocinilor lor cocoţate pe piloni. Nu-i iert. Grozav mi-ar plăcea să-l văd pe comandantul meoşilor cu juvăţul de gît şi cu pămîntul fugindu-i de sub picioare. Trebuie spînzurat, merită să se clatine în văzduh. Or poate că vor amîna pedepsirea trădătorului pînă după victorie ? Ca să nu-i supere, să nu-i împingă în pădure,

sporind numărul duşmanilor! Lasă pedepsitul, tu vezi să-ţi scapi pielea, se admonestă grăbind pasul.

O rafală de mitralieră şi zgomotul motorului pornit îl umplură de emoţie. Este, este la locul lui, şoferul s-a salvat. Brusc se iviră două fascicole de lumină albe, încrucişate şi se stinseră. Nu vrea să stea în bătaia gloanţelor. Motorul scotea un zgomot răguşit. Din cauza întunericului o fi alunecat într-o groapă din care nu poate ieşi... Pleacă... se duce... Aşteaptă, afurisitule. O luă la goană, dar pricepu după zgomotul motorului că n-are să-l ajungă. Reflectoarele semnalizaseră zvîrlind lumina pînă la cer. Maşina o luase pe şosea. M-am rătăcit, m-am ţinut prea aproape de pădure... N-am să reuşesc să-l opresc. Văzu luminile descrescînd, auzi cum zgomotul se îndepărtează, apoi cum piere la cotul şoselei. A fugit, m-a abandonat. Îi venea să plîngă de neputinţă.

Am rămas singur, gîndi deznădăjduit, şoferul şi-a închipuit că m-au ucis şi pe mine, ca pe ceilalţi doi.

Cînd întoarse capul, văzu unele făclii urcînd pe terasele orezăriilor uscate, altele coborînd spre sat, topite în ceaţa sau în fumul colibelor. O însingurare cumplită, încît ochii i se umplură de lacrimi. Stăpîneşte-te, doar n-ai să te laşi prins de nişte sălbatici ca ăştia, încerca să-şi dea curaj. Şoferul a reuşit să scape, are să aducă ajutoare. Cu maşina e mai repede. Va urca soldaţii în camioane şi vor veni să ne scape. Trebuie să ajung la şosea, să le ies în întîmpinare. Nu-i bine să mă ascund printre

tufişuri, să profit de întunericul nopţii şi să mă duc cît mai departe de gloata asta.

Spaima e paralizantă. Trebuie să mă gîndesc la un mod inteligent de a fugi, să-mi propun nişte teme simple de executat şi să mă concentrez cu încăpăţînare asupra executării lor. În primul rînd să ajung la drum.

Începu iar să coboare povîrnişul, dar copacii erau tot mai deşi, îl impresură jungla. Totuşi aceasta era direcţia justă. Ţinea minte unde dispăruseră luminile automobilului. Din adîncul nopţii îi ajungeau la urechi lătratul cîinilor şi chemările meoşilor, zgomotele dintr-un sat obişnuit. Nimeri poteca, ducea spre miazănoapte şi îşi pironi privirile în steaua cu scînteieri verzi.

Prin hubloul prăfuit, privise nu demult aceleaşi lanţuri muntoase, verdeaţa de rău augur a junglei care cobora ca un cojoc gros spre văile unde scînteiau rîuri, ca nişte coase aruncate în iarbă, apoi dispăreau în umbra de un albastru închis a stîncilor. Şaizeci de kilometri pînă la Sam Neua. Se vedea pe sine ca o furnică răbdătoare căţărîndu-se pas cu pas. Fiecare pas şaptezeci de centimetri. Distanţa era înspăimîntătoare.

Nu am voie să fac asemenea socoteală. Îmi vor ieşi înainte, doar dacă şoferul nu va scorni cine ştie ce poveste, pentru că, de fapt, el n-a văzut nimic, nu ştie nimic. Indiferent ce are să comunice, vor trimite să mă caute, altfel se va intenta un proces în legătură cu dispariţia mea. Cartierul-general are să ordone şi patrulele se vor urni imediat. Nu-i decît o ten-

tativă de a te linişti, de a conjura soarta, pînă să transmită staţia de radio militară, pînă să-l trezească din somn pe ofiţerul de gardă...

Îi vedea aplecîndu-şi capetele cu şepci de pînză spre a potrivi mai bine flacăra lămpii de gaz, i se arătau înaintea ochilor lămpile acelea înfăşurate într-o reţea de sîrmă, cum sînt de obicei lămpile din grajduri. Mîine, abia mîine va începe zarva şi scandalul din pricina dispariţiei mele. Maiorul, cît a fost el de maior, e neimportant, îl pot oricînd avansa pe un altul, pe cînd în ce mă priveşte pe mine e altceva, e o chestiune internaţională, iată a dispărut un corespondent străin. Aşa ceva nu poate fi lăsat să treacă oricum. Vor fi obligaţi să mă caute. Obligaţi.

Poteca ducea la vale. Panta îl purta de la sine, se adîncea printre trunchiuri uriaşe de copaci, într-un afund de beznă nepătrunsă, convins că peste cîteva clipe se va pomeni printre cîmpurile cu tufişuri spinoase şi snopi de iarbă înalţi de doi metri. Luminiţele presărate ici colo, care-i făceau semne, prevenindu-l, clipind, ba aprinzîndu-se, ba stingîndu-se nu-l mai speriau. Cînd ajunse chiar lîngă ele ştia că sînt licurici.

Despica desişurile în silă, îşi înfunda braţele goale pînă la cot în frunzele aspre, regăsea orbeşte trecerile. Îşi scutură palmele de pînzele de păianjen, alunga furnicile, îl mînca pielea, îl năpădise scîrboşenia aceea de insecte scuturate de pe frunze, care nu ştiau ce-i odihna, lacome de sînge.

Din cînd în cînd se oprea, părîndu-i-se că aude în urma lui zgomot de paşi, foşnet, plesnetul frunzelor uscate, dar în afara bătăilor propriei sale inimi era liniştit. Ţînţarii se roteau peste capul lui, tînguindu-se jalnic şi în surdină. I se aşezau pe grumaz, îi înţepau urechile pe care şi le freca întruna cu degetele pentru că îl frigea şi se umflaseră.

Un ţipăt scrîşnit de pasăre făcu să-i bată pulsul mai repede. Nu, nu era o pasăre, ci o chemare repetată, care venea dinspre cîmpuri. Mă urmăresc, dar încă n-au prins de veste unde mă aflu. M-aş simţi cu mult mai sigur pe mine, dacă aş avea o armă. Şi-i închipuia cum se furişează desculţi, adulmecînd mirosul de ţigări bune, de apă de colonie, de transpiraţie...

O luă la fugă, pipăind cu talpa poteca, ţinînd aparatul fotografic şi sacul să nu se agaţe de crengi. Deodată simţi o durere pătrunzătoare, vru să se oprească, lovi cu braţele nişte crengi subţiratice, ţeapa i se înfipsese în coapsă, intra tot mai adînc în carne. Căzu jos. Încercă să smulgă varga lungă şi flexibilă. După pipăit îşi dădu seama că era o tulpină de bambus, strunjită cu mîna. Stătea înfiptă în pămînt, ascunsă de o ramură îndoită. Era o capcană întinsă de meoşi. Oricine ar fi trecut pe cărare se pomenea împuns cu ţepuşa. Un vîrf otrăvit. Fruntea i se broboni de sudoare.

Atinse rana cu vîrful degetului, prin pantalon sîngera. Durerea îl lăsase, simţea doar o arsură. Gîfîia, zguduit de cele întîmplate. Pipăi în întuneric varga care bara poteca, îi simţi vîr-

ful ascuțit ca un os de pește. Tresări, nu se știrbise căzînd și Robert răsuflă ușurat. Ținea minte cuțitele cu vîrful înfipt în hoituri sau în ierburi dospite. Înainte de a le otrăvi, meoșii le moaie peste noapte în urină de bivol, apoi ziua le usucă la soare, pînă ce capătul prinde o crustă, se pietrifică... Abia după aceea implîntă vîrful într-un hoit în descompunere, într-un tub de bambus înfipt într-un maț. Otrava ucide, inoculează moartea.

Stătea cu capul ridicat, ascultîndu-și propria răsuflare gîfîită. O adiere care urca din vale îl răcori.

În jur beznă, sus pe cer clipea o stea unică, încet, încet descoperi și altele. Se simțea de parcă s-ar fi aflat pe fundul unui puț. Își desfăcu iute cureaua, lăsă în jos pantalonul și începu să stoarcă rana, sîngele picura, îi încleia degetele, nu-l durea. Stînd aplecat vîrî mîna în buzunar și fără să-i mai pese, scăpără un chibrit. La lumina flăcăruii zări o rană atît de micuță, încît prinse curaj. Scotoci în sac după un pansament, îl lipi, dar îl smulse numaidecît. Mai bine să zemuiască, cu cît iese mai mult sînge, cu atît mai bine. Avea senzația ciudată și neliniștitoare că-i înțepenește mușchiul. N-am să mă mai duc nicăieri așa, în neștire. Ajunge. Rămîn aici și aștept pînă se crapă de ziuă. Se așeză chiar lîngă potecă, sprijinit cu spatele de-un trunchi de copac înlănțuit de liane groase. În mînă ținea varga ascuțită în vîrf, unica lui armă. Ghemuit, ținîndu-și răsuflarea, trăgea cu urechea.

Întunericul era plin de foșnete și de forfotă. Gheare micuțe zgîriau, frunzele uscate pîrîiau, țînțarii țiuiau cu tristețe, iar el îi strivea mereu pe față și pe gît.

Cei de aici cunosc otrava care acționează fulgerător. Curara e în America de sud. Mîine o să mă găsească. Iar meoșii știu sigur leacul pentru asemenea răni. Soldații noștri îi vor sili să mărturisească adevărul. N-are rost să-mi continui drumul. M-am învățat minte. E mai bine să aștept. Țînțarii n-o să mă răpună.

Iar stătea cu urechea ciulită în întuneric. Auzi un clefăit atît de aproape, încît ai fi zis că, întinzînd mîna, are să poată pipăi un bot umed. Sforăituri, chițăituri de șobolani ca niște clopoței de alarmă, îi trezeau atenția. Un animal sigur pe puterea sa trecu strecurîndu-se printre crengi cu zgomot, apoi se liniști brusc.

M-a adulmecat, a simțit un miros străin, stă smirnă, la fel de surprins ca mine, stau ghemuit sub un copac, mă bănuie că-l ameninț, e gata să facă un salt... Cu piciorul ăsta al meu se întîmplă ceva rău, se umflă, parcă stă să crape, am o durere surdă... Cît o fi trecut ? duse ceasul la ochi, cifrele fosforescente licăreau verde. Abia douăzeci de minute. Dacă m-ar fi urmărit cu adevărat, ar fi trecut pe aici, i-aș fi zărit. Ei se tem de spiritele care țin în stăpînire jungla. Chiar și Kop Fen, soldat al revoluției, credea în făpturi nevăzute. În otrava turnată în oală de o mînă nevăzută, în stiletul care lunecă de la sine în bezna bordeiului. Nerozii ! Jungla nu știe ce-i somnul,

în jur se întîmplă cîte ceva, iar eu aștept, ca legat la ochi. Un osîndit. Ba nu. Încă nu s-a întîmplat nimic, am să scap.

Încordat, atingea cu gesturi precaute coapsa rănită, de teamă să nu trezească durerea. Sprijinindu-se de ghemele lianelor, se ridică și iar scăpără un chibrit. Strînse un smoc de iarbă uscată într-un fel de ghem, își descheie pantalonii și stătu gol, neputincios, gata în orice clipă să se ascundă în spatele copacilor. Furnicile îl gîdilau și-l înțepau. Un fluture de noapte mare zbîrnîia pe o singură notă cu intensități variabile.

Aprinse smocul de iarbă, flacăra luminoasă împinse copacii, scobi o grotă în întuneric. Își privi coapsa, smeadă, cu zgîrietura gata cicatrizată, pînza pantalonului se lipise de rana care începu iar să sîngereze. Era o rană atît de micuță, încît aproape că-și reproșa că se lăsase pradă unei imaginații lașe. Țepușa nici măcar n-o fi fost otrăvită... Iarba arsă se stingea cu pîlpîituri scurte și iuți, fire roșii se încolăceau în aer. Călcă în picioare ghemul aprins, risipind scîntei cu gheata. O întunecime supărătoare îi căzu în cap ca un sac. Orbit astfel, meoșii îl răsturnară, înfingîndu-și degetele în umerii lui, sugrumîndu-l și țipînd totodată, se vede ca să-și dea curaj. Îl asurziră cu răcnetele pînă ce slăbit, istovit, îngădui să fie culcat la pămînt. Se așezară călare peste el, îl striveau cu genunchii, îi înlănțuiau brațele ridicate în sus, într-un gest de apărare. Îi auzea gîfîind, le simțea mirosul hainelor îmbibate de fum și sudoare. Robert nu țipa, cu

pleoapele lăsate, aștepta să-l împungă cu cuțitul.

Stăteau cinchiți în jurul celui căzut pe cărare. Lumina roșietică îi atingea pleoapele. Ieșeau la iveală cu torțele în mîini, ca și cum pînă atunci ar fi stat pitiți îndărătul fiecărui copac. Strigau unii la alții și se arătau cu degetele. Unul dintre ei se apleacă și-l ciupi atît de tare, încît Robert țipă, iar meosul pe catalígele lui dispăru în întuneric. Izbucniră în rîs, lărmuiau.

Robert vru să se convingă că mai e în viață și se ridică în genunchi, îi ajutară să se scoale. Brațele i le legară în față, destul de slab, așa încît izbuti să-și ridice pantalonul și să-și prindă cureaua. Vedea în jurul lui bărbați înarmați, puști cu țeavă lungă sau cu patul ca un pumn strîns, automate americane și arbalete străvechi. Flăcările torțelor lunecau peste obrazuri și peste trunchiurile copacilor pe care se sprijineau tenebrele nopții, focul trosnea uscat.

Nu m-au omorît fiindcă n-au înțeles ce fac, eram pe jumătate dezbrăcat, lipsit de apărare și-mi storceam rana din coapsă. Or fi crezut că e vorba de ceva magic. Cel mai important e că nu m-au omorît. E mai bine chiar că m-au găsit, am să aflu ce-i de făcut cu înțepătura. Trebuie să aibă un leac contra otrăvii, că doar se rănesc și ei. Sînt respingători, dar prefer bolboroseala lor gemetelor, sforăiturilor și foșnetelor junglei. Nu mai sînt atît de îngrozitor de singur. Or fi și ei oameni. Trebuie să mi-i apropii.

Ridică în sus varga cu vîrful ascuțit și le-o arătă. Cu brațele legate interpreta în fața lor printr-o pantomimă cele întîmplate : fuga, apoi cum se rănise și căzuse. Le arătă pata închisă la culoare de pe cracul pantalonului. Meoșii se traseră la o parte, eliberară scena acum luminată de făclii. Strigau unii la alții, izbucneau în rîs, se loveau cu palmele peste șolduri, ochii lor oblici luceau în bătaia făcliilor.

Li se adresă în franceză, după aceea în engleză, fiindcă îi trecu prin minte că poate careva dintre ei avusese prilejul să stea de vorbă cu americanii, dar nu înțelegeau o iotă. Era absolut sigur că nu se prefăceau. Le citea pe chipuri că habar n-au ce vrea de la ei și de ce se înfurie.

Repeta gesturile ca să explice mai clar, le striga în față, dar ei se trăgeau îndărăt sau se retrăgeau avînd ca pavăză arma. Pînă la urmă trebuie să fi hotărît ceva, pentru că atașară de brațele lui imobilizate o frînghie groasă și, smucind-o, îi porunciră s-o ia pe potecă în sus.

Teama îl părăsi, îi disprețuia pe acești pitici pociți și bicisnici, murdari și gălăgioși. Trebuie să facă ceva cu mine, voi fi un prizonier incomod. Probabil vor încerca să mă restituie în schimbul sării, numai urechile mele fac un kilogram de sare.

Țopăiau în jurul lui, fiecare cu cîte un cuțit lung atîrnat de o sfoară, îi atingeau hainele și sacul, ușor de tot, parcă temîndu-se să nu se frigă, apoi o tuleau în tufiș, îi auzea cum taie tulpini uscate de bambus care se rupeau trosnind, apoi aprindeau alte făclii. Învălmășeala,

amestecul de lumină și întuneric, țipetele și tropăiturile făceau să pară mai mulți.

Totuși m-am strecurat o bucată bună de drum, puțin mai lipsea și scăpam, își spunea ștergîndu-și fața cu mîinile legate. Pe neașteptate, ocolind satul, ieșiră în dreptul trecătorii. Smucind frînghia, îl siliră să se cațere pe o terasă largă împrejmuită cu un mal de apărare. Războinicii se apucară să rupă cartoanele ceruite și să-și împartă munițiile. Deasupra grămezii de parașute strînse sul, ca o spălătoreasă care s-ar fi așezat pe o boccea cu rufe numărate, se instală bătrînul șef, mîngîindu-și gîtul cu degetele oacheșe. Pielea de pe mîini o avea încrețită, ca niște mănuși prea largi.

Privea în silă la bărbatul alb, ca și cum era nemulțumit că i l-au adus viu, în loc să-i fi făcut de petrecanie. Ascultă ce spuneau luptătorii. Mic și îndesat, cu picioare strîmbe, se apropie de Robert și, fără fasoane, îi apăsă coapsa rănită pînă ce sîngele proaspăt se ivi pe pantalon.

Șeful făcu un semn din cap, că adică s-a lămurit. Înălță ochii aproape negri pe sub pleoapele grele, mongoloide și care nu prevesteau nici o indulgență.

Aș putea să-i zdrobesc mutra cu o lovitură de picior, aș putea chiar și să-l ucid, dar după aceea ce-are să se întîmple — aștepta în tăcere — pot s-o fac doar dacă m-am decis să înfrunt moartea. Poate că, pînă la urmă, are să le treacă prin mintea lor de neghiobi, că m-ar putea vinde, că viața mea prezintă o valoare și pentru mine și pentru ei. Și america-

nii ar da bani buni pe mine, sînt un observator inteligent, știu să povestesc ce-am văzut. Uite că am început să mă laud, ca și cum m-aș fi pus chiar eu în vînzare.

Șeful nu zicea nimic, doar se uita posomorît, munițiile puse în saci zornăiau, meoșii stînd în genunchi strîngeau cu palmele sarea amestecată cu pămînt care se scursese dintr-un sac rupt. Faclele plesneau aerul, limbile de foc își luau zborul vîjîind.

N-o să-mi faceți nici un rău. Sînt convins că ați și început să regretați, pentru că voi ați deschis focul, dar vă înțeleg, a fost un reflex al fricii, totuși, de ce-a fost nevoie... Umbrele se clătinau pe miriște ca un ac de busolă. O să fiți obligați să abandonați satul și s-o luați spre munți, pentru că acum și armata are să tragă fără avertisment. Numai eu aș putea să-i opresc, dar pentru asta ar trebui să mă trimiteți drept emisar, să-mi facilitați înapoierea, să mă predați soldaților din Pathet Lao.

Dar e o șansă pierdută, ceea ce voi nu știți și n-o să aflați niciodată. Chiar dacă aș sta să explic ore întregi, chiar de mi-aș scuipa plămînii. E ca și cum ai vorbi la pereți.

Bătrînul șef tăcea. Distribuirea încărcăturii se isprăvise, femeile cu picioarele larg desfăcute, ca să-și păstreze mai bine echilibrul, purtau în spinare coșuri umplute cu vîrf. O șuviță împletită le încercuia fruntea sprijinind povara. Vîntul nopții le umfla fustele crețe, în jurul pulpelor groase aveau răsucită o sfoară muiată în smoală, parcă ar fi purtat cizme, dar erau desculțe. În jurul lor se stivuiau spărturile negre ale munților, mai sus cerul albit de stele mari și mici, o puzderie. O pasăre se tînguia pe două note, înspăimîntată de lumina faclelor.

Șeful se urni cu neplăcere de pe locul lui, strigă la femei, care începură să-și smulgă una alteia pînzele albe și portocalii ale parașutelor și să le îndese în coșurile înguste și înalte. Apoi își aplecă țeasta cheală și, după ce chibzui bine, le lovi peste brațele goale, cînd pe una, cînd pe cealaltă, pînă ce le acoperi cu dîre groase.

Broasca-rîioasă, o broască-rîioasă blestemată, cu gușa de-un cot.

Șuieratul vergii și plesnetul peste un trup omenesc îl făceau să se cutremure.

— Ajunge, strigă Robert, înălțînd pumnii legați, de parc-ar fi vrut să izbească acel creștet pleșuv. Meosul nu-i ajungea nici pînă la umăr.

O neașteptată lovitură peste picioare venită din spate îl prăvăli în genunchi. Șeful nici că-l luă în seamă, ca și cum ar fi fost un omagiu care i se cuvenea. Zvîrli cîteva cuvinte și arătă cu brațul spre întunecatul masiv muntos.

O luară din loc unul după altul, gîrboviți sub povara încărcăturilor. O smucitură a sforii avea sensul unui ordin. Robert se ridică, în urma lui venea un meos tînăr cu o carabină pe spate, în mînă ținea un băț de bambus cu care-l amenința ca pe un bivol nesimțitor.

Atîta lucru pricep și ei, că ucigîndu-mă nu dobîndesc nimic. Nimic altceva decît că vor fi hăituiți. Ei știu asta. Ar fi putut isprăvi cu

mine chiar de la început. Nu s-au atins nici de sacul, nici de aparatul meu, nu mi-au luat nici măcar ceasul, care nu se poate să nu-i tenteze. Piciorul nu mă doare. Înseamnă că ţeapa n-a fost otrăvită, la ce bun m-ar căra după ei, dacă ar şti că am să mor mîine sau peste trei zile ? Broscoiul ăsta are nişte planuri, vrea să mă folosească pentru ceva anume ? Dar pentru ce oare ? Poate că are în vedere pe cineva care ştie franţuzeşte ? Trebuie să fie cineva care să ştie. Franţujii au stăpînit aici aproape o sută de ani. E vorba doar de cîteva propoziţiuni. Am să trăiesc.

Iarba se aşternea moale pe sub picioare. Umblau în linişte, fără să scoată o vorbă. Cîinii alergau cu cozile lăsate, nu lătra nici unul. De n-ar fi fost faclele s-ar fi putut strecura neobservaţi la cîţiva paşi de posturile de observaţie. Pot trage focuri de armă din ambuscade sau pot ataca la drumul mare fără nici un risc.

Navighează în adîncurile junglei, pe oceanul de verdeaţă. Piraţi. Aşa li se spune. În amintirea celorlalţi care, mînaţi de vînturi, au prădat coastele. Pirat înseamnă crud. Pînă acum însă nu mi-au făcut nimic rău. M-au silit doar să îngenunchez cu şfichiul vergii de bambus, i-au satisfăcut astfel trufia blestematului de Broscoi.

Ajutîndu-se cu braţele imobilizate, se urcă pe val şi deodată descoperi că aici avusese loc lupta. Doua cadavre zăceau dezgolite, le fuseseră smulse uniformele. Înaintă cîţiva paşi, fără să ia în seamă smuciturile sforii. Un băieţel se apropie în goană şi lumină cu torţa aplecată, ca prizonierul să se poată uita mai bine. Un gest prompt, serviabil, n-avea nimic dintr-o intenţie de a-l lua în derîdere sau de a-l înspăimînta. Kop Fen zăcea cu o săgeată înfiptă în grumaz, nu-i străpunsese gîtul dintr-o parte în cealaltă, doar agăţase pielea. Savat, cu picioarele larg desfăcute, dormea somnul de veci pe mirişte. Din făclie picurau fărîme arzînd mocnit care aprinseră paiele, flacăra cuprinse trupul inert, înaintă spre bältoacele de sînge închegat. Cadavrul încă nu atrăgea atenţia prin nefiinţă. S-ar fi părut că, lins astfel de flăcări, maiorul are să se trezească şi lovind cu palma va stinge acel foc efemer. Zăcînd astfel, printre dîrele şerpuitoare de foc, părea că ar clipi din pleoape, că ar vrea să comunice ceva fără a scoate vreun sunet, un avertisment.

Şi brusc Robert pricepu îngrozit ce anume îl izbise la cei decedaţi. Le fuseseră tăiate urechile.

Iarba încă mai ardea, roşie în adierea vîntului, se simţea miros de păr ars. Lipsit de putere, se lăsă smucit de sfoară, păşea ca un orb care se lasă în seama paznicului său. Nu moartea tovarăşilor săi, ci mutilarea lor după ce fuseseră ucişi îi luă orice speranţă.

Coborau oblic în vale, se cufundau în aburii fierbinţi veniţi din junglă. Nu vreau, nu vreau, se împotrivea el din viscere. Ce vor face cu mine ? Încotro mă duc după ei ?

Înaintau cu un pas scurt şi egal, alergau lipăind mărunt pe poteca uşor încolăcită. Fe-

meile, sforăind ca nişte cai de povară, se cățărau pe întuneric. Un soi de hamuri împletite susțineau coşurile încărcate, le apăsau creştetele rase. Sugarii, legați şi aruncați în prelate, dormeau duşi, cu capetele lipite de grumazul matern, nici unul nu plîngea. Nu cumva le dăduseră să bea fiertură de mac ?

Marşul acela rapid îl făcea să-şi uite soarta neclară, întregul lui efort fiind îndreptat doar spre a ține pasul cu ceilalți. De mai multe ori schimbară direcția, înconjurînd munții ca pe nişte clăi uriaşe de întuneric strîns grămadă, aşa încît nu mai ştia unde se află. Ştia doar că se îndepărtează de Sam Neua, că se îndreaptă către miază-zi şi răsărit, în direcția armatelor regale şi a consilierilor americani ai acestora.

Se încadră în ritmul celorlalți, birui prima oboseală gata să-l răpună.

Mergea, se cățăra pe povîrnişul dealurilor şi cobora pe fugă în vale, trecea pe lîngă albia abia umezită a torentelor, se poticnea de pietrele rostogolite, acoperite de muşchiul uscat în acest anotimp, ca de nişte scufii de pluş. Ar fi putut umbla astfel o întreagă veşnicie. Cîteodată i se părea că l-au uitat, că ar putea ieşi din rînd şi să se ascundă în ierburile înalte şi ascuțite, dar sfoara cu care îl strunea meosul şi icniturile acestuia îl făceau să-şi mai vină în fire. Piciorul nu-l mai durea. Țeapa se vede că nu fusese otrăvită, altminteri de mult nu l-ar mai fi putut mişca. N-avea nici febră.

Ceața se aținea prin văi ca un fum, se înfundau în ea pînă la brîu, uneori înotau în ea pînă în gît şi numai capetele, în lumina stelelor, păreau că înaintează într-o pînză albicită de păianjen.

Obositor drumul acesta pe pipăitelea, ca şi cum s-ar fi învîrtit în cerc pînă amețeau, pînă picau jos obosiți de moarte. Vedea aceleaşi frînturi de stîncă, aceleaşi trunchiuri alburii de copaci uriaşi, care nu se ştia unde îşi aveau sfîrşitul, aceleaşi lumini pîlpîinde de licurici, zigzaguri scrise în văzduh, al căror înțeles nu-l desluşea.

Cînd într-o trecătoare întunecată intrară în torent lunecînd pe stîncile lustruite, iar apa susura blînd şi nu era deloc rece, băgă de seamă că cerul pe deasupra vîrfurilor copacilor era verde şi stelele rare. Se lumina de ziuă.

Torentul licărea uşor în întuneric. Robert luă apă în căuşul palmelor, îşi spălă obrazul, abia acum, cînd îşi umezi buzele, îşi dădu seama cît este de însetat. Cu picioarele în apă pînă la jumătatea pulpei, privea năucit şuvoiul repede, care-i smucea pantalonii ca un cățelandru jucăuş. Îngenunche, se aplecă şi bău pe nerăsuflate pînă cînd îşi simți burta umflată de apă. N-avea nici un gust şi totuşi i se păru grozavă. Înainta anevoie, alunecînd şi poticnindu-se. Din cauza mîinilor legate îşi tot pierdea echilibrul.

Pe stîncă stătea de pază meosul cu mitraliera în mînă, scărpinîndu-se din timp în timp, cu gesturi furişe.

Intrară pe sub arbuştii care creşteau înfipţi în scobiturile înguste dintre stînci, îndoiţi ca un arc, desfăşurîndu-şi coroanele peste suprafaţa apei. Dădură peste nişte trepte cioplite în stîncă de mîna omului. Printr-un soi de coridor scobit într-un masiv stîncos pătrunseră într-o peşteră de mari dimensiuni. Se instalară în grupuri, familiile se strîngeau laolaltă, se auzi un scîncet de copil, dar se vede că mamă-sa îi vîrîse în gură sfîrcul pentru că se alină numaidecît şi începu să sugă plescăind. Sfoara cu care îl ţineau legat slăbi din strînsoare. Meosul încetă să-l păzească.

Se aşeză, dădu la o parte pietrele care-l împungeau. În interiorul grotei, aerul era cald şi impur, ca răsuflarea venită dintr-un bot de vită. Se întinse. Îşi aşternu sacul sub cap. Se auzea torentul bolborosind şi cîinii lătrînd ascuţit, întunericul care pogorîse peste ei era plin de mişcare. Ceva cald picură de sus, o unsoare cleioasă pe care o simţi căzîndu-i pe braţ.

Păsări, căţei... Adormi cu o imensă uşurare.

Se făcea că stă lîngă movila de cartoane rupte, cutii goale de conserve, căscate ca nişte boturi lacome, hîrtii unsuroase. Cocoţat pe malul înalt, Kop Fen, cu o bucată de scîndură în mînă, împinge ţintele cartuşelor de mitralieră, gheme de benzi ruginite. Brusc gunoiştea asta se cutremură pe dedesubt şi se prăbuşeşte cu scîrţîieli şi foşnete. Ştia ce se ascunde acolo şi se străduia din răsputeri să nu se uite. Cutiile de conserve se rostogoleau,

hîrtiile se despătureau, cutia de carton îndărătnică se apleacă. Nu, nu, striga, încercînd să le apese cu mîna, dar avea braţele imobilizate. Încet, încet, cu un uriaş efort se ridicau la suprafaţă picioarele acelea pe jumătate roase de şobolanii cenuşii, care scotoceau pe dedesubt prin hîrtii. Nu-i vedea, dar ştia că sînt acolo, pentru o clipă se ivi o codiţă roz şi un botişar cu mustăţi tremurătoare ca nişte pămătufuri, apoi licăriră nişte ochi negri. Rod, ronţăie, de acea îi şi izbi cu piciorul. Acoperă-i cu pămînt, începu să strige, hai, mişcă-te... Uite că nu mă aude şi, mijindu-şi ochii în bătaia soarelui, băgă de seamă că Kop Fen n-are cum să-l audă, că nu are urechi. Şi aşa, era nevoit să stea şi să privească profund scîrbit, se strecura afară din gunoişte... Tu eşti mort, îi aminti, nu te poţi mişca. De ce n-ai rămas acolo unde te-au azvîrlit? Pentru că eu nu sînt un gunoi, îi răspunse cu gura plină de pămînt, pleavă şi cenuşă. De ce nu mi-ai săpat un mormînt? Îl cuprinse o profundă mîhnire că nu poruncise soldaţilor s-o facă. Apoi o văzu pe maică-sa stînd lîngă el, în capot şi cu pantofi scîlciaţi, ducînd cu o cîrpă, fluturată de vînt, un ceainic cu apă clocotită. „Alung eu şobolanii, îi opăresc", dar se poticni de o cutie goală de conserve, şi apa fierbinte i se scurse lui pe picior, stîrnindu-i o durere îngrozitoare.

— Bătrînă idioată, strigă cu ură şi, ghemuindu-se, îşi apăsa cu braţele legate coapsa opărită.

Deschise ochii gemînd şi imediat strînse din pleoape, în lumina incandescentă a soarelui care se îmbulzea la intrarea în grotă, în pulberea tremurîndă şi arzîndu-i privirile ca varul, zări coroanele copacilor, verdele plin de sevă şi peretele crăpat al trecătorii cu dîre de iarbă uscată şi cenuşie.

Un papagal şi o papagaliţă îşi tremurau piciorușele în văzduh ca o jucărie stricată, glasuri omeneşti alungau păsările, dar le şi atrăgeau irezistibil.

Din lăuntrul peşterii porni şuierînd o săgeată şi lovi papagaliţa care, izbind frunzele, căzu probabil în apă, căci se auzi un plescăit, perechea ei îşi luase zborul după ea, speriată de ţipetele vesele ale celor din grotă, zbură iar şi se ivi din nou avînd drept fundal peretele stîncos, în văzduhul striat de străfulgerările apei care îşi despletea undele în vale. Dar o nimeri cea de-a doua săgeată. Zări chiar lîngă el un băieţel stînd în genunchi şi scoţînd săgeţile din tolba ce-o avea atîrnată pe umărul stîng. Nu aveau în vîrf un tăiş, doar nişte bile de lut uscat.

Din nou se iviră nişte papagali, se vede că îşi aveau cuibul undeva la ieşirea din peşteră.

Ba nu, nu era o peşteră. Recunoscu nişte coloane sculptate reprezentînd imaginea unor zei dansînd care susţineau intrarea, dar figurile erau pe jumătate şterse de infiltrarea excrementelor albe de păsări. Prin urmare se aciuiseră într-un templu spaţios sau poate într-o mînăstire scobită în stîncă. Din înaltul tavanului venea un şuierat necontenit. Aerul

proaspăt, care năvălea de afară, alunga duhoarea de mosc. Aburul cald provenit de la fermentarea excrementelor a mii de lilieci se aşternea ca un strat gros.

Brusc îşi aminti marşul din noaptea trecută. Piciorul îi ardea. Se sculă cu greu şi şontîcăi spre ieşire. Zări un grup de copii goi, lucind de apă, ieşiseră chiar atunci din baie. Aduceau un mănunchi întreg de papagali verzi. Erau vii, dar buimăciţi de izbiturile săgeţilor. Băieţelul care îi doborîse, le rupea aripile cu un pîrîit sec, apoi îi arunca într-un coş înalt. Îndată se porniră de acolo zgomote de aripi lovite, rîcîieli şi gemete aproape omeneşti.

Clătinîndu-se pe picioare, ieşi cu paşi şovăielnici, de om bătrîn, afară, spre lumină. Soarele te strivea, iar din direcţia stîncilor bătea dogoarea. În vale, apa şerpuia iute, albastră şi sclipitoare, atît de îmbietoare, încît, sprijinindu-se de stîncile încinse, începu să coboare în grabă. Avea gura uscată, ardea de febră.

De ce n-oi fi lepădat sacul şi aparatul de fotografiat, de ce le mai car după mine ? Aparat din ăsta pot să cumpăr în orice magazin de obiecte fotografice, au stive. Iar medicamentele ? Am piramidon, am şi sulfamidă. Trebuie s-o presar direct pe rană. A avut dreptate mama, rana trebuie arsă.

Se tîrî, se-ntinse peste pietre, îşi muie braţele legate în şuvoiul rece. Simţi răcoarea apei. Ce uşurare ! Luă apa în palmă, picura sfîrîind pe pietre, dar n-o bău. Mîinile îi miroseau urît şi erau pline cu grămăjoare de excremente de lilieci.

Copiii stăteau grămadă şi se uitau la el cu gîturile întinse. Aparatul îi lunecă de pe umăr şi căzu în apă. Îl scoase iute, controlînd dacă nu cumva l-a pătruns apa. Dar interiorul cutiei era uscat. Îndreptă obiectivul asupra puştilor care se risipiră ţipînd ascuţit, dar cum nu se petrecu nimic ameninţător, nu răsună nici o lovitură, se înapoiară, se furişară împingîndu-se. Doar băieţelul care trăsese cu arcul se prefăcu că nu se teme, prin urmare îl fotografie şi pe el, sprijinit de stîncă, cu umbra lui neagră, cu fîşia de pînză legată în jurul şoldurilor şi cămaşa descheiată. La fel ca adulţii, avea gleznele înfăşurate cu o sfoară muiată în răşină.

Fotografie imaginile scobite în stîncă, se aplecă spre a găsi o poziţie mai bună, îl durea fiece mişcare. Niciodată pînă atunci nu-i produsese o asemenea bucurie potrivirea aparatului. Aparatul — o particulă a altei lumi, căreia îi aparţinea el însuşi.

Băiatul cu arcul îi urmărea cu luare-aminte fiecare gest. Ce-ar fi să şi-l alieze, să găsească o cale de comunicare cu el ? E ager.

Căutînd flaconaşele cu pastile dădu peste caietul de însemnări cu o copertă din plastic. Paginile erau acoperite de un scris des. Materialul adunat. Scoase pixul din buzunar, şi stînd aplecat, notă cu cea mai mare greutate : „Ieri — nu era sigur ce dată să pună — i-au omorît în faţa mea — ezită, totuşi minţi — pe maiorul Hong Savat şi pe soldatul Kop Fen. Pe mine m-au luat cu ei meoşii. O ţepuşă — nu îndrăzni să scrie : otrăvită — mi-a intrat în coapsă. Azi, ziua a doua, piciorul mi s-a umflat. Şchiopătez. Febră. Trăiesc."

Acest ultim cuvînt, la care se uită de parcă abia acum i-ar fi descoperit sensul, îl umplu de o imensă bucurie.

— Trăiesc, trăiesc, şopti emoţionat, ca şi cum brusc ar fi înţeles că el a rămas de partea asta, pe cînd ceilalţi nu se vor mai întoarce. Cu toate că erau atît de încredinţaţi de contrariu, nu se vor naşte pentru a doua oară.

Sorbea cu toată fiinţa sclipitul apei, firele lucioase care rătăceau pe crengile copacilor aplecaţi. Un fluture îşi scutură aripile în văpaia soarelui, era mare, roşu-aprins. Nişte păsări trecură ciripind. Deodată îşi dădu seama că tot peretele stîncos pe care se încolăceau viţele groase ale lianelor este sculptat. Că avea în faţa ochilor mult visatele temple ale unor seminţii dispărute. Trebuie să fotografieze, cel mai bine era să prindă dansatoarele, detaliile. Capul şi braţul îndoit deasupra creştetului.

Începu să-l doară burta. Băuse prea multă apă. Se acoperi de sudoare ca după o baie fierbinte, îşi descheie pantalonul. Rana era micuţă şi pe jumătate deschisă, pe coapsă se vedeau dîre de sînge închegat, aproape negru. Pielea era tumefiată şi ardea.

Se aşeză pe vine. E o rană cu totul neînsemnată, încerca să se consoleze. Puştii se aşezară şi ei pe vine, privindu-l cu încordare.

— Fugiţi de aici, strigă la ei, puse mîna pe o piatră.

Copiii fugiră, dar cînd se întoarse, le auzi pașii în spate, se înapoiau, curiozitatea era mai puternică, voiau să vadă cu ochii lor. Avea crampe. Nu-i mai luă în seamă. Clătinîndu-se, cu fruntea sprijinită de stîncă, cu aparatul lovindu-i coapsa, se sufoca, se frîngea în două, se contorsiona. Apa era de vină. A băut prea mult.

Îi venea să leșine. Soarele îi ardea ca o flacără trupul dezgolit.

Trebuie să-mi adun toate puterile, n-am voie să mă prăbușesc. I se părea că peretele de stîncă s-a muiat, că poate vîrî mîna în el ca într-o cocă, dar brațele lui legate erau cele care-și pierduseră vlaga.

Răul îi trecu pe încetul, pătrunse în apă pînă la genunchi, se răcori. Își clăti multă vreme gura, își spălă nasul.

Înconjurat de copii, scotoci în sac după praful de hipermanganat, presără puțin de-a dreptul pe rană, strîngînd buzele în așteptarea durerii. Cristalele se umeziră, dar nu simți înțepătura așteptată, așadar nu se înșelase, țesutul era mort.

Cercetă cu neliniște dîrele de sînge proaspăt. Se întindeau pe pulpă ca niște pîrîiașe. Mai descoperi o rană, își lăsă jos pantalonul și zări o lipitoare de copaci care se tîra pe pînză în lungul cusăturii. Deasupra gleznei erau atîrnate cîteva, care se strîngeau și se încolăceau. Smulse cocoloașele lunecoase, le zvîrli pe treptele încinse și le strivi una cîte una, cu mînie, stropind cu sînge deschis la culoare.

Petele se uscau repede. I se părea c-a pierdut prea mult sînge și le privea cu spaimă. Sîngele lui, propriul lui sînge, viața lui. Cînd oare îl năpădiseră? În timp ce treceau prin hățiș, sau cît stătuse sub un pom, în amurg, gîndind c-a reușit să se adăpostească, să fugă.

Nu se moare din atîta lucru. Lipitorile îți introduc în vine o substanță care împiedică sîngele să se coaguleze. Pătrund prin găurile de la încălțăminte și se îndreaptă fără greș spre vinele de-abia vizibile prin transparența pielii, de parcă ar ști anatomie. Cînd s-au săturat cad jos, se rostogolesc în iarbă. N-am cum să le evit. Trebuie să mă împac cu ideea asta. După ce umblu, trebuie să mă curăț de ele, să le dau jos. Altminteri se vor hrăni din mine toată noaptea.

Stînd în genunchi, sprijinit în mîinile legate, cu privirea năucă ațintită la licărul jucăuș al torentului, la văzduhul albăstrui și pulsînd de dogoare, la frunzele copacilor cu coroana îndoită, aplecați peste apă, băgă de seamă că dîrdîie. Gîfîia ca un cîine, sta cu gura căscată, lăsînd saliva să i se prelingă pe bărbie.

Deși înconjurat de copii, era singur. Puștii se înghionteau, se pocneau cu palma peste spinările costelive alungînd muștele, trăncăneau între ei. Păreau niște pui de găină care dau unul în celălalt cu ciocul.

Brusc, simți un junghi ascuțit sub omoplat, ca și cum l-ar fi curentat. Gemu, îndreptîndu-și spinarea și încercă să atingă locul cu

brațele legate. Durerea era acută, ca un foc viu.

Băiatul cu arcul se apropie în fugă și-l pocni pe spate cu palma deschisă. Ținea cu două degete o insectă galbenă, semănînd cu o albină, cu aripile lucind ca o fărîmă de mica. I-o legănă pe dinaintea nasului, apoi o lăsă să cadă pe pietre. Din abdomen îi ieșea în afară, ca un ac negru, o trompă lungă cu care înțepa pielea bivolului ca să-și depună în ea ouăle.

Îi venea să-și plîngă de milă. Ajunge, zău așa, ajunge, dar nu știa cui să se adreseze implorînd milă. Resimțea durerea de sub omoplat ca și cum cineva i-ar fi răsucit cu gesturi încete un sfredel în rană. E prea mult, n-am să le pot răbda pe toate, n-am să pot. Totuși, era sigur că are să reziste, că nu el ci trupul lui are să facă față, are să lupte pînă la ultimul zvîcnet al inimii, pînă la ultima suflare.

Lumina prea tare îi înțepa ochii. Întinse iar mîna după apă. Se strecura lunecînd peste pietre cu un susur melodios, atît de pură, încît în unde se vedea fiecare grăunte, fiecare așchie de stîncă și firele lungi, verzi, încrețite, de lintiță.

Copiii țipară, sărind în lături înspăimîntați. Din mîinile lui, cu care atinsese cristalele de medicament, apa se scurgea cu stropi roșii, în palmele lui apa se preschimba în sînge. Uite, albul bea la loc sîngele pe care i-l supseseră lipitorile de copaci. Albul era un vrăjitor.

Odată cu clipocitul apei părea să se scurgă undeva tot universul care nu putea fi nici apucat, nici reținut, ca viața însăși. Se uită la

ceas, nu era decît unsprezece, stătuse îngenuncheat pe malul torentului doar un sfert de oră, imensitatea zilei îl înspăimînta, în picior avea ca o durere mocnită, iar sfredelul din omoplat era insuportabil. Cîte ceasuri erau pînă seara, pînă la somnul care poate îi va alina chinul ? Timpul... Oare e nevoie să suferi atît de cumplit, atît de fără noimă, ca să-și domolească zborul, ca fiecare minut să dureze la nesfîrșire, să se extindă și să te amenințe ? Durerea ne prelungește existența, s-ar cuveni să mă bucur, cît sufăr înseamnă că trăiesc, cu cît mă chinuie mai tare, cu atît trăiesc mai mult. Ceasul, secundarul trepida. Îi asculta ticăitul, aflînd oarecare mîngîiere. E un ceas bun. Un tînăr meos se uita la încercările lui nereușite — îi aluneca degetul — nu era în stare să întoarcă rotița zimțată.

Robert privi ochii negri și oblici ai băiatului. Frecă două degete între ele, execută gestul de a număra bani, apoi îi întinse încheietura brațului pe care avea ceasul. Băiatul îi ascultă ticăitul plin de reculegere. Apoi, deodată, începu să-l întoarcă, pricepuse. Istețul. Îi venea să țipe de bucurie. Era ca o spărtură într-un zid. Prima comunicare.

Șeful stătea pe călcîie la intrarea în sanctuar, mînca orez ciugulindu-l cu degetele din strachină. Pe jos, lîngă el, zăcea tubul argintiu al lanternei pe care Savat o așezase în vîrful digului, ca să atragă atenția.

Trecînd pe lîngă el, băgă de seamă că lanterna era aprinsă. Se lăsă pe vine și apăsă pe întrerupător.

— Trebuie stinsă, Broscoiule, se apucă să-i explice cu răbdare, fiindcă altminteri se descarcă. Şi n-ai baterii de schimb.

Grasul se opri din mestecat. Apucă lanterna şi o duse la ochi ca pe o lunetă. Se mînie văzînd că s-a stins. Bombănind, apăsă pe buton cu vîrful degetului. Apoi, acoperind reflectorul cu amîndouă mîinile, privi satisfăcut lumina slabă.

— E soare, îi arătă Robert cu mîna spre cer, se descarcă bateria. Stinge-o ! E păcat de ea ! Dacă ţii neapărat, luminează în interior, dă-mi-o şi mie, să văd templul şi pe dinăuntru, şi întinse mîna să ia lanterna.

Dar şeful o smulse şi o mai aprinse o dată. Chiar şi în plin soare, sîrmuliţa ardea ca o flăcăruie galbenă. Se întoarse apoi într-o parte şi sprijini lanterna cu talpa goală, cu degetele lungi şi apucătoare, cu unghiile răsucite.

Din interiorul grotei venea un fum uşor, femei pe jumătate goale, stînd cinchite, scormone au cenuşa scoţînd tuberculii roz de patate. Robert simţi că îi e foame. Meoşii şedeau pe pămîntul bătătorit sau pe treptele murdărite cu excremente de lilieci şi înfulecau de zor. Nişte cîini jegoşi treceau de la unul la altul în speranţa că vor obţine ceva. Din cînd în cînd se muşcau între ei alungîndu-se. Robert avea impresia că pe meoşi spectacolul acesta îi amuză, zvîrleau bucăţi de patate rupte cu dinţii printre grupurile de cîini în aşteptare.

O femeie mai în vîrstă, cu un prunc pe spate, alese tăciunii care mai pîlpîiau, îi strînse

într-un vas de aramă, pregătind jăraticul pentru drum şi-l presără cu cenuşă. Sînii ei lungi şi plaţi se clătinau ritmic. Nimănui nu-i dă prin minte c-aş fi flămînd. Nu împart cu altul. Ţiţoasa asta ! o porecli cu intenţia s-o insulte. Oare să-mi iau singur ?

Femeia se întrerupse din treabă, îi observă privirea, se sculă cu greutate gemînd şi-i întinse un tubercul copt. Robert îl apucă iute cu amîndouă mîinile şi muşcă. Avea un gust dulceag de cartof, cronţănea în dinţi.

Cum să-i mulţumească ? Scoase din sac o cutioară de aluminiu în care avusese filmul şi-o aruncă pe jos. Femeia o apucă bucuroasă, se uită ce are înăuntru, împinse căpăcelul, şi-o încercă pe deget. Toţi se uitau cu interes ce face. Deşiră un fir lung din marginea fustei, îl trecu prin căpăcel şi îşi atîrnă cutioara la gît ca pe o podoabă. Cutioara lucea argintie între sînii ei negri.

Meoşii se sculară în picioare, întinzînd în direcţia lui mîna, îi cereau prizonierului daruri. Robert ar fi vrut să-i cîştige. Scormoni febril în sac, îşi aminti că avea la el un borcănel cu pastile de sublimat. Dacă i-aş îmblînzi, aş putea turna sublimatul în cazanul cu orez. I-aş otrăvi pe toţi, se delectă cu gîndul acesta atroce. Nu avură răbdare pînă avea să le distribuie ambalajele colorate, smuceau de cureaua sacului, răsturnară medicamentele, ţipînd şi lovindu-se cu pumnii, şi le smulgeau unii altora. Goliră flaconaşele, împrăştiară pastilele albe. Încercă să le strîngă, dar renunţă imediat, se amestecaseră, în loc de aspi-

rînă ar fi putut să ia o pastilă de sublimat. Încerca un sîmțămînt de parcă l-ar fi dezarmat cu totul. Lumina galbenă ca mierea juca pe pereți, păsările ademenite de zgomotul papagalilor se repezeau în interiorul grotei și fîlfîind din aripi sub tavan, surprinse de mulțimea adunată acolo, își luau zborul spre soare.

— Poftim de te poartă frumos cu ei ! își spuse furios.

Sacul gol zăcea la picioarele lui. Istețul sufla în flaconașul gol, uitîndu-se la tovarășii lui, dacă-l admiră.

Dinspre intrare inainta Broscoiul, lovea cu piciorul în cîini, împingea cu dispreț soldații, care săreau în lături, lăsîndu-l să treacă. Se opri în fața lui Robert și-i luă aparatul de fotografiat pe care-l avea atîrnat după gît. În schimb îi aruncă lanterna.

Cu gesturi stîngace își puse aparatul și încercă să-l scoată din cutia de piele, se căznea virînd unghiile în marginile ei s-o deschidă. Robert se sculă, îi arătă unde se cuvine să apese, ca să elibereze arcul. Îl conduse spre ieșirea din grotă și-i arătă imaginea micșorată din obiectiv.

Lumea trebuie să i se fi părut Broscoiului schimbată, pentru că plescăia din limbă și înălța capul, verificînd dimensiunea copacilor și distanța pînă la peretele stîncos, mișca obiectivul peste supușii săi, acum nu mai mari decît propriile sale unghii. Apoi ochi în direcția prizonierului și se auzi țăcănitul butonului pe care apăsase din întîmplare. Se spe-

rie și lăsă să-i scape din mînă aparatul, care rămase atîrnat de curea.

Cînd Robert încercă să-și ia aparatul îndărăt, Broscoiul îl împinse cît colo, strigînd la oamenii săi, care începură să se agite și să împacheteze coșurile.

Un singur ins doar, cel care-l păzise, stînd acum pe o treaptă a altarului, rămase să se scarpine cu o expresie de suferință : culegea păduchii din păr și îi strivea de patul armei.

În sfîrșit, apucă un capăt al sforii aceleia care-l umplea pe Robert de umilință și indignare, și fără să-l învrednicească măcar cu o privire, ieși prin coridorul de stîncă la soare. Iar acesta, înainte de a fi smucit, mai apucă să ridice de jos lanterna și să apese pe buton.

Ochiul rămase stins. Mi-a restituit-o fiindcă s-a descărcat bateria, afurisitul ăsta de Broscoi, lovi-l-ar relele — chiar atunci sfoara se întinse și-l smuci de brațele legate.

— Stai, așteaptă, Jegosule, zbieră Robert la el mînios. Vocea i se răsfrînse de tavanul boltit al sanctuarului și valea o repetă cu un strigăt de bas — a, a, a. Nenumărați lilieci, ca niște gheme de umbră, țipînd păsărește, se învolburară pe deasupra altarelor. Șchiopătînd, se îndreptă spre ieșire.

Sprijinindu-și bocceluța pe genunchii dansatoarei sculptate, femeia își îndreptă banda care-i apăsa fruntea. Pruncul dormea cu mînuțele atîrnate în jos, strîngînd din degetele pe care i le-nțepau țînțarii.

În fața lui, întorcînd într-una capul și privindu-l binevoitor, pășea Istețul. Pe spate

avea un coş. Cu ghearele înfipte în marginea coşului se aţineau papagalii verzi, aripile lor rupte atîrnau ca nişte frunze boţite.

Nu încearcă să evadeze, pentru că n-au nici o şansă. Ah, piciorul meu! Paznicul lui şi începuse să ţopăie din piatră în piatră ca să nu-şi ude picioarele în torent. De ce-om fi pornit aşa deodată? E încă lumină. Broscoiul are de gînd să se afunde în junglă, o fi de părere că aici ar putea da peste el o patrulă. Sigur au scotocit satul întorcîndu-l pe dos şi-or fi prins o limbă. Revoluţia nu i-a schimbat, cunosc moduri de a tortura încercate de mult, îşi spuse amintindu-şi povestirea lui Tari despre „floarea de mac". Pot sili pe oricare să vorbească, îi pot stoarce toate tainele. Broscoiul şi-a făcut socoteala că va reuşi să-i treacă pe ai săi prin văi, unde-i acoperă umbra lăsată de stînci şi copaci. Ce naiba o fi sărind ăsta astfel din stîncă în stîncă, ar fi de-ajuns să trag de sfoară că pe loc ar face o baie...

Robert grăbi pasul, se strecură pe lîngă şuvoiul repede. Învăţase felul în care meoşii se caţără pe grohotişuri şi se afundă aplecaţi pe sub crengi.

Aici or să fie lipitori cu duiumul prin toate părţile, pe crengi, pe orice frunză uscată, prin ierburile dese.

Ţiţoasa, cu mîinile sprijinite pe genunchii îndoiţi, se căţăra şi ea cu îndîrjire. Deodată îi strigă ceva, ceea ce, în zgomotul apei, al frunzelor şi al propriului său puls, receptă ca pe un avertisment în propria lui limbă, în polonă — bagă de seamă.

Ai grijă de tine — se simţi mişcat pînă în adîncuri. Ştia prea bine că ea nu avea cum s-o spună, că desigur i se păruse, şi totuşi îi era recunoscător. Ai grijă de tine, aşa îl ruga cu sfială maică-sa, cînd pleca în străinătate, cînd avea succes şi-şi făcea o carieră. Acum cuvintele ei se încărcau de un alt înţeles, nu de sănătate cum era vorba. Ai grijă de tine însemna, să nu te schimbi, bagă de seamă să nu te pierzi din vina ta...

Îndoia greu piciorul, îl durea. Îşi simţea muşchii parcă umflaţi cu pompa. Dar uite că izbutea să se caţere, să ţină pasul cu ei. Se vede că era o amorţeală doar la suprafaţă, o inflamaţie de mică întindere.

Brusc, sus, pe deasupra vîrfurilor roşietice, zări silueta masivă şi întunecată a unui avion de transport. E un Il, mă caută. Avionul se înapoia, îi ajungea la urechi duduitul motorului, vedea parcă reflexul razelor de soare în hublouri, a trecut, s-a topit în văzduh, plonjînd printre vîrfurile muntoase.

Caută un ac în carul cu fîn, acul totuşi poate fi găsit mai uşor în fînul scotocit, jungla însă... Cu capul pe spate se uita în locul acela la fel de albastru ca cerul întreg, dar acolo se topise avionul.

Fusese zvîrlit pe fundul iadului verde, în prăpastia care-i admitea numai pe osîndiţi. I se părea că abia acum începe coborîşul, lent, necurmat, trebuia să se concentreze ca să poată ajunge acolo unde îi era hărăzit.

Înaintau risipiţi. Auzea pocnetul crengilor rupte, foşnete, loviturile cuţitelor lungi cu

care tăiau încîlceala lianelor. Mergea ferindu-şi obrazul cu braţele legate. E bună frînghia cu care-l trag după ei, fie binecuvîntată. Ieşeau lîngă movilele cu iarbă, vedea siluetele lungi ale oamenilor aduşi de spate, parcă decapitaţi, îngroşate de poverile pe care le cărau, soarele se lăsase printre munţi.

Trebuie să-mi dai ascultare, i se adresa piciorului, salvarea noastră e în acest marş forţat.

Numai de am ajunge odată acolo unde ne vom petrece noaptea. De-am ajunge în sat. Poate că ne vor ieşi în cale urmăritorii. Soldaţii din Pathet Lao ne-au luat-o înainte pe camioane, au ocupat toate trecerile, sigur o să dăm peste ei, atunci trebuie să mă ajuţi, trebuie... Am să fac un salt printre copaci şi-am să mă întind pe pămînt. Nu-mi pasă de lipitori. După prima salvă de gloanţe, meoşii se vor risipi, iar eu am să mă scol şi am să le ies înainte alor noştri. Cît de tare or să se bucure. Atunci am să-mi pot permite să fiu slab. Să fiu purtat pe sus. Apoi mă vor urca într-un camion pe un pat făcut din paraşute. Vom goni kilometri.

Ieşiră pe o potecuţă. Vedea lutul plin de gropi, de parcă cineva le-ar fi scobit cu o sonetă una lîngă alta. Apoi trunchiuri rupte şi dezfrunzite şi excremente uriaşe uscate. Urme de elefanţi care au umblat după hrană.

Arbori uriaşi cu trunchiurile parcă frecate cu cretă se înălţau peste capetele lor, liane groase împletite atîrnau în jur. Privirile nu izbuteau să răzbată pînă la cer, iar picioarele

se împotmoleau în ierburile putrede şi frunzişul cald, aburind ca bălegarul.

Pe cracul stîng se căţărau două lipitori, le scutură, dar nu apucă să le calce în picioare, s-ar fi afundat în pămînt sub apăsarea tălpii, n-ar fi păţit nimic. Reuşi s-o apuce pe una în clipa cînd i se strecura sub cămaşă. Se lipise de piele, o rupse în două şi tot nu reuşi s-o desprindă.

Aceeaşi durere ascuţită în spate. Îl sfredelea, nu îngăduia să fie dată uitării. Ce naiba e acolo ? Parcă l-a cuprins strechea. Şi dacă îmi vîră sub piele ouă ca la bivoli ? Îi ţin în viaţă cu propria mea căldură, se hrănesc din mine însumi. Lipitorile astea dau buzna spre piciorul stîng, parcă ar fi adulmecat rana, le ademeneşte sîngele... Las'să sugă. Poate că trag şi otrava şi febra. Pe vremuri era obiceiul să pui lipitori. Lecuiau.

Încetă să le mai ia în seamă. Cînd o să ajungem la faţa locului, atunci am să mă curăţ de ele, am să le arunc pe foc. Le văzuse cum trosnesc, răsucindu-se pe jăratec, sîngele clocotitor le sparge, iar ele se imobilizează, semănînd cu nişte viermi carbonizaţi.

Ce te-a îndemnat, nătărăule, s-o porneşti în această expediţie ? Azi puteai să te înapoiezi cu avionul, puteai să înnoptezi la hotel. Să bei un whisky cu sifon.

Înghiţi în sec. Avea gura năclăită. Cămaşa udă i se lipea de trup. Cum se oprea din mers, cum dădeau asupra lui năvală crengile, din toate părţile, îl zgîriau, îl înţepau, îl ardeau. Ocupa locul care li se cuvenea lor, le deranja.

își croia drum aplecînd capul, simțea cum furnicile i se scutură pe grumaz și cum firele groase de păianjen i se lipesc de pleoape și de sprîncene.

Naiba m-a pus să le fac semn cu lanterna, dacă nu-l chemam, avionul n-ar fi lansat armele și afurisiții ăștia de meoși n-ar fi ieșit din pădure.

Lui Savat i s-a năzărit să facă acte de bravură. Dacă nu eram de față, cu siguranță ar fi fugit, cum cerea un elementar bun simț. Eu singur sînt de vină. În loc să mă tăvălesc în excremente de lilieci, puteam să mă culc cu Tari.

Se strecura poticnindu-se, se smucea cu greutate dintre mormanele vegetale care se înfigeau în el cu sute de așchii. Lipitorile picurau și, bete de sînge, se rostogoleau în întunecimi. Pe brațe i se scurgeau dîre de sînge.

Trebuie să-ți știi lungul nasului... Mai degrabă al urechilor, da, da, al urechilor, rîse în sinea lui sarcastic. Ai dorit să vezi temple vechi, iată-le. Și cu ce te-ai ales ?

Aromă de ierburi încinse. Zăduf. Sudoarea curgînd în lungul șirei spinării, îl ustura pielea. Pînza hainei îmbibată de sudoare, aspriță ca o scoarță, îi zgîria grumazul, îl tăia ca un fierăstrău. Respira cu gura larg deschisă, scuipînd musculițele care i se lipeau de limbă, care i se vîrau în ochi.

Bine că Broscoiul mi-a luat aparatul, altfel trebuia să-l car singur, iar curelele s-ar fi încurcat în hățișuri... Nu știu ce-am căutat în amărîtul ăsta de sat. Și în suferința lui se

lovi cu pumnii în frunte. Se pomeni cu o stropitură de sînge proaspăt pe obraz. Pipăind, descoperi un fel de rîmă umflată care i se rătăcise în păr și acum i se înfipsese în piele.

Nu trebuia să mă duc în Laos ! Era rău în Polonia ? Duceam lipsă de subiecte ? Ce bine era să nu-i fi luat locul lui Ganc, ce mult își dorea el să se ducă... Care a fost primul pas greșit ? Șeful. Nu-mi place mutra asta de dulău care nu știe la cine să latre și pe lîngă cine să se gudure. Nici ochii lui holbați pe sub ochelarii cu multe dioptrii nu-mi plac.

Atunci șoptise : E atît de capabil, e atît de capabil...

Halal descoperire, nătărăul. Bineînțeles că sînt capabil. În orice caz mai capabil decît tine, bătrîne potlogar, ceea ce nu-i cine știe ce ! Am colaborat, îți dau o șansă, dumneata Robert Malak ai crescut în preajma mea. Eu te-am învățat meserie. Auzi, cică, el m-a învățat ! Ani întregi n-a scris o singură frază care să-i aparțină. De dimineață stătea agățat de telefon. Ba cu Leoś, ba cu Edmund, mai bine să se pună de acord dinainte. Ei știau tot atît cît știa și el, dar deh ! șeful își lua toate măsurile. Iar toate măsurile s-au dovedit inutile. Dacă i-ar fi scăpat o greșeală, s-ar fi lepădat de el privindu-l drept în ochi : „M-ai înțeles greșit, tovarășe, o hotărîre trebuie întotdeauna dată în scris".

Lovi cu cotul, împinse niște crengi, o smicea țepoasă i se agăță de picior, îi căzu pe genunchi. Îl durea coapsa. În fața lor se deschidea o suprafață însorită cu rîpi abrupte, coaste

ierboase, o întindere nesfîrşită de aer, amestecat cu un uşor abur albăstrui. În sfîrşit putea să respire. Începu să se tîrască în patru labe pe sub crengile resfirate, smuci sfoara trăgînd-o împreună cu un pumn de frunze. Meoşii şedeau grupuri, grupuri, îşi culegeau unii altora lipitorile, scuturîndu-le calm în iarbă.

Jegosul apăsa capătul sforii cu talpa plină de noroi, se scărpina cu un beţigaş, aplecînd gîtul cu desfătare.

Dogoarea se mai potolise. Soarele bătea de jos ca un reflector, scoţînd în evidenţă conturul lanţului muntos, coame verzi asemenea unor valuri încremenite. Un ocean de verdeaţă de nestrăbătut.

Ţiţoasa se apucase să cureţe papagalii. Păsările se agăţau de coş deznădăjduite, izbeau cu ciocurile, dar ea le scotea pe rînd şi, cu un gest rapid, le sucea gîtul. Un vînticel uşor purta penele de un verde-aprins pînă departe, în vale. Ţînţarii se roteau deasupra capetelor oamenilor, dar încă nu-i atacau. Necuprinsul pur şi imaculat, fără un singur nor, îi învăluia cu o nepăsare aproape duşmănoasă. Îl durea tot corpul, îl ustura pielea. O insectă îşi croia răbdătoare drum sub omoplat. Piciorul rănit şi-l simţea ca pe-un sac cu nisip, îndesat şi cu neputinţă de urnit. Gîfîia, răsufla cu greutate, neştiind dacă are să fie în stare să înainteze măcar cu un pas.

Isteţul se apropie de el cu paşi elastici, fără să pară deloc obosit, îl apucă de mînă şi îşi duse ceasul la ureche. Se uită cu încîntare la secundar. Încercă atent să întoarcă rotiţa.

Robert îi îngăduia totul cu blîndeţe. Rotiţa scîrţîi încetişor. Băiatul se simţi mîndru, era iniţiat. Deodată Isteţul se aplecă şi lipi urechea de ceas. Nu-i venea a crede. Privea întrebător, ciocănea geamul cu degetul îndoit.

Ceasul se oprise. Stătea, deşi îl scuturau.

Robert se simţi atins ca de o răutate ce i-ar fi fost adresată direct.

— L-ai întors prea mult şi-ai stricat arcul, prostule.

Isteţul nici nu clipi măcar. Se uita întrebător, neînţelegînd de ce tăcea ceasul.

— Nu se preface, l-ai omorît, ţipa Robert ridicînd mînios braţele legate pînă deasupra capului.

Dar băiatul continua să nu priceapă.

Cuprins de spasme, se chirci şi plînse isteric, cu sughiţuri, de parc-ar fi pierdut un prieten.

Isteţul îl mîngîie cerîndu-şi scuze, dar văzînd că eforturile lui rămîn zadarnice, plecă ofensat.

Zăcea în iarbă cu faţa în palme, auzea paşi, dar nu deschidea ochii. Era treaba Jegosului să-l conducă. Lacrimi mari îi curgeau peste degete, spălîndu-i-le. Cicadele ţiuiau. Se făcuse linişte.

Înălţă capul şi zări capătul sforii în iarbă. Meoşii dispăruseră. Brusc înspăimîntat că îl vor abandona, se ridică şi o luă la fugă şchiopătînd, tîrînd sfoara legată după el. Iată-i, coborau în vale, intrau în junglă.

— Aşteptaţi, începu să strige disperat, ducînd palmele pîlnie la gură. Aşteptaţi-mă !

Şi ecoul îi purta strigătul peste munţi.

Alerga neluînd în seamă durerea. În sfîrşit, îl ajunse din urmă pe ultimul meos şi încercă să-i vîre în mînă capătul sforii. Meosul avea pete negre pe obraz şi un cucui mare între sprîncene. Încercă să apuce frînghia, dar degetele-i umflate refuzau să se strîngă, aşa încît îi strigă ceva mînios vîrîndu-i în ochi mîinile ca nişte perniţe.

Iată că se apropia Jegosul, în urma lui cu o uimitoare sprinteneală sosi în fugă Broscoiul, scuturîndu-şi traista, şi-l croi de cîteva ori în cap cu biciul, pînă cînd acesta se aplecă şi apucă sfoara împletită.

Bine i-a făcut. Dacă sînt prizonier, să mă păzească. Bine că l-a croit cu biciuşca.

Se căznea să umble în aşa fel încît să nu întindă sfoara, de teamă că Jegosul iar o să-l piardă în penumbră.

Dacă am fi undeva mai la drum, nu m-aş teme să rămîn singur. Pe lîngă sălbaticii ăştia or mai fi şi nişte automobile cu şoferi, ăştia trebuie să ştie barem cîteva vorbe franţuzeşti. Ce-o fi avînd ăla? Ce boală e asta? Are un buboi între sprîncene. Să fie lepră? Savat spunea că lepra nu se ia, el se adăpostise într-o colibă unde se afla şi un lepros. Lepra nu-i o boală ci un destin. Eu nici nu l-am atins, nu poate să-mi strice c-am dormit în acelaşi loc cu el. L-am zărit de abia acum. Pute a puroi.

Dacă aş rămîne aici, nu m-aş descurca. Aş pieri în junglă. Te înghite fără să lase urme. N-ar afla nimeni ce mi s-a întîmplat. A dispărut. Nu s-a înapoiat şi gata. Poate că-i mai bine aşa, fiindcă dacă lipseşte certitudinea c-am murit ar putea să mă aştepte. Cine? Colegii? Dacă mă privesc cu invidie e semn că am dobîndit ceva, că urc. Uneori ai impresia că toate nu fac nici cît o ceapă degerată şi de cîte tertipuri e nevoie, de cîte ploconeli. Îţi spui că ai realizat ceva şi cînd dai să-l apuci cu mîna... De scris ar scrie toţi nişte preafrumoase amintiri, dar fiecare şi-ar zice: atîta s-a luptat pentru plecarea asta şi uite ce-a păţit.

Poate mă aşteaptă mama. Robi dragă, ai grijă de tine, — ca o găină grijulie care-şi cheamă puii. Robi, Robi... Dintre toţi fraţii, el a fost singurul care a dorit să înveţe şi singurul care a ieşit la suprafaţă, iar acum se ruşinează cu maică-sa, bătrîna i s-a plîns lui frate-său — faţă de musafiri o numise: îmi ajută la gospodărie. Pentru că maică-mea îţi pică pe cap cînd nu trebuie şi mă face de rîs. Altfel decît „troilebus" nu poate să zică, sau „era doi căţelandri. Îi văzui cu ochii mei". Ca îmbrăcăminte, mă rog, arată cum arată. Dar barem de n-ar deschide gura faţă de străini, că pe urmă ăştia mă iau peste picior. Dacă nu-s în stare să-ţi respecte mama, nu face să-i ai de prieteni. De ce trebuie să afle oricine, din primul moment, că mă trag din mahalagii. Taică-tu a fost un om de treabă, la răcoare n-a stat, pe voi — copiii lui — v-a iubit. A trăit puţin, pentru că la beţie l-a luat de beregată pe un şvăboi, pe un poliţist, dar copii apucase să aibă, patru... Nu mă plîng.

Am copii buni. Uite şi tu îmi dai bani, ai făcut liceul, nu spun, îmi dai cînd poţi, nu mă uiţi. Iar eu l-am trecut printre cei care au pierit în luptă — fiul unuia mort în timpul răscoalei, că el s-a dus cu şase luni mai devreme ce-are a face şi cine are s-o mai afle cînd toată Varşovia a ars atunci. Nemţii l-au omorît ? Nemţii. I-am aranjat niţeluş şi trecutul, l-am înscris în partid. Jertfele sînt necesare, iar el n-a fost decît o cifră aparţinînd unei statistici. După moarte ne-a fost mai de folos decît în timpul vieţii. Fără voia lui, evident.

O creangă lipicioasă îl lovi peste frunte. Ei mă ţin în zgardă, iar eu îi păzesc nu cumva să mă abandoneze. Singur în junglă, printre sălbaticii ăştia, neînţelegînd o vorbă... Dacă aş povesti ce mi s-a întîmplat nu m-ar crede nimeni. Nimeni ! Poate că nici n-o să am cui să povestesc. De ce nu mi-or fi făcut de petrecanie de la bun început ? Mă duc cu ei fiindcă vor să obţină ceva prin mine. Sigur, vor să mă dea în primire armatelor regale, consilierilor americani. Trebuie să-i păzesc pe sălbaticii ăştia nu cumva să se răzgîndească... Americanii vor încerca să obţină de la mine nişte informaţii, dar mai înainte trebuie să-mi dea îngrijire medicală. Am să mă prefac grav bolnav, pe moarte. Şi că sînt foarte important, specialist în ale revoluţiei. Lasă-i să-şi dea toată osteneala, să tremure de teamă de a nu mă pierde. Ei nu duc lipsă de medicamente. Am să le mărturisesc că sînt gazetar abia după ce mă vor fi vindecat. Poate-mi vor da

o bursă, să vizitez America, vor dori să mă cîştige pentru ei. Merită să te agiţi pentru un gazetar curajos. Nu, nu m-aş stabili acolo definitiv. Ori poate totuşi ? Dacă acolo e mai bine poate că rămîn. N-am decît o viaţă. La noi bătrînii nu vor să se retragă, iar dintre tineri sînt prea mulţi aceia cu şanse, care se înghesuie să înveţe. Dacă e gratis... Robi dragă, ai grijă de tine... De ce mă rog ? Că vreau să trăiesc omeneşte ?

— Robi dragă, ai grijă de tine, îşi repeta în şoaptă, ca pe o admonestare, şontîcăind în desişurile printre care vibra frînghia încordată. Jegosul îşi pierduse răbdarea.

Robi dragă, cred că ai febră. Împleticindu-se, o ţinea instinctiv drept înainte în direcţia din care venea zgomotul de crengi rupte, de vergi care se agăţau de coşuri, ţipete de copii şi tusea astmatică a bătrînului lepros. Acolo se aflau ai lui, apropiaţi. Oameni. Licuricii descriau un zigzag de lumini verzui. Crengile îl împingeau îndărăt, iar el se lipea cu trupul de trunchiuri. Gîfîia. Alerga. Voia să ţipe, cînd o frunză lunguiaţă îi intră în gură, îi gîdilă beregata, n-avea ce să vomite.

Automobile, vor să-l oprească, fac semne cu lanternele. De ce e atîta îmbulzeală în autobuz, mamă ? Fii atent. Şi conductorul îi vîră în gură cîteva bilete. Ce zăduf ! De ce n-or fi deschizînd geamurile ? Mamă... mamă... Nu mă împingeţi cu coatele, vreţi să cad din mers ? Oameni buni, ce faceţi...

Nu-l zvîrliseră jos, continua să călătorească, legănîndu-se.

Sta atîrnat de o creangă, înfipt în ea cu degetele. Așa îl găsi Jegosul. Îi înfipse degetele în păr și-l trase uitîndu-i-se drept în obraz.

Robert deschise ochii, un zîmbet îi luneca pe buze.

— Jegosule, ajută-mă, îi șopti.

Meosul îl cuprinse de după umeri și-l trase după el. Totuși se poticni în primul desiș. Crengile îl zgîriau ca niște gheare ascuțite, îl înțepau cu spinii. Jegosul îl propti de un trunchi. Durerea ascuțită din picior îl readuse în simțiri.

Înainta șovăielnic, umblînd ca un automat drept înainte. Torentul cădea în pantă, Robert se opintea, scormonind cu călcîiele în iarba putredă, copacii erau tot mai înalți, se lumină în jurul lor, ieșiseră în vale, în preajma unor ogoare uscate.

— Acum trebuie doar să mă retrag, își șopti Robert. Greșeala de atunci n-am s-o mai repet. Îl iau pe Kop Fen cu mine, cînd dăm de Savat, îi spun că mă duc drept la mașină și cu ea la Sam Neua. Mi-a ajuns. Acum știu în ce constă primejdia. A fost de ajuns. Robi dragă, ai grijă de tine... Broscoiul mi-a luat lanterna. Ce bine e. Privi în jur, dar nu descoperi nicăieri luminile care să indice locuințele urcate pe piloni deasupra pămîntului. Cîinii se risipiră care încotro, dar nu-i auzea lătrînd, ar fi trebuit să se încaiere cu potăile din sat. Iată, în jur sînt numai ogoare pe care ies oamenii cînd vine musonul și se adună apele. Dar nu auzea apa șiroind peste pietre, scurgîndu-se, din streașinile de bambus, urnind pivele... Apa lipsea.

Atinse cu palmele miriștea, simți o urmă jilavă, dar nu erau stropi de rouă, sudoarea sănătoasă a țărînei adormite, pe care i-ar fi plăcut s-o adune și s-o soarbă.

Înălță capul. Cerul era la fel de întunecat ca pămîntul, iar dunga îngustă dintre crestele muntoase o umpleau stelele tremurînde. Aștepta cu capul pe spate, cu gura larg deschisă. De-ar pica măcar un strop. Țînțarii cîntau, se așezau ușurel de-a lungul zgîrieturii de pe obraz, le simțea înțepătura. Cînd își trecea palmele peste față, țiuiau disperați, lipiți cu o aripă de degetele-i însîngerate.

Nu putea sta culcat pe spate, pentru că, mai jos de omoplat, viermele strivit își scobea un adăpost. Sprijinit într-un cot privea la femeile care ațițau focul. Turnaseră jăraticul din vasul de aramă și suflau în tăciunii aprinși, pe care îi acoperiseră cu iarbă și frunze uscate, întețind flăcăruia pînă se aprinse. Iar copiii aducea vreascuri. Auzea pocnetele surde ale cuțitelor lungi, pîrîitul gătejelor. Se încinse o pălălaie, scînteile urcau pînă în înaltul cerului.

Cînd vor face de mîncare, vor aduce și apă. Atunci am să-mi sting setea. Uite că mi-am venit în fire. De ce m-o fi năucit în halul ăsta febra ? Nu trebuie să bei apă din torent, ai grijă de tine, Robi.

Și totuși șuvoiul curgînd printre stînci îl ademenea, rece, transparent, sclipind și cli-

pocind. Păcat. Ar fi trebuit să beau mai mult, să am și de rezervă.

Dacă aş fi avut un fiu, sigur ar fi înţeles ce spun. I-aş fi spus : adă lui taică-tău nişte apă. De ce n-am un copil ? Nu, îşi răspunse clătinînd capul cu jale, n-am vrut. Milka, i se adresă în gînd unei fete înalte, cu ochi mari, uimiţi, cu părul blond aproape alb, retezat drept, cu obrajii daţi cu ruj şi sprîncenele puternic încondeiate, palidă, cu vîrful nasului umed de parcă ar fi avut mereu guturai.

Milka, tu doar m-ai iubit. Şedeai ţeapănă, ţi-am strîns genunchii între genunchii mei, ţi-am dat în lături părul tăiat drept, simţeam cum ţi se zbat vinişoarele pe tîmple cînd ţi-am spus. Acum nu ne putem permite să avem un copil. Tu studiezi, eu la fel. Azi ne ajung banii. După aceea, timp de douăzeci de ani vom fi nevoiţi să slugărim, vom fi robii lui, pentru că tu ai să-i fi mamă, iar eu tatăl. Fii fată deşteaptă, scapă de încurcătură, eu am să te ajut. Întotdeauna mi-a plăcut acest lucru la tine, că erai supusă. Adică ai fost mai demult. După aceea însă, te-ai schimbat, parcă odată cu cele întîmplate ţi-ar fi smuls şi simţirea. Ne-am înapoiat la noi acasă, dar n-a mai fost la fel. Ne-am reîntîlnit după ce-am isprăvit studiile, îţi aminteşti ? Ce faci, Milka ? Bine, m-am măritat. Am o fiică. Poate treci odată pe la noi. Mă bucur cu adevărat că te-am întîlnit. Vino să-ţi arăt cum m-am instalat. Te-ai mai rotunjit, eşti mai feminină acum. Sînt căsătorită şi ştii foarte bine ce mă leagă de soţul meu, mi-ai răspuns cu atîta gravitate. Ştiu, dar şi eu am acelaşi lucru. Mi-ai întors spatele fără cuvînt. Să pleci în felul ăsta !

Spuneau : ăsta dă gata toate femeile... A avut nenumărate. Nici chiar aşa de multe n-au fost ! Dar cum să mai rechemi în memorie chipurile ? Doar nişte trupuri. Să le iei fără nici o bătaie de cap. Bineînţeles, o invitaţie la cină e obligatorie. Iar ca desert patul.

— N-am să am niciodată un fiu, şopti cu glas schimbat.

Bătrînul redactor îşi curăţă iar ochelarii cu batista, apoi bădăranul spusese întocmai astfel : Atît de capabil, atît de capabil şi un asemenea nimic !

Stătea întins pe iarba uscată, aşternîndu-şi în loc de pernă sacul gol, după ce-i fuseseră luate medicamentele. Picioarele meoşilor care dau tîrcoale focului parcă sînt nişte foarfeci negre. Copilaşii au aţipit cu ochii la foc. Cîinii umblă cu băgare de seamă, adulmecă în jurul albului, apoi mîrîie încetişor.

Chiar şi pentru cîini sînt un străin.

Focul se înalţă, pocneşte, şuieră, răspîndind lumina în jur, pînă departe. Ţîţoasa stă aplecată peste el. De genunchii negri şi crăpaţi i s-a lipit o frunză. În jurul pulpelor are înfăşurată o sfoară, ca nişte ciorapi negri. Focul îi luminează coapsele mai deschise la culoare. Sînii lungi cu sfîrcuri roşii, ca nişte saci pe jumătate goi, poţi să-i apuci cu mîna. O femeie. Dar îţi face silă. Oare soarta are doar atît de oferit ?

Ţîţoasa ţine cu vîrful degetelor o grămăjoară de orez, o rotunjeşte răsucind-o pe coapsa-i

dezgolită şi i-o vîră în gură. El suge boabele de orez apoi le înghite.

— Dă-mi să beau, o roagă, arătîndu-i cu degetele spre gura deschisă, dar cînd îi dă o nouă grămăjoară de orez, strînge din buze şi întoarce capul. Pe sub buzele arse simte iarba jilavă.

Trăiesc, se foiesc, întind rogojinile, îşi fac culcuş pe familii, cu pruncii la mijloc, între ei.

Numai eu sînt singur.

Focul se stinge, dar jăraticul mai pîlpîie multă vreme, răscolit de vînt. Nu izbuteşte să lumineze tenebrele nopţii. Pădurea se apropie, şuierături, strigăte, plînsetul apropiat al unui şacal. Stelele atîrnă reci, ca de gheaţă. Somnul îi potoleşte pe meoşi.

Scapă-mă, se roagă din adîncul inimii, salvează-mă. Stă pe partea stîngă. Mai zăreşte siluetele meoşilor învîrtindu-se de colo, colo. Isteţul şi-a mai copt pe frigare un papagal. Grăsimea sfîrîie picurînd peste jăratic, se simte miros de carne arsă.

Cu boturile culcate pe labele întinse, cîinii mijeau ochii, înghiţind cu zgomot saliva. Unul dintre ei, stînd încovoiat, încerca să scoată cu piciorul o căpuşă care i se înfipsese înapoia urechii şi scrîşnea din dinţi de mînie neputincioasă, apoi îşi curăţa de purici blana năpîrlită.

De la cine implor mila? Mi-au legat mîinile ca pentru rugăciune. Dar nu mai sînt un copil, nu ai cui să te rogi. Bietul Creator... Mie mi-a dat viaţă soneria unui locatar întîrziat,

bătrînul meu i-a deschis uşa şi după aceea n-a mai putut să adoarmă şi s-a luat de mama. Moartea o să mă stingă la fel cum stingea taică-meu fitilul lumînării, scuipînd niţeluş în degete. Puţin miros şi s-a isprăvit. Aşa e mai bine.

Isteţul îi aduse Broscoiului un papagal fript.

Bătrînul smulse cu două smucituri carnea de pe pieptul păsării, iar restul îl aruncă la cîini. Toată haita porni pe întuneric lătrînd şi scheunînd.

De ce nu mi-au dat apă? De ce nu bea nimeni? Ori poate că pe aici e apă proastă şi din cauza asta nu s-a stabilit nimeni?

O puzderie de stele. Nepăsătoare, pîlpîitoare.

Dar dacă totuşi există? Atoateştiutor, deci mă ştie şi pe mine. Aşteaptă, ca să dea apoi verdictul. Osînda. Şi o întreagă veşnicie pentru meditaţie? Mai bine să nu existe.

Robi, dragă, ai grijă de tine.

Să rezist pînă dimineaţa. Eu am băut mai mult decît ei. De n-ar fi piciorul ăsta... Febra mistuie. Se vede că stau foarte prost dacă îmi umblă prin minte asemenea gînduri nebune. Ce aştept? Vreo minune? Am ajuns şi eu la nivelul acestor sălbatici care îndărătul fiecărui tufiş văd ascuns un demon pe care îl alungă cu vrăji şi cu bubuiturile sfintelor tobe.

L-a creat pe om după chipul şi asemănarea sa. Dacă e aşa, nu există nici un motiv să-i implori ajutorul. Asemănarea? Ca nuca în perete. Raţionament de preşcolari. Dacă există, apoi atunci de unde provine asemănarea asta?

Să fie asemeni cu nişte pitici bicisnici ? Cu prostia noastră sîntem ridicoli.

Atît de multe stele. Ca nişte boabe de mac lucitoare. Toate or fi ale lui ? Dac-ar vrea...

— Izbăveşte-mă, condu-mă, scapă-mă de chinul ăsta.

Focul lucea, copiii dormeau.

Glasurile junglei se apropiaseră, bolboroseli, fluierături, lovituri.

Singur n-a vrut să se elibereze de pe cruce. Dacă îmi va îndeplini ruga, faptul va avea o semnificaţie pe care iarăşi n-o pricep ?

Mişcă degetele. Insecta îşi scobea locul în muşchii lui. Îl durea. Iar piciorul şi-l simţea greu, ca de plumb. Îl mîngîia ca pe un copil gata să adoarmă, rugîndu-l să tacă, să se aline. Să-i îngăduie să răsufle.

Încerca să aţipească, închidea şi deschidea pleoapele. Ţînţarii bîzîiau scoţîndu-l cu înţepăturile lor din amorţeală.

Îi ajunseră la urechi o zbatere şi nişte respiraţii gîfîite. Întoarse capul.

În lumina gata să se stingă zări o pereche cuplată ca nişte cîini. Femeia stătea în patru labe cu fusta mult ridicată, cu sînii zbătîndu-se ca nişte pendule, chipul bărbatului nu-l desluşi în întuneric, îl auzea însă gîfîind ritmic, agăţat de şoldurile ei. Iar ea, proptită în mîini, aştepta răbdătoare. Deodată începu să-şi mişte fundul dezgolit, de parc-ar fi vrut să-l dea jos pe bărbat. Scoase un ţipăt pur ca un geamăt de recunoştinţă. Mîinile i se muiară, îşi sprijini obrazul de iarbă... Încă mai aştepta... Bărbatul se ridică şi plecă în întuneric. Un cîine o porni după el. Ea poate a şi zămislit. Iar eu mă duc. Pentru univers e acelaşi lucru, o socoteală egală. Doar pentru mine nu e egal. Femeia asta poartă în ea viaţă. Pe cînd eu ? Eu îmi am viermele din omoplat. Oare atît am meritat, să hrănesc o asemenea vietate ? Nu-s chiar atît de josnic, n-am vrut să nedreptăţesc pe nimeni.

Ţînţarii îmbulzindu-se cu un ţiuit veninos i se aşezau pe buzele umflate, îl gîdilau cu mişcarea lor nerăbdătoare, îl răneau pătrunzînd prin pielea crăpată, îi sugeau sîngele şi saliva. Îşi ridica braţele neputincioase, încerca să-şi acopere faţa, dar aţipea la loc. Vatra de spuză abia mai pîlpîia, se acoperea de cenuşă, crenguţele arse pocneau surd, ca încheieturile la bătrîneţe.

Cîinii mîrîiau şi copilaşii plescăiau, sugînd sînii goliţi.

Se mişca greu, piciorul fiindu-i legat cu sfoară, după obiceiul meoşilor. Şchiopătînd, despica ramurile, lovind cu mîinile legate ca şi cum ar fi mînuit un ciocan. Se făcu mai mult loc, de parcă desişul s-ar fi despicat descoperind un coridor îngust, care cobora în zigzag. Capătul, am ajuns la fund. Ba nu, e doar o potecă încolăcită. În jur meoşii care-l pîndesc de după copaci, îşi fac semn fluierînd încetişor, bucuroşi că au izbutit să-l mîie pe prizonier în direcţia prevăzută dinainte.

În semiîntuneric o pată albă, îl ademeneşte. Trebuie s-o pornească în direcţia ei, dar simte ceva, ca o împotrivire. Printre ramurile despicate se află un craniu. Se apropie de el, pri-

vește în scobitura ochilor, în suturile de abia vizibile ale creștetului, apoi îl ia la palme și-l scutură ca pe o pușculiță. Dinăuntru șiroiesc furnici negre, care i se strecoară printre degete, se risipesc de-a lungul trunchiului, apoi picură peste frunzișul putred. N-am să izbutesc să descopăr taina, mi-a scăpat, și totuși aș fi putut cunoaște întregul adevăr, fiindcă este și nu este craniul meu. Acum în interior zornăie tare și el răstoarnă conținutul. Nu sînt furnici, ci litere de plumb. S-a risipit un regal cu litere mobile. Dar el a apucat să prindă cîteva din ele și le strînge în palmă. Continuă să se strecoare, le duce spre lumină, a ajuns lîngă ultimii copaci din junglă. Inima îi bate grabnic, pulsul e încordat, acuși voi cunoaște sentința. Cu băgare de seamă desface palma, chiar sub ochi, iar degetele celeilalte mîini le apasă pe buze ordonînd tăcere. Literele se înșiră inegale alcătuind un cuvînt : *robi*. Ba nu, nu-i adevărat, se împotrivi Robert. Dar cui să i se adreseze , cui să-i explice că e doar o greșeală de tipar. Nu „robesc" pe nimeni, și totuși înțelege că acest cuvînt îl acuză și-l pecetluiește.

Asurzit, împleticindu-se, coboară. Trebuie să strige, nu e îngăduit să accepți un verdict, nu trebuie să te împaci cu el. Iar cititul ăsta greșit nu-l merit, nu-s pînă într-atît de vinovat. Mai desface o dată palma și în lumina albă a soarelui vede că literele își schimbă locul, una n-o recunoaște la început, s-a alcătuit un nou cuvînt — *rebus*.

Așa e, răsuflă ușurat, e un semn că n-am să pot dezlega enigma. Rebus — asta mai merge.

Totul este de nepătruns. Cu toate că — dacă e un rebus trebuie să existe și o rezolvare, una singură corectă, pe care el a ghicit-o întîmplător, ca în bătaie de joc, cu toate că simpla amintire a deznădejdii și spaimei prin care a trecut îl umplu de groază.

Nu trebue să mi se spună așa. Se liniștește, întristat că poate fi astfel nedreptățit. Pot chema și martori în sprijinul meu : mama, cu șuvițe cărunte pe sub părul prost vopsit ; Milka, avînd ochii umflați ca după plîns, fostul șef ; un ins gîrbovit, e tata pe care l-au împușcat nemții. Nu se uită la mine, ci undeva într-o parte. Ce-or fi văzut atît de deosebit ? Se apropie pe furiș de Broscoi care stă în iarbă și își ascute un cuțit lung, scuipă piatra apoi freacă de zor lama de piatră. Pe Robert îl cuprinde o cumplită bănuială și-l trece un fior.

Își revine, dar încă nu deschide ochii. I se pare că scîrțîitul e tot mai rapid, ca și cum Broscoiul ar vrea să isprăvească iute pregătirile, pînă nu se trezește prizonierul.

Robert se saltă, sprijinindu-se într-un cot. Tabăra încă mai doarme. Doar cîinii tocmai se trezesc, întinzîndu-se și căscînd, scărpinîndu-și cu labele pielea întinsă peste coaste, plină de plăgi, smulgînd ghemotoace de păr. Broscoiul stă întins pe spate, cu genunchii aduși ca muierile. Nu se prefăcea. Dormea dus. Cerul era verde și galben, nu-l presăraseră luminile zorilor. Prima cicadă își usca aripile, le ștergea, întîmpina cu un susur ușor ivirea zilei, aducea laudă vieții.

Piciorul tăcea, durerea trecuse, dar refuza să-i dea ascultare — nu putea să-l îndoaie. Se trezi înfrigurat, din junglă se înălțau aburi ca niște dîre de fum. Craniul părea al meu, dar l-am zvîrlit, prin urmare pot trăi. Șeful nu-i rău, doarme și sforăie parcă ar pili o piatră.

Iarba aplecată de rouă începea să sclipească. Stelele se topeau. Soarele alb revărsa căldură, umbrele deveneau albastre și se retrăgeau grăbite spre păduri. Cu tot aerul proaspăt, simțea în nări mirosul dulceag de descompunere, ca la spital.

Stătea ghemuit la locul lui ca să nu risipească din căldura adunată. Am să mă scol cînd soarele are să cuprindă valea. Dîrdîia, scuturat ca de friguri, clănțănea din dinți.

De ce oare în roua zorilor duhnește toată tabăra, oare miros urît meoșii adormiți ? Se mișcă trezind viermele de sub omoplat care îl mușcă, ciupindu-l ca un clește. De n-aș avea mîinile legate poate că aș izbuti să-l smulg. Oricum trebuie să existe un mijloc... Să rup o crenguță. N-am să ajung, are să se îndoaie... Or mai bine să iau o furcă, îi rup unul din dinți, fac un cîrlig, cu ăsta aș reuși să desfac marginile buboiului, care a crescut parc-ar fi o cutie de chibrituri. Sparg buba, strivind-o de trunchi și apăs pînă storc toată scîrboșenia asta care mă sfredelește.

Dimineața născîndă îi trezea speranța. Fii binecuvîntată zi. Sorbea lumina, căldura binefăcătoare. Trebuie să se întîmple ceva favorabil. Aici mă vor găsi. Voi fi liber. Sînt un om norocos. Nu poate să mai țină tot așa. Nu

se poate — adăuga clătinînd din cap. Avea buzele uscate și umflate, gura coclită. Bonzul mi-a prezis că toate dorințele mele se vor împlini. Am firul de ață pe care l-a binecuvîntat. Nu l-am pierdut.

În jur se înfiripa o mișcare lentă, femeile se agitau hrănind copilașii, băieții aduceau vreascuri și le grămădeau în stive.

Deodată leprosul prinse să arate spre desiș. Se sfătuiră în șoaptă. Doi luptători o luară la fugă cu armele în mînă, închizătoarele țăcăniră.

Robert privea încordat, încercînd să înțeleagă ce se întîmplă. Cei doi luptători dispărură în junglă. Ceilalți tăceau așteptînd. Tresări la auzul unui pocnet de armă. Ecoul se rostogoli peste munți. Toți alergară să-i întîmpine cu răcnete pe cei doi care se înapoiau. Zări o mișcare în vîrfurile copacilor înalți, ca o pală de vînt îndoind crengile : era o turmă de maimuțe. Săreau lucindu-și fundurile goale și se prăbușeau printre frunze de parc-ar fi plonjat în apă.

De departe, ca un semnal întîrziat, le parveni ecoul a trei pocnete succesive de armă.

Broscoiul scoase un strigăt și tot tribul pieri ca măturat de vînt. Se năpustiră în junglă. Jegosul apucă iute frînghia cu care era legat prizonierul și-o răsuci în jurul mîinii și-l tîrî după el. Ascunși în umbra jilavă, trăgeau cu urechea.

Cicadele țiuiau. Se auzeau țipete scurte, alarmate de papagali.

Inima îi bătea să se spargă. Nu se înșela, soldații îl căutau. Cine știe, poate că-i dau de

urmă. Ar trebui să le vină în ajutor. Iată şi sacul. Caietul cu însemnări. Încă le mai am. Începu să smulgă foile nescrise, să le rupă în bucăţi. Am să le arunc în jur, hîrtia s-ar putea să le atragă atenţia. Hîrtie în junglă nu se găseşte.

Broscoiul desemnă cinci luptători şi-i împinse în direcţia pocnetelor de armă. Celorlalţi le porunci să rămînă pitiţi. Aşteptau. Soarele alb rănea privirea.

Robert îşi descheie pantalonul.

Eu duhnesc aşa.

Neliniştit atingea coapsa violacee, dîra roşie se întindea pînă la încheietură. Vîrful buboiului era deschis, curgea puroiul. Pipăi ganglionul, era tare şi umflat.

Ca o minge de ping-pong. Organismul luptă, un filtru astupat de cangrenă. Dar uite că s-a pornit, zemuieşte... E bine, durerea e mai mică. Azi mă vor elibera. Apar în ultimul moment.

Bărbaţii se înapoiau aducînd o maimuţă ucisă, coada-i lungă se tîra prin iarbă. Muştele se roteau în jurul botului căscat, se aşezau pe ochii deschişi ai animalului, încă neacoperiţi de ceaţa morţii. Imediat se apucară să-i scoată măruntaiele. Broscoiul trăgea cu dinţii de ficat, mestecînd repede şi aruncînd priviri grăbite în jur, parcă speriat că n-are să apuce să isprăvească. Apoi îşi şterse degetele lipicioase.

Cîinii îşi împărţiră intestinele, muşcîndu-se între ei, hămăiau şi lingeau sîngele prelins în iarbă.

Deşi jupuită, are înfăţişare umană. Întorcînd capul, auzi cuţitele care tăiau carnea, trosnetul articulaţiilor rupte, împănau bucăţile cu ierburi aromate şi le punea în coşurile femeilor.

Trebuie să le memorez pe toate. Îmi vor prinde bine. Asemenea lucruri nu pot fi scornite.

Dimineaţa însorită îşi răspîndea razele luminoase. Se stîrnise vîntul, ridica praful şi grămezi întregi de frunze uscate şi ierburi fărîmicioase.

Robert îşi pierduse răbdarea, se scărpina şi cu degetul muiat în salivă îşi umezea băşicile de la pişcături.

Oare cît să fie ceasul ? Ceasul arăta cinci şi douăzeci, dar stătea de ieri.

— Ce te tot bagi cu urechea, nătărăule ? încerca să-l dea în lături pe Isteţ, care văzîndu-i privirea se aşezase alături, dornic să vadă dacă ceasul n-o fi înviat cumva.

Robert şedea cu piciorul rănit înaintea lui. Furnicile îl cutreierau zorite, parcă îngrijorate ar fi căutat ceva. Pe furiş rupea foile albe, vîrînd mîinile legate în sac. Aşteptarea asta îl umplea de nerăbdare.

De departe, de foarte departe, se auzeau lovituri de armă. Încremeniră. Cu mîna pîlnie la ureche ascultau cu luare-aminte. Rafale de pistoale automate. Prin urmare, au dat peste soldaţii din Pathet Lao, îşi spuse Robert zguduit.

Trecu multă vreme pînă să se înapoieze meoşii. Din cinci numai trei. Unul dintre ei, lovit la umăr, îngenunche în faţa şefului şi, dînd din mîini, neluînd în seamă că sîngerează, prezentă raportul în şoaptă.

Se iscă zarvă și agitație. O bătrînă se porni pe țipete și plînsete, dar Broscoiul îi apăsă mîna însîngerată pe gură, poruncindu-i să tacă.

Imediat o luară din loc, urcînd pantele abrupte în sus, spre desiș.

Își pierdu răsuflarea, inima îi bătea cu putere, îl cărau după ei, ținîndu-l strîns de umeri. Jegosul îl privea cu o cumplită hotărîre. Urechile. Ținea în mînă cuțitul lung, înnegrit de seva atîtor ierburi tăiate. Urechile... Făcea un efort deznădăjduit. Trebuia să se cațere, să urce agățîndu-se de liane, deși era cu mîinile legate. Robi, ai grijă de tine.

Iar se apucă să împrăștie pe furiș bucățile de hîrtie ruptă. Atenție. Atenție ! Voi însemna drumul pe care l-au parcurs în fuga lor răsculații.

Trecură în goană, fără să se oprească, peste creștetul dezgolit al muntelui, apoi coborîră. Stîrneau cu tălpile o pulbere cafenie, trăgeau pe nas un miros supărător de ciuperci.

Unde m-au scos ? Parcă-i un pod. Iar praful te îneacă. Simți în creștet o apăsare ca un acoperiș încins din tablă.

Lîngă o rîpă adîncă se aflau copaci albi, morți, doborîți. Iar mai jos, teribil de aproape, se ivea ca un brîu roșu semicercul dușmanului.

Acum ar fi momentul să scape de ei. Cînd vor sări dincolo, de cealaltă parte a drumului, am să mă pitesc în desiș, am să mă strecor pe sub mărăcini, am să dispar... Dar au cîini și

mă vor găsi. Doar dacă ar fi amenințați și ar fugi ca să-și salveze pielea, doar atunci ar exista o șansă. Afurisitul ăsta de picior, gîndi privind cracul pantalonului însîngerat și întins pe coapsa umflată.

Cum auziră duduitul ca de bondar al mașinilor, se pregătiră de fugă, lipindu-se de trunchiuri, cîinii, supunîndu-se șuieratului, stăteau de pază la picioarele lor.

Jegosul stătea lîngă el cu sfoara înfășurată scurt pe mînă, cu brațul pe după umerii prizonierului și cu lama cuțitului lîngă pîntecul acestuia.

Două camioane se iviră la cotul drumului, vedea soldații așezați pe sacii cu nisip, țevile armelor erau înălțate. Robert începu să tremure. Uniforme spălăcite, chipuri arse de soare. Atît de aproape ! Ar fi fost de ajuns să strige, să alunece de-a berbeleaca peste rîpile acoperite de iarbă, numai să ajungă mai iute la drum... Nu mă ințepa, afurisitule. Simțea vîrful cuțitului apăsîndu-l. N-or să mă audă, motoarele uruie, platformele camioanelor scîrțîie, o chemare din junglă e un glas estompat de ecou, inuman. N-am să strig. N-are rost. N-am să-l las pe ăsta să-mi deșerte măruntaiele.

Își supse burta, expiră cu putere. Cuțitul nu-l mai împungea. Nu el mă ințepa, eu mă împingeam în el, pricepu deodată. Simțea lîngă ureche răsuflarea grea a meosului. Camioanele se cățărau prin pulberea drumului, apoi dispărură pe rînd după copaci. Cînd dădură cotul și zgomotul motoarelor se stinse, Robert se

iluzionă o clipă că s-au oprit și că acuși vor zări venind o mulțime de soldați.

Dar Broscoiul făcu un semn cu brațele larg desfăcute și cu toții grămadă, precedați de cîini începură să coboare versantul.

Jegosul îl înghionti prietenește, ajutîndu-l să iasă în drum. Erau ultimii. Scoase din sac caietul de notițe și-l lăsă să cadă în puberea roșietică. Și iar se cățărau acoperiți de junglă. Coperta de plastic a caietului sigur lucește. Șoferii privesc drumul cu multă atenție, de teama minelor. Îl vor găsi, are să le atragă atenția.

Luptîndu-se cu încîlceala lianelor, în care Jegosul croia o trecere, se cățăra șchiopătînd, trăgea după el povara piciorului lipsit de putere, sudoarea îl frigea, îi curgea peste ochi, se așternea pe buze într-un strat de sare.

Un comunicat simplu în franceză. Aș fi avut tot timpul, cum ședeam azi dimineață. Aș fi putut să scriu : Malak, gazetar din Polonia, statul-major al lui Savat din Pathet Lao. Meoșii mă duc în sud. Salvați-mă. Nu, este prea lung. Malak de la maiorul Savat. Rănit. S.O.S. Oare știu ce înseamnă ? Mai bine : ajutor.

Se prăbuși în genunchi, gîfîia.

Cum te apasă soarele ăsta, arde. Duc soarele pe proprii mei umeri. Cine ar putea s-o creadă ? Omul este un animal puternic, e de groază cît poate răbda.

Chiar lîngă obrazul lui, tălpile goale, ca turnate din metal ale unui meos, mai sus niște pulpe înfășurate cu un șnur negru, o mînă vînoasă ține un cuțit. Ce tot vrea ăsta ? A, da,

este Jegosul... De ce smucește ? Știu, trebuie s-o pornesc din nou, dar dați-mi să beau.

— De băut, strigă Robert răgușit.

— De băut, repetă meosul cu un zîmbet, și-i arătă în sus spre hățișul de nepătruns.

Se urnește gemînd și, agățat de liane se cațără pe treapta stîncoasă.

Crengile elastice pe care le înlătură Jegosul, pășind în fața lui, îl plesnesc și îl ard, de sus îi cad în spate lipitori.

Cadranul ceasului arată întruna cinci și douăzeci. Timpul s-a oprit în loc. Dar e mai tîrziu. Sugarii scîncesc. Broscoiul ordonă un popas. Cunoaște nemaipomenit acești munți. I-a adus din nou la peșteră. Același țipăt de lilieci înspăimîntați, mirosul fierbinte de excremente fermentate.

Aprind focul și prăjesc bucăți de carne de maimuță. Oare piciorul meu miroase atît de urît sau carnea de maimuță ? Atîtea ceasuri pe cuptorul ăsta ! Dar or să halească totul.

Tot trupul lui frige. Apă. Să bea. Să se spele. Să se afunde în puhoi. Ce mai țară nebună în care lipitorile stau în copaci în loc să stea în apă. Cum naiba rabdă sălbaticii ăștia atîtea ceasuri fără să bea ? Nu simt nevoia de băutură ? Am febră, știu. Toate din cauza înțepăturii. Se vede că mi-e tot mai rău. Văioaga asta n-o vor descoperi din avion. Pot arde cît de tare focurile, nimeni nu va fi în stare să deosebească fumul de cețuri. Undeva, în munții ăștia se află mormîntul regilor. Kop Fen așa a zis : trei zile de mărșăluială... Nu-mi mai

pasă. Infernul. Poate c-au nimerit intrarea, dar nu le-o fi dat prin minte ce-au descoperit, de la ăștia afli tot atîta cît de la șacalii care-și au pe aici vizuinele. Peștera e peșteră. Doamne, în ce situație am ajuns... N-am auzit niciodată pînă acum ca un gazetar să ajungă prizonier la meoși. Nici nu m-ar crede nimeni. Am fotografii. Broscoiul mi-a luat aparatul, dar cînd i-or veni de hac, o să-mi iau aparatul îndărăt. Am văzut soldații cu ochii mei. La cartierul general probabil c-au rupt telefonul vrînd să afle unde am dispărut. Mă caută ! Am făcut semne. Cam naivă ideea cu bucățelele de hîrtie. Cine să dea de ele ? Nu, e o situație fără ieșire, nici o speranță.

Am văzut cu ochii mei camioanele și soldații, la numai cîțiva pași, își spuse revenindu-și. Trebuie să mă scape din această capcană.

Dar dacă s-a petrecut ceva pe front ? Poate că se duceau într-o misiune. Ce le pasă lor de mine ? Mi-or fi pus cruce și gata. Maiorul și Kop Fen au fost uciși. Dar eu nu sînt soldat, puțin îmi pasă de războiul lor... Pe mine trebuie să mă caute. Trebuie să mă scoată din porcăria asta.

Aceeași durere ascuțită sub omoplat, aceeași mîncărime. Se tîrî gemînd în direcția stîncii, se sprijini cu spatele de perete încercînd să nimerească umflătura. Își freca încetișor buboiul, îl simțea ca și cum l-ar fi văzut prin pînza cămășii rupte. Se freca gemînd pînă îl fulgeră durerea ca un cui încins înfipt în carne. E prea tare și viermele protestează. Las-că te scot eu de acolo.

Țîțoasa se uita să vadă ce face. Se apropie de el, de parca-ar fi luat o hotărîre bruscă, îl răsuci cu spatele la ea, îi trase cămașa afară din pantaloni, îi simțea atingerea ușoară a degetelor pe piele. Robert se sprijini de stîncă. Țîțoasa apucă umflătura cu degetele, îi simți apoi buzele lipicioase, apăsa și sugea, o durere și o nespusă desfătare, viermele țîșni din rană.

Îi vîrî sub nas palma cu viermele scuipat, nu era mai mare decît un bob de mazăre, se ghemuia și tremura.

Femeia îl aruncă pe foc, unde sfîrîi ca o jumară, apoi luă cu degetele cenușa și i-o presără pe rană. El se supuse încrezător acestor intervenții, îl alinau.

— Țîțoaso, Țîțoaso, se bîlbîi plin de recunoștință. Dacă te-ai îngriji și de picior...

Își descheie pantalonul fără să se jeneze și-și descoperi coapsa neagră, lucioasă, de parc-ar fi fost unsă, fierbinte pe dinăuntru. Dar femeia, după ce-i aruncă o privire, se trase îndărăt, spre ceilalți.

De ce m-o fi privind astfel ? Să nu mai fie nici o speranță ? În cel mai rău caz îmi vor face o operație. Pot să mi-l și amputeze... Există și injecții. Astăzi nu se moare de la o țepușă de-a meoșilor. Numai de m-ar lua de aici.

Culorile tari ale cerului începeau să pălească, din roșu-aprins el se preschimba în albastru-întunecat, se încețoșă. În văioagă se în-

tunecă, doar focul juca vesel și lumina fundul grotei. Simțea pe obraz atingerea aripilor mari de lilieci, trăgea pe nări mirosul de mosc, se iviră grămadă, un stol întreg țipînd ascuțit, noaptea se lăsa grea ca o piatră. Apăsătoare.

Lucrurile nu pot rămîne așa cum sînt. Trebuie să se ivească de undeva salvarea — își repeta cu încăpățînare, tăvălindu-și capul pe iarba uscată. Ai hotărît să mă salvezi în ultima clipă — îi reproșa cerului albicit de stele. Cerul e ca un salcîm înflorit, ramurile pline de flori dese împrăștie o aromă dulceagă. Ce înseamnă — ultima clipă ? Care este ultima ? Nu pot să mă împac cu asta, pricepe că nu pot. De ce ții cu tot dinadinsul să mă strivești ?

Meoșii, așezați în jurul focului, pileau șănțulețe în gloanțe și le ungeau cu excremente de lilieci. Noaptea trecută n-o făceau. S-or fi așteptînd la o luptă. Cine mi-a spus lucrul ăsta ? Că liliecii răspîndesc meningita, ba nu, căpușele pe care le hrănesc... Excrementele lor produc infecție, tetanos. Vor să-și vîndă scump pielea.

Unde e Broscoiul ? A plecat. Nu-l văd nici pe Istețul. Leprosul este, s-a tîrît încă mai încet decît mine... Nu izbutea să se urce pe stîncă.

Cum or fi trăind ăștia toată ziua fără apă ? Dați-mi de băut. Oameni buni, vreau să beau.

— Mor de sete, șopti.

Ce mi s-a năzărit ? Nu mor deloc. Mă chinuie febra. Și eram încredințat că își au procedeele lor, că sînt în stare să mă vindece.

Uite, vine Broscoiul. Aduc și apă. O oală întreagă. Încoace, aduceți-o încoace. Dobitocii, o duc la foc. Vor găti.

Se tîrîie în patru labe spre foc, dă femeile la o parte, se apropie de oală care se răstoarnă, se varsă peste foc, fumăraie și cenușă care frige. Dar a ajuns totuși. Pe fundul oalei mai găsește niște apă, și-o toarnă în gură, are gust de nămol, totuși înghite lacom. Numai atît e ? De n-aș risipi-o.

Broscoiul se apropie cu un cuțit în mînă. Ce vrea ? Pentru c-am vărsat apa ? Vor aduce alta, am să mă duc chiar eu. Numai să-mi arate de unde. Nu, nu, își acoperi fața cu brațele legate, lama cuțitului nimerește între mîinile lui, taie frînghia. Apoi Broscoiul vîră cuțitul în tocul de lemn.

Istețul aduce o furcă, cioplită dintr-o rădăcină bătrînă de copac. La ce e bună furca asta ? I-o vîră subsuoară. O cîrjă. Mi-a făcut o cîrjă ca să mă pot mișca mai ușor, e bun. De asta mi-a dezlegat și brațele. Ei sînt buni.

Nu face decît doi pași, furca s-a împiedicat între pietre, rănitul își pierde echilibrul, cade, gîfîie.

Sînt obosit. Peste măsură de obosit. După ce-am să mă odihnesc și-am să dorm, mîine dimineață am să pot umbla. Istețul e băiat bun. S-a gîndit la mine. Ce-o fi căutînd la mine în sac ? Îi zîmbește... Acolo nu mai e nimic. E gol. Poți să ți-l iei.

Ar vrea să se ferească de insectele care mișună în întuneric — se cațără, zboară pe sus, șuieră, foșnesc în iarba uscată — cu ajutorul

sacului din sfoară împletită. Dar cînd și-l pune sub căpătîi, dă cu mîna peste mapa de plastic în care-și ținuse caietul cu însemnări. Meosul i-a vîrît-o la loc în sac. Mi-a restituit-o, și amărăciunea îi umple toată ființa, și-a închipuit că am pierdut-o... De acum încolo nimeni, absolut nimeni. Un dobitoc, o vită încălțată.

Iar eu eram gata să-i iert, descoperisem în ei trăsături omenești, cît pe ce să-i îndrăgesc. De v-ar extermina pînă la unul, de-ați muri cu toții.

Zac la fel ca Lazăr. Lui cel puțin cîinii îi lingeau rănile, pe cînd mie nici măcar apă... Nu vorbi așa. Uite, Țîțoasa s-a milostivit. Dar apa ? Eu mă refer la apă. Ce au cu mine ? De ce nu m-or fi lepădat în drum, s-ar fi isprăvit și cu urmărirea. Oare ei nu pricep lucrul ăsta ? Eu atrag nenorocirea asupra capului lor și ei asupra mea. Dac-aș muri, ar plăti cu capul.

Gînduri prostești. N-am voie să mă las pradă gîndurilor, pentru că am să-mi pierd curajul. Sînt destul de dîrz ca să pot aștepta să fiu salvat. O să-mi pot permite o slăbiciune cînd am să-l văd pe Broscoi zbătîndu-se cu un glonț în burtă. Vreau să fiu primul...

Lumina focului se înălța pînă la tavan, extrăgînd din întuneric țurțurii albicioși și roșcați.

Mă aflu într-o capcană, dar ea nu se închide. N-am voie să adorm, fiindcă s-ar putea să se folosească de acest prilej, trebuie să repet, să-i amintesc că e o stîncă, o stîncă și că trebuie să stea nemișcată. Ea se preface doar c-ar fi o stîncă, stă la pîndă. Trebuie să-i întăresc convingerea. Trebuie s-o fac să reziste ca o stîncă.

Istețul mi-a dat cu de-a sila carne de maimuță, dar n-am putut s-o mănînc, mirosea urît. La fel ca piciorul ăsta al meu... Am vrut s-o arunc la cîini, dar mi-a cerșit-o Leprosul, i-am dat-o, ăștia îl lasă să flămînzească. E condamnat. N-are o nevastă care să-l hrănească, în curînd îi vor putrezi mîinile... El ar trebui să înțeleagă piciorul meu. Iată niște sclipiri sticloase pe tavanul cu ciucuri. Din cauza umezelii se formează stalactite, cînd vine musonul, acum e vreme uscată. Am să-mi pun o piatră pe frunte, să mă răcoresc. Miroase a var, a pereți proaspăt văruiți, ca acasă înainte de sărbători.

Pot acum să stau culcat pe spate, e femeie de treabă Țîțoasa. Trec limbi de foc peste tavan, un cîmp de mac în bătaia soarelui. Opium. Au cîmpuri de opium. Dacă mi-ar da și mie... Piciorul meu crește întruna, în detrimentul trupului. În curînd n-am să mai încap nicăieri.

Vreau să beau. De ce mi se umflă limba ?

Nu cumva să închizi ochii. Colții ăștia atît așteaptă. Nu prea... Trebuie să veghez, ei dorm cu toții, nu știu unde s-au ascuns. Am adormit în mijlocul unei capcane. Ba nu, e o grotă, nu o capcană. Mă poartă. M-au legat de un bambus. E noapte. Dar se vede, pentru că în jur sînt torțe. N-am de ce să mă tem. Nu mai mă doare nimic. Iată-mă. Sînt aici. O spărtură în stîncă. Din afund se aude o bolboroseală, rîul

vuieşte. Broscoiul îngenunchează şi strigă, glasul i se întoarce încetişor, schimbat, cu ton de bas. Stă de vorbă cu duhurile. Îi dau o torţă, el a aruncat-o în interior, se rostogoleşte un tunet subteran şi deasupra spărturii se înalţă stîlpi de foc. Toţi cad cu faţa în jos, se închină. Trebuie să fie grota aceea cu mormintele regilor, vor să mă împingă într-acolo. N-am să păţesc nimic, am să fac doar bîldîbîc în apă, în apa rece...

O cădere înceată, e tot mai multă lumină. Aterizez într-o sală albă. Nu-i gheaţă, e sare. Figura cioplită pe altar e ca dintr-o sticlă tulbure. Bineînţeles, e Wieliczka[1], iată coridoare, cărucioare umplute cu sare. Totul prin schimb. Un kilogram pentru o pereche de urechi. Urechi. Înşirate ca smochinele pe o tijă. O staţie de radio revarsă lămuriri : indienii scalpează, la graniţa cu Birmania le taie nasul celor înfrînţi. Meoşii taie urechile... ca dovadă.

Cu ce m-oi fi speriat atît de tare ? Inima îmi bate să se spargă. O pată deschisă. Unde mă aflu ? Grota regilor... Ba nu, o grotă obişnuită, toţi în jur dorm. Iată că se înapoiază liliecii, ţipă sus în tavan. Vîrfurile stalactitelor sînt acum roz-deschis. Nu te-ai închis, capcană !

— Voi trăi, şopteşte cu buzele arse, voi trăi. Dar oare cum mă numesc ?

[1] Străveche mină de sare, de foarte mari proporţii, din localitatea Wieliczka, în apropiere de Cracovia. Este un cunoscut punct turistic, datorită numeroaselor grote şi statui sculptate în blocurile de sare care o împodobesc.

Ce chin să te pierzi astfel. Doar ştiu bine că exist. Că trăiesc. Numele ? Cum mă numesc eu, mamă, mamă ?

Dintr-o imensă depărtare ajunge pînă la el ca o tresărire... Să ai grijă de tine, Robi.

Am grijă, mamă !

Dar mi-e atît de îngrozitor de sete.

Gata, ştiu. Sînt Robert Malak. M-au răpit meoşii. M-am trezit, fiindcă trebuie să mă salvez. Piciorul, m-am înţepat într-o ţepuşă otrăvită, pe o potecă. Nu mă doare, dar m-a doborît, parcă mi s-a urcat pe piept şi mă apasă ca o piatră. E timpul să mă eliberez. Jegosul doarme alături de mine, el are un cuţit. Am să apăs tocul cu o mînă, doar am mîinile libere acum. Numai cu băgare de seamă, să nu zornăie. Iar acum înfig ascuţişul în coapsă. N-am putere. Îmi simt braţele ca de vată. N-ai cum să ţi-l amputezi, ţi-ai provoca o hemoragie... Trebuie înţepat în mai multe locuri, ca puroiul să iasă afară, ai să te salvezi, Robi.

— N-am putere, se vaită gemînd.

Ba ai... Ai să reuşeşti, ai să te descurci.

Deznădăjduit se aşază, ridică cuţitul cu amîndouă mîinile şi şi-l înfinge în coapsă. Nu-l doare, cu toate că simte o plesnitură a muşchilor. Scobeşte în rană mînios, nu curge nici sînge, nici puroi. Găureşte piciorul ca pe un vrăjmaş. O luptă pe viaţă şi pe moarte. Piciorul nu mai e al lui, e străin. Nu-mi mai aparţine. Nu-l mai pot stăpîni. În curînd am să-i aparţin eu lui.

— Hoit blestemat, şi ţipătul lui umple peştera.

Meoşii i-au smuls cuţitul din mînă. L-au tîrît afară, în faţa peşterii, l-au aşezat cu spatele sprijinit de stîncă.

Cum curge lumina asta. Mă dor ochii de atîta alb.

Se aude în depărtare o cădere de apă. O pantă uriaşă de lichid care se prăbuşeşte, o masă de răcoare, o adiere de pulbere. La suprafaţă pete de curcubeu, se făuresc imagini care se varsă unele în altele mai înainte să apuce să le recunoască. E viaţa mea, viaţa mea.

S-au aşezat pe vine în jur, i se uită în ochi cu o supusă bunăvoinţă, ca nişte cîini. Arată cu mîna spre gură. Isteţul îi vîră în gură o grămăjoară de orez, aproape să-l sufoce. Se îneacă, o scuipă. Care o fi cuvîntul ? Trebuie să fie un cuvînt.

— Apă, apă... *l'eau, l'eau... Water.* Nu-l nimeresc.

Din străfunduri iese la suprafaţă : *aqua vitae, aqua.*

— *Aqua,* hîrîie, *aqua.*

— Aca, aca, îi răspund în cor, cu obrazurile concentrate. Aca, aca, repetă cu toţii.

Ar dori să mă ajute. Să mă sfătuiască. Şi-or fi închipuit că îl chem pe Zeul meu. Chem...

Varşovia, februarie-aprilie 1966.

MILA SAU CAMERA DE ÎNCHIRIAT

În dimineţile de toamnă timpurie, îmi plăcea să mă înapoiez devreme din port. Era momentul zilei cînd mi se limpezeau gîndurile şi-mi veneau cele mai bune idei. Asociaţiile, care-mi răsăreau în minte, erau doar în aparenţă răzleţe, în realitate toate se învîrteau în jurul unicei probleme care mă pasiona pe atunci. Lucrarea de doctorat, pe care mi-o impusese Institutul Maritim, mă zgîndărea, confruntîndu-mă cu mereu alte ghicitori cărora nu le găseam dezlegare. De ce diferă cantitatea crevetelor an de an ? Din ce cauză ciclul natalităţii lor — şi lucrul acesta apucasem să-l verific — este de trei ani şi în cel de-al treilea an sporul preponderent este al masculilor ?

Mă înapoiam de la mare parcă fără nici un gînd, de fapt dădeam tîrcoale aceloraşi întrebări care mă hărţuiau. Aşa cum atingi cu vîrful limbii un dinte dureros. Legănam în mînă cutia metalică plină cu raci micuţi. Pe umăr duceam beţele de bambus cu plasele.

La acea oră matinală, pe străzile tăcute auzeam limpede vuietul ritmat al mării, semănînd cu gîfîitul unui animal obosit. Casele cu trei etaje, înguste, din cărămidă spălăcită, al cărui

luciu îl pălise apropierea mării, mai dormeau încă. Răsunetul unor paşi ba mi-o lua înainte, ba rămînea în spate, ba se pierdea, ca mai apoi, înainte de a da colţul, să mă ajungă din urmă cu un clinchet. Departe, în ceaţa care se resfira peste port, la vărsarea rîului, se chemau cu glas jalnic remorchere micuţe, gata să se despartă pentru o zi lungă de lucru. În faţa mea chiar, pe deasupra arţarilor din parc, arămii ca pletele femeilor flamande, se înălţau în zbor, printre norii grăbiţi, turlele bisericii Notre-Dame-Joyeuse, încununată de pescăruşi şi porumbei.

De după colţ, am zărit în stradă o fată spălînd cu furtunul faţada casei. Stătea în soare, presărată cu o ploaie de scîntei, licărinde ca un curcubeu. Pe măsură ce mă apropiam, mi se trezea interesul. Era înaltă, subţire, cu părul blond, lunecîndu-i pe umărul stîng. Ţinea picioarele încordate uşor desfăcute din cauza efortului ce i-l cerea furtunul din care ţîşnea şuvoiul ca de sticlă al apei. Mă apropiam gîndind cu tristeţe că, iată, pierd încă un prilej de a-mi curma, fie şi cu o cunoştinţă trecătoare, monotonia vieţii. Îmi iroseam anii cei mai frumoşi cu ochii în microscop sau cu cercetări aride, care nu numai că nu-mi asigurau pîinea cea de toate zilele, dar nici măcar o glorie iluzorie, pentru că lucrările mele se publicau într-un tiraj de cinci sute de exemplare, dintre care cel puţin patru sute erau transportate direct din tipografie în spaţioasele subsoluri ale Institutului, unde mai fuseseră înmormîntate şi alte nenumărate idei.

Tocmai treceam prin dreptul fetei cînd o fereastră se deschise sus, deasupra noastră, lumina reflectată în geam se prelinse pe pereţi şi un glas de femeie ţipă răguşit ca un pescăruş : — Irma !

Un ciocan, aruncat de sus, se izbi cu zgomot de caldarîm, rostogolindu-se de cîteva ori, mă lovi cu coada de lemn în gleznă, apoi se opri locului ca un mic animal la pîndă. În acelaşi timp începu să alunece plutind în văzduh o coală mare de hîrtie, pe care am apucat s-o prind înainte de a fi atins trotuarul ud. Am pus jos cutia de tablă, am sprijint de perete plasele. Întreaga scenă avea un caracter mimico-simbolic. Am întins ambele braţe spre fată, oferindu-i ciocanul şi coala de hîrtie care se strînsese sul.

Fata se răsuci spre mine, şuvoiul apei se chirci şi se aplecă asemeni unui lujer veştejit, în sfîrşit, furtunul abandonat pe caldarîm îşi mai clătină de cîteva ori căpăţîna de bronz, apoi se încolăci epuizat pe dalele ude.

Fata avea ochii de culoarea mării înaintea zorilor, albaştri-cenuşii şi pielea atît de albă şi de luminoasă, încît, mie, meridional oacheş, îmi stîrnea un soi de nelinişte şi duioşie. N-am putut să nu zîmbesc.

Luă hîrtia din mîna mea fără o vorbă. Ridică din umeri, scoţînd din lemnul porţii pionezele vechi. Citeam textul peste umărul ei, cuprinzînd totodată cu privirea pletele-i moi curgîndu-i pe umăr şi degetele ei lungi apăsînd colţurile hîrtiei.

Închiriez unui domn singur dintr-o familie onorabilă cameră frumos mobilată, vedere încîntătoare. Eventual cu pensiune modestă, dar sățioasă și igienică. Fără insecte. Preț accesibil. Informații etaj III la dl. Consilier von Xylander.

Am izbucnit în rîs. Doream de mult să-mi schimb locuința, să scap de odaia mea rece, mansardată. Mi-am amintit mirosurile diverse, ale întregii case, poposind la ușa mea, și patul vîrît sub tavanul în pantă, de care mă loveam întotdeauna cu capul, sărind dimineața din așternut la zbîrnîitul deșteptătorului.

Probabil că și prezența zveltei blondine m-a determinat — am hotărît să vizitez odaia.

La zgomotul de ciocănel, se deschise o portiță în poarta cea mare și își scoase capul o portăreasă încotoșmănită în șaluri.

— Cine bate cu noaptea în cap ? bombăni. A, dumneata ești, domnișoară ? murmură înseninată, trăgîndu-și pînă peste nas marginea șalului greu. E atît de frig azi și eu mă simt atît de slăbită... spuse strecurîndu-se îndărăt, la vederea apei și a acelor treburi casnice. Dar dumneata ce-mi stai aici și faci murdărie, începu să mă ocărască, arătînd cu degetul spre firele de alge care-mi atîrnau din plasă. Nu vezi că s-a făcut curat ? țipă la mine trîntind portița în urma ei.

— La dumneavoastră e camera de închiriat ? am întrebat-o pe fată.

Mi se uită drept în ochi, apoi dădu din cap afirmativ. Văzîndu-i gura strînsă, îi suflam propozițiunile cele mai simple pe care urma

să mi le spună, tăcerea ei mă chinuia. Mai tîrziu cînd ajunsese soția mea, era la fel de greu să-i scoți din gură o vorbă, chiar și confirmarea faptului că mă iubea. Deși nu încăpea nici o îndoială, fiindcă îmi răspundea cu fiecare gest, cu fiecare privire și fiecare răsuflare. Dar asta a fost mai tîrziu.

Stătea în soare, în aerul transparent al toamnei, jenată parcă de treburile cu care am surprins-o. Mi-am luat cu discreție plasele și cutia cu crevete.

— O să-mi permit să trec pe la dumneavoastră, i-am spus și, cu un gest de rămas bun, cu bascul tras peste ochi, am grăbit pasul.

În afara unei bucurii de neînțeles, datorită zîmbetului ei neașteptat, plecam cu certitudinea că avea să se petreacă o schimbare esențială în cercetările mele. Eram gata-gata să exclam : am găsit fără să știu prea bine ce : taina crevetelor, o rezolvare a problemei locuinței sau dragostea. Brusc, m-am surprins fluierînd în locul cîntecului meu marinăresc preferat, o veche și veselă gavotă.

Toată ziua, deși experiențele mele se desfășurau favorabil, încercam aceeași dorință — să las totul baltă și să trag o goană în strada Pokutnicza[1]. Mă trăgea ața într-acolo de-mi venea să mă iau singur în rîs. Am răbdat totuși pînă la cinci, așa cum prevedea programul meu zilnic. Cu o oră mai tîrziu mă aflam în fața porții ei. Îmi schimbasem cravata, ceea ce era în sine un fenomen îngrijorător.

---

1 Penitenței.

Ferestrele luminate făceau casa să pară mai înaltă. Petele nu prea mari de lumină gălbuie, care nu tulburau întunericul de pe stradă, creau o atmosferă domestică și liniștită.

Ușa pe care am deschis-o a pus-o automat în mișcare pe portăreasă. Își scoase capul din cotlon și, luînd la cunoștință că venisem în legătură cu anunțul, bolborosi ceva ca un robinet înfundat. Apoi, după ce-și vîrî ambele mîini în gură cu un gest de parcă s-ar fi tras de limbă, graiul îi deveni mai inteligibil. Mă copleși cu un potop de avertizări, aproape interzicîndu-mi să urc scara.

— Camera aceea n-o s-o căpătați, atîta ar mai lipsi. Eu însămi l-am crescut pe Teobald și n-am să mă mișc de aici pînă n-am să-l duc la groapă. Am să-i cînt un cîntec de leagăn... A fost atît de mititel atunci și acum iar ar vrea să-l iau în brațe...

Deși obrazul îi exprima mînie, își dezvelea spre mine dinții galbeni și egali într-un zîmbet comic. I-am întors spatele și am urcat iute scările.

Lăsam mîna să-mi alunece peste balustrada sculptată, etajele erau tot mai înalte. Al treilea, ca și odaia mea, se afla la mansardă. Mi-am aranjat cravata, mi-am numărat nasturii, și, plecîndu-mă politicos, am bătut la ușă.

Irma îmi deschise aproape instantaneu. I-am strîns mîna. Atunci se aplecă spre mine și-mi șopti :

— Vă implor să acceptați.

Și mă conduse de-a lungul unui coridor, unde un bec slab își filtra lumina printre brațele prăfuite ale străvechiului policandru. În aerul îmbîcsit de mirosul mobilei de mult nescuturate și a troacelor ce putrezeau cu demnitate, mă strecuram anevoie printre dulapuri, cufere, mese, îngrămădite unele peste altele. De departe, răzbăteau sunetele răgușite ale unui gramofon. Cînd am trecut prin fața unei sobe de cahle, mare și planturoasă, mi s-a părut deodată că am pășit înlăuntrul unui timp încremenit, că am pătruns într-o epocă de înflorire tîrzie, cruțată de mersul neîndurător al vremii.

Odaia era mare, despărțită în două de stîlpi de lemn, care sprijineau tavanul să nu se prăbușească. Mobile grele, flamande, de stejar, se înșirau de-a lungul pereților. Lîngă o lampă de gaz zveltă și care putea fi aplecată ședea o bătrînică. Buclele ei lungi, argintii, lunecau peste un guler de dantelă încheiat cu o broșă venețiană. Rochia neagră și strîmtă își pierduse eleganța și stătea întinsă pe trupul ei uscat datorită unui aparat complicat din sîrme și balene.

Cînd m-am apropiat suficient, m-am prezentat, iar bătrîna mi-a vîrît sub nas mîna sticlindu-și mătăniile negre și holbînd asupră-mi un ochi uriaș printr-o lupă mare, atîrnată de un lanț de argint. Ochiul acesta imens, ca o veche oglindă aburită, încercuit de o margine roșietică, mă aținti, iar genele lipite aproape că mă gîdilară pe fruntea aplecată. Am simțit ca o mîncărime și, cu toate că ști-

am că e doar o senzație nervoasă, m-am scărpinat pe ascuns.

— Va să zică, tinere, ai venit la noi să cauți căldura unui cămin ? mi se adresă și, lovind cu bastonul ca nevăzătorii, o împinse la o parte pe fata care o sprijinea și se îndreptă spre masă.

Aici, apucat de mîinile ei mobile, pe care atîrna pielea plină de pete cafenii, am fost silit să-mi dezvălui situația financiară incertă. Părea naivă, dar și de o viclenie neașteptată.

— Dumneata, tinere, nu știi în ce casă ai nimerit, îmi spunea atingîndu-mi de mai multe ori umărul cu bastonul.

Într-adevăr, nu știam încă pe atunci și trebuie să mărturisesc că acel interior a făcut asupra mea, fiul unui avocat obscur, impresia de aristocrație autentică. Vitrine micuțe cu intarsii elegante luceau în semiîntuneric, figurine și vase de flori, greu de deslușit din locul unde mă aflam, încărcau pînă la refuz încăperea. Uneori, cînd mă aplecam, sclipea cu focuri roșietice un obiect vechi de cristal. Ceasurile își intonau melodiile. Portrete uriașe, în care deslușeam doar niște pete mai deschise la culoare, mă priveau de pe pereți.

Loviturile de baston pe care doream să le evit erau abia perceptibile. Bastonul îi slujea doar de prelungirea mîinii, doamna Xylander dorind să se asigure astfel că acela căruia i se adresa încă mai era acolo după ce ieșise din raza ochiului ei nevăzător.

În cursul întregii noastre convorbiri, ușa spre odaia alăturată rămăsese întredeschisă.

Se clătina de parcă cineva ar fi împins-o. Deschizătura ba creștea ba se îngusta. Cuvintele pe care le rosteam se frîngeau și dispăreau sorbite de ușa aceea. Eram sigur că se trage cu urechea la ce vorbim. În lumina tulbure a lămpilor din port, asemeni unor văpăi deasupra acoperișului, zăream parcă în adîncul odăii vecine ceva ca o ureche uriașă întinsă spre ușă. Mă neliniștea și ciudățenia acestei case, dar totodată mă atrăgea misterul ei. Irma ședea de cealaltă parte a mesei, fără un cuvînt, îmi evita privirea, deși îmi dădeam seama că mă observă cu luare-aminte.

— Vai, dar încă nu ți-am arătat viitoarea dumitale odaie, spuse bătrînica. Deocamdată e ocupată de soțul meu. E cam suferind, dar va pleca în curînd la sanatoriu. Atunci o să te poți muta.

Tropăi cu pași mărunți, lovi tare cu bastonul în ușă și strigă mustrător :

— Teo, trebuie să te decizi. Locatarul a și venit !

Îi răspunse ca o stropșitură de pisică și lipăitul unor tălpi goale pe parchet. După aceea un chicotit și un strigăt îndărătnic :

— Puțin îmi pasă ! Și apoi încă nici nu mi-am împachetat.

Deși camera părea plină de frămîntare și agitație, cînd i-am trecut pragul m-a izbit prin nemișcare. Deasupra patului, sub baldachin, o lumînare împrăștia o lumină de abia mijită, în pat stătea un bărbat cu o scufie vișinie pe cap și înșira cu mare luare-aminte mărci poștale pe un prosop. Lîngă el, pe o măsuță, se

aflau un lighenaş cu apă şi o grămadă de plicuri cu colţurile tăiate.

Privindu-l mai atent, mi-am dat seama că era leat cu bătrînica cea vioaie. Iată-l deci pe însuşi consilierul Teobald von Xylander. N-avea cum să ţopăie pe duşumea ca un spiriduş, mărcile scoase atunci din apă stăteau mărturie că se afla în pat de mai multă vreme. Urechea care mă tulburase se dovedi a fi pîlnia metalică a unui vechi gramofon, semănînd cu o floare uriaşă de cicoare. Am izbucnit în rîs şi atunci îmi zîmbi şi bolnavul, făcîndu-mi un semn de înţelegere cu ochiul.

Priveliştea ce o zăream pe fereastră era cu adevărat neobişnuită. Printre case, pe sub pantele acoperişurilor, se vedeau bătrînele docuri : o pădure de catarge, presărate cu stelele farurilor semnalizatoare, iar mai încolo marea, mai deschisă la culoare decît ţărmul, îşi trimitea pînă la noi răsufletul sărat prin crăpăturile din canaturi. M-a izbit faptul că lîngă bolnav nu erau nici un fel de medicamente. În odaie mirosea a bătrîneţe robustă, a gin şi a tutun de soi.

Am alungat neliniştea interioară. Înapoindu-ne în sufragerie, şi rugat stăruitor să rămîn la cină, am constatat că masa era întru totul conformă cu făgăduielile. Apartamentul acesta, aparent atît de mare, avea doar patru încăperi, trei camere şi o bucătărie, unde dormea Irma. Îndărătul dulapurilor se deschideau treceri spre nişte chilioare mansardate care duceau la o pădure de stîlpi şi căpriori, în labirintul vechiului acoperiş.

— Ce păr frumos aveţi, i-am spus gazdei, înecîndu-mă cu oasele de peşte.

Bătrîna doamnă se simţi măgulită de admiraţia mea. Buclele ei argintii trebuiau neapărat să mă uimească. Plină de însufleţire, începu să-mi vorbească despre străluciţii străbuni ai neamului Xylander, arătînd cu furculiţa spre golurile portretelor. Acest nume ciudat se născuse în timpul luptelor pentru independenţa Flandrei. Unul dintre conducătorii nebiruiţi ai rebelilor, care îi făcuse atîta sînge rău lui Filip poreclit şi Sugrumă-n sac sau Taica Zgîrcitul, îşi semna sentinţele executate asupra perceptorilor împărăteşti cu — XY. Aceste litere care îl denumeau pe necunoscut figurau şi pe blazonul familiei Xylander. Nepotul acestuia, Godfried, se ocupase de transporturi pe mare, dar nu dispreţuise nici îndeletnicirea de corsar. Cronicile aminteau de o metisă îndrăcită, iubita lui, care din cauza febrei îşi pierduse părul. Mai tîrziu avansase la rangul de nevastă de armator. Portretul ei surprindea prin părul blond în contrast cu sprîncenele ca pana corbului şi ochii de foc. Metisa cea cheală o scalpase pur şi simplu pe logodnica guvernatorului, luată în captivitate, în care întrezărise o rivală. Îşi smulsese pielea capului, îşi pusese scalpul şi, după cum susţinea tradiţia lor de familie, părul prinsese rădăcini.

Neamul Xylanderilor deveni o forţă pe mare, aveau sclavi şi plantaţii, arhipelaguri întregi le aparţineau. Dar bunicul consilierului

nostru, care se amuza acum cu mărcile stînd în pat, își retrăsese capitalul, investind banii lichizi în acțiunile unor societăți ruse petroliere. Bineînțeles că, în timpul războiului, societățile de transport cîștigaseră averi, în vreme ce acțiunile se preschimbaseră în hîrtie tipărită fără valoare.

Da, așa se întîmplase, în ultimul descendent al acestui neam dorul de hoinăreală prin țări îndepărtate degenerase, reducîndu-se la plăcerea de a colecționa mărci poștale. Amintirea mării se manifesta și în preferința pentru cîntece sentimentale pseudomarinărești. Le asculta întruna la propriul său gramofon, mereu aceleași, pînă la sațietate. Docurile și terenurile le vînduse. Inflația înghițise tot. Le rămăsese doar casa. Nevoiți s-o închirieze, se retrăseseră tot mai sus, spre etajele superioare, ca aici, în odăile de la mansardă, consilierul Xylander să se ațină asemenea unui căpitan pe puntea unui vapor pe cale să naufragieze. Mobila fusese parțial vîndută la licitație, dar cea mai mare parte o luaseră cu ei, îngrămădind-o prin colțuri unde, mormane întregi stăteau aruncate unele peste altele, amenințînd în trecerile înguste să se prăbușească întocmai ca o lavină.

Ascultam aceste istorisiri fără prea multă atenție, preocupat de ciudatele manevre ale Irmei. Iată că își pusese o bucată mare de carne pe farfurie și de acolo o lăsase să-i alunece încetișor sub masă. Brusc am observat cum de sub fața de masă mare, ce atîrna pînă jos și peste care era așternut un șervet, se

strecoară o mînă slabă și gălbejită, apucă lacom porția de mîncare și dispare sub masă. Cu o mișcare reflexă mi-am strîns picioarele. Sub masă cineva clefăia mulțumit. M-am aplecat și l-am surprins pe cînd fugea. Cu mersul caracteristic, în zigzag, de crevetă, alegîndu-și instinctiv locurile cele mai întunecoase, se afunda printre mobile în direcția ușii întredeschise de la odaia sa. Așadar, era consilierul Xylander. Înainte de a dispărea, se ridică în picioare în dreptul canatului ușii și, cu un deget apăsat pe buze, îmi făcu semn să-i păstrez taina.

Peste o clipă iar se strecură afară din odaie și, înaintînd iute în patru labe, o luă spre vestiar, unde se auzi în curînd zgomotul cuierului răsturnat. Mai tîrziu, la plecare, aveam să constat că mă buzunărise, luîndu-mi ultimele țigări.

O întrețineam pe stăpîna casei cu o conversație banală și totodată dădeam frîu liber imaginației. În sfîrșit, după ce am convenit asupra condițiilor de închiriere, dealtminteri modeste, și i-am înmînat doamnei consilier o sumă nu prea mare ca avans, m-am ridicat să-mi iau rămas bun. Cele cîteva zile de amînare, pentru care bătrîna își ceruse scuze, chiar îmi conveneau ; vream să termin mai întîi cu experiențele, pentru ca apoi, tocmai aici, în această casă ciudată să-mi scriu lucrarea.

În vestiar mi-am luat pardesiul cu agățătoarea ruptă.

— Ce înseamnă toate astea? N-ai vrea să-mi explici în sfîrşit? am întrebat-o pe Irma apucînd-o de braţ.

— Cît sînteţi de bun, îmi şopti, lăsaţi-i să se amăgească. Poftim, vă restitui avansul, vă daţi seama că odaia nu are să se elibereze, dar vă rog foarte mult să mai treceţi pe la noi. Mai întrebaţi-o din cînd în cînd pe mătuşa, odaia asta e pasiunea ei...

La stăruinţele mele, cedă după o oarecare ezitare, spunîndu-mi:

— Aşteptaţi-mă jos, vin numaidecît, pe stradă o să putem vorbi în voie.

Coboram scările cu capul roind de gînduri şi presupuneri. Cînd am trecut de etajul doi, de jos năvăli sărind peste trepte un buldog. După el veneau în goană doi băieţaşi în costume de marinar. Se auzea glasul gîfîit al unuia dintre şefii mei, comandorul Bayonnette. Am descoperit astfel că şi el locuia aici. Venea însoţit de locatarul său, Don Miguel Pilares, reprezentantul unor fabrici de conserve. Am schimbat cîteva cuvinte între noi. Cînd află că nu venisem acolo pentru a-i face o vizită, îşi luă rămas bun de la mine cu un surîs glacial.

Coborînd, auzeam lătrăturile cîinelui, urletele unuia dintre băieţi şi ţipetele comandorului. Strivit de perete, cîinele se năpustise asupra celui ce-l năpăstuise doborîndu-l. Fratele geamăn al băiatului ţipa din solidaritate, observînd, nu fără curiozitate, manevrele mînioase ale cîinelui. Pînă să apuce tatăl să intervină, cîinele, care tot smucea cravata

neagră a băiatului, se rostogolise peste puştiul care plîngea în hohote. Şapca acestuia îi alunecase din cap, oprindu-se pe creştetul turtit al buldogului. De acolo de unde se afla mai coborî încă o jumătate de etaj, îşi vîrî botul plin de bale printre drugii parapetului şi mă privi cu atenţie adulmecînd un nou duşman. Stătea mai sus decît mine. Botul lui era la înălţimea obrazului meu şi abia atunci am băgat de seamă cît era de bătrîn. Buzele lăsate în jos, expresia caracteristică de plictiseală pe care o au buldogii, precum şi şapca de marinar a băiatului căzută pe frunte, îi dădeau o înfăţişare neplăcută, grotescă, de marinar beat.

Înduioşat, am plescăit uşor din buze şi l-am chemat — hai, vino! Mă urmă astfel pînă la parter. Acolo apăsă clanţa cu laba şi intră într-un apartament întunecat. Deşi eram tentat, n-am intrat după el. Mi-era teamă să nu mă înhaţe de gleznă pe întuneric. Ieşind în stradă, am mai zărit capul întors al cîinelui care mă privea prin uşa întredeschisă. Adulmeca în direcţia mea.

M-am strecurat în holul casei. Portăreasa nu se trezi la zgomotul uşii, dormind înainte la fereastră, ca un păianjen în mijlocul plasei sale. Pe pervazul ferestrei, chiar la îndemîna ei, o proteză mare îşi rînjea dinţii. Abia acum am înţeles gesturile ei de adineauri şi bruştele schimbări în modul de a articula cuvintele. Mai tîrziu aveam să aflu adevărul despre întreaga tărăşenie. Bătrînica înşelase societatea americană care o înzestrase cu această splendidă proteză. Aflase că obiectele pe care le

primea în dar bătrîna Europă, era mai bine să le comanzi mai mari, adaptîndu-le apoi în momentul folosirii. Prin urmare, și ea falsificase numărul înscris pe fișa pe care o primise la vizita medicală. Dar regulile valabile la îmbrăcăminte nu se mai potriveau în cazul maxilarului. Proteza era prea mare, o apăsa, și portăreasa se vedea nevoită s-o țină la îndemînă și să și-o vîre iute în gură înaintea unei convorbiri. Firește că pentru niște băieți răutăcioși ca niște maimuțe, bătrîna era prilejul ispititor de ștrengării zilnice.

Deși am întredeschis ușor portița, am auzit-o strigînd în urma mea : Cine-i acolo ? Apoi trecu la niște considerații cu glas tare, dar cum își vorbea singură și proteza nu-i mai era necesară, n-am înțeles ce spunea.

Aproape că îmi pierdusem răbdarea așteptînd, cînd se arătă Irma. Convorbirile pe care le-am purtat de atunci încolo n-aveam să le uit niciodată. Pentru prima oară în ziua aceea i-am simțit mîna sub brațul meu și pletele atingîndu-mi obrazul. Îmi povesti multe despre ea însăși. Era limpede că-și da osteneala să mă cîștige pentru jocul acesta. Simțeam că are încredere în mine. Iar problemele arătau, de fapt, în felul următor :

Consilierul Xylander, descendentul unor întregi generații deprinse cu îndestularea, își pierduse rezistența, împresurat de griji financiare, îi întîmpina pe executorii judecătorești ca pe vestitorii unei catastrofe. În fața acestor domni înarmați cu titluri executorii, se simțea cu totul neajutorat. În cele din urmă se re-

voltă. Se vîrî în pat și le aduse la cunoștință că este paralizat și că așteaptă să moară. La început, nevastă-sa se arătă impresionată de această stare de depresiune. Dar cînd trecură săptămîni întregi și consilierul Xylander continua să aibă aceeași poftă de mîncare, recurse la un șiretlic ca să-l scoată dintre perne. La sfatul medicului dădură foc unui pumn de hîrtii chiar lîngă ușă și începură să strige toți odată : — „Arde, fugiți !“ Dar bătrînelul cel viclean le ghici planul și nu făcu decît să întoarcă spatele „conjuraților“. Vrînd să-i asigure pe experții adunați în consiliu că și-a pierdut mințile, jură în fața lor că de o lună încheiată nu se mai alimentează folosind sistemul Yoga de captare a energiei din văzduh. Așa se prezentau lucrurile în declarațiile lui. Profitînd de vederea scurtă a soției sale, se strecura afară din pat și luneca prin casă cu agilitatea unui șarpe. Mai întîi și întîi aruncă toate cheile. Acum, cînd ușile erau toate descuiate, odihnit de statul la pat ziua, circula noaptea scotocind peste tot și mîncînd resturile de dulceață din cămară. O atrăsese de partea lui pe nepoata Irma căreia îi era milă de bătrîn. O dată pe săptămînă, fata îi cumpăra o sticlă cu gin și tutun de bună calitate. Se străduia s-o convingă pe bătrîna mătușă că paguba și zgomotele le făceau șoarecii noaptea. Consilierul în schimb, în mod loial și pentru a salva aparențele, consuma cu o șiretenie de copil jumările de porc din cursele de șoareci.

Indolența bătrînului o scotea din minți pe practica lui soție. Știa că e înșelată și că nu

poate să facă nimic. La sfîrşitul unor dramatice convorbiri, din care reieşea necesitatea de a închiria odaia, singura care dealtminteri mai putea fi închiriată, îl întreba de-a dreptul pe bătrînul pişicher — cînd ai să mori în sfîrşit? Atunci bătrînul îi cerea o amînare, făgăduindu-i că are să moară în curînd.

Cu timpul, fiindcă toată tărăşenia intrase în al patrulea an, speranţele doamnei consilier legate de chiria pentru cameră şi de scoaterea bărbatului ei din bîrlog se preschimbaseră într-o mitologie, luînd dimensiunile unei răsturnări de principiu. Pentru menţinerea acestei speranţe urma să vin pe acolo şi să întreb de odaie. Trebuie să mărturisesc că nu numai prezenţa Irmei, ci sentimentul de milă pe care mi-l trezea bătrînul, neajutorat ca un copil, mă determinară să accept.

Am început să vin pe la ei şi să pătrund tot mai adînc în problemele acestei case stranii. Începînd cu portăreasa, care înceta să-şi mai ascundă de mine defectele protezei dentare şi terminînd cu consilierul, care îmi cerea să-i aduc tutun de pipă, mă îndrăgiră toţi. Consilierul se obişnui pînă într-atît cu mine, încît făcea gimnastică în prezenţa mea, afirmînd că face prea puţină mişcare. Se ridica în mîini, strîngea şi întindea picioarele ca o crevetă care ar fi dat din coadă. Petrecea ore întregi sub masă, asculta convorbirile, cu capul sprijinit de genunchiul meu. Uneori, în timp ce mîncam, devenea atît de insistent, încît eram nevoit să-l pedepsesc cu un bobîrnac

în nas sau cu o pălmuţă. Dar nu se supăra pentru atîta lucru. Tot el, chicotind, risipi legenda neamului Xylanderilor despre scalpul transplantat. Întîmplarea aceasta neobişnuită se reducea, de fapt, la banala înlocuire a unei peruci mîncate de molii. Şezînd la masă, mînuia cu stîngăcie cleştele uriaş de argint bătut, destinat labelor unor piraţi îmbogăţiţi. Simţeam un fel de duioşie gîndindu-mă la propria mea mărinimie care mă făcea să iau parte la această comedie. Dar sentimentul acesta stăruia doar atunci cînd îmi lipsea Irma. Cînd era ea de faţă, totul devenea simplu. Ştiam că mă aflu aici doar de dragul ei. Plimbările lungi pe o vreme cîinoasă de toamnă, cînd cu o expresie inteligentă, dar fără să scoată un singur cuvînt, mă asculta dezvoltîndu-mi ipotezele despre modul de înmulţire a crevetelor, ne legară trainic. Dealtminteri, ploaia sub care umblam, neizbutind să ne despărţim, era cea mai bună dovadă a dragostei care ne lega.

Cercetările mele avansau pe încetul. De fapt, puteam să scriu orice-aş fi vrut. Aveam anumite teze, pe baza cărora se puteau purta discuţii de efect, dar a le contesta era mai greu. Pentru a fi pe deplin sigur trebuia să te fi născut crevetă. Doar probitatea faţă de mine însumi mă determina să verific şi să repet experienţele biologice. Lucrarea mea sporea mereu, coală cu coală.

De fapt, toţi locatarii profitau de pe urma neajutorării doamnei Xylander. Şeful meu, care, dat afară din Marina militară şi scos la pensie, fusese vîrît cu de-a sila la Institutul

Maritim, plătea drept chirie sume neînsemnate. Ca fost militar trebuia să trezească încredere prin simpla sa prezență, iar în cercetările noastre teoretice să introducă spiritul practic. După ce se instală la Institutul nostru, aportul lui se rezumă la generalități și comentarii încurcate și pretențioase, nefiind acolo, la Institutul Maritim, decît un nătărău printre alți nătărăi. În afara biroului, legase prietenie cu coproprietarul firmei de conserve din pește de mare „Triton" și îi destăinuia secretele cercetărilor noastre privind piscicultura. Nu aveau prea mare aplicabilitate, dar Don Miguel Pilares, care locuia la el, nu disprețuia nici un amănunt. De aceea, am înțeles cu destulă întîrziere antipatia comandorului față de mine, mă socotea un concurent. În realitate, Institutul, deși ocupa un bloc minunat chiar în apropierea portului, deținea informații care nu valorau nici măcar cît cei cîțiva franci cu care am fi putut să ne întreținem amîndoi. Sau poate că-și spunea : „A fost la doctorul de la parter, probabil are aceeași patimă funestă". Oricare dintre aceste ipoteze trebuie să i se fi părut vrednică de ocară.

Portăreasa blestema amenințînd buldogul care, imperturbabil, își făcea nevoile în mijlocul holului de la intrare. Nu îndrăznea să-l alunge. Abia cînd își văzu de drum, după ce executase în prealabil cîteva mișcări rituale cu picioarele dindărăt, manifestîndu-și astfel disprețul pentru fecale, mă privi uluită și strigă printre lacrimi :

— Animalul ăsta seamănă leit cu răposatul meu bărbat. Cînd se înapoia beat acasă tot așa murdărea holul. Și tot așa se uita la mine... de m-apuca la inimă. Dacă doctorul ăsta ar fi cu mintea limpede și n-ar trage zile întregi din pipa lui...

Era vorba de doctorul la care bănuia comandorul că am fost. Acest bărbat înalt, slab și cărunt, pe care-l văzusem odată în halat, clătinîndu-se pe picioare și agățat de balustradă, fluierîndu-și cîinele, era ultima dovadă vie a trecutului colonial al firmei Xylander. Distrus de febră, avea acest colț al casei asigurat din niște motive foarte complicate. Toate tentativele de a i se retrage locuința le respingea cu mînie paroxistică.

— Doar n-am să vă mănînc zidurile, zbiera, priviți ce-ați făcut din mine, și, dezgolindu-și brațele slăbite, continua — ați făcut din mine un ucigaș.

Atunci cînd, îndemnat de o curiozitate excesivă, după ce mă împrietenisem cu cîinele, m-am uitat prin ușa întredeschisă — n-o încuia niciodată de teamă să nu i se facă rău — mă izbiră încăperile goale. În mijlocul salonului, pe care l-am recunoscut după tapetul auriu, se afla doar un divan, pe care zăcea doctorul cu picioarele îndoite. De sub pleoapele întredeschise i se vedeau ochii dați peste cap. Simțeam limpede mirosul amar de opiu. Pe peretele de deasupra divanului era un tablou neterminat. L-am privit uluit. Era un Gauguin autentic. Un tablou neterminat al lui Gauguin. Sub el ardea o candelă ca în fața

unei icoane. Buldogul mirosi buzele întredeschise ale stăpînului său, îi linse degetele care strîngeau pipa subțire și, oftînd din greu, se întinse pe podea. M-am retras în vîrful picioarelor.

Consilierul Xylander îmi oferi amănuntele care-mi lipseau pentru a înțelege cele întîmplate. Îl cunoscuse pe doctor încă la tropice.

— Marinarii își băteau joc de o havaiană, întîmplare cu totul banală pînă nu intervine orgoliul masculin. Gauguin a sărit să-i ia apărarea fetei și s-a ales cu un cuțit în spate. Ar fi putut fi salvat, dar medicul de pe vapor era amețit și l-a lăsat să sîngereze. Nu-l impresionă din cale-afară moartea pacientului, abia cînd ajunse în Franța află din ziare a cui rană o pansase. Tabloul neterminat, pe care pictorul i-l dăruise înaintea morții, îl păstra ca pe o relicvă. De aceea își spunea ucigaș. Toată pensia o cheltuia pe opiu, dar tabloul refuza să-l vîndă.

I-am dăruit consilierului un disc cu *La Paloma*. Îl punea pînă la sațietate, iar atunci cînd nu-l punea fredona melodia, în timp ce oficia, așa își numea activitatea filatelică pentru care folosea arhiva firmei neexploatate de trei generații. Cînd ieșeam de la el din odaie, striga după mine : — Închide, că-i curent ! Se agita într-un nor de mărci poștale, plonja după ele pe sub mese, ieșea din cînd în cînd la suprafață, roșu la față, gîfîind, ridicînd fiecare marcă între degete ca pe o perlă atunci pescuită.

Doamna Xylander își cerea scuze pentru amînare, îmi vorbea de sanatoriu, stabilea termene

nereale. Cred că în ceea ce făcea intra o doză mare de calcul și că ne juca o farsă.

Desfășuram în fața Irmei mirajul bunăstării pe care avea să mi-o aducă lucrarea mea odată terminată. Din păcate, șeful meu locuia doar cu un etaj mai jos și era un argument prea limpede ca să înțeleg în altfel tăcerea ei sceptică. Îmi terminasem lucrarea. Cu totul întîmplător, găsisem un solvent nevătămător care muia carapacea crustaceelor. Voiam să le pot observa de vii pe dinăuntru și am reușit. Atunci cînd, în sfîrșit, la capătul experiențelor, le-am aruncat în mod mașinal în apă clocotită, am observat că crevetele mele pot fi mîncate cu coajă cu tot. Ținînd seama de calciu și brom, faptul își avea importanța sa nutritivă. Firește, trebuiau mîncate în cantitate foarte mare. Am menționat în treacăt faptul în lucrarea mea. Textul bătut la mașină l-am predat comandorului spre apreciere.

Abia atunci am dibuit firea doamnei Xylander. Sanatoriul la care își tot trimitea bărbatul se numea moartea. Va să zică, portăreasa avea dreptate. Inima dădacei Valeria nu se putea înșela. Teobald fusese nedreptățit. Nici n-aș fi bănuit-o pe bătrînă în stare de atîta răutate. Pe cînd bătrînul ațipise, îi luă albumul cu mărcile, coborî pentru prima oară după mulți ani în stradă și vîndu albumul pentru cîțiva bănuți anticarului din colț. Astfel s-a irosit rodul unei pasiuni de colecționar care durase cinci ani.

Consilierul stătea pe pat buimăcit, încă mai decupa mărcile poștale, dar o făcea mai mult

în virtutea inerției și fără convingere. Mi s-a părut că îmbătrînise și slăbise brusc. Refuza pînă și să-mi povestească despre țărmurile stranii a căror hartă lua naștere pe perete datorită scurgerilor de apă și se completa cu noi tărîmuri în fiecare toamnă. Ultimele ploi o îmbogățiseră enorm. Dar nici măcar codrii cei noi de mucegai de pe tapetul vechi nu izbuteau să-l însuflețească pe Xylander. Mi se plîngea că, atunci cînd se întunecă, umbre de catarge, asemeni unor cruci legănate de vijelie, pătrund în odaia lui, îi joacă pe pat și-l umplu de spaimă. Vru să-mi pună *Paloma*, dar discul îi scăpă pe jos din degetele înțepenite de frig și crăpă. Acul se poticnea, cîntecul repetîndu-se într-una :

Băieți, e timpul, e timpul, e timpul.

Atunci rosti un singur cuvînt de dispreț, scoțînd limba la gramofon : — Bîlbîito ! — își înfundă mai adînc pe cap scufia și-mi făcu semn că are de gînd să doarmă.

Pînă atunci nu știusem nici că doamna consilier o sîcîie pe Irma. Fata nu se plîngea niciodată, dar uneori îi vedeam ochii înroșiți de lacrimi. Ziua următoare aveam să aflu cum fusese apreciată lucrarea mea. De fapt, comandorul nu se pricepea la nimic, dar ținînd seama de amenințarea războiului, influența Marinei sporise și, prin urmare, părerea lui cîștigase în importanță.

În sfîrșit, într-o zi, Irma își sprijini capul de umărul meu și-mi șopti : — Ia-mă de aici ! —

Sărutîndu-i pentru prima oară buzele, am înțeles cîte umilințe îndură zilnic în această casă. A doua zi, cînd am trecut pe acolo, am nimerit în plină harababură. Portăreasa blestema bolborosind cu maxilarele ei fără dinți, gemenii țopăiau de bucurie, iar buldogul, căruia îi aruncaseră proteza portăresei, sta ca prostit în fața dinților rînjiți și mîrîia zburlit tot.

Am tras un picior cîinelui, i-am apucat pe cei doi ștrengari de urechi și i-am tîrît pe scară în sus. Urlau de parcă i-aș fi jupuit. Firește, comandorul le luă apărarea. După figura lui plină de îngîmfare, am înțeles că lucrarea mea a fost respinsă.

— Apreciind importanța cercetărilor dumneavoastră, Institutul vă acordă în continuare o subvenție permițîndu-vă o existență modestă. În cursul viitorilor trei ani urmează să cercetați toată coasta franceză. Numărul cercetărilor, aplicîndu-le o obișnuită medie aritmetică, urmează să constituie pentru noi garanția ipotezelor dumneavoastră.

Stăteam în fața lui strîngîndu-mi sub braț lucrarea. Apoi, cu pasul grav al omului care are în fața lui trei ani de cercetări, m-am îndreptat spre poartă. Voiam să fug, să plec, să dispar cu orice preț. Nu aveam curajul să mărturisesc Irmei adevărul. Nu știam că ea ascultă cu mare atenție tot ce-i spun și se gîndește la viitor într-o manieră mult mai practică decît mine. Comandorul îi povestise mai întîi ei, cu o falsă compătimire, despre insuccesele mele. Ea-l pri-

vise în ochi zîmbind, stricîndu-i astfel plăcerea sadică.

— Nu știam că nu vă place omul, bombăni el fîstîcit, dar acum e în mîna mea...

— Nu-mi place, confirmă cu liniște Irma, iar după aceea i-o trînti de la obraz : Eu îl iubesc, nătărău bătrîn, înțelegi ?

Iar eu îndrăznisem să-mi închipui că acești trei ani ar fi putut s-o frîngă.

Eram la pămînt. Ședeam în odăița mea, iar frunzele purtate de vînt izbeau în geam. Sobița îmi fumega drept în nas. Eram atît de abătut, încît n-am auzit nici măcar bătăile în ușă. Abia atunci cînd se opri în fața mea și răsturnă pe pat o grămadă de cutii de conserve cu etichete colorate, am urlat :

— Nu cumpăr nimic. Luați-le de aici, domnule !

Dar el își netezi mustața pomădată și spuse :

— Mă numesc Don Miguel Pilares, iar acestea sînt eșantioane ale produselor fabricii noastre.

Urcat pe masă, cu degetele vîrîte în urechi, am strigat pe melodia vîntului :

— Du-te naibii, pleacă de aici, dar repede. Vedeam cum dă din buze, cum gesticulează. Era chiar amuzant, dar simțeam un gust amar de lacrimi în fundul gîtlejului. În cele din urmă mă apucă de braț și-mi zbieră direct în ureche :

— Ți-am citit lucrarea !

— Comandorul v-a trimis ? Vreți să vă bateți joc de mine ? Dar să știți că o să zburați pe scări în jos mai iute decît ascensorul. Lucrarea e proastă ? Ei și, ce-i cu asta ?

Atunci, ridicînd două degete în sus, de parcă ar fi fost gata să depună jurămînt, rosti :

— Lucrarea e genială, cumpărăm drepturile de autor !

Ședeam ca înlemnit. Cifrele pe care le vîntura în fața mea nu-mi făceau nici o impresie. Îmi spuneam : Iată încă un nebun din casa de nebuni.

— Domnule, solventul ăsta e o comoară, numai de-ar fi adev...

N-apucă să termine fraza că i-am vîrît în gură o crevetă. Mestecă încet, cu religiozitate.

— Logodnica dumitale mi-a atras atenția asupra acestui amănunt. Institutul e alcătuit dintr-o bandă de idioți. Noi doi avem în fața noastră o comoară. Și spunînd acestea, arăta spre fruntea mea și spre portofelul lui aflat în buzunarul de la spate. După aceea am bătut la mașină contractul. Deveneam șeful laboratorului cu o leafă pe care n-o avea nici conducătorul Institutului. Mă lua asociat ! Cînd a plecat, am jucat un dans biruitor și am aruncat toate broșurile Institutului pe fereastră. Iar vijelia le înghiți fără urmă.

Am dat fuga în oraș. Cecul l-am schimbat pe un pachet subțire de bancnote mari. Am alergat la Irma tot pipăindu-l cu degetele.

Amurgise devreme, ca în noiembrie. M-am oprit brusc. Poarta casei era larg deschisă. În fața ei stăteau o pereche de cai în valtrapuri negre, înhămați la un dric pe care se afla un coșciug deschis. Aș fi vrut să întreb ce s-a întîmplat, dar portăreasa lipsea.

— Dădacă Valeria ! am strigat intrînd în curte.

Am auzit zgomot în casa scărilor întortocheate de la bucătărie. Glumind grosolan, doi ciocli cu tricornuri împodobite cu fir argintiu țineau în mînă un scăunel pe care se aflau rămășițele pămîntești ale ultimului descendent din neamul Xylanderilor. Era îmbrăcat în negru, iar peste piept era încins cu eșarfa de comandor de Malta. Pantofii de lac îi alunecau din picioarele slăbite. Atunci cînd unul dintre cioclii aplecă scăunelul suflîndu-i în față izul de vin roșu, ieftin, capul lui pe gîtul subțire se dădu cu scîrbă parcă într-o parte. În urma cioclilor pășea portăreasa strigînd :

— Atenție, atenție, vedeți că acuși are să cadă, cînd era mititel mi-a scăpat de cîteva ori din brațe.

Cînd trecură pe lîngă mine, am stat întristat, cu pălăria în mînă.

— Numai pe dumneavoastră v-a iubit, bombănea bătrînica, dar dădaca Valeria are să-l conducă ea singură pe feciorașul ei... Ați aflat că aia de sus — nu-i mai spunea „doamna consilier“ — și-a adus un nou locatar ? V-ați prefăcut de pomană. Tocmai îi urcă valizele pe ușa din față. A poruncit să-l scoată pe Teobald pe scara de la bucătărie ca să nu-l sperie pe noul-venit.

Am înțeles că nu puteau scoate sicriul pe scara strîmtă. Cînd cioclii se așezară pe capac și, cîntînd incetișor, ridicînd postavul de doliu, ca să nu se stropească cu noroi, porniră în

trap spre capela cimitirului, vîntul mătura frunzele uscate prin poarta deschisă. Am urcat încet pînă sus. N-am bătut. Ușa se deschise și cu pași mărunți se strecură afară doamna Xylander. M-am lipit de perete. O uram. Iată că iar izbucneau în ea trăsăturile aspre și grosolane de tejghetar. Renăștea lăcomia întreprinzătoare. Era dezgustătoare. Ochiul îi sticli îndărătul lupei dar ea nu mă găsi.

— E cineva ? întrebă spre golul scării.

Am tăcut. Ca să se asigure, lovi în perete cu bastonul, spre dreapta și spre stînga. Pipăia cum pipăie o insectă cu antenele, dar peretele îi răspunse că nu era nimeni, așadar se înapoie liniștită. M-am strecurat pe urma ei. Irma ședea în bucătărie cu pardesiul pe ea și cu valiza la picioare. Din odaia consilierului se auzeau zgomote. Noul locatar muta mobila.

— Să fugim, i-am șoptit fetei luînd-o de mînă. Bătrîna o să se descurce și singură.

Am coborît scara în spirală. Îmi luam rămas bun de la această casă stranie, în care căutasem o odaie și găsisem o soție. Prin curte ne-a însoțit buldogul. Dar numai pînă la poartă. Știam că ar fi vrut să vină cu noi, dar credința față de stăpînul său se dovedise mai tare.

Plecînd, am memorat acest exemplu edificator.

Așa se încheie povestea despre milă sau despre o cameră de închiriat.

MONARHIŞTII SAU INIMA VERDE

Dacă m-ar întreba cineva cine este un scriitor mai mare, Skarga al nostru sau francezul Bourdaloue, aş răspunde fără să ezit — Skarga.

(Din discursul unui eminent om de ştiinţă în anul jubiliar al lui Skarga — 1912 — la Cracovia.)

Căldura toridă de iulie se menţinea de o săptămînă. Pan Maciej Chodowiecki, cu blazonul Suche Komnaty, căruia mă încredinţase taica drept ocrotitor în călătoria mea peste graniţă, cobora întruna în beci unde, lepădîndu-şi hainele fără nici o cuviinţă, îşi stingea setea cu un vin aspru.

Vîrît într-un cotlon îşi zdroncănea mătăniile, trăgea din pipă şi îşi suduia piciorul. Cu cîţiva ani în urmă i-l sfîşiase un mistreţ, iar acum, cînd da căldura, prindea să se umfle. Şedea aşadar desculţ, iar pe talpa umflată, înfăşurată într-o cîrpă udă, bîzîia soborul muştelor din tot hanul.

Lumina incandescentă a după-amiezii de iulie inundase odaia. Era de ajuns să înalţi privirile ca să-ţi strîngă inima dorul după o margine verde de tufiş, nişte căpiţe de fîn şi o oală smălţuită cu lapte acru. Prin geamurile prăfuite, vedeam picioarele trecătorilor, gleznele cailor şi licăritul razelor de soare ; deasupra noastră duduia tavanul, strada pariziană vuia neîntrerupt ca un şuvoi.

— Te socoteşti bărbat fiindcă ţi-au mijit tuleiele, dar n-ai minte, mormăia pan Maciej, văzîndu-mă gata de plecare. Vezi nu te înhăita cu cine nu trebuie şi nu lega prietenie cu vreunul nevrednic de tine. Punga cu bani, ca să fii mai sigur, las-o acasă şi nu te apuca să întinzi mreje prin alcovuri. Unui tinerel i se trec multe cu vederea, dar dacă pe aici fetele îl ademenesc pe unul bătrîn ca mine, tu nici vorbă să scapi...

Ascultam cu nerăbdare bombănelile lui, ceea ce el trebuie să fi băgat de seamă, fiindcă strigă la mine mîniat :

— Unde te grăbeşti, Bolek ? Aici eşti printre străini. Aşa cum te-or vedea pe tine, după chipul şi asemănarea ta vor descrie după aceea întreaga Polonie. Să nu mă faci de rîs. Vino încoa.

Îmi cuprinse capul cu palmele lui aspre, îmi atinse fruntea cu buzele umede şi, cu vîrful degetelor îngălbenite de tutun, făcu asupră-mi semnul crucii.

— Ţine minte, dacă ai să-ţi cauţi tovărăşie, apoi s-o faci numai în lumea bună, ca să înveţi şi tu ceva mai de soi. Taică-tu are dreptate cînd zice : „Înţelepciune nu are să dobîndească, praful de puşcă n-are să-l descopere, dar are să vadă şi el lumea şi are să se frece şi el de oameni".

N-am mai ascultat ce spune şi m-am strecurat afară, pe uşa hanului : „La Două Roţi".

Eram curios să văd lumea şi să cunosc toate acele lucruri de care fusesem îndemnat să mă feresc. Dragostea, dragostea... Aici tre-

buia să fie altfel. Mecanismul ei simplu îl ştiam de la noi, de la fermă. Mă amestecasem printre băieţii de la grajduri, văzusem vacile duse la taur. Rezultatul acestei pasiuni anuale îmi sugea după aceea degetele vîrîte printre zăbrelele date cu var ale staulului pentru viţei. Am pîndit rîndaşii şi mulgătoarele prin hambare. Mă simţeam deasupra tuturor acestor lucruri care mi-erau oferite cu un zîmbet slugarnic.

Îmi păstram inima curată şi încrezătoare pentru o dragoste mare, pe care o aşteptam zadarnic. Parisul mă stîrnea şi mă neliniştea. Cînd păşeam liber şi uşor, conştient de puterea mea, era de ajuns o singură privire a unei fete pe sub pleoapele întunecate, ca să mi se urce sîngele în obraz şi să fug fîstîcit ca un cleric. Cîteodată mă atingeau mîini experimentate de femeie, care respinse, se trăgeau în lături cu neplăcere, fără să încerce măcar a da vina pe îmbulzeală, pe îngustimea coridorului sau pur şi simplu pe o greşeală.

Brusc, îmi răsări în minte clipa cînd, în mireasma fînului risipit în faţa prispei, a paielor strivite şi a gozurilor, mi-am luat rămas bun de la ai mei. În vreme ce mama îndesa paiele în jurul gavanoaselor cu dulceaţă din lădiţe, iar pe obraji îi şiroiau lacrimi prea bogate ca să trezească mai degrabă emoţia decît mila, tata mă trase într-o parte şi-mi aminti încă o dată primejdiile care mă ameninţau.

— Ţine minte, îmi spunea cu o sfială care mă emoţiona, lăsînd ochii în jos, dacă vei fi nevoit să te vîri într-un culcuş de femeie,

fiindcă sînt asemenea clipe în viaţă cînd onoarea îţi cere să te arăţi bărbat, atunci...

Dar de ce stau eu să vă împărtăşesc toate acestea, mai degrabă să vă lămurească părintele vostru sau viaţa însăşi. Sfaturile acelea şoptite schimbară cu desăvîrşire părerea pe care o aveam despre tatăl meu, dar totodată ne uniră cu o solidaritate nouă, bărbătească. Aplecîndu-mă să-i sărut dreapta de rămas bun, simţeam că mă aşteaptă isprăvi mari.

Dar lunile treceau şi nu mi se întîmpla nimic neobişnuit.

M-am pierdut bucuros în mulţime. Trecătorii se strîngeau grămadă, strigau unii la alţii şi gesticulau. Neliniştea plutea în văzduh ca înainte de furtună. Caretele se strecurau anevoie prin îmbulzeală. Vizitiii răguşiseră tot ţipînd, plesneau din bici în pălării ca peste crupele lustruite ale cailor. Valeţii aşezaţi pe banchete înalte, cu figuri înţepate, scuipau peste trecători. Cîteodată se isca vîntul care se răsucea pînă simţeai în nări mirosul verii la oraş, amestec de baligă uscată, penet ars şi latrine prea pline. Pe zidul care împrejmuia parcul aparţinînd unui nobil, stătea un bărbat în frac negru şi vorbea mulţimii. Arăta ca un soldat deghizat, fiindcă avea în picioare cizme înalte pînă la genunchi, încheiate în nasturi pe margine, ca la gărzile regale. Se adunase lume tot mai multă, iar caretele care înaintau în mijlocul îmbulzelii se opreau acoperite de sudălmi. În spatele vorbitorului, al cărui păr împletit într-o coadă strînsă se clătina pe umeri

ca un şarpe, ţîşnea pînă sus apa unei fîntîni arteziene scurgîndu-se apoi cu un zgomot monoton într-o scoică de piatră. Sprijiniţi de pielea încinsă a acoperişurilor caretelor, valeţii moţăiau, stînd nemişcaţi ca nişte bîtlani. Ici, colo se deschidea cîte o uşă şi, din interiorul căptuşit cu catifea, se ivea chipul mînios al cuiva cu un tricorn pe cap sau cîte o doamnă cu coafura înaltă făcîndu-şi iute vînt cu evantaiul şi trimiţîndu-şi o adiere răcoroasă între sînii pudraţi.

Din cîte izbuteam să înţeleg, fiindcă oratorul îşi zvîrlea lozincile în diferite direcţii, acesta îi ameninţa pe tirani şi lăuda libertatea ca pe o marfă cu care ar fi avut pline buzunarele. La un moment dat se aplecă peste zid şi îşi vîrî pălăria sub nasurile înălţate ale ascultătorilor. Le cerea să-şi dea obolul pentru a cumpăra arme pentru popor. La apelul de a da cîţiva bănuţi, înflăcărarea scăzu brusc, ascultătorii se risipiră şi mă pomenii pe neaşteptate chiar în faţa vorbitorului. Acum îmi adresa discursul direct mie. N-aveam cum să dau îndărăt. Fără să mă uit, am scos din buzunar o monedă şi i-am aruncat-o în pălărie. Imediat se auzi un susur de admiraţie în faţa aurului care strălucea în soare. Am apucat cocarda tricoloră pe care mi-o aruncase drept mulţu-
tîmplei.
mire şi mi-am înfipt-o în pălărie deasupra

Pe loc mă apucară nişte braţe puternice. Cineva mă tîra răsucindu-mi coatele spre spate.

— Nu te mai smuci, îmi şuieră la ureche. Te arestez în numele regelui.

Mă cuprinse spaima. M-am încordat din toate puterile, l-am izbit pe opresorul meu în genunchi, încît căzu pe spate. Am împins peste el o tîrgoveaţă slabă, care îi înfipse pe dată ghearele în obraz. Către marginile mulţimii adunate se înălţau strigăte dîrze cu privire la libertatea de opinie şi ameninţări la adresa iscoadelor poliţiei secrete, în apropierea agentului poliţiei regale însă vocile pierdeau din vigoare, iar pe chipurile pînă atunci crunte se ivea un aer nevinovat de gură-cască, ba chiar un zîmbet aprobator.

M-am năpustit cu capul în mulţimea care se strînse la loc în urma mea. Ca o sălbăticiune încolţită, care se ascunde în bîrlogul ei, tot astfel am năvălit ghemuit prin uşa deschisă a caretei celei mai apropiate. La ţipătul doamnei pe ai cărei genunchi mă aşezasem, vizitiul dădu bici cailor şi ne-am desprins din mulţime. I-am cerut scuze doamnei şi i-am dat explicaţii încurcate. Pe sub sprîncenele ridicate de uimire, avea nişte ochi minunaţi, deşi cam mici. În schimb avea sînii atît de mari şi scoşi la iveală, încît nu mai ştiam unde să mă uit. Sînii i se zbăteau din cauza respiraţiei neliniştite. Se vede că o speriasem foarte rău. De sub pălărioara nu prea mare, care semăna cu o scoică, îi alunecau pe gîtul rotund buclele întunecate şi penele pălăriei.

Se linişti pe încetul, ba chiar atingîndu-mă cu degetele timide îmi îndreptă jaboul şifonat şi îmi netezi părul care îmi cădea pe frunte. Nu pot spune că nu mi-ar fi făcut plăcere. Voiam să cobor imediat din trăsură, dar doamna

mă apucă speriată de mînă şi mă rugă fierbinte să-i îngădui să mă salveze. Nu presupuneam că mă mai amenință ceva, dar mă lăsam sedus cu plăcere. Inima îmi bătea mai tare şi simțeam o bucurie pînă atunci necunoscută, cînd careta se clătina peste hîrtoape, iar frumoasa necunoscută se sprijinea de umărul meu ; o pană a pălăriei ei îmi gîdila urechea. Mirosea a floare veştedă şi puțin a mosc. Mai aveam încă parfumul acesta pe vîrful degetelor fiindcă l-am simțit şi azi-dimineață cînd am vîrît mîna sub saltea după nişte pere răscoapte. Le mîncam dimineața în zori, cînd pan Maciej încă mai dormea, fiindcă el le păzea ca pe un inegalabil medicament cu puternice efecte purgative.

M-am prezentat, fireşte. Doamna ţinu să-şi păstreze numele secret încă multă vreme, în sfîrşit, în timp ce ne tachinam, am aflat, cutremurîndu-mă, că mă aflu lîngă principesa Charlotte de Fléole. După aceea convorbirea se desfăşură fără poticneli, principesa mi se plînse că e foarte nefericită în căsnicie, îmi povesti diferite scandaluri de la curte al căror erou era adesea soţul ei, îmi creionă portrete amuzante ale unor aristocrați proiectînd asupra lor o lumină asemănătoare celei roşii de la uşa unui bordel.

Am umblat mult pe străzi ca oamenii regelui să ne piardă urma. Am fi vrut să plecăm cu careta spre bariera oraşului, dar cînd am ajuns pe lîngă Piața Bastiliei, ne-au împresurat tot mai numeroşi manifestanți. Înaintam cu trăsura aproape la pas, fapt de care profitară nişte

ştrengari şi se cocoţară pe acoperişul caretei avînd astfel la dispoziţie o tribună mobilă. Fluierau din degete speriind caii şi zvîrleau cuvinte jignitoare. Prin perdeaua deasă de picioruşe murdare atîrnate în fața geamurilor caretei, ne era cu neputință să vedem ce se pune la cale în Piață.

— Ce zi nesuferită, spuse oftînd principesa. Fii bun, te rog, şi deschide puțin uşa.

Am împins uşa, tălpile goale loviră în geamuri şi, pe loc ne pomenirăm cu tot felul de mutre mîniate şi mustăcioase. Văzînd însă cocarda prinsă de pălăria mea, îmi zîmbeau cu gura pînă la ureche. Mulțimea ne saluta cu pumnul strîns ridicat în sus, lansînd chemări la lupta împotriva Căpuşei Grase. Nu ştiam încă pe atunci că aşa îi spuneau regelui. Ne era cu neputință să înaintăm. Împinsă din toate direcțiile, careta se legăna pe arcuri ca o barcă prinsă în vîltoare. Ascultînd de rugăminţile mele, principesa Charlotte acceptă să coboare din trăsură. Voiam să ne strecurăm pe jos din grămada manifestanților din fața Bastiliei.

— Totul e să ajungem pînă la băncile de piatră de sub plopi, îi spuneam susţinînd-o si arătînd cu mîna copacii din marginea Pieții.

Cu piciorul pe treapta caretei, m-am înclinat încă o dată în fața mulţimii. Am fost întîmpinaţi cu aplauze. Se vede că ne luau drept nişte protectori bogați ai mişcării populare, fiindcă se trăgeau în lături făcîndu-ne loc să trecem. Înaintam încetişor prin coridorul alcătuit de manifestanți şi peste o clipă ne pomenirăm în fruntea mulțimii care împresura Bastilia.

Chiar lîngă mine un vorbitor plutea deasupra unei uşi pe care o sprijineau cu umerii lor cîţiva tineri potcovari. Ţinîndu-se cu o mînă de clanţă, se tot lăsa în genunchi şi ţipa în gura mare de abia reuşind să-şi menţină echilibrul.

Acum se urcară pe acoperişul caretei noastre cîteva dantelărese, alungîndu-i cu lovituri de saboţi pe ştrengarii neastîmpăraţi ca nişte maimuţe. Pe dată începură să facă gesturi deocheate în direcţia zidurilor. Îşi ridicau fustele, înspăimîntîndu-l pe bătrînul comandant al cetăţii, care în loc să-i zărească prin lunetă pe oştenii veniţi să-l despresoare, vedea prin tubul de aramă doar panglici multicolore legate strîns peste nişte pulpe groase.

Cu toate că soarele începea să apună, zăduful era la fel de mare, iar mulţimea încinsă de căldură scanda : „La Ba-sti-lia, la Ba-sti-lia !"

Mai mulţi deţinuţi se urcaseră pe creneluri şi, cu cel mai mare calm, avînd deplină încredere în grosimea zidurilor şi în gărzi, culegeau ultimele vişine din copăcelul crescut într-o crăpătură a turnului. Sîmburii îi scuipau peste norodul parizian, care, venit să-i elibereze, urla jos în stradă.

Principala cauză a mişcărilor erau elveţienii, veterani şi invalizi. Din paza deţinuţilor îşi făcuseră o excelentă afacere, deosebit de prosperă. Veniturile lor creşteau an de an, stîrnind invidia populaţiei de la periferie. Bastilia încetase de mulţi ani să mai fie acel loc temut de detenţie unde răsuna zornăitul lanţurilor prin subterane. Acum devenise azilul şi hotelul unor escroci şi falsificatori. Aici îşi căutau adăpost de teama creditorilor risipitorii, faimoşi în tot Parisul ; aici se ascundeau cavalerii de iubitele lor decise să-i ducă pe sus în faţa altarului. Celulele aranjate cu gust, cu perdeluţe în faţa gratiilor, erau locuite de afacerişti care extorcau capitalurile unor negustori creduli în vederea unor afaceri la fel de profitabile ca acţiunile băncii lui John Law sau obligaţiile împrumutului de stat. Nu lipseau nici vracii făcători de minuni, urmăriţi de pacienţii lor vindecaţi între timp. Toată această adunătură de soi se lăsa de bunăvoie arestată şi trăia în siguranţă îndărătul zidurilor, chefuind cu banii storşi de la alţii. Jucau zaruri, cărţi, beau vin, tîndăleau şi puneau la cale noi şi ingenioase lovituri.

Fără îndoială protecţia bătrînilor soldaţi, care păzeau porţile închisorii de creditori şi garantau liniştea şi inviolabilitatea celor închişi, trebuia să coste bani buni. Dealtfel, cumpărăturile pentru deţinuţi, după care se duceau zilnic cu coşurile, corespondenţa amoroasă ai cărei intermediari erau, alungarea creditorilor le aduceau şi ele cîştiguri considerabile. Acest grup restrîns de veterani, avînd funcţia de paznici pe viaţă, erau ca sarea în ochi pentru întregul Paris.

Banda de paraziţi cu nume princiare, ascunşi îndărătul zidurilor mucede, ca sub oblăduirea tacită a autorităţii regale, era urîtă din toată inima. O invidie mai galbenă decît dinţii unei babe cucernice unea mulţimea de şelari,

tăietori de bătături, soldați fără soldă, negustători de pește și dame fără companie, care impresurau acuma Bastilia.

— Afară cu elvețienii ! striga vorbitorul agățat de clanța ușii, legănat pe umerii celor ce-l înălțaseră, ca pe valuri. „Nu vrem să se îmbogățească străinii, Bastilia e numai pentru francezi !"

Gloata prelua fiecare lozincă cu un glas ca de tunet care făcea să crape zidurile vechi și să cadă tencuiala în plăci mari.

— Să-i scoatem pe escroci din bîrlog, țipa un peruchier chel.

De o săptămînă pîndea cu deznădejde pe niște deținuți care-i risipeau micuțul capital încredințat lor.

— Eu îmi iau de la gură, iar ei mănîncă zilnic pateu ! urlă peruchierul.

— Mănîncă pateu în fiecare zi ! reluă mulțimea cu groază și încîntare.

— Și trag la măsea ca niște zmei ! răcnea un specialist cu patalama în găuritul urechilor, ridicînd pumnii și zornăind o legătură de cercei de argint. Uitați-vă și voi !

Într-adevăr, cînd m-am uitat mai de aproape, apa verzuie din șanțul cetății se încrețea de mulțimea sticlelor golite.

— Elvețienii în Elveția, striga din cînd în cînd un grup de sacagii.

— Cetățeni ! Ieri m-a adus aici șchiopul care stă deasupra porții ! țipă o fetișcană foindu-se pe acoperișul caretei și scuturîndu-și buclele arămii. M-au poftit să vin la domnișorii ăștia ! Iar după aceea, paznicul mi-a poruncit să-i dau

jumătate din banii cîștigați, deși muncisem pentru ei cinstit ! Și am fost nevoită să le dau, căci altminteri n-am putut să scap de ei, invalizii naibii.

Niște studenți serviabili se cățărară lîngă ea pe acoperișul caretei.

— Priviți, cetățeni ! Ce fel de vremuri sînt astea cînd o fată cu asemenea picioare e nevoită să trudească prin închisori ! spunînd acestea îi ridicau cu gesturi distinse marginea rochiei. Și ce primește în schimb, o jumătate de ludovic ?

— Puțin, prea puțin, se înălțau voci de pretutindeni, și nu se știa prea bine dacă se refereau la fusta insuficient ridicată sau la recompensa prea mică.

Brusc, acoperișul caretei cedă cu zgomot și întregul grup se prăbuși înăuntrul cupeului. Nu se mai vedea decît un ghem de picioare încălțate cu pantofi cu catarămă.

Pe măsură ce trecea timpul, situația devenea tot mai critică. În spatele Bastiliei au fost surprinse cuferele aparținînd comandantului personalului închisorii, coborîte pe furiș, sub protecția întunericului. Întrucît după apusul soarelui, mișcarea de pe ziduri se întețise, au fost aprinse torțe și în lumina lor sîngerie continua asediul cetății. Îmbulzeala era atît de mare în jurul nostru, încît sînii principesei Charlotte țîșniră afară din decolteul adînc.

Deținuții neliniștiți ieșiră cu toții afară, dar zadarnic se străduiau să-i miște prin cuvintele lor pe atacanți. Încercau să-i mituiască pe cei din rîndurile din față aruncîndu-le sticle de

vin şi scuturînd asupra lor, din săculeţe proaspăt aduse de către invalizi din oraş, crevete, stridii şi peşti mici afumaţi cu miros de cărăbuşi uscaţi. Dar bunătăţile nu erau suficiente ca să îmbuneze pe toată lumea, aşa încît cei din rîndurile din spate presau şi mai tare.

— Vrem brînză, vrem brînză ! strigau ucenicii, îmbulzindu-se, cu ochii închişi şi cu limba scoasă pe sub zidurile fortăreţei.

În cetate se deschiseseră o mulţime de ferestruici prin care se aplecau în afară capete. Astfel ieşi la iveală că fiecare bloc de piatră fusese de-a lungul veacurilor scobit dintr-o parte în alta, încît chiar şi prin deschizăturile mai mici se vedeau lucind ca nişte juvaeruri ochii înspăimîntaţi ai deţinuţilor.

Tocmai încercam cît se poate de serviabil să acopăr, cu braţul măcar, sînii principesei Charlotte îmbujoraţi de ruşine. Dar mă apucasem de această treabă cu o totală lipsă de pricepere ; sfiala mea înnăscută lupta împotriva dorinţei mele aprige de a-mi duce eforturile la bun sfîrşit. Iar doamna, respirînd iute şi cu capul sprijinit de umărul meu, nu-mi da nici un ajutor în această sarcină dificilă.

Soarele strivit de un nor greu se stingea pe încetul într-o despicătură ce semăna cu o rană sîngerîndă. Zidurile se întunecaseră ameninţător. Deodată, din peretele care se afla chiar în faţa noastră, căzu un rotocol care astupase pînă atunci o deschizătură nu prea mare. Pe acolo îşi făcu loc în afară ascuţişul unei spade. La capătul ei tremura rotindu-se ca o morişcă o scrisoare împăturită ca o armonică. Am întins mîna, am desfăcut scrisoarea şi la lumina ultimelor pîlpîiri ale apusului am citit :

„Te cunosc şi văd Spiritele prietene cum se rotesc deasupra Ta. Soarta Îţi este legată de a mea, pe noi doi se sprijină Monarhul. Ajută-mă să trec prin perete. Nu te îndepărta.

Cavalerul Aeternus“

Nici vorbă nu putea fi să mă îndepărtez, lanţul care ne despărţea de şanţul plin cu resturi mi se înfipsese în coastă. Ţineam cu mîinile crispate inelele ruginite, de teamă să nu fiu strivit de zid.

— Aeternus ? şopti principesa, nu mi-aduc aminte. Toate astea ar fi cu mult mai interesante dacă nu ar dura atît. Pfui, şi ce mai transpiră oamenii ăştia ! Nici măcar evantaiul nu reuşesc să-l apuc...

Prin urmare, am început să-i suflu pe ceafă, delicat şi cu tandreţe, dar nu părea deloc să se răcorească. Aş fi zis că dimpotrivă, se încingea mai tare.

Cerul se acoperise cu totul. Plopii se încovoiau smuciţi de vînt. Îndărătul acoperişurilor palatelor mai micuţe fulgera, dar nu în zigzag, ci ca şi cum cineva s-ar fi apropiat noaptea cu sfeşnicul de fereastră. Din torţe, se desfăşurau fire roşii. Ochii cailor speriaţi luceau ca nişte rubine. Pe o scară pe care o tîrîseră pînă acolo, ţinînd-o în poziţie verticală, începu să se caţere

un ins voinic. Ajunsese sus pe ziduri și povestea celor care se aflau în apropierea lui cum au început deținuții, înspăimîntați, să-și facă bagajele. În sfîrșit răcni către cei din Piață :

— Cetățeni !

— Ăsta cine mai e ?

— Cel care s-a urcat pe scară ?

— Îhî.

— E Danton, spuse un meșter cismar.

— Arată ca un măcelar.

— E copist la Trezorerie.

— St, tăceți !

Toți așteptau în tăcere să audă ce-ar mai fi putut să le spună noul vorbitor, din moment ce toate lozincile fuseseră strigate de sute de ori, iar Bastilia tot mai stătea în picioare. Tăcea, cu brațul întins, cu palma în jos, clătinîndu-se în vîrful scării. În sfîrșit, strigă, cu un glas care te cutremura :

— Ascultați, cetățeni !

Toți ascultau copleșiți de povara clipei epocale. Tăcerea era atît de adîncă, încît se auzea scîrțîitul protezelor de lemn ale invalizilor de pe ziduri și strigătele lor slabe de bătrîni : — Puf ! Puf ! cu care voiau să-i sperie pe asediatori. Tunetul furtunii de vară se rostogolea undeva departe.

— Cetățeni, răcni Danton, istoria o scriem noi astăzi ! Nu mai avem ce aștepta ! Știți ce vă amenință dacă o să continuăm să stăm aici proțăpiți ? Are să plouă !

Și în liniștea adîncă, toți auziră plescăitul unei picături de ploaie căzînd pe mîna lui întinsă. Era picătura care făcu să se umple paharul urii. Înflăcărată de cumplitul apel, mulțimea se învolburà și vui. Podul cetății odată coborît nu se mai ridică și, dintr-un singur salt, mulțimea se năpusti în poartă prefăcînd-o în țăndări cu lovituri de picior. Mii de brațe se înfipseră în Bastilia, cutremurîndu-i zidurile.

— Hei rup ! Hei rup ! strigară ritmic.

Stîlpii începeau să se năruiască și vîntul îi smulgea ducîndu-i cît colo. Turnurile se aplecau. Brusc întreaga clădire șubrezită se prăbuși cu un trosnet sec. Din celulele descoperite săreau întemnițații ca viermii din brînză, scuturîndu-și de praf perucile. În norii de pulbere, în grindina de ziduri fărîmate, încercau să se strecoare luîndu-și cu ei avutul. Dar mulțimea, cu strigăte vesele, îi elibera de lădițe, le smulgea din mînă boccelele. Le scotociră îmbrăcămintea, îi căutau cu grijă chiar și sub peruci. Din pivnițe au fost scoase de-a rostogolul butoaiele cu vin vechi, din rezervele comandantului cetății.

Zidul din fața noastră se despică de parcă ar fi fost din carton și prin spărtura astfel creată sări un bărbat ghemuit. Într-o mînă ținea o colivie cu un papagal ca purpura și tubul lung al unei lanterne magice. Avea gesturi atît de ușoare și atît de agere, încît în primul moment mi se păru că e de o vîrstă cu mine. Abia cînd i-am văzut tîmplele încărunțite și fața de culoarea unei bășici vechi, am înțeles cît era de bătrîn.

Ambele obiecte mi le-a vîrît în mînă cu un gest atît de poruncitor, încît le-am primit fără

să mă împotrivesc. Apoi oferi brațul principesei și întrebă :

— Unde e careta ?

I-am arătat-o și am început să ne strecurăm printre cei care scormoneau dărîmăturile și își smulgeau unii altora prada.

Unul dintre invalizi, așezat pe cufărul său, își scoase piciorul de lemn și izbea cu el în atacanți. Deodată, lemnul uscat trozni și curseră șuvoi din el monezi de aur. Mulțimea se năpusti asupra celorlalți invalizi smulgîndu-le protezele pentru mîini și pentru picioare. Erau umplute cu aur. Țăndările de lemn au fost zvîrlite în mijlocul Pieții. Lumea își bătea joc de ele, iar fetele săreau peste ele ușor, dansînd și rotindu-și fustele.

— Iar peste zece ani istoricii vor scrie că poporul mînat de ură i-a făcut pe elvețieni bucăți, bucățele, spuse, aplecat spre principesa Charlotte, cavalerul Aeternus. Și nici n-am să mă pot referi la mărturia dumneavoastră. Care femeie e dispusă să-și mărturisească vîrsta ?...

— Cine sînteți ?

— Eu sînt veșnic, renasc în fiecare epocă din prostia omenească și din înțelepciunea ronțăită de șoareci prin biblioteci. Am fost denumit în diferite feluri : contele Cagliostro, Giuseppe Balsamo, dar adevăratul meu nume îl veți auzi astăzi. Eu sînt *le chevalier Aeternus*.

Mulțimea începuse să se rărească, în urma noastră se auzeau strigăte de vivat și în sunetele viorilor se aprinse o imensă văpaie. Ardea Bastilia acoperită de un noian de proteze și de bastoane rupte aparținînd veteranilor fă-

cuți inofensivi. Tocmai ne apropiam de caretă, cînd papagalul începu să strige cu un glas răgușit de bătrîn : — În genunchi, nefericiților ! Vai de biata Franță ! Vai de regat !

M-am speriat atît de tare, încît eram cît pe ce să scap colivia din mînă, dar cavalerul Aeternus se și apropiase de mine dintr-un salt și, făcînd o adîncă plecăciune, șopti :

— Încă n-a venit vremea, părinte canonic, te rog să te odihnești !

— Văd că e o pasăre învățată.

— Pasărea nu e decît adăpostul vremelnic al marelui spirit, de aceea și-a aflat lăcașul în trupul unei zburătoare. Printr-o operație magică foarte dificilă am reușit să ademenesc sufletul canonicului Bourdaloue și să-l întemnițez în acest înveliș de pasăre. Îi datorez nenumărate sfaturi salvatoare. Barem să am eu un folos de pe urma lui, cînd întreaga Franță îi întoarce spatele.

Cavalerul Aeternus deschise ușa caretei. Vizitiul dispăruse, se dusese și el să prade celulele închisorii. Așezînd colivia cu papagalul pe bancheta din spate, cavalerul se cățără pe capră și luă în mînă hățurile. Incendiul speria caii, din boturile lor căscate curgea o spumă roșietică.

— Unde locuiți ? strigă cavalerul rotind biciul.

Eram atît de surprins, încît i-am dat fără nici o ezitare adresa.

— La hanul : „La Două Roți".

Numele ăsta ciudat se datora obiceiului de a scoate două roți de la vehiculele care stăteau

în ogradă pentru a-i împiedica pe hoţi să le fure noaptea.

— Dumneavoastră, principesă, veţi dori desigur să mai rămîneţi şi să vă desfătaţi cu emoţia norodului, iar dumneata, tinere, trebuie să rămîi s-o ocroteşti.

Pînă să apuc să protestez, se auzi tunînd pe aproape. Cavalerul Aeternus trase de hăţuri şi caii o luară la galop. Am strigat după el cu mîinile pîlnie la gură. N-aş fi presupus niciodată că plopii scuturaţi de vijelie puteau ţipa atît de tare. În lumina flăcărilor, ploaia semăna cu nişte săgeţi însîngerate. Nu mai aveam ce aştepta. În spatele nostru lumea dansa şi cînta fără să ţină seama de apropierea furtunii.

Dărîmarea Bastiliei se preschimbă pe încetul într-o serbare populară. Se iviră o mulţime de instrumente, citeva ansambluri cîntau de-a valma. Prin ploaia rară se vedeau ieşind aburi din dansatori. Şiruri lungi de oameni se rostogoleau peste dărîmături. Beţivanii se aţineau prin preajma focurilor, iar fetele se strecurau în noapte însoţite de plutaşi. Fulgere prelungi desprindeau din beznă perechi înlănţuite.

Cîinii atraşi de mirosul fripturilor adulmecau neîncrezători pe invalizii zăcînd în ţărînă, iar aceştia blestemau şi se stropşeau mînioşi pe sub mustăţi, atunci cînd simţeau atingerea nasurilor umede de dulăi. Un beţivan milostiv trecea de la unul la altul şi îi adăpa ca o doică grijulie.

Furtuna se retrase dincolo de Sena. Din pămînt, din caldărîmul încins, se înălţa mirosul

citadin de praf umed şi de iarbă veştedă. Instrumentele cîntau de-ţi luau auzul. Flauturile ţipau isteric, toba răsuna ca izbită cu pumnul. Principesa se lipi de mine, tremurînd toată, impresionată de agitaţia mulţimii dezlănţuite.

— Nu vă temeţi, principesă, îi şopteam cuprinzînd-o strîns cu braţul.

Era o noapte care îndreptăţea totul. De sub plopii unde ne adăpostisem vedeam Piaţa ca în palmă. Flăcările luminau ca ziua. Din străduţele de pe malul fluviului, atrase de lumină şi de muzică, veneau în goană fete de moravuri uşoare. Le auzeam gîfîitul cînd treceau pe lîngă noi. Fustele ude de ploaie li se loveau de picioare. Bete de vin, dădură un ton bahic petrecerii. Îşi smulgeau de pe trup rochiile ude. Fiicele mărunţilor tejghetari, frizeriţe, tricoteze, nu se lăsară nici ele mai prejos. Roia de trupuri goale.

— *Sans-culottes! Sans-culottes!* le strigau bărbaţilor zorindu-i.

Se strîngeau îmbrăţişîndu-se. Bărbaţii le posedau în grabă. Femeile, ca să nu se culce pe pămîntul ud, îşi sprijineau capul de protezele sparte. Elveţienii îngroziţi şi plini de pofte holbau ochii pe sub sprîncenele cărunte. Alte femei, mai puţin pretenţioase, trăgeau după ele bărbaţii spre afeturile tunurilor scoase de sub dărîmături.

În furtunoasa noapte de 14 iulie, pe asemenea culcuşuri au fost zămisliţi mareşalii lui Napoleon în vîrstă de şaisprezece ani, de aici se trage generaţia care va întîmpina războiul ca pe o petrecere al cărei fum din praf de

pușcă se va întinde asupra întregii Europe.
Nu mai aveam ce aștepta.

— Ce stai așa ca de lemn, ia-te de ea.

— Dă-i zor, nu mai sta! ne strigau perechile care treceau pe lîngă noi.

Ne ascundeam pe după copaci, evitînd luminile care se aprindeau deasupra trotoarelor ude de ploaie. Fugeam, dar pofta răscolită de mulțime pătrunsese și în noi, o duceam cu noi. Am înțeles graba cu care principesa mă trăgea spre han. N-a fost nevoie să batem prea mult la ușă. Hangiul ținea ușa întredeschisă, baricadînd intrarea cu trupul său. În spate i se ațineau fiicele care aruncau priviri curioase spre Piață. Muzica și cîntecele răsunau pînă departe în noapte. Siluetele dansatorilor licăreau în lumina flăcărilor.

Am obținut o odaie la etaj. Pe scări mă tot poticneam, tremuram de încercarea căreia urma să-i fac față.

Îmi reveneau în minte toate povețele și avertismentele tatălui meu. Mi se părea că tot neamul nostru se uită la mine să vadă dacă știu să mă comport. Am decis să mă arăt vrednic de încredere.

Am strîns din buze în hotărîrea mea eroică și am rămas în odaie. Lumînarea căzu pe podea și se stinse. Stăteam nemișcat în întuneric, cînd am simțit mîna caldă a principesei Charlotte strîngîndu-mi degetele.

Mi-am amintit dintr-o dată de viţeii îndărătul gratiilor văruite în fundul staulului. Liniștit, m-am lăsat condus fără nici o împotrivire spre patul larg, franțuzesc, ale cărui cali-

tăți aveam să le apreciez abia după noaptea aceea.

A doua zi către prînz, cu o mutră spășită și cu sfială, ca un cîine bătut, m-am apropiat de masa la care ședeau ca doi prieteni sorbindu-și vinul, cumătrul Maciej și cavalerul Aeternus. Ocrotitorul meu era vesel, fiindcă nu-l mai durea piciorul. La sfatul cavalerului Aeternus își urcase piciorul pe un taburet peste o pernă, sîngele nu-i mai zvîcnea în vine — după cum spunea el — povața îi folosise. Nici măcar nu mă certă cu prea multă asprime.

— Să nu-l hărțuim prea mult, înlătura toate întrebările indiscrete șarlatanul. Cred că astăzi vom avea norocul să-i privim idealul mai îndeaproape... Pînă să te arăți tu, iată, ți-a luat-o înainte această scrisoare.

Am apucat scrisoarea cu nerăbdare, avea parfumul iubitei mele. Mi-aducea la cunoștință că are nevoie de ajutorul meu. Iar eu eram gata să fac pentru ea orice. Doream să-mi devină soție. Dar parcă îmi vorbise ceva de un soț. Mă frămîntam umblînd de colo, colo prin pivniță. Mă simțeam mîndru și puternic, puteam face orice, era de ajuns ca ea să mi-o ceară.

— Astă-seară e o adunare secretă la noi... în odaia noastră... O problemă de cea mai mare importanță.

— E băiat bun, păcat că-i umblă gărgăunii prin cap și nu-i dau pace, mă lua peste picior pan Maciej.

— Nu-mi place toată tărășenia asta, spuse dus pe gînduri Aeternus. Mă rog, fie. Întru-

nirea se poate ţine aici, dar trebuie să-mi făgăduieşti că ai să mă asculţi orbeşte, s-ar putea să avem necazuri...

— Aveţi dreptate, prealuminate cavaler.

— Îmi făgăduieşti ? Îmi dai cuvîntul tău de şleahtic ?

— Şi dacă principesa are să mi se adreseze de-a dreptul mie ? Cum am s-o pot refuza ?

— Foarte simplu, prin cuvinte. Ai să-i spui : nu ! Hai, repetă ! Cred că ai să poţi.

— Tocmai că n-am să pot !

— O iubeşti ?

— Îhî.

— Nu trebuie să acorzi acestei nopţi prea mare importanţă, băiatule. Poate că-ţi supraevaluezi meritele. La urma urmei, orice valet poate să facă treaba asta chiar mai bine.

— Tăceţi !

Aş fi fost gata să-l sfîşii. Rîdeau de mine pe faţă. Am apucat o sticlă de pe masă şi am dat cu ea de podea.

— Nu-i prost băiatul ! Simt că am să-l îndrăgesc ! Are temperament, mormăi devenind serios cavalerul Aeternus. Şi are şi minte, a spart o sticlă goală.

— Acum ne dăm seama că nu putem avea încredere în tine, strigă pan Maciej. Ori făgăduieşti să ne dai ascultare, ori te înfăşurăm într-o pilotă şi te legăm cu sfoară de n-ai să-ţi mai vezi principesa deloc.

După lungi tocmeli şi după ce magicianul îmi scoase din urechi doi şoareci albi, am cedat şi mi-am dat cuvîntul. L-am rugat pe pan Maciej să nu mai scuipe pe jos cînd stă la masă şi

să-şi încalţe ghetele, fiindcă turnînd resturile din pahar peste cîrpa umedă în care îşi înfăşurase piciorul, un iz acrişor plutea prin toată odaia.

Pe înserat veniră conspiratorii. Se strecurară pe rînd : baronul de Flémard, care-şi purta cu mare greutate burta uriaşă, cavalerul de Saint Lubie, care-şi scria memoriile în versuri, în sfîrşit, precedat de şase tineri nobili intră în încăpere, semănînd cu o pară uriaşă înotînd în grăsime, un bărbat în pelerină şi glugă. De sub glugă priveau suspicioşi ochii lui mici de culoarea agatei, dar maxilarul puternic şi favoriţii lungi, care-i ajungeau pînă la piept, dovedeau că putea fi lesne tras pe sfoară. Cavalerul Aeternus, cu un gest plin de galanterie, îngenunche şi îi sărută inelul care-i tăia adînc degetul gros.

— Monseniore ! strigă, cît mă bucur că ne întîlnim din nou. Am să pot înlătura fie şi numai în parte calomniile ce circulă pe seama mea. Vă stau la dispoziţie, vă rog numai să-mi ordonaţi.

— Este excelenţa sa cardinalul de Lamothe, care şi-a cumpărat cu un colier de perle protecţia reginei, îmi explică în şoaptă.

Ultima sosi principesa. Încă din prag strigă :

— Am fost urmărită...

Dar şarlatanul se şi înclinase în faţa princiîn grabă :

— Le-am scăpat... Iată şi pe tînărul delegat al Regatului Polon care a venit să ne ofere ajutorul...

Eram gata să fac rectificările de rigoare, dar ea îmi puse mîna pe genunchi, poruncindu-mi să mă supun.

— De ce l-ați adus aici pe șarlatanul ăsta? M-a mai furat odată, se auzi șoapta cardinalului.

— Vă jur, excelență, că mîinile mele n-au atins acel colier[1], spuse cavalerul Aeternus luînd în discuție tema supărătoare. Doar excelența voastră l-a predat personal reginei!

— Așadar, totuși era regina?

— Excelență, să fim la fel de discreți ca în noaptea aceea la Versailles.

— O, în ce privește discreția, știu că ești în stare să fii. Ultima dată cînd ne-am întîlnit, cavalere, purtai și un alt nume.

— Dar inima mea a rămas statornică, plină de aceleași sentimente favorabile excelenței voastre și gata de orice serviciu. Eu nu silesc pe nimeni, dar cine mi s-a încredințat n-are de ce să se plîngă...

— Fiindcă s-ar pomeni prostit la fel ca mine. Un sfert de milion s-a dus pe apa Senei... Nu, de data asta vom încerca s-o scoatem la capăt singuri. Domnilor, li se adresă conspiratorilor așezați în jurul mesei, să nu pierdem vremea. Trebuie să salvăm monarhia.

— Atunci noi ne retragem ca să nu vă deranjăm, spuse politicos cavalerul Aeternus. Vino, băiete...

---

[1] Se știe că acel colier se afla într-un etui cu monogramă. Vezi: *Notices et annotations de Joseph Balsamo*. Ed. Libertin, Paris AN XII-DCCCIV (n. ed. polone.).

M-am ridicat ascultător, dar principesa mi-aruncă o privire atît de rugătoare, încît, sfîșiat de sentimente potrivnice, am rămas pe loc, nehotărît.

— Așteaptă și ai să te convingi, șuieră magul, că ea te folosește numai drept încălzitor pentru pat.

Nimeni nu încercă să ne împace. Din prag, cavalerul Aeternus se mai întoarse o dată, spunînd:

—Înainte de a pleca cu prietenii mei, aș vrea, domnilor, să vă dezvălui viitorul apropiat. Vă rog să-mi dați cîte o monedă de aur.

— Pe excelența voastră o văd înaintînd pe străzile Romei cu pălărie roșie pe cap. Văd cum vă înveșmîntă cu straie modeste, dar pline de demnitate...

— Prin urmare conclavul o să mă aleagă papă? spuse cu glas sugrumat, cardinalul de Lamothe, aruncînd moneda.

Dar șarlatanul se și înclinase în fața principesei Charlotte.

— Văd jucăriile preferate ale regelui: pila, cleștele și ciocanul, în dormitorul dumneavoastră. Pe rege îl și conduc într-acolo sprijinindu-l de braț.

— Și cu regina ce e? întrebă oftînd principesa.

— Am văzut-o stînd sprijinită de o mică fereastră cu gratii, altceva nu știu... Iar dumneavoastră, baroane de Flemard, veți fi celebru, veți fi pomenit și peste o sută de ani, cînd cărămizile o vor lua la vale.

— Asta nu-mi spune mare lucru...

— Nici eu nu vă pot explica nimic în plus.

— Dar dorințele mele soarta nu are să le împlinească, spuse melancolic cavalerul de Lubie care scria poezii. Și nici dumneata nu ai să le ghicești.

— Văd capul dumneavoastră la picioarele reginei și buzele lipite de genunchii ei.

— Doamne Sfinte, gemu tînărul apăsîndu-și mîna pe inimă, apoi aruncă pe masă un pumn de monezi.

— Cam sărat prețul, regretă acum baronul de Flemard cheltuiala. Atîția sunători pentru cîteva vorbe.

— Domnilor, începu magicianul ridicînd în palmă un știulete de porumb auriu, să nu mă credeți lacom.

Aruncă în sus banii, care căzîndu-i în palmă, sunau melodios.

— Domnilor, iată adevărata muzică a sferelor! A sferelor noastre. Făcu un gest cu brațul arătîndu-i pe cei adunați. Ca să vă dovedesc cît de mult este cauza voastră și cauza mea, luați acest pumn de aur pentru tezaurul conspirației.

Întinseră brațele, dar cardinalul le-o luă înainte tuturor, trăgînd spre el monetele cu palma lui mare.

— În numele regelui vă mulțumesc pentru acest dar mărinimos... Ia-i, fiule! îi șopti unuia dintre cei șase nobili care stăteau în spatele lui.

Abia atunci mă izbi asemănarea dintre ei, pe care o datorau, firește, nu numai unei paternități spirituale.

Cavalerul Aeternus, după ce-și cîștigă bunăvoința grupului de nobili, mă împinse să ies din încăpere. Acum, după ce auzise prezicerea, principesa nu mă mai reținu. Mă durea inima și simțeam o ură neîmpăcată împotriva cavalerului. El se aplecă asupră-mi și-mi șopti la ureche:

— Vezi, tinere al meu prieten, femeile sînt asemănătoare cu un buchet de flori, îți bucură ochiul numai dacă le schimbi des...

Îndărătul ușii, în ciuda prevestirilor favorabile, domnea cearta și scandalul. Îi auzeam cum stabilesc traseul pentru fuga regelui, primul popas urmînd să fie la Varennes.

Așteptam zadarnic știri de la principesa Charlotte, nu dădea nici un semn de viață. Probabil că avea treabă pînă peste cap cu conspiratorii. Sufeream foarte mult. În zilele acelea toride, dădeam tîrcoale palatului. Frunzele copacilor și începeau să se îngălbenească, iar această grabnică agonie a verii îmi umplea sufletul de tristețe. De plictiseală îi ajutam magicianului la experiențele sale. Îmi impunea prin adînca cunoaștere a slăbiciunilor umane. Atunci cînd plin de naivitate l-am întrebat: Dacă într-adevăr cardinalul de Lamothe avea să fie ales papă? — rîse batjocoritor.

— Cum de-ți trece prin minte una ca asta?

— Păi nu i-ai prezis dumneata că va fi îmbrăcat cu veșminte de papă?

— Vezi tu, viziunile mele se confirmă, dar lucrurile nu se petrec întotdeauna așa cum

și-o doresc clienții mei. Cardinalul va fi nevoit să fugă în Italia. Dar acolo îi sînt bine cunoscute tertipurile și va fi vîrît la mînăstirea camedulilor și supus unui regim foarte strict. Noile veșminte vor fi rasa și sfoara de penitent.

— Cum, și nici poetul acela melancolic, cavalerul de Lubie, nu-și va sprijini capul de genunchii reginei ?

— Ba da, și-l va sprijini. Dar te asigur că nu le va face nici unuia dintre ei prea mare plăcere.

— Și prin ce-și va dobîndi marea sa faimă baronul de Flémard ?

— Ia nu mă mai plictisi, mă repezi cavalerul Aeternus și își legă jaboul alb, iar peste piept, de-a curmezișul, se încinse cu o eșarfă mare roșie. Ține minte că de aici încolo mă numesc doctorul Izidor Traume. Și că am preluat funcția de controlor al cadavrelor din oraș. E o ocupație foarte instructivă, deși cam monotonă.

Știrea despre fuga regelui zgudui tot Parisul. Vorbindu-mi despre aceasta, cavalerul Aeternus zîmbea atît de răutăcios, încît l-am bănuit de trădare. Cred că l-a vîndut pe rege ca să-l poată salva tot el. Voia să-i umilească pe conspiratori, dovedindu-le că fără el nu erau în stare de nimic. Speranța de a dobîndi cîștig și merite nu era nici ea de lepădat.

— Diseară vor pune mîna pe rege și mîine ni-l vor aduce îndărăt, iar noi vom privi de la distanță la neisprăviții ăștia. E absolut sigur că au să-l vîre după gratii.

— Dar cu ce e el vinovat ? De ce să-l pedepsească ?

— Crezi că pe lumea asta sînt pedepsiți vinovații ? Dacă el ar fi fost cît de cît un tigru, de mult i-ar fi măturat pe cei care-l amenință astăzi. Revoluțiile n-au nici o șansă de izbîndă pe vremea unui tiran, poporul trebuie să aștepte cu răbdare un conducător mai blînd, un rege cu o inimă de miel de obicei împărtășește soarta oilor.

— Cum de nu ți-e rușine, maestre ? Eu mă voi alătura acestei mîini de nobili.

— Iar eu nu mă rușinez de nimic în afară de slăbiciune.

Întoarcerea regelui am privit-o de aproape. Careta înainta încetișor în mijlocul mulțimii care urla. Am sărit pe treapta caretei și am privit înăuntru. Trei perechi de genunchi se sprijineau una de cealaltă : a regelui, a reginei și a Delfinului. Am privit cu emoție chipul obosit al regelui. Lîngă mine un alt cap se împingea pe fereastra caretei.

— Nu împinge, i-am strigat, înlăturîndu-l cu cotul pe nepoftit.

Am izbit cu parul și capul i se rostogoli pe genunchii reginei, iar de acolo lunecă la picioarele ei pe podeaua trăsurii. L-am recunoscut cu groază.

— Tată, ia uite ce amabil e cavalerul de Lubie, ciripi Delfinul. Știe că stăm înghesuiți, așa încît și-a aruncat înăuntru numai capul, care sărută genunchii mamei.

Îngrozit, am sărit jos de pe treapta trăsurii. Prima prevestire se împlinise. Tremuram la

gîndul că aş putea-o pierde pe Charlotte, dar cu toate că-l priveam pe rege drept un rival, nu reuşeam să-l urăsc.

— Petrecerea s-a isprăvit, spuse cu asprime cavalerul Aeternus, hotelul îl are pregătit gata.

— Unde îl duc ?

— La zdup, în Tour du Temple. Dar acolo am oamenii mei... De mine depinde cînd am să-l scot !

L-am părăsit pe maestru în mijlocul străzii şi am luat-o la goană către han. Văzusem de departe trăsura principesei de Fléole care m-aştepta.

Consfătuirile conspiratorilor se desfăşurau furtunos. Se acuzau reciproc. De la Varennes fugise doar baronul de Flémard luînd cu el o ladă grea, ghintuită, în care presupuneau că s-ar afla tezaurul regal. Acum nimeni nu se mai învoia cu planul cavalerului Aeternus. Li se părea prea costisitor. Ca să scape regele din închisoare, paznicii trebuiau mituiţi, dar nimeni nu voia să rişte bani. Cardinalul, vîrîndu-şi mîna sub bărbie, înfăţişă un alt proiect. El avea o cutioară de argint cu grăsime topită provenind de la Sfînta Ioana d'Arc. Călăul îl asigurase, iar la rîndul său ne asigura el acum, că e de ajuns să-ţi ungi trupul cu grăsime de vrăjitoare ca să te faci nevăzut. Nimic mai simplu decît a face să-i parvină regelui cutia cu pomadă. Are să se ungă cu ea, are să deschidă uşa şi — perfect liniştit — are să plece. Atunci cînd am protestat spunînd că Sfînta Ioana d'Arc a fost o adevărată sfîntă, cardinalul se umflă în pene, mînios, şi-mi spuse :

— Asta las-o pe seama noastră, a specialiştilor. Dacă a fost arsă, înseamnă că era vrăjitoare, deci pomada va avea efect, iar dacă a fost o sfîntă... cu atît mai mult !

— Îndeobşte, cînd îţi pare rău de bani, trebuie să recurgi la minuni ! exclamă cavalerul Aeternus. Vom vedea ce are să iasă din asta...

La sfîrşitul consfătuirii năvăli în încăpere, gîfîind, baronul de Flémard. Burta lui uriaşă era umflată ca nişte foale.

— Am pus mîna pe tine ! zbierau la el. Vorbeşte, ce-ai făcut cu tezaurul ?

— Unde e sipetul ?

— Staţi, lăsaţi-mă să-mi trag sufletul. Lada am aruncat-o în şanţ. Era prea grea ca s-o car pînă aici...

— Minţi, trădătorule ! strigă hohotind de plîns principesa de Fléole.

— Daţi-mi drumul, ce aveţi cu mine ? În sipet era un set complet de lăcătuşerie ! Înţelegeţi ce vreau să spun, ustensilele pe care şi le ţinea regele la îndemînă !

Îl lăsară liber, surprinşi. Cardinalul înjură cu jumate gură. Toţi cunoşteau această patimă a regelui. Baronul de Flémard făgădui să ducă în calitate de voluntar, la Tour du Temple, pomada salvatoare. Fireşte, am hotărît să merg împreună cu el.

— Frumuşelul meu, negrişorul meu, scumpetea mea ! mă giugiulea principesa Charlotte, mînjindu-mă cu funingine.

Din devotament pentru cauză nici nu lua în seamă faptul că în felul acesta îşi mînjeşte

gîtul alb ca de lebădă. Cînd, în sfîrşit, veni baronul de Flémard, îmbrăcat în haine de meşter coşar, nici măcar aşternutul nu fusese cruţat. Patul răvăşit arăta ca adîncurile unui horn. Baronul purta un cilindru pe cap şi un surtuc lung în spinare. Burta lui proeminentă trezea încrederea tuturor. Pe umăr avea o sîrmă lungă şi răsucită, iar peria i se înfoia pe deasupra capului asemeni unei cozi de veriţă. Eu, în calitate de ucenic de coşar, cu picioarele goale în saboţi de lemn, duceam ghiuleaua de coşar şi frînghii foarte groase. Străjile ne lăsară să trecem fără nici un fel de greutate. Ne-am căţărat pe acoperişul din plăci de ardezie groasă. Baronul se încăpăţînă să se lase chiar el pe horn în jos. Burta îl stînjenea, prin urmare l-am legat cu o frînghie în jurul pîntecului. Arăta ca un jambon. Plin de curaj se afundă pe deschizătura groasă a coşului. Dar din păcate, frînghia se dezlegă, burta îi scăpă din strînsoare şi se propti în cărămizi. Ca o culme a ghinionului îşi vîrîse din greşeală picioarele în tuburile bifurcate. Începu să curgă funinginea. Îl auzeam cum gîfîie. Am încercat să-l ajut. M-am lăsat să alunec pe coş în jos. Sub talpa mea goală i-am simţit chelia, după aceea m-am urcat pe grumazul lui.

— Loveşte cu piciorul, m-a rugat, poate reuşesc să trec !

Am lovit de cîteva ori cu piciorul. Drept singur rezultat am auzit zgomotul cutiei cu pomadă, care i-a scăpat din mînă şi s-a rostogolit în jos. Am ieşit pe acoperiş, am lăsat

să alunece înăuntru ghiuleaua şi din cîteva lovituri l-am înfundat definitiv.

— Fugi ! îmi şopti el cu un glas tot mai stins. Eu voi rămîne aici !

Lacrimile lăsau dîre albe pe obrazul meu înnegrit. Minunatul baron de Flémard rămăsese acolo, răsucit ca o crisalidă uscată într-o firidă. Se afuma pe încetul.

Am plecat. În urma mea, turnul plutea printre nori, iar luna, văzîndu-mi întristarea, mă salută tăcută cu tricornul.

A fost încercată şi o altă cale. Unul dintre paznici, care fusese mituit, a stricat broasca. Uşa rămase descuiată. Dimineaţa, în zori, regele ar fi trebuit să se strecoare pe coridor şi să fugă jos în curte unde-l aşteptam gata să-i sărim în ajutor. Caii se aflau la cimitirul din apropiere. Dar orele de dimineaţă treceau, începuse agitaţia, pe poartă intrară acuzatorii publici. Eram cuprinşi de disperare. Nu ştiam ce s-a întîmplat. Ni s-a adus la cunoştinţă după aceea că regele, văzînd broasca stricată, s-a apucat s-o dreagă cu pila de unghii. Stăpînit de pasiunea sa lucrase cu atîta rîvnă, încît uitase de toate. Acuzatorii au dat peste el tocmai cînd răsucea cheia în broască. Chipul lui, roşu de efort, iradia bucuria.

— Merge ca unsă ! strigă triumfător. Se poate descuia şi încuia.

Fireşte că profitară de spusele lui cu promptitudine. Şi, prudenţi, schimbară paznicii.

În zilele acelea, la hanul nostru „La Două Roţi“, cavalerul Aeternus se îndeletnicea cu

pregătirea unor leacuri miraculoase pentru pan Maciej Chodowiecki. Aminteau pînă la identitate de rachiul de sorb. Restul timpului şi-l consacra canonicului Bourdaloue. Purta lungi convorbiri cu pasărea bîntuită de pesimism. Apucînd cu ghearele ei artritice gratiile coliviei, scrîşnea din cioc şi prezicea apropiata dispariţie a monarhiei. Putea fi consolată doar cu o bucată de zahăr sau cu nişte psalmi cîntaţi în cor. În comportamentul papagalului desluşeam limpede ura bătrîneţii faţă de lume. Cu toate că se pronunţase sentinţa, cavalerul Aeternus nu părea emoţionat. Regele fusese condamnat la moarte. Abia acum conspiratorii începură să-i implore ajutorul.

— Am să salvez monarhia, dar numai pentru voi... Hai, pungile pe masă.

Îi dădură. Mormanul de fişicuri şi monezi de aur creştea. Cardinalul de Lamothe rămăsese sprijinit de masă, mînios la vederea gestului neglijent cu care cavalerul Aeternus strîngea aurul.

— Pentru mîine să pregătiţi careta cu perdele la fereastră. Am să vi-l dau pe rege. Mîine îl veţi avea. Pe cuvîntul meu !

În văzduhul acelei zile istorice în care l-am răpit pe rege, plutea mirosul de toamnă pariziană. În mijlocul pieţii se afla ghilotina, semănînd cu un bătător de covoare. Nu cuprindeam cu privirea întreaga Piaţă. Mulţimea vuia. Strîngeam în mîini o servietă de parcă puteam să-mi aflu în ea salvarea. Eram în acea zi ajutorul doctorului local. Cavalerul Aeternus, sau mai degrabă Izidor Traume, cu o

schimă de dezgust pe buzele lui de aristocrat, privea tribunele. Se instalaseră pe ele babe de la periferie, poreclite „tanti ghilotină" şi împleteau cu andrele faimoşii „bas de laine" în care nepoţii lor, dimpreună cu aurul adunat, vor înmormînta roadele revoluţiei.

Bătrînele clănţăneau din maxilarele fără dinţi şi strîngeau duios din buze. Se desfătau privind bărbaţii tineri surprinşi în cel mai intim moment, care e cel al morţii. Vederea sîngelui proaspăt le alina amintirea feminităţii pierdute, care încetase de mult să se mai supună legilor lunii. Tribunele gemeau de certăreţii gură-cască parizieni. Iar mai sus se vedeau platanii îngălbeniţi, acoperişurile caselor, cerul înalt, senin şi schimbător ca aripa unui porumbel sălbatec.

— Cum ai să-l salvezi ? l-am întrebat neliniştit.

— Pur şi simplu o să mi-l dea, înţelegi ? Îi vor tăia capul doar în aparenţă. Astăzi omul meu s-a uitat la rege prin gaura cheii. Îşi făcea toaleta de dimineaţă, pregătindu-se pentru ultima întîlnire cu poporul. S-a uns pe faţă cu pomada din cutia pe care a găsit-o în căminul stins. Acum înţelegi ? Capul lui are să fie invizibil !

— Şi dumneata crezi în aiureala asta ?

— Eu cred orbeşte. Totul depinde de credinţa lor. Ei pot învia morţii.

— Pe rege ?

— Nu, monarhia ! O salvez pentru ei.

De departe se auzeau ţipete. Îl aduceau. Doi membri ai gărzii, cu două diagonale albe în-

crucișate pe spate și cu baioneta la carabină, ședeau țepeni în fața regelui. Se simțeau îngrozitor de stînjeniți, fiindcă nu mai avuseseră niciodată prilejul să stea lîngă el atît de aproape. La coborîre, ca să-și dea curaj, îl îmbrînciră cu brutalitate. Călăul, în ciuda marei lui practici, își exersase în ultima vreme priceperea pe deținuți de grad inferior. Era roșu tot și pe frunte i se iviseră broboane de sudoare lipicioase, ca rășina.

Vîntul matinal flutura cu eleganță buclele frumos pieptănate de pe capul regelui. Ludovic al XVI-lea, nevrînd să fie ridicol în ultima clipă a vieții, își legă șireturile sub bărbie ca să nu i se strîmbe peruca și își îndreptă pălăria.

— Om bun! i se adresă el călăului care își freca nervos mîinile. Aș vrea să-ți las o amintire în afara capului meu. Dar tot ce am avut aparține astăzi poporului, prin urmare și ție. Ca să-ți fac un dar, ar însemna să te fur, iartă-mă deci că în afară de salutul meu nu-ți dăruiesc nimic.

Se înclină și depuse pălăria pe masa judecătorilor.

— A, da, e adevărat că, odată cu guvernarea poporului, sporesc și greutățile de aprovizionare. Prea multe mîini au fost desprinse de pe coarnele plugului pentru a ține cîrma statului, pe care pînă acum am ținut-o doar eu cu aste două mîini. Ține trei ouă, pe care le-am primit chiar astăzi și fă-ți din ele clătite. Vei avea astfel un mic dejun regal.

Regele ar fi vrut să mai vorbească poporului, dar tricotezele intonară, clătinînd din capetele lor puternic înfipte pe gîturi cu vinele proeminente:

Hei, hei,
Măi fîrtate,
Zboară capete tăiate!
Hei, hei,
O movilă s-a-nălțat
Voi pe rege l-ați uitat?

L-am privit cu admirație pe rege, care doar ridică din umeri, se apropie de eșafod, ceru să i se aștearnă o batistă, îngenunche pe ea cu băgare de seamă și își așeză capul în scobitura ghilotinei. Călăul îi ridică cu îndemînare coada perucii.

Tobele bubuiră și se făcu tăcere. Președintele tribunalului făcu un semn. Tăișul lunecă și izbi scîndura. Călăul făcu un salt și înfigîndu-și degetele în părul blond al perucii, înălță capul deasupra mulțimii.

Chiar atunci șireturile se desfăcură, el rămase cu peruca în mînă și în mijlocul mulțimii căzu capul unui simplu meșter lăcătuș cu obrazul buhăit și palid, cu părul tăiat scurt, încărunțit și pe alocuri rărit.

Poporul nu-și credea ochilor. Cei din primele rînduri se repeziră să-l vadă mai de aproape. În urma lor se buluciră țipînd ceilalți. Căzură unii peste alții alcătuind un morman de trupuri întinse și de picioare în ciorapi albi.

Pitt cel tînăr[1] trăia o clipă de mare triumf privind pe ascuns spectacolul de la fereastra unei clădiri. Furnicarul acela de trupuri îi sugeră ideea unui joc nou, care s-a răspîndit în Anglia sub numele de rugby.

Pitt gîndi atunci, în mod just, că era mai bine să îngădui poporului să-şi smulgă o minge de piele decît un cap regal. Jocul de rugby este una din bazele trainiciei monarhiei engleze.

Trupul a fost luat de acolo foarte repede. Cavalerul Aeternus presără gîtul însîngerat cu nişte prafuri. Am depus rămăşiţele pămînteşti ale regelui într-o trăsură.

— Şi cu capul ce are să se întîmple ? am întrebat cu glasul înecat de lacrimi.

— Păi capul este. Nu-l vezi ?

— Nu.

— Te sfătuiesc să n-o mărturiseşti, necredinciosule.

Conspiratorii întîmpinară venirea noastră cu strigăte de vivat şi fluturîndu-şi pălăriile. Cardinalul de Lamothe se strecură în trăsură lîngă rege si principesa se aşeză lîngă el. Nu mă învrednici cu nici un cuvînt. Se uita numai la rege. Cei şase tineri nobili, care alcătuiau familia cardinalului, călăreau în galop lîngă ferestrele trăsurii aruncînd priviri curioase înăuntru.

— Nu, le răspundea principesa, vorbeşte destul de puţin, e obosit după cîte a pătimit. Nici nu-i de mirare... Mă ocup eu de el...

[1] Mult mai tînăr (n. a.).

Am dat pinteni cailor şi am depăşit întreaga cavalcadă. Nu puteam să ascult ce spunea, nu puteam să mă împac cu cele întîmplate. La han m-am întîlnit cu cavalerul Aeternus, care sosise înaintea noastră. Totul era pregătit pentru cină. Focul din cămin lumina bîrnele înnegrite ale tavanului. Masa se frîngea de pateuri, de vinuri, de fructe şi lumînări. Colivia cu canonicul Bourdaloue stătea pe marginea ferestrei. Era acoperită cu un macat şi papagalul tăcea.

— Eu am să plec numaidecît. Trebuie să-i lăsăm singuri să-şi savureze bucuria.

— Cine ?

— Păi principesa şi ceilalţi.

— Am să încerc s-o conving. Că doar n-o fi nebună...

— Încearcă, băiete ! Tu încă mai eşti orb. N-ai văzut-o cum punea mîna regelui pe genunchii ei ? Tu pentru ea ai murit.

— Avînd de ales între un trunchi neînsufleţit şi un băiat tînăr...

Nu mai răspunse. Înălţă braţul şi fugi, fiindcă îi auzea venind.

Cina din seara aceea n-am s-o uit niciodată. Trunchiul regelui zăcea prăbuşit într-un fotoliu. La gît era legat cu un şervet de masă, ca un clondir cu suc pus la fermentat. Lîngă el, principesa îi făcea zîmbre. Nobilii şi începuseră să-i caute protecţia.

— Regele nu mănîncă prea mult. E încă sub impresia celor întîmplate... spunea principesa de Fléole.

Ea răspundea la toate întrebările adresate monarhului.

Mi-era silă de această comedie jalnică. Am urcat la etaj. Prin ușa deschisă am văzut patul așternut, flori și lumînări. Sub fereastră se aflau jucăriile preferate ale regelui : pila, burghiul și bancul. Camerista principesei Charlotte tocmai aducea preferatul ei „pot-de-chambre“, pictat cu nu-mă-uita și pe fund cu un Neptun.

— Aici are să doarmă principesa ? am întrebat.

— Da. Și majestatea-sa regele, mai adaugă în șoaptă.

Simțeam că-mi plesnește capul. Mușcîndu-mi degetele, m-am strecurat pînă la fotoliul principesei. Ținea îmbrățișat trunchiul regal.

— Iubito, i-am șoptit, uită-te și tu, regele n-are cap.

— Ești orb, prostănacule, se stropși la mine ca o mîță.

— Regele n-are cap ! am țipat deznădăjduit.

— Regele are cap, scandară în cor mesenii.

Atunci am îmbrîncit trunchiul care se prăbuși pe masă.

— N-are cap ! N-are cap !

— Domnilor, strigă cu glas isteric principesa. Nu îngăduiți ca regele să fie jignit. Dacă tinerelul ăsta nu vede capul, nu e vrednic să aibă ochi. Scoateți-i ochii ! Scoateți-i ochii !

Am sărit pe masă, am răsturnat sticlele cu vin. Vinul rubiniu gîlgîia pe fețele de masă. În jurul meu se iviră ascuțișuri de spade. M-am luptat cu înverșunare. Tot retrăgîndu-mă, am lovit colivia și canonicul Bourdaloue începu să țipe :

— Vai vouă ! S-a isprăvit cu monarhia !

Se năpustiră grămadă asupra lui. Atrăgîndu-i spre el, canonicul mă salvă pe mine. L-au ciopîrțit. Printre zăbrelele coliviei i-au împuns cu ascuțișul săbiilor penele stacojii. Înfipt în vîrful spadelor pasărea continua să strige adevărul :

— Regele n-are cap !

Fereastra în spatele meu se deschise și am țîșnit în curte, drept între caii legați la intrare. Am smucit de hățuri, am sărit în șa și am luat-o nebunește la galop. Simțeam că-mi pierd cunoștința. Capul parcă îmi luase foc. Mai mi-aduc aminte de chipurile cumătrului Maciej Chodowiecki și al cavalerului Aeternus aplecate asupra mea.

M-am trezit în trăsură, cu capul înfășurat într-o cîrpă udă, pe genunchii ocrotitorului meu. Ne înapoiam, mergînd la pas, în Polonia.

— Am tras multe cu tine, dar slavă Domnului, acum te-ai mai întremat. Am ceva pentru tine, spuse pan Maciej scotocindu-se prin buzunare și îmi întinse ultimele două pere.

Am mușcat din ele cu inima întristată. Gustul lor fad, de fruct răscopt, mi se părea a fi gustul înțelepciunii.

LAZĂR ÎNVIAT SAU BUCURIA VIEŢII

Bătaia în uşă nu mai contenea. Bătrîna se sculă în silă de pe scăunaş. Lămpiţa cu ulei, fixată sus în grindă, lumina doar pentru sine însăşi ca o pată galbenă sau o floare înflorită, neîngăduind recunoaşterea obiectelor aflate în întuneric. De după perete se auzeau gemetele boilor osteniţi, care scormoneau cu copitele prin fînul proaspăt aşternut.

— Cine e ? întrebă bătrîna.

Se sprijini cu palmele de uşă şi întorcînd capul întinse suspicioasă urechea.

— Eu sînt, vecină ! Deschide uşa ! îi răspunse un glas din uliţă. Socoteam că m-ai recunoscut.

Încetase să mai bată. Zgîria nerăbdătoare cu unghiile în scîndurile de stejar, asemeni unui cîine care cere să intre în casă, simţind pe aproape o hienă.

Bătrîna dibui anevoie zăvoarele. Împinse cu piciorul bolovanul cu care baricada peste noapte uşa. În odaie se strecură tînăra nevastă a tăbăcarului care locuia în apropiere. Bătrîna o ştia de mică. O ţinea minte de pe cînd umbla cu burta goală şi se juca cu balegă de cămilă. N-a uitat nici de măritişul ei, împotriva căruia o avertizase. Flauturile ţiuiau, tobele bubuiau înfundat. Apoi venise noaptea aceea cînd tăbăcarul o chemase şi primise în mîinile ei, aspre ca din piele crăpată, pruncul lunecos şi încă plin de sînge. Îşi împărtăşeau bucuriile şi tristeţea. Nu. Tînăra se ferea de dezamăgire şi lacrimi, nu lăcrimase nici atunci cînd îl găteau pe Lazăr pentru ultimul lui drum. În schimb îi mai sună şi azi în urechi ţipătul ei ca de pasăre, plin de aţîţare, cu care îşi zorea bărbatul cînd se lupta cu piatra. Ţine minte şi ochii femeii : luminaţi de o bucurie cu mult mai sinceră decît cea a rudelor, care, abia după ce s-au ospătat îndelung şi au deşertat nenumărate pocale, au izbutit să-şi înfrîngă mîhnirea că-l vedeau întorcîndu-se. Cît de greu le venea să restituie hainele pe care apucaseră să şi le împartă între ei.

Bătrîna atinge cu degete ţepene părul femeii, cu un gest de alint, dar degetele i se agaţă de firele mătăsoase ca o creangă uscată.

Tînăra înţelege sfiala bătrînei, se strînge uşor la pieptul ei şi, îmbrăţişînd-o, o duce spre laviţă. Ea însăşi se cincheşte pe călcîie şi se sprijină cu palma de dalele tocite ale pardoselii. Cînd îşi atinge apoi obrazul, simte în vîrful degetelor mirosul familiar de lut preschimbat în pulbere şi de găinaţ uscat. Atunci zîmbeşte în întuneric şi cu ochii înturnaţi către lumina lămpii cu ulei, ca un puişor galben, începe să spună :

— Am văzut lumină la voi şi numaidecît mi-am zis, trebuie să se fi întîmplat ceva la alde Lazăr. Eram neliniştită şi, drept să spun, tare curioasă. Am tras rochia pe mine şi am venit, cu toate că e trecut de miezul nopţii.

Acum văd că-i linişte şi pace, şi mi-e parcă ruşine... Cred că nu te-ai supărat ?

— Nu, răspunse femeia suspinînd. Aş zice chiar că e mai plăcut să stăm în două. O femeie în vîrstă ca mine n-are nevoie de prea mult somn, iar una tînără ca tine n-are astîmpăr, sîngele îi zvîcneşte în vine şi n-o lasă noaptea să adoarmă. Bărbatul nu ţi-e acasă ?

— A plecat după piei la Damasc. M-am trezit şi mi-e urît de una singură.

— Umblă tu noaptea teleleu, umblă, c-ai să dai în nas cu Djinii. I-am auzit zburînd peste acoperiş, vitele s-au înspăimîntat şi-am aprins lampa.

— De Djini nu mi-e frică şi nici noaptea nu mi-e duşmancă, ci prietenă. De nu m-aş fi încrezut în ea n-aveam azi nici bărbat, nici copil. Lazăr doarme ?

— Nu.

— Atunci mai bine mă duc, spuse în şoaptă, are să se supere că vin pe capul vostru la o oră atît de tîrzie...

— Stai aici. Lazăr a plecat.

— Vezi, nici el nu se teme de Djini... A plecat de mult ?

— Cînd au cîntat cocoşii înainte de miezul nopţii. Lui nu-i e frică de nimic, dacă se duce acolo...

— Acolo se duce ?

— Aproape în fiecare noapte.

— Iar îl trage aţa într-acolo ?

— Da. Aşteaptă pînă adorm. Azi l-am simţit cum îşi apleca barba pe fruntea mea, asculta dacă răsuflu adînc. Iar după aceea s-a

strecurat pe uşă, încet ca un duh. Nici nu încerc să-l mai opresc, că odată ţipă la mine :

— Dă-mi pace, muiere ! La ce bun m-aţi chemat îndărăt, dacă am fost odată dincolo ?

— O, spune-mi tot ! Mă învîrt în jurul vostru, tremur de nerăbdare şi voi, parcă înadins, vorbiţi de capre şi de vin. Ştiu că vinul anul ăsta fierbe prost şi că ai dus ulcioarele în grotă. Am auzit că şi ţapul nu face nici doi bani. Mirosul lui nici măcar nu alungă şobolanii. Dar amîndoi ştiţi prea bine că nu de astea îmi arde. Mă uit la Lazăr ca la unul care a venit de pe celălalt tărîm. De-ar vrea să ne vorbească ! E singurul care a izbutit să se înapoieze. Cîte n-ar putea să ne înveţe.

— El nu ştie să povestească, abia dacă i-am scos cu cleştele cîteva vorbe din gură. Dacă în locul lui ar fi fost Juda sau Achames parlagiul, ăştia da, ne-ar fi desluşit multe.

— Or poate că nici nu-i e îngăduit să lumineze c-o lampă ca aceea dincolo de perdea şi poate că dacă ar fi ştiut să povestească, n-ar fi fost lăsat să se înapoieze ?

— S-ar putea ! Din ce-am izbutit să scot de la el am aflat că acolo mulţi sînt lacomi şi invidioşi şi nu poţi ascunde nimic de ei. Vezi şi tu ce-au făcut cu Lazăr. Nu mai e acelaşi om ! Şi totuşi, cînd l-au adus acasă, iar mulţimea îl însoţea cu urale pe drum... Cînd şi-a sprijinit fruntea pe umărul meu şi-am simţit două lacrimi cum mi se preling pe umăr — niciodată n-a fost mai al meu ca atunci. Gîndeşte-te că acum pleacă noapte de noapte.

— Poate a încetat să te iubească ! Îl bănui că se întîlnește cu alta ? E adevărat că l-am văzut la fîntînă stînd de vorbă cu tînăra nevastă a lui Zaaron. Se ferea de el cu ulciorul. Dar înțelege, chiar dacă ar dori-o tot n-are s-o aibă. Aici se tem de el toți. Copiii fug de el. Are totuși în el ceva de pe celălalt tărîm, unde cei care se întîlnesc pe întuneric nu se recunosc.

— De unde știi că nu se recunosc ? El i-a recunoscut pe toți atunci cînd s-au repezit la el ca niște ereți. Aproape c-aș voi mai degrabă să umble după alta. Dar el nu mă înșală... El nu mai e în stare să dorească nimic.

— I-au făcut farmece ?

— E sigur că i-au făcut farmece. Acum stă zile întregi cocoțat pe cîte o stîncă și se gîndește. Iar uneori își vorbește singur, explică și amenință cu pumnul. Și asta e lucru nou la el.

— Mai înainte nu făcea la fel ? L-am zărit uneori la marginea acoperișului, stînd aplecat și uitîndu-se către trecătoare. Pîndea nu știu ce oaspete. Poate că de pe atunci se aștepta...

— Ba nu, nu se aștepta deloc, am fost deopotrivă de mirați amîndoi.

— Păi atunci poate că trăgea cu coada ochiului la fetele care, sumețindu-și rochiile, își spălau genunchii prăfuiți în apa pîrîului.

— Poate... Pe vremea aceea mai ardea în el o flăcăruie. Acum i-a mai rămas doar o pîlpîire. Pînă să întindă brațele, dorința în el se și stinge.

— Dar de ce ? Spune-mi și mie de ce ? Dacă m-aș fi înapoiat, așa ca el, n-aș fi avut răbdare să stau nici o clipă. Aș fi ținut minte văgăuna neagră, scobită în stîncă, aș fi rupt fructele de pe crengi cu amîndouă mîinile. Mă crezi că mă uit la el ca la un puț întunecat, și după aceea, cînd întorc capul, stîncile îmi par mai luminoase și bucuria mă cheamă din soare.

— Mi-a spus că nu merită să rîvnești la nimic, fiindcă acolo oricum ți le ia îndărăt pe toate.

— Cine ?

— Ei.

— Paznicii ? Dușmanii ? Fiii întunericului ?

— Nu. Aceeași care și aici își smulg unii altora avuțiile din mînă — rudele, prietenii.

— Nu pricep ce vrei să spui. Cum pot să ți le ia îndărăt ?

— Pentru că sînt acolo dinainte și te așteaptă.

— Dușii de pe lume ?

— Stau atîrnați ciorchine, agățați cu mîinile în întuneric. În lungul acestui lanț, care se numește neamul omenesc, a fost nevoit să se înalțe.

— Atît de mult aș dori să aflu tot. Stai lîngă el toată vremea, îl pîndești ce spune pînă și în somn. Tu trebuie să știi mai multe !

— Așa e. De aceea te și invidiez pentru neștiința ta. E mai bine pentru tine să nu știi. Tot ce spune el ne îndepărtează de lume.

— Ce curios ! Eu vreau să aflu tocmai ca lumea să mă țină în stăpînirea ei cu mai multă vigoare.

— Știu eu ce știu, mai bine și mai multe, sînt femeie bătrînă.

— Prin urmare, nu mai nădăjduiești nimic, nu mai aștepți nimic ?

— Există cineva care pînă în ultima clipă să nu spere că... acolo îl vor da uitării ? Cu toate că știu bine că mă amăgesc, primesc amăgirea cu dragă inimă. Dar ei îl țin minte pe fiecare, și eu știu că va veni o noapte... Atunci de mi-ar adăuga careva niște zile, la fel cum adaog eu ulei în lampă, ca să nu se înnegrească feștila uscată...

O vreme rămaseră astfel îmbrățișate și ciulind urechea. Auziră cum aleargă ceva pe acoperiș, se rostogoliră niște pietricele. Flăcăruia lămpii se lungi, de parcă s-ar fi înălțat pe vîrfuri și, nevăzînd nimic, se chirci la loc sfîrîind.

— Auzi ?

— Nu-i decît vîntul. Întotdeauna o ia razna înainte de revărsatul zorilor și mătură străzile. Mă trezesc atunci, îl ating cu degetul pe bărbatu-meu, care doarme lîngă mine și adorm la loc, încă mai adînc. Cît e de plăcut să ai certitudinea că în curînd are să fie iar ziuă. Spune-mi, ce-a simțit el cînd s-a înapoiat printre noi ?

— Zicea că-l tăiau nodurile cearceafurilor, era înțepenit și mînios că-l trezesc astfel, țipînd. Abia cînd a înțeles de unde l-a chemat

întorcîndu-l glasul acela, a început să tremure și s-a pornit pe plîns.

Iar cînd a ajuns acasă, a scos totul din cămară ca să-i cinstească pe musafiri. Se bucura ca un copil că-i poate primi.

Cînd s-a lăsat noaptea și toți s-au risipit, s-a așezat lîngă foc, netezindu-și șoldurile și pieptul și a șoptit : — Căsuța mea mititică, iar locuiesc aici !

— După aceea s-a întins lîngă mine. Și-a plimbat degetele peste fața mea. Mai aveam urmele unghiilor pe care mi le-am înfipt în obraji atunci cînd ați spus : — A murit !

Iar Lazăr spunea :

— Te mai auzeam țipînd peste groapa mea, dar gasul tău era ca al unui copil al cărui părinte s-a ascuns într-o peșteră. Cădeam, lunecam mereu mai jos. Mă părăseau pe rînd, ca niște slugi înspăimîntate — vederea, auzul și mirosul.

În acea primă noapte, cînd s-a înapoiat, n-a vorbit prea mult. Mi-a spus doar apăsîndu-și obrazul pe sînii mei, de care se lipiseră firicele de nisip : — Ce miros pătrunzător ai...

Chiar atunci s-au auzit cocoșii, iar el s-a ridicat într-un cot și i-a ascultat cu luare-aminte ca pe o muzică.

— Ce ai ? l-am întrebat.

— Iar îmi slujesc, iar sînt cu mine, mi-a răspuns.

— Cine ?

— Simțurile mele ; văzul, auzul și mirosul.

Se tot sucea în așternut, multă vreme nu a

putut adormi. Mi-am dat seama că plîngea încetişor în întuneric. Cu vîrful degetelor îi culegeam lacrimile care-i alunecau pe tîmple.

— De ce plîngi ? l-am întrebat. Ce ai ? Poate că te doare ceva ?

— Nu, mi-a răspuns Lazăr, doar că mă pişcă puricii...

— Dacă vrei, scutur aşternutul, sau ne ducem sus pe acoperiş, acolo n-o să te mai supere.

— O, nu, nu, tu nu poţi pricepe. Lasă-i să mă muşte, datorită lor simt că iar am trup. Ştiu, în sfîrşit, că l-am dobîndit din nou.

— Ia stai, o întrerupse tînăra. Zicea el că luneca în jos ?

— Da, cădea, rosti bătrîna cu o siguranţă de parcă l-ar fi întovărăşit în timpul căderii. Şi din ce în ce mai repede...

Lazăr mi-a spus :

— Mi se părea c-o să mă lovesc. Cădeam în adîncul făpturii mele. Ghemuit strîngeam la piept lumea toată, care se chircise, aşa încît îmi venea uşor s-o cuprind. Era încheiată şi uimitor de limpede. Mă uimea simplitatea acestei lumi, care de atîtea ori îmi păruse complicată şi de neînţeles.

Cădeam în beznă, spunea Lazăr. Şi din întuneric se desprindeau venind spre mine părinţii, rudele şi prietenii. Erau şi nu erau ei. Îi recunoşteam. Trăsăturile feţei lor erau fluide, se închegau abia odată cu amintirile mele. Ştiam că sînt ei, deşi figurile erau aşezate unele peste altele, ca pănuşele de pe ştiuleţi. Eram nevoit să le înlătur una cîte una, pînă

ce simţeam sub ele bobul cunoscut. Îmi strigau :

„Ne-ai iubit ! Te-ai rugat pentru noi ! Ai muncit pentru asta atîtea zile." Ieşeau în goană din întuneric ca nişte ereţi şi-mi smulgeau o parte din viaţă, cea care era partea lor. Apoi îşi luau zborul în întuneric, luminîndu-şi chipurile cu amintirea mea, dar totul nu ţinea decît o clipă şi iar îi înghiţeau întunecimile.

Pierdeam din viaţă şi mi-am dat seama că prea puţină e cu adevărat a mea. Eram nevoit să mă împart pînă şi cu păcatele. Pînă la urmă nu mi-au mai rămas decît un pumn şi acestea nu trăgeau prea greu.

— Cred că nu erau prea multe. Ştii doar cît de pilduitoare a fost viaţa lui Lazăr, spuse bătrîna oftînd. Mi-a mai spus că atunci şi-a îndrăgit păcatele, pentru că nu erau decît o rămăşiţă din ceea ce rămăsese viu din el printre noi.

Mai spunea :

— Le-am strîns în degete, ca un băiat bilele verzi şi roşii cîştigate la joc. Închideam ochii şi-mi spuneam : s-au înmulţit. Dar ştiam prea bine că nu puteau să sporească. Pe sub pleoapele întredeschise le vedeam cîte erau, şi numărul lor avea să rămînă în veci neschimbat. Le puteam denumi măsline pe cele verzi şi rodii pe cele roşii. Puteam să le muşc şi să le ling şi să-mi amintesc gustul lor. Şi totuşi rămîneau aceleaşi. Nu-mi mai potoleam cu ele setea. Oare înţelegi, spunea Lazăr gemînd, că doar aici pomii înfloresc şi

dau rod, fetele își arcuiesc buzele, iar fiecare zi este nouă ? Acolo nu există schimbare. Din capul locului vezi totul, începutul și sfîrșitul. Nu te mai aștepți la nimic.

În mijlocul mulțimii care se învîrtea în jurul meu — eram complet singur. Am zburat foarte lungă vreme, pentru că acolo nu există nici zile, nici ani, nu există timp.

Atunci m-a întrebat glasul Celui al cărui nume nu e îngăduit să fie rostit, și amîndouă femeile lăsară capul în jos.

—„Ai trăit pentru mine, mi-ai dat laudă în zorii fiecărei zile și mi te-ai închinat înainte de căderea fiecărei nopți. Am fost pentru tine legea și speranța. Ai trăit pentru mine, cel puțin așa mă încredințai zilnic chemîndu-mă. Prin urmare, acum te iau ca pe cineva care îmi aparține." „O, nu, nu," am strigat, chircindu-mă. Mai eram încă în stare să mă împotrivesc. Am înțeles atunci că îl chemam în fiece zi cu ruga mea, numai ca să mă slujească, îl chemam ca să mă păzească de El.

„Toate sînt ale mele, îl imploram, la fel cum îmi sînt mîinile și picioarele. Trecutul e al meu ! Al meu ! Numai al meu !"

„Ești sigur că mai ai încă mîini și picioare ?"

Știam că le am, dar în bezna aceea afurisită nu le puteam nici vedea, nici pipăi. Și totuși erau acolo...

„Poți să-mi iei orice, am strigat deznădăjduit."

Am simțit că mă legăn. Mi-am dat seama că rîde. Înțelegi ? El e atît de puternic încît să ia ceva îndărăt nu-i face nici o plăcere.

„Aștept pînă ce ai să mi te încredințezi de bunăvoie," mi-a răspuns.

L-am simțit cum se îndepărtează. Și dintr-o dată, mi s-a părut că sînt inconsistent ca un vis, doar năzuința mea către El îmi dădea certitudinea că exist. Cît de mult doream să se întoarcă, datorită faptului că mă dorise pentru el eram — înțelegi ce spun — pînă și acolo eram eu însumi.

Auzeam în jur un vuiet ca într-un stup. Tot neamul meu cînta astfel. Existau, deși nu erau separați ca boabele într-un ciorchine de strugure. Adevăratul conținut fusese stors din ei, erau sucul de vin turnat în cada neagră a nopții.

M-am lepădat răzvrătindu-mă de această unitate a unei existențe adorate. Mi s-a făcut frică. Eram gata, gata să desfac brațele și să strig : „Doamne, cred în tine...", cînd am auzit un Glas chemîndu-mă din adîncuri : „Lazăr, scoală-te !"

Tînăra îngenunche și adăogă precipitat :

— Atunci l-a însoțit mulțimea. Iar el, rîzînd printre lacrimi, pășea în fruntea tuturor atît de repede, de parc-ar fi fugit. La ce bun se duce acuma iar acolo ?

— Pleacă pe ascuns în fiecare noapte. M-am furișat după el, dar e greu să-l dibui.

— Ce face acolo ?

— Se întinde în același loc pe care a stat culcat atunci, se acoperă cu giulgiul și tace.

— Dar pentru ce ?

— Trage cu urechea la piciorul porții pe care i-a fost dat s-o treacă. Este pierdut

pentru lume. Se uită la pomi, la pîine, la fete și șoptește : Nu merită ! Se uită cu o privire plină de jale, își duce brațele la spate și pleacă.

— Ți-a vorbit despre asta, or poate că te înșeli ?

— Nu mă pot înșela. Îl înțeleg prea bine. Noi toți mai nutrim niște speranțe, pe cînd el... știe. Să iei viața ca pe o apă și să te amăgești că ai să-ți poți stinge cu ea setea, acolo unde nu mai poate fi nimic, pentru că este... Cel Care Este.

— Dacă, așa cum spui, se duce iar la poarta aceea, înseamnă că lumea îl ia din nou în stăpînire.

— De ce ?

— Pentru că, dacă poarta nu-i cu el, dacă e nevoit să se întoarcă la groapă ca la locul nașterii sale, înseamnă că lumea l-a redobîndit. Poate că încă se mai apără sau poate că e în căutarea unei măsuri adevărate...

— El cunoaște adevărul, prin urmare trebuie să fi pășit peste lume ca peste bălegar.

— El cunoaște adevărul, dar slugile lui îl conving necontenit și pînă la urmă le va da crezare. Mirosul, auzul și vederea. Ce este moartea ? Cu ea trupul n-are să se împace niciodată. Oricare dintre noi știe că poartă în el moartea ca pe un fruct care așteaptă să dea în pîrg și totuși alungăm acest gînd. Trăim de parcă el n-ar exista.

— Chiar și dacă ai trecut odată prin asta ?

— Chiar și atunci. Slugile îți spun : ia privește pomii, se înnoiesc în fiece an, trec prin

moarte ca printr-un vis. Lumea spune : încrede-te în mine. Sînt bună și frumoasă. Îți dau voie să uiți.

— Dar el nu poate să uite. Lazăr știe că nu merită să te legi de viață, trăim atît de puțin.

— Și numai o dată. De aceea se și cuvine să îndrăgești viața ca pe un lucru de preț și fragil.

— Crezi dar că Lazăr se duce acolo de dragul vieții ?

— Nu știu, dar îmi închipui că sprijinit cu spatele de lespedea care o să-l acopere, scrutează cel mai bine viața. Și eu îmi stîrnesc curiozitatea pentru ca lumea să capete pentru mine și mai mult gust.

— Nu, asta-i prea greu. Eu am dreptate, sînt bătrînă.

— Da, și slugile tale rîvnesc doar la odihnă, de aceea nu le place lumea. Acum știu că nu despre soarta lui Lazăr mi-ai povestit, ci despre a ta. Dar am să mă duc chiar acum la el și am să-l întreb !

— Nu mă lăsa singură !

— Atunci vino cu mine.

— Mi-e frică.

— De ce ți-e frică ?

— De întuneric și de ceea ce ar mai putea fi acolo.

— Ar putea fi... Și vorbeai adineaori de parcă ai fi știut tot. Cum poate să-ți fie frică de ceea ce cunoști ? Frica își are sălașul în tine. Cu siguranță nu stă pitită în locul acela.

— Acolo e atît de întuneric...

— Şi aici are să fie întuneric. Priveşte, lampa e gata să se stingă. Încă puţin şi noaptea are să cotropească încăperile. Hai să ieşim, afară sînt barem stele.

— Nu-mi plac stelele. Nu se cuvine să te uiţi la ele. Sînt ca nişte ace, razele lor înţeapă. Te îmbolnăvesc de vărsat de vînt.

— Atîtea nopţi le-am petrecut cu ochii la stele şi uite ce netezi îmi sînt obrajii, sînii şi coapsele !

— Bineînţeles, pentru că ţi le-a ferit bărbatul aplecat asupra ta.

— Chiar de-o fi fost aşa, e numai fiindcă iubesc noaptea şi stelele şi mă tem de vărsat de vînt. Hai, vii ?

— Mai am puţin ulei. Aşteaptă să mai torn. Să rămînem încă un pic aşezate aici.

— Uite, se luminează de ziuă. Eu plec !

— Nu mă lăsa singură. Vin cu tine.

Femeia cea tînără dădu în lături bolovanul, împinse uşa cu umărul. Ieşiră în faţa casei. Întunericul era mai des, aşa, ca de obicei la capătul nopţii. Spre răsărit licărea cu putere o pulbere de stele.

Bătrîna se ţinea de fusta tinerei, care o ducea în lume, neîncrezătoare ca un copil. Brăţările de pe piciorul ei subţiat zbîrnîiau încetişor, şi sunetul se stingea ca o flacără călcată cu talpa,

— Priveşte, spuse bătrîna cînd se apropiară de peretele trecătorii. Nu se văd urme pe nisip. La fel ca atunci cînd ne-am dus cu toţii să-l trezim.

— Urmele le-a şters vîntul. Spală zilnic toată valea, şi seara nisipul e din nou răscolit, de parcă l-ar fi călcat în picioare noroade întregi.

Era o linişte pătrunzătoare. Dinspre peretele stîncos, peste care se buluceau stelele, îşi luă zborul ceva nu mai mare decît un pumn şi la un pas în faţa lor se opri nemişcat. Cînd loviră cu piciorul se preschimbă în piatră.

Nisipul era rece, te cuprindeau fiorii. Se luminase vizibil. Se desluşea firida scobită în stîncă, lespedea trasă într-o parte. Grăbiră pasul.

Zăriră pe fundul grotei un trup învelit în cearşafuri de sub care se iţeau tălpile goale şi negre. Tăcea. Peste capetele femeilor treceau ultimii lilieci şi şuierînd rămîneau atîrnaţi de tavan.

Zăcea nemişcat. Pe bătrînă o cuprinse brusc spaima şi strigă cu un glas răguşit :

— Lazăre, Lazăre !

El nu-i răspunse.

— Lazăre, nu te preface ! De ce vrei să mă sperii ?

Se lumina tot mai tare, cerul părea tot mai alb. Colţul unui cearceaf cu care Lazăr îşi acoperise obrazul tremura uşor. Răsufla deci.

— Lazăre, se luminează de ziuă. Hai acasă, or să te vadă oamenii ieşind de aici şi-or să te acuze de vrăjitorie. Lazăre, mă auzi ?

— Te aud, şi ce dacă ?

— Vino numaidecît acasă.

— Dă-mi pace, muiere. Nu vezi că trebuie să-L caut aici ?

— Lazăre, știi doar că de dragul tău aș face orice. De ce fugi de mine noaptea ?

— Din cauza afurisiților de purici...

— Totuși nu mi-ai îngăduit să-ți scutur așternutul de ziua învierii !

— Nu orice zi e ziua învierii.

— Scoală-te și vino !

— Nici nu mă gîndesc.

— Lazăre, scoală.

— Ce plăcut e să auzi această chemare și să nu-i dai ascultare. Femeie, n-aș putea veni nici dacă aș vrea. Nu mă țin picioarele, mă înțelegi ? Îngăduie-mi să rămîn pînă la prînz aici, la umbră. Aibi și tu oleacă de inimă pentru un înviat din morți.

Glasul îi devenea tot mai slab pînă ce capul i se lăsă în nisip. Era prezent numai printr-un sforăit ritmic. Cearceaful aburit se umezise ; dormea cu gura deschisă.

— Ce-o fi avînd ? se aplecă peste el speriată bătrîna.

— Nimic, răspunse tînăra care stătuse pînă atunci în genunchi. Nu simți mirosul de vin nou ? E beat.

Acum abia văzură amîndouă sprijinite de zid ulcioarele mari de lut. Bătrîna le lovi pe rînd cu inelul, sunau a gol.

Prin urmare, se apropie iute de el și trase cearceaful la o parte.

— Pentru asta te-ai înapoiat ? Ca să-mi golești ulcioarele ?

Se așeză. Scoase un căscat lung, se șterse la gură. Privi o clipă, cu ochii mijiți, lumina prefirată peste șoldul femeii, care sta sprijinită de-o piatră la intrare. Apoi, cu o expresie de adîncă mulțumire, se scărpină îndelung.

— E lumină, rosti în cele din urmă, ziua are să fie senină !

GURU ȘI EU

Este frumos, pur și simplu frumos, dacă mi-e îngăduit să folosesc această calificare în legătură cu un bărbat. Cele cîteva urme de variolă de pe obraz, asemeni striațiunilor de pe o sculptură veche, nu fac decît să-i sporească farmecul frunții bombate, desenul buzelor pline. Gulerul alb, răsfrînt, îi pune în lumină gîtul arămiu. Cred că sînt mai negru decît el, pentru că nu caut umbra, nu mă tem de soarele pe care el îl evită cu grijă.

A absolvit un colegiu la Oxford, e bine crescut, iar stratul subțire de grăsime care-i netezește linia bărbiei indică bunăstarea și un mod de viață liniștit. L-am numit odată *guru* — adică maestrul meu. A zîmbit și a acceptat acest apelativ stimabil. Guru înseamnă mentor spiritual, cel care știe, care deține cheile adevărului.

Să parcurg toată presa, să extrag evenimentele politice, să le comentez și să alcătuiesc scurte note ține de obligațiile mele de serviciu. Dar eu întorc primele pagini fără să mă sinchisesc și mă adîncesc în lectura știrilor mărunte, a cronicii accidentelor, a scrisorilor de la corespondenți și anunțurilor matrimoniale. Acolo pulsează adevărata viață a Indiei. Întîmplările pe care le colectez astfel, sau pe care le aflu din povestite, i le transmit, îi cer

să mi le comenteze și să mi le explice. Uneori, cînd mă încăpățînez la propria mea interpretare a evenimentelor, acceptă cu un zîmbet îngăduitor să-l car după mine la locul cu pricina, poartă discuții cu „martorii oculari“, iar după aceea îmi explică plin de răbdare totul.

L-aș socoti prieten, dacă el n-ar prefera să-și păstreze poziția superioară — de Guru. Dacă l-ați vedea, cu zîmbetul lui plăcut, cu privirea prietenoasă a ochilor lui mari și umezi, cu aerul meditativ, sigur v-ar cuceri inimile. Ați zice : e un adevărat gentleman. Deși, la noi asta nu înseamnă prea mare lucru... Totuși, universul acesta străin și greu de pătruns, pur și simplu Asia, pe care o întrezăresc în semnele micuțe de variolă de pe fruntea lui ca niște lovituri nerăbdătoare de daltă, mi se relevă pe neașteptate. Prin urmare, îi torn ceaiul aromat de vișine, oh, sîntem destul de intimi ca să-l pot ruga să taie prăjitura și să ne servească pe amîndoi.

— Nu pot, îmi răspunde cu o surprinzătoare seriozitate, eu sînt brahman... Nu mi-e îngăduit să țin în mînă un corp ascuțit... Și mai ales să tai o formă atît de perfectă cum este cercul.

Firește, peste o clipă întoarce totul în glumă, dar o umbră de surpriză rămîne.

Într-un rînd ne-am dus împreună în afara orașului. Bariera, așa cum e obiceiul aici, fusese închisă cu o jumătate de oră mai înainte și nici o putere omenească nu-l putea determina pe cantonier să deschidă poarta

grea de fier. Am intrat în colibă. Rama unui pat cu o împletitură din sfoară, copii goi. Un foc mocnit fumega cu miros de bălegar. Am fost nevoiți să ne cinchim. Ne-au dat apă dintr-un ulcior de pămînt care se aburise de rece ce era. Scriu cu deplina conștiință că n-ați văzut scena. Ne-au dat apă ? Nu și pahare, ci din ciocul îngust al ulciorului un fir de apă mi se scurge în palmă și de aici în gură... Sorb cu sete, apa îmi pică pe cămașă și pe pantalonii din doc. Picăturile, acoperite cu o pojghiță de praf roșu, se rostogolesc luînd-o la goană pe podeaua de lut. Soarele care se strecoară prin acoperișul din coceni de porumb aruncați la voia întîmplării, va bea umezeala.

Femei cu brățări de argint pe picioarele goale, înfășurate în sariuri de un roșu stins, mă privesc cu stăruință. La fiecare întrebare îmi răspund cu zgîrcenie : acia, sab — da, domnule.

— Ce-ai căutat acolo, în colibă ? mă întrebă Guru cînd ieșeam. Toți se purtau artificial, pătrunși de această vizită, nu știu dacă mă înțelegi... De fapt, sînt binevoitori, dar tu ești un străin. Trebuie să-ți intre în voie, să se păzească de nemulțumirea ta. Nu, să nu-ți închipui cumva că se tem de tine, mai degrabă e vorba de o precauțiune, determinată de cunoașterea magiei. Le este frică de o căutătură rea, de deochi, de farmece pe care nu le-ar înțelege, fiindcă le rostești într-o limbă străină, dar care îi pot ajunge. Înțelegi, tot ce

atingi aici cu privirea împietrește, ia o poză, se străduiește să-ți fie pe plac...

— Și dacă m-aș prezenta cu un *dhoti* de-al vostru înfășurat în jurul șoldurilor ?...

— Ai fi cu atît mai suspect. „E totuși un sahib alb, prin urmare, ce poftește venind în mijlocul nostru astfel deghizat ?“ Singura posibilitate este un pelerinaj, acolo nimeni n-are să te întrebe nimic și n-are să se mire. Vei fi la fel cu oricare dintre noi pe acest pămînt, cel care caută drumul, — un trecător. Dar pentru asta mai ai timp.

Vorbea zîmbind cu o ușoară ironie. M-am simțit încă o dată respins cu blîndețe, dar hotărît. „Totuși trebuie să vă cunosc, să vă înțeleg problemele“, am gîndit cu o încăpățînare mînioasă.

— Am să te ajut în această privință, spuse de parcă mi-ar fi auzit provocarea. Nu știi să-ți ascunzi gîndurile, citesc totul pe fața ta.

CASA BÎNTUITĂ

În fața casei vecinului nostru, un indian bogat, zăcea de patru zile un om. Poate că nici nu l-aș fi observat, atît de numeroși sînt aceia care se culcă pe trotuar pentru siesta de după masă, familii întregi consideră pămîntul umbrit drept locuință liniștită, mamele își alăptează acolo sugarii goi, își caută în cap copiii, le cîntă să-i adoarmă pînă se liniștesc toropiți de căldură. Pietonii, pășind cu luare-aminte, trec peste picioarele negre și slăbănoage. Cîinii îi adulmecă pe cei adormiți. Vaci cu boturi jilave, mestecînd o coajă de banană, le ating frunțile, lingîndu-le sudoarea sărată.

Omul acesta zăcu multă vreme, iar peste el era întinsă pe două bețe de bambus o lozincă roșie, spălăcită. Zăcea parcă în mijlocul unei asistențe, în jurul lui ședeau întotdeauna pe vine cîțiva zdrențăroși cu turbane, șoptind între ei sau jucînd cărți.

— Ce face acolo? l-am întrebat pe maestrul meu. Ce vor cu toții?

— Nimic deosebit. Pur și simplu se lasă să moară de foame. Demonstrează. Pe lozincă stă scris: „Domnul Narain nu mi-a plătit pentru munca mea!“

— Și voi ce părere aveți? Îl veți lăsa să moară?

— Dragul meu, la urma urmei e trupul lui și voința lui. Poate face cu el însuși ce poftește, cu condiția să nu stea în drum și să nu împiedice circulația. Stăpînul lui amînă cu plata. Cunosc raționamentul. Un om de serviciu cu toate că este tocmit fără masă, întotdeauna găsește ceva să îmbuce la bucătărie. Deci n-are decît să aștepte. Ce, arde? Omul nostru e însă de altă părere și își amenință stăpînul cu propria-i moarte, încearcă să grăbească plata... E un caz frecvent.

— Și poliția nu se amestecă?

— N-are dreptul. Abia atunci cînd cel care face greva foamei va leșina, îl va lua Crucea Roșie.

Zăcea lîngă gard, nu sta în calea nimănui. Cîteodată vreunul dintre servitorii vecinului se apleca peste el și-i uda buzele cu degetul muiat într-o cană cu apă. Omul era probabil foarte slăbit, pentru că în ciuda căldurii, îl înveliseră cu o pătură cîrpită.

Cînd umbra mea i se așternu pe obraz, deschise ochii și arătă cu o mișcare din sprîncene spre lozincă.

Voiam să-l ajut într-un fel. I-am pus pe iarba călcată în picioare cîteva rupii, dar tovarășii lui, care pînă atunci jucaseră liniștit cărți, îmi restituiră banii spunîndu-mi:

— *Thank you. That is the fight*[1], și amenințau cu pumnul spre casa unde, pe verandele acoperite cu plante răsunau glasuri de

[1] Mulțumim. Aceasta e lupta (engl.).

fetițe, iar un papagal se legăna într-o colivie de aur. *Mister Narain is a bad man...* [1]

Întorcîndu-mă cu automobilul de la ambasadă, l-am zărit, zăcea sub un braț de cana purpurii, care se pot vedea adesea prin rondurile de flori, din parcuri. Omul nu moare ușor. Abia în a șasea zi, trotuarul rămase gol.

— L-au ridicat acum un minut, îmi spuse în mare taină bucătarul. S-au strîns servitorii de pe toată strada și-au strigat la poarta casei lui Narain : „Ai omorît un om !“ „Aici locuiește un ucigaș !“ Dar ăla e un bogătaș, puțin îi pasă de aceste strigăte, imediat a telefonat la poliție. Cînd polițiștii au început să sară jos din camion, ținînd bastoane groase de bambus în mînă, s-au risipit toți... Ehei, ăștia lovesc, nu glumă, adăogă el cu admirație.

— Deci s-a terminat...

— O nu, *sab,* acum abia începe...

Nu știam la ce se referă. Poate că aveau de gînd să spargă cu pietre geamurile la un vecin, poate urmau să organizeze o manifestație și să scandeze acuzații — l-am privit întrebător pe bucătarul meu.

— El are să se întoarcă aici. A murit cu gîndul să se răzbune.

Seara, știrea morții grevistului mi-o confirmă ciokidarul, care îndeplinea funcția de paznic la poartă, îi alunga pe negustorii ambulanți, pe reparatorii de covoare, pe împletitorii de scaune, pe cerșetorii, leproșii și îmblînzitorii de șerpi, iar restul timpului și-l consacra ascuțirii cuțitului lung pe care-l ținea într-un toc făcut din corn de antilopă. Îi agăța pe trecători, mai ales fetele, cred că lor le datora informațiile cele mai rapide. Chiar și polițiștii care patrulau în cartier se opreau să schimbe cu el cîteva păreri, îngăduindu-i să-i servească cu o țigară.

Cu două zile mai tîrziu, salutîndu-mă cu mîna la borul lat al pălăriei, ciokidarul mă întrebă confidențial :

— *Sab,* cum ați dormit noaptea asta ?

Se considera drept cineva superior servitorilor, un fel de gardă personală, eram obligat să-i arăt un adevărat respect și o adevărată recunoștință, aproape că-mi salvase viața, pentru că într-una din dimineți îmi aruncase la picioare o cobră de un metru ucisă în grădină. L-am recompensat cu o sumă de bani și, după ce-am fotografiat-o, am poruncit să fie azvîrlită, deoarece cobra putea groaznic.

După cum am aflat scurtă vreme după aceea, reptila fusese călcată de o mașină. Ciokidarul avusese comun cu ea doar faptul că o răscumpărase din căruciorul măturătorilor și am văzut chiar eu cum a mai împrumutat-o după aceea și altor ciokidari din vecinătate, ca să pună în mișcare mecanismul care leagă inima de pungă. Ceea ce e destul de ușor, mai ales atunci cînd sahibul are imaginație și copii.

Așadar, cînd m-a întrebat cum am dormit, am enumerat iute : plînsul șacalilor, uruitul motoarelor, țipetele celor care mînau vitele...

[1] Domnul Narain e un om rău (engl.).

Nu, noaptea care trecuse nu diferea prin nimic de alte nopți liniștite din Delhi.

— Dar alergătura la vecini, dar motocicletele poliției ?

— Ce s-a întîmplat ? Au intrat hoții ?

— Nu. El a și ajuns acolo și drept răzbunare le distruge lucrurile.

— Cine ?

— Sweaperul care a murit. Aleargă ca o flăcăruie micuță, ca o albină de foc se strecoară prin gaura cheii de la dulapuri și dă foc la îmbrăcăminte. Ei simt un miros ciudat, umblă prin toată casa adulmecînd, dar pînă să deschidă cufărul sau saltarul cu pricina, acestea s-au și aprins și ard cu flacără... Acolo în casă a fost și poliția, au controlat toți servitorii, i-au obligat pe cei ai casei să iasă în curte și, de față cu ei, sub paza poliției a luat foc în patru locuri diferite. Domnul Narain acum regretă că nu i-a plătit la timp, a chemat-o pe văduvă... Dar duhul n-are să se lase cu una, cu două.

— Povești, i-am răspuns ridicînd din umeri, toată istoria părîndu-mi-se cu totul incredibilă.

— Povești ? se indignă el, strîngînd amenințător din sprîncene. Cînd paguba se și ridică la cîteva sute de rupii ? Uitați-vă și dumneavoastră ce se petrece acolo !

Prin gardul viu care despărțea grădinile noastre am văzut cum femeile scoteau — ducîndu-le în direcția unei *tonga* cu două roți, la care era înhămat un căluț sur — brațe întregi de cearșafuri, de șaluri și de sariuri de mătase irizată ca niște curcubeie. Neputîndu-le păzi acasă de răzbunarea spiritului, încercau să le ducă la rude și cunoscuți.

Brusc am zărit un firicel subțire de fum înălțîndu-se dintr-o boccea. Calul, simțind fumul, începu să lovească nervos cu copita, prin coama lui retezată scurt, trecea ca un tremur.

Femeia împinse bocceaua, o desfăcu ajutîndu-se cu dinții, scotoci nervos cu degetele și risipi pe iarbă sariurile ca safirul sau purpura. Plîngînd și lovind cu palma încerca să înăbușe focul. Cînd desfăcu țesătura cu fir, găurile erau mari cît pumnul.

— Ce naiba mai e și asta ! mi-am spus nevenindu-mi a crede ochilor.

— E o flacără zburătoare, îmi explică un vecin indian, ca și cum toată tărășenia ar fi fost pe deplin firească, el a luat un pumn de jăratic de pe rugul pe care i-au fost arse rămășițele pămîntești și, ca să le facă în ciudă, îl împrăștie în toată casa.

— Spiritul este o noțiune pe cînd o bucată de lemn aprins este materie...

— Mortul a luat esența focului, noțiunea lui... A dorit să le facă rău, ura lui acționează ca o lentilă asupra razelor, le pune foc la casă cu adevărat. Iar dacă tot nu înțelegeți, am să vă dau ca să vă convingeți o carte. Cineva a deschis-o și a apăsat paginile cu o palmă aprinsă... Luați-o drept amintire.

Am luat cartea. Erau într-adevăr niște semne, niște pagini arse, cu cît întorceam filele culoarea hîrtiei era mai galbenă, apăreau urme ca de fier de călcat, dar cu altă formă, ovală,

de parcă cineva și-ar fi pus amprenta cu vîrful degetelor.

Trei zile nu conteniră agitația, plînsetele și țipetele din casa vecinului. Trei zile îi chinui flăcăruia zburătoare. Abia după ce văduva primi cele cuvenite mortului și pe deasupra daruri din belșug, hărțuiala cu focul încetă.

I-am povestit lui Guru al meu despre casa bîntuită de o stafie. I-am pus pe genunchi cartea cu urmele de foc. Văzîndu-l cum se învăluie în fum de țigară, mi-am zis că de data asta l-am biruit. Stătea pe gînduri, cu ochii lui migdalați, ridicați spre cerul luminat printre cascadele de plante cățărătoare.

— Dă-mi voie să stau și eu de vorbă cu servitorii... Împrumută-mi și cartea.

L-am așteptat cu nerăbdare cîteva zile în șir.

— Ei, ce e ?

— Nimic. Îți închipui că e destul să ating peretele și el se și dă în lături. Am dat de o urmă. Dar și eu le sînt străin, prin casta mea, prin origine — se corectă numaidecît — limbă, școlile urmate în străinătate. Încrederea n-o dobîndești imediat. În schimb cartea am dus-o la laboratorul de chimie al universității, lasă-i pe cei de acolo să se ocupe de analiza focului de dincolo...Cu spiritele te descurci mai ușor decît cu oamenii. Rezultatul e incredibil și poate explica și restul...

Se așeză mai comod, scutură scrumul țigării. Știa să-mi țină piept.

— Știi ce este sodiul metalic ? Se păstrează în sfere, acoperit cu petrol. Cînd se scoate din borcan, își ia oxigenul din aer, se produce o reacție violentă, se aprinde cu flacără... Cineva dintre servitori probabil c-o știe, acum putem încerca să aflăm care dintre ei urmează cursuri serale... Poate învață fotografia, sau vrea să ajungă ajutor de farmacist. În orice școală, acest sodiu se păstrează sub cheie, ca elevii să nu se țină de șotii, dar de furat e ușor...

— Dar cele cinci degete din carte ?

— Agentul poliției trebuie să fi surprins spiritul. Îți amintești doar, spuneau că servitorii au fost expediați în curte și percheziționați. Individul n-a mai apucat să facă altfel, a deschis o carte, la întîmplare, și a turnat pe o pagină bucățelele de sodiu, abia peste un ceas s-au aprins, aerul pătrunde greu între paginile unei cărți.

— Ții neapărat să-mi strici toate poveștile ? am mormăit supărat. Totuși omul acesta a murit, s-a lăsat să moară de foame luptînd pentru drepturile lui. E un fapt.

— Da, dar asta-i cu totul altă istorie. În ce privește restul îți dau mînă liberă... Alege : răzbunarea spiritului, flacără zburătoare sau un curs seral de chimie pentru adulți... Și — se înțelege de la sine — solidaritate cu cel decedat.

I-am privit obrazul plin și smead, pe care luneca lumina schimbătoare a apusului, aproape cu neplăcere. Îmi strica imaginea Indiei, la care visasem din copilărie. Unde sînt ilumi-

naţii, fachirii, înţelepţii care înving moartea ? Unde se aţin vrăjitorii de care ascultă stihiile ?

Aici, ca peste tot în lume, se dădea aceeaşi luptă încăpăţînată pentru o turtă sau un pumn de orez. Cei nepoftiţi la masă, cei fără straie bogate întindeau mîna, voiau să trăiască.

SĂRBĂTOAREA PRIMĂVERII

Cei cu mai multă experienţă mă avertizaseră din vreme : în ziua respectivă cel mai bine e să te închizi în casă şi să nu ieşi pînă nu se lasă noaptea. „Cel care umblă pe străzi, e bălţat de vopsele, arată ca un papagal. Nici măcar de propriii servitori nu poţi fi sigur, se reped la tine şi te mînjesc mai înainte să apuci să sari din pat."

Eu fac parte dintre oamenii care din momentul în care au dat ochii cu Asia se străduiesc să trăiască în acord cu mediul, puţin spus în acord, de fapt, în deplină armonie cu el. În China am îndrăgit bucătăria obişnuită la Canton şi, fireşte, învăţasem să mănînc cu degetele ca un virtuos. De Anul Nou am cumpărat clopote de lut din care ţîşneau fîntîni de foc, am cărat braţe întregi de rachete şi benzi cu broaşte pocnitoare, pe scurt, am făcut o hărmălaie mai mare decît un locuitor de baştină din Beijing.

În Vietman am umblat desculţ pe cărările junglei, am înnoptat prin peşteri, întinzîndu-mi sacul de dormit peste stratul de fecale depus de lilieci. Îmi smulgeam de pe glezne lipitori „kon-vati" şi sorbeam fără să clipesc rachiul făcut din suc de palmier. Prin urmare, de ce n-aş fi participat în India la petrecerea de ziua Sărbătorii Primăverii ? Mă săturasem

pînă peste cap de primiri oficiale şi de smochinguri. Trebuie să cunoşti adevăratul gust al acestei ţări stranii... Că în Europa, oricum, doar din bunăvoinţă ne fac loc printre rudele sărace, iar, de fapt, ne consideră nişte asiatici... E în această atitudine puţin dispreţ decadent şi multă, multă teamă de a nu-şi pierde întîietatea. Prin urmare, de ce nu m-aş fi amestecat cu mulţimea veselă ? Dacă stau să rîcîi mai adînc, mă simt cu adevărat un asiatic şi tot bagajul ăsta al meu romano-parizian încape perfect la rubrica destinată unor notiţe din calendarul Oficiului de turism „Orbis".

Cu opt zile înainte de sărbătoare, negustorii începură să vîndă, din nişte coşuleţe turtite pe care le purtau pe cap, cornete de hîrtie pline cu praf roşu, iar bătrînul Sundarashiva, care le furniza copiilor fluiere şi zmeie, pregăti din bambus o serie de pocnitori, umplute cu un noroi subţire colorat.

Fiica mea, Kaśka, după ce obţinuse cerşind de la maică-sa încă o rupie, făcea cumpărături pe ascuns, completîndu-şi muniţiile şi depozitul de armament.

Bucătarul Delu îmi aduse la cunoştinţă cu blîndeţe că, în conformitate cu datina, eu trebuia să cad victimă a ritualului primul. Pomenea cu timiditate faptul că şi memsab trebuie unsă şi stropită cu vopsele colorate, fiindcă asta aduce noroc pentru tot anul.

I-am făcut cu ochiul fetiţei care zîmbi cu gura pînă la urechi. Am hotărît amîndoi să ne asigurăm fericirea. Armamentul ni l-am îmbogăţit cu două pere de cauciuc pentru clismă, „foc" la mică distanţă, şi cu o pompă de bicicletă, în cazul în care aş fi fost nevoit să stropesc la mai mare depărtare, urmărindu-i pe fugari.

— Vă rog doar atît, ca nebuniile astea să se petreacă în afara casei, ne avertiză cu asprime soţia mea. Am să mă închid la mine în odaie, vreau să am linişte.

— Dar bineînţeles, Marysia dragă ! Ne vom duce la suedezi sau la bulgari. Trebuie să vedem şi Vechiul Delhi. Acolo trebuie să fie petrecerea mai mare.

— Şi la Ewa Drobot, îmi aminti Kaśka.

— Neapărat, cu Droboţii s-ar cuveni să începem !

Îi iubeam foarte mult pe Droboţi, el, în calitate de consilier, îşi păstrase peste toate aşteptările spiritul viu, reacţii umane şi ce-i mai important simţul umorului.

Uneori ne jucam reciproc renghiuri, trimiţîndu-ne negustori ambulanţi stăruitori, invitîndu-ne la party-uri închipuite şi încercînd să ne vindem figurine de zei indieni, dezgropate în pivniţele de lîngă Marele Mecet... falsificate.

Priveam amîndoi cu scepticism la cei care practicau un yoga de salon, adică trăiau din aer şi puţintel făcînd pe intermediarii, stingînd setea produsă de căldură şi de prohibiţie cu păhăruţe din whisky-ul nostru.

Ne plăcea la amîndoi să tragem pe nări, să gustăm din ceea ce se numeşte viaţă adevărată, pe scurt să ne băgăm lingura unde nu

ne fierbe oala, să scoatem capul în afara cercului diplomatic.

Am hotărît, așadar, să-i asigur și lui fericirea !

Tot orașul se pregătea de Sărbătoarea Primăverii. Chiar și cei mai săraci, pentru care o cheltuială de un annas era o problemă care pretindea multă chibzuială, fabricau prafuri și elixire colorate. Nu erau de ajuns vopselele folosite de obicei de către zugravii de casă, trebuia procedat în așa fel, încît cel pe care l-ai fericit cu de-a sila să fie atît de tare murdărit, încît să nu se mai poată curăța o săptămînă încheiată. Posesorii unei singure cămăși circulau pe biciclete timp de cîteva luni fîlfîindu-și poalele cămășii scoase din pantaloni, pătate cu dîre violete, ieșite de spălat, sau cafenii de pe urma carminului spălăcit. Umblau făloși, semănînd cu niște ucenici zugravi, stropiturile colorate dovedeau că mulți prieteni le uraseră fericire în acea zi de sărbătoare, împroșcîndu-i din belșug.

Cu o săptămînă înaintea Sărbătorii Primăverii nu se mai găsea cerneală la nici un oficiu poștal, toate călimările fuseseră golite de băieți, iar mîzga de pe fund spălată cu multă grijă. Micuții ședeau pe pragul casei și pisau cărămida pulbere sau ascundeau sticluțele care luceau pline cu un indigo ca otrava.

Dimineața aceea era înspăimîntător de albastră, frunzele bananierilor se ațineau nemișcate în lumina scînteietoare. Tocmai mă bărbieream cînd în baie se strecură Delu, urmat de cel care făcea curățenie și de grădi-

nar. Îi vedeam prin oglindă cum își fac semne. Cu respectul cuvenit îmi mînjiră fruntea cu un praf roșu, aromat, și-mi atîrnară la gît o ghirlandă de flori de lac, cu miros fad. Îmi urară fericire și întinseră mîna după bacșiș.

M-am apropiat de dulap să iau banii și totodată am umflat o pungă de hîrtie în care pusesem un pumn de praf colorat. Brusc i-am spart-o bucătarului în cap. Stăteau toți trei învăluiți într-un nor de praf roșu, cînd Kaśka îi stropi cu violet din pompiță.

La asta nu se așteptau. Începu o goană prin toată casa, cu stropeală și ungere. Nici chiar nevastă-mea nu scăpă de niște atingeri, aparent nevinovate, avea niște splendide mustăți pe care multă vreme nu reuși să le spele. Bucătarul, fudul, nevoie mare, îmi arătă că unsoarea provenea de la atelierul de biciclete, iar vopseaua era folosită pentru prepararea cleiului.

M-am urcat cu fiică-mea în fiat și am făcut o incursiune la suedezi, apoi la bulgari, pe care i-am prins la micul dejun. Consilierul Drobot prevăzător se încuiase, dar bătrînul servitor, presimțind că are să se încingă o petrecere pe cinste, mă lăsă să intru prin bucătărie.

Prin urmare, l-am stropit pe Janek Drobot din adîncul inimii, urîndu-i multă fericire. Dușul îl suportă cu stoicism, căutînd din ochi sticla cu cerneală. Dar trebui să se mulțumească cu stiloul pe care mi-l vîrî după guler. Din precauțiune purta un maiou ca o plasă și

un șort vechi. L-am îmbrățișat cu multă duioșie mînjindu-i capul cu violet, l-am bătut pe spate, făcîndu-i semne cafenii și mi-am vîrît palmele prin șortul lui, ungîndu-i cu vigoare fundul.

— Ei, chicoti amuzat, nu știam că ești pînă într-atît de literat...

Ne-am dus apoi în Vechiul Delhi. Mulțimea împresură automobilul, indieni boiți îngrozitor, de pe care șiroiau vopselele, ne înconjurau cu o horă dezlănțuită. Uneori, claxonînd înspăimîntător, se strecura prin mulțime un camion. De pe platformă, tineri gălăgioși stropeau mulțimea cu furtunuri de grădină. Țipetele vesele scoteau lumea la fereastră și, în aceeași clipă, un șuvoi purpuriu se năpustea spre adîncul odăii.

Cei atacați din balcoane și de pe acoperișurile plate nu rămîneau nici ei datori, în soarele arzător aveau loc dueluri îndîrjite cu tăișuri de apă șerpuitoare, bălăcind cămășile în vopsele.

Am fost opriți și scoși cu de-a sila din automobil. M-am pomenit trecînd din brațele unuia în ale altuia, îmi presărau creștetul cu confetti, îmi ungeau ceafa și fruntea cu ceva auriu, ca în semn de frăție să fiu iarăși strîns la piept, urîndu-mi-se cu sinceritate: „Multă fericire primăvara asta!"

Cu cîțiva ani în urmă ar fi fost de neînchipuit ca un european să se îmbrățișeze cu servitorii, telalii, vagabonzii înnebuniți de căldura primăverii. Norii de praf colorat scînteiau în soare pudrîndu-i pe cap pe dansatori.

În sfîrșit, istoviți, striviți, mînjiți de mîini prietene, presărați cu scîntei de țechini ne-am smuls din vîrtej.

Conduceam mașina prin străzi dosnice, dar și aici eram atacați de după crengi, pe parbriz șiroiau vopsele, încît eram nevoit să folosesc necontenit ștergătoarele.

În fața micului palat din parc am văzut un grup de cercetași care, țipînd vesel, îl mînjeau cu vopsele pe premierul Nehru care încerca să scape cu fuga. Zadarnic chema rîzînd ajutoare. Scena era filmată în grabă de cinematografiști.

— Bine că mămica a rămas acasă, spuse oftînd cu înțelepciune Kaśka, ea n-ar fi suportat o asemenea distracție.

— Așa cred și eu, i-am dat dreptate. Nu prea e pentru dînsa.

Am ieșit din mașină încinși de căldură și radioși. Acasă, în spatele cortinei de plante cățărătoare, domnea o răcoare plăcută și o liniște stranie. Delu și servitorul care făcea curat în casă frecau dalele de piatră de stropiturile însîngerate și storceau cîrpele în găleată.

— Memsab este foarte supărată, îmi șopti Delu, ridicîndu-se din genunchi.

— Unde e acum?

— În baie, se spală.

— Poate că-i mai bine, tăticule, să așteptăm, mă sfătui Kaśka.

Dar eu știam că amînarea nu va face decît să sporească tunetele furtunii care ne aștepta.

Convorbirea se desfăşură prin uşa închisă, întreruptă de şuvoiul duşului.

— Bine c-aţi venit, în sfîrşit ! Ştiam că eşti cam ţicnit, dar nu bănuiam că ai să-i trimiţi peste mine...

— Dar Marysia, doar anume am plecat de acasă...

— Ia nu mai face pe nevinovatul ! Mai întîi m-am pomenit cu suedezii, după aia cu bulgarii, pînă să le explic, m-au stropit cu nu ştui ce porcărie care nu iese nici pînă acum !

Am ciupit-o de braţ pe Kaśka să nu rîdă prea tare, iar ea ţipă de durere.

— Nu chinui copilul, îmi spuse ieşind din baie înfăşurată în halat. Doamne sfinte, cum arătaţi. Afară, în curte ! Lepădaţi în faţa casei tot ce e pe voi şi... în baie repede. N-ai în tine un dram de seriozitate. Pînă şi casa asta reuşeşti s-o preschimbi într-o casă de nebuni ! Hai, dezbrăcaţi-vă numaidecît. Uite, bietul copil plînge, se înduioşă de soarta fiicei noastre.

Nu mi-au folosit la nimic toate argumentele, nici chiar acela că pînă şi premierul Nehru... El n-avea decît, el nu avea o soţie. El poate.

Curăţat, frecat, roşu din cauza apei firbinţi, îmbrăcat într-o cămaşă curată, m-am aşezat la telefon. Am sunat la Drobot, dar servitorul îmi răspundea plin de gravitate : „Sab încă se mai spală !

Zîmbeam mulţumit.

Dar cît timp poţi să te tot speli ? Şi pînă la urmă mi-am pierdut răbdarea. Dar abia pe seară i-am auzit glasul în pîlnia receptorului :

— Cu ce naiba mi-ai frecat bucile, fir-ai să fii ! Am fundul ca de maimuţă. Multă vreme n-am să mă pot arăta la bazinul de înot. Porcăria nu iese !

— E tuş simplu, de ştampile. Te-am dat cu o tuşieră veche şparlită de la ambasadă ! Hai, veniţi la noi, termină cu abluţiile, luăm un drink şi tragem o şuetă...

— Bine, dar fără să te mai prosteşti, ajunge cu boitul !

— De acord. Facem armistiţiu.

Veni pe seară, strălucea de curăţenie, era roz la faţă şi mirosea a yardley.

— N-am să mă răzbun !... Ajunge ! spuse din prag cu braţele ridicate, ca şi cum s-ar fi predat. Aş vrea numai să-ţi arăt caseta asta... Mi-a adus-o anticarul din vecini. Uită-te să vezi ce amuzantă e.

Ne-am aşezat comod, ventilatorul mişca aerul răcorindu-ne, beam coca-cola cu bucăţi de gheaţă şi felii de lămîie.

Caseta era într-adevăr extrem de amuzantă. Îmi amintea de figurile mecanice nemţeşti pe care le găseam uneori de cumpărat la Wroclaw sau la Zielona Góra. Un grup de figuri sculptate în fildeş, împletite între ele ca în grupul lui Laokoon, dar cu un scop deloc ambiguu, aş adăoga chiar cu discreţie, distractivo-frivol.

— Iată cheiţa. Cînd îl întorci, toate figurile se pun în mişcare.

L-am ascultat. Rotiţele scîrţîiră. M-am aplecat să observ mai bine cum funcţionează mecanismul.

Chiar atunci, printr-un orificiu invizibil, îmi țîșni drept în față o stropitură de praf colorat, aproape că-mi arse ochii. Am început să tușesc și să strănut.

— Mi-am ținut cuvîntul, îmi spuse consilierul Drobot, ți-ai făcut-o cu mîna ta! Ai dat drumul la căpăcel înainte de-am apucat să te avertizez...

Cineva umpluse orificiul cu pilitură de creion chimic. Aveam ochii ca două ametiste. Binevoitori mă consolau după aceea spunîndu-mi că efectul creat din contrastul cu sprîncenele mele negre ar fi foarte frumos. Timp de o săptămînă am plîns cu lacrimi violete.

Consilierul se răzbunase.

— Bine-mi pare c-ai pățit-o, mormăia soția mea în timp ce-o pieptăna pe Kasia. Tăticu ăsta al tău probabil că n-are să fie niciodată serios, se plîngea de mine, descoperind, în ciuda băii, pete de culoare care nu voiau să iasă de pe capul copilei.

— Totuși trebuie să recunoști — mă apăra fata, strîmbîndu-se și gemînd pentru că pieptenul o trăgea de părul încurcat — că nu te plictisești cu tata. Și apoi vom avea noroc pentru că am fost stropiți mai tare decît alții, ai să vezi.

Se auzeau venind de afară șuierat de fluiere și bubuit de tobă. Cerul se stingea cu mînjituri roșii, de parcă și acolo sus ar fi avut loc o petrecere. Termometrul arăta 42° și pînă să apucăm a ne bucura de primăvară, din norii de praf ca în deșert cobora arșița verii.

NE VOM ÎNTÎLNI ÎN VIAȚA VIITOARE

Era tîrziu după-amiază, dar arșița rămăsese la fel de neînduratoare. O sumedenie de muște cu sclipiri metalice, care se vîrîseră prin șanțuri și rigole, zburau orbește și cu un bîzîit asurzitor se loveau de ferestrele închise ermetic. Canicula începuse din primele zile ale lui aprilie, temperatura era în creștere, coloana de mercur arăta zilnic două grade peste patruzeci. Mă refer, firește, la termometrul atîrnat dincolo de cortina verde, pe veranda umbrită. Cu toate că suport bine soarele, mă strecuram ca un șobolan pe cîte o margine umbroasă, mă năpusteam din clădirea ambasadei direct în mașină, goneam pînă acasă în lumina incandescentă și dintr-un salt intram în interiorul umbros.

Aparatul de aer condiționat lucra egal, arcurile mari ale ventilatorului se învîrteau șuierînd sus, în tavan. Azvîrleam hainele de pe mine și intram sub duș, dar apa din recipientul de pe acoperiș se încingea în mod nesuferit, stăteam în cadă pînă ce bucătarul își vîra capul cărunt, cu părul tuns perie, amintindu-mi că prînzul era pe masă.

Orezul pregătit cu un sos dulceag și ardeiat, *curry*, ceapa rumenită și stafidele mi se încle-

iau în gură, zadarnic mă sileam să înghit cîteva îmbucături sub privirile vigilente ale servitorilor. Niciodată nu ştiam sigur dacă supravegherea lor se datora unei binevoitoare curiozităţi, sau dacă îmi număra fiecare înghiţitură speriaţi că mîncarea nu le va ajunge s-o poată împărţi rudelor îndepărtate sau prietenilor, aţipiţi pe vine lîngă peretele alb, încins al casei.

Eram singur. Soţia şi fiica mea plecaseră în Himalaya. Căldura strivea şi năucea. Într-un halat subţire, în chiloţi de baie, şedeam cu maşina de scris în faţă. N-aveam chef să lovesc clapele, îmi treceau prin minte nu gînduri, ci umbra lor fugară, ca un refren reveneau vorbele : „dracu te-a pus să vii aici ? În Polonia nu era bine ?" Pînă şi pipa din care trăgeam toropit se stingea. Lunecam într-o stare rea de apatie, străbătută de vedenii.

— *Sab,* a venit Guru, mă anunţă paznicul cu glas scăzut, lovind cu băţul lui de bambus în pămîntul încins. După aceea, cu mîna streaşină la ochi, spre a-i feri de strălucirea soarelui, se uită lung în odaie. *Sab*, trezeşte-te !

Am strîns iute marginea halatului, mi-am legat strîns cordonul şi-am ieşit să deschid uşa. Guru îmi zîmbea cu înţelegere. Îmbrăcat, ca de obicei, cu o cămaşă albă cu mîneci lungi, la manşetă avea butoni din lemn aromat de santal. În picioarele goale avea pantofi, prin asta marcînd distanţa de plebe care purta sandale — o simplă talpă şi o petliţă în jurul degetului gros.

De n-ar fi fost stropii mărunţi de sudoare de deasupra buzei sale, aş fi putut crede că nu era supus legilor generale şi că arşiţa nu-l atingea.

— Dragul meu, începu să-mi spună cu obrazul întors spre bătaia ventilatorului, o să fim nevoiţi să ne despărţim. Plec pentru două luni în Caşmir. Aici chiar că nu se mai poate suporta.

— Pleci în ţinuturile tale natale ?

— Nu chiar acolo, dar în apropiere. Noi am locuit la nord de Lahore. Pînă în ultima clipă nimănui nu i-a venit a crede că vom fi nevoiţi să fugim. Trăiam în cea mai deplină înţelegere cu vecinii noştri musulmani. Cînd curţile din jur ardeau şi erau omorîţi locuitorii satelor, întotdeauna le găseam cîte o vină celor ucişi şi asemenea unor copii speriaţi şopteam : „vine furtuna, dar pe noi are să ne ocolească sigur..." Pînă cînd, într-o noapte, ni s-a dat de ştire că ne venise rîndul. Eram opt copii, surorile cele mai mici aveau patru şi cinci ani. Nu se puteau salva prin fugă. Nu mă privi atît de uimit. Socoteşti că trebuiau luate pe umeri, purtate în locul celorlalte bagaje ? Ia gîndeşte-te mai bine ! Noi trebuia să începem o viaţă nouă, aveam nevoie de nişte obiecte de preţ, de argintărie, îmbrăcăminte. Tatăl meu, fiind brahman, ducea statuile zeilor. Unde mai pui alimentele, vasele cu apă ? Înţelegi, ar fi fost mai bine să ne iasă în cale un tigru decît un om... Eram un băiat tînăr... Pentru părinţii mei a venit clipa cumplită cînd urmau să decidă moartea propriilor copii. Ar fi fost doar

o povară — erau prea mici, prea slabe, plînsul lor ne-ar fi putut pierde pe toți. Mama încredință fetițele unui servitor devotat, sărută toporul și-i porunci, ca după ce le-ar fi administrat o băutură soporifică, să le ucidă. Nu mă privi așa, habar n-ai, nu înțelegi nimic. Nu știi ce-au făcut cu hindușii blestemații ăștia de musulmani ! Nu numai că îi spintecau cu cuțitele, îi loveau de moarte cu vergile, îi alungau vîrîndu-i în colibe arzînde, dar îi și chinuiau îngrozitor, îi mutilau, le tăiau degetele, le scoteau ochii, le smulgeau limba din gură... În satul alăturat, peste trei sute de copii fuseseră azvîrliți într-o fîntînă și uciși cu pietre... N-am să uit noaptea aceea... Ne-am strecurat afară din casa părintească pe niște cărări, în apropierea eleșteului pe sub bătrînul copac mango, în care înnoptau păuni. Duceam o boccea pe cap, iar crengile țepoase ni se înfigeau în prelate... Văzduhul mirosea a pădure de nuci și greierii se lamentau. Am mai văzut pentru ultima oară frontonul alb al casei noastre, în lumina torțelor purtate de mulțimea care urla, și mi s-a părut mai liniștit și mai frumos decît un templu.

Rămase o clipă gînditor, ascultînd țiuitul cicadelor la fereastră și uruitul ventilatorului din tavan.

— Prin urmare, două dintre surorile tale au pierit la „partition ?“[1]

---

[1] Denumirea populară a împărțirii Indiei în partea hindusă și cea musulmană (n.ed.polone).

— Nu. Servitorii erau foarte atașați de noi. Au ascuns fetițele și le-au trecut peste graniță. Și-au cerut scuze că nu s-au putut decide să dea ascultare poruncii primite. Tata i-a umplut de daruri și i-a trimis îndărăt. De la ei am aflat cum au pierit vecinii noștri, că și casa noastră a fost mistuită de flăcări și că doar copacul de mango continuă să rodească, dînd niște fructe mari cît doi pumni împreunați, stropite cu aur.

— De ce te duci în părțile acelea ? Pentru tine e dureros...

— Ți-aș putea răspunde : din cauza căldurii, acolo e un aer proaspăt de munte, sînt în concediu, am să hoinăresc prin pădurile de nuci, am să-mi amintesc... Dar la drept vorbind nu știu nici eu ce mă îndeamnă să mă duc. Azi-dimineață m-am trezit cu această hotărîre : „Plec în Cașmir“. Crezi în inspirațiile care apar din voia destinului ? Firește că pot rămîne aici, dar voi avea sentimentul că am tulburat o ordine mai înaltă, că totuși s-ar fi cuvenit să dau ascultare imboldului... Ține minte, în urechile noastre se toarnă toată violența lumii, sîntem risipiți, gîfîim într-o veșnică goană. Doar cînd dormim sau în clipele de visare ajunge pînă la noi un ecou confuz, de parcă cineva ne-ar striga, ne-ar chema, ne-ar spune — „du-te acolo, fă cutare...“ Dar oare avem timp să chibzuim ? Radioul trebuie potrivit ca să prindă undele, darmite mintea noastră, inima noastră plină de neliniște și de bănuieli pămîntene că acel glas al lui Dumnezeu ar fi o amăgire ?

Mă uitam la el pe furiş. La ochii lui mari, întunecaţi sub fruntea bombată, la părul negru, rărit pe la tîmple şi pieptănat spre spate. La cămaşa albă, scrobită, la pantalonii de tenis şi la pantofi. Ar fi putut fi funcţionar, student, ar fi putut lucra într-un minister. Uneori gîndeam că nu ne deosebim prin nimic, cînd deodată de sub formele general acceptate europene apărea o altă faţă şi-mi dădeam seama de inadecvarea aprecierilor mele.

Da, întîlnisem odată la un gardenparty un înalt demnitar. Îşi sorbea cocktailul, îmbrăcat într-un smoching alb, ironiza stîngăcia scriitorilor indieni, se entuziasma de stilul brutal al lui Hemingway, îmi recomanda o expediţie în Amarnath, în Himalaya... Dar toate erau rostite cu încîntătoarea degajare a unui sceptic, a unui om obosit de cultură şi bunăstare. Chiar a doua zi l-am întîlnit pe neaşteptate aşezat pe vine într-o gloată de inşi pe jumătate goi şi mirosind a usturoi, cu obrazul mînjit de sîngele unui ied sacrificat, purtat cu beregata tăiată în jurul altarului, închipuind un cerc de jertfă pentru zeiţa Kali.

Sau discutasem cu editorul unui cotidian serios, ne înţelesesem că-i voi furniza materiale despre Polonia, şi scurtă vreme după aceea prindeam de veste că plecase din redacţie aşa cum se afla, fără să-i anunţe nici măcar pe cei mai apropiaţi, pornind în pelerinaj la Benares. Pentru colaboratorii lui, lucrul era cît se poate de firesc. Pur şi simplu auzise glasul chemării. Tot ce ne înconjoară este „maja“ — amăgire supusă unei necontenite schimbări; vieţile, formele, culorile sînt măcinate de vreme, preschimbate în pulbere de rîşniţa schimbărilor. Fericit cel care, fie şi pentru scurtă vreme, respinge lumea şi încearcă să-şi afle calea proprie spre perfecţiune.

De mirat nu mă miram decît eu, pelerinii se înapoiau, se aşezau la birou sau la tejgheaua prăvăliei, continuau să-şi vadă de treburi şi afaceri şi, întrebaţi de experienţele lor spirituale, zîmbeau şi schimbau cu discreţie tema discuţiei. Simţeam că mă aflu în faţa unui zid. Trebuiau luaţi aşa cum erau, nu puteau fi judecaţi cu măsura noastră, europeană, care pune accentul pe acţiune, schimbare şi unde există totuşi o coresponsabilitate faţă de aproape, de propriul popor şi chiar faţă de întreaga omenire. Cînd cineva care discuta despre idealurile indienilor trecuse nepăsător pe lîngă un milog căzut pe trotuar, Guru al meu îmi explicase cu răbdare : „Nu înţelegeţi că tocmai asta ar putea să-i fie predestinat ? Ajutîndu-l, îi prelungesc viaţa, aşadar îi prelungesc suferinţele... Priveşte-l cît de supus îşi acceptă soarta, îşi aşteptă eliberarea. Prin moarte va ajunge la viitoarele reîncarnări conform cu meritele sale... Ce caut eu acolo ?... De ce-ar trebui să mă amestec ?“

Tăceam neîmpăcat. Mă chinuia gîndul la excesul de mizerie şi de suferinţă. Fireşte, nu aveam cum să-i ajut, dar nici nu eram în stare de o nepăsare stoică.

— Presupun că n-ai de gînd să-i iei pe toţi asupra ta şi să-i întreţii. Cum pleacă unii cu daruri, cum se iveşte o liotă de alţi schi-

lozi și cerșetori. Crezi c-or să te binecuvînteze? Te vor socoti un nătărău care irosește nu numai averea sa propie, dar și pe aceea a familiei sale — continua să-mi explice Guru, arătîndu-și într-un zîmbet șiragul de dinți albi și egali. Strici ordinea sfîntă. Te ruinezi cu bunătatea ta risipitoare în loc să o păstrezi pentru soția, copiii, rudele tale cele mai apropiate. Printre aceștia nu crezi că există nevoiași ?

Îmi aminteam de aceste învățături, adîncind cu aviditate cunoștințele mele despre viața și obiceiurile de aici. Totuși, îmi venea în continuare greu să le înțeleg.

— Sînteți vegetarieni, beți lapte, practicați cu patimă filozofia, n-aveți prea multă energie, pe deasupra vă mai și strivește soarele, prin urmare de unde vă vine această atrocitate, această îndemînare în a tăia în carne vie?

— Sîntem o jucărie în mîna zeilor, ei trag de sfori, ne saltă și ne aruncă unii împotriva celorlalți ca într-un teatru de păpuși. După dezlănțuiri de fanatism o bruscă apatie. Cu puțin mai înainte a alergat, a urlat, a împuns, acum șade cu capul lăsat în jos, cu privirea tulbure, așteaptă sentința. O sentință inevitabilă. Zeii plictisiți au lăsat sforile din mînă, e sfîrșitul jocului, trebuie plătit cu capul.

— Iată o concepție comodă și care disculpă.

— Trebuie să ne împăcăm cu ideea că nu depindem de noi, îmi spunea în șoaptă... Soarta ne-am adus-o odată cu noi la naștere. Tu ești mai asiatic decît vrei s-o recunoști... Am să-ți explic rațional. Ce se întîmplă cu determinantele glandulare, cu genele înaintașilor, cu patimile și slăbiciunile moștenite. Nu resimți uneori un fel de dedublare ? Tu ești acela care acționează, dar totodată te observi cu scepticism, de parcă ai cunoaște dinainte rezultatul efemer al acestei agitații de furnică. Știi prea bine că al doilea, care nu vrea nimic alta decît să știe, ești tu însuți — cel adevărat. Restul ți-a fost impus odată cu trupul, numește-o destin sau biologie, cum preferi... Și nici măcar asta nu explică totul, pentru că, de ce te-ai născut în Europa, din moment ce ești atît de atras de noi ? Te simți bine printre noi. Nu ți-ai spus că ți s-a mai întîmplat să trăiești pe aici ?

— Mai du-te naibii, l-am repezit. Nu trăim decît o dată. Pe unii gîndul ăsta îi apasă, alții, ca mine, de pildă, găsesc din cauza asta mai mult farmec în fiecare clipă... Culorile cerului, foșnetul crengilor, gestul de a îmbrățișa sînt unice și irepetabile...

— Și cu toate astea te înșeli, îmi spuse apăsat. Ai mai fost aici și ai să mai fii de multe ori... Noi o știm, de aceea sîntem mai răbdători, mai împăcați... Pe cînd voi o luați razna. Ați vrea să schimbați lumea într-o singură generație. Vă temeți de moarte ca un copil de o odaie întunecată. Vreți să lăsați „după voi o urmă“... O urmă imprimată în materie, deci amăgitoare, pentru că e supusă schimbărilor. E ridicol scrisul vostru pe apă. Unica urmă a vieții tale ești tu însuți, îmbo-

gătit cu știința despre tine, gata de a accepta noi întrupări.

Mă uitam la fruntea lui înțeleaptă, la strălucirea ochilor lui căprui. Absolvise un colegiu la Oxford, călătorise prin Europa și toate trecuseră peste el fără să lase vreo urmă. La fel se întîmplă cu oricare dintre ei. Leapădă smochingul, se înfășoară cu un dhoti, se cinchește, apucă mîncarea cu degetele, meditează — se întoarce ușurat la el însuși.

— Deci, dragul meu, eu plec... îmi spuse sorbindu-și ceaiul. Iar ție ți-o încredințez pe una dintre studentele mele. Poți discuta cu ea despre orice. E frumoasă, inteligentă, dintr-o familie bună... Am o singură rugăminte...

— Să n-o seduc!

— Nu asta. Poate că i-ai face chiar un serviciu. Deși nu cred c-ai reuși prea ușor. Am vrut să te rog să n-o compromiți în mod inutil... N-o duce la cofetărie, la cinema, n-o lua la plimbare, pe scurt, nu vă arătați împreună, altminteri îi strici reputația. Vei avea prilejul să cunoști o fată din casta cavalerilor, să fii cu ea singur, iar restul e în mîna predestinării.

— Și a mea. Cînd mi-o aduci?

— Mîine pe înserat. Are să vină probabil cu unchiul ei, care vrea să te cunoască înainte de a se învoi cu „conversația". Ești un bărbat deștept, vesel, totuși nu fi prea sigur de tine, continui să nu ne cunoști.

Își bău ceaiul, în care după obiceiul englezesc turnase lapte, îmi strînse mîna europenește și ieși în lumina roșie a apusului. Cerul

pustiu era învăpăiat și văzduhul încărcat de miasme.

A doua zi după-masă, sub privirile atente ale servitorilor, mi-am pus o cămașă curată, strîmbîndu-mă în fața oglinzii mi-am legat cravata, iar pe marginea scaunului mi-am pregătit o haină ușoară, de mătase, fără căptușeală.

Așa cum ne înțelesesem veniră toți trei împreună. Guru îi prezentă. Unchiul, cu obrazul lui galben și zbîrcit, amintea de un bătrîn ciine de vînătoare care și-ar fi pierdut mirosul. Își tot îndrepta, cum îi șade bine unui gentleman, papionul de sub gulerul ros al cămășii. Îmi întinse o mînă acoperită cu pete cafenii a celor ce suferă de ficat. Fata era înfășurată în tul alb, slabă și plăpîndă. Avea niște ochi imenși și buze pline. Salutîndu-mă, își împreună brațele peste sîni cu un gest de apărare, dar care stîrnea speranțe. Odaia se umplu de îndată cu parfumul florilor albe pe care le avea împletite la ceafă în jurul unui coc greu.

I-am oferit un ceai tradițional sau suc de portocale, iar bărbaților un scotch-whisky. Bătrînul se codi, ochii începură să-i alerge, ar fi vrut să păstreze o nepăsare demnă, dar parcă fără voia lui făcu semn spre sticlă. Această primă concesie îl dădu de gol. Guru, cu un pretext oarecare, invocînd treburi urgente, își luă rămas-bun, după ce își deșertă păhărutul. Am rămas singuri, convorbirea, asemănătoare cu un interogatoriu, se desfășură cu vioiciune. Îi răspundeam bătrînului, în

timp ce-i priveam nepoata. Cu gesturi calme și cu o reală grație își lua ceaiul, sorbea cu înghițituri mici, dar ne privea pe sub sprîncene, ne servea împingînd în direcția noastră cuburile de gheață, oferindu-ne cleștele. Eu îmi păstram nepăsarea binevoitoare, cîștigînd chiar de la început preponderență.

Ricșa-motocicletă a fost expediată. De plătit a plătit-o bucătarul. Acceptară, deși susțineau că n-au trecut decît pentru o clipă să stabilim termenele întîlnirilor și plata pentru fiecare conversație.

Bătrînul încercă să-mi afle veniturile, mă întrebă cui îi aparține automobilul cu care umblu. Dar mobilele ? Cît plăteam chirie pentru casă ? Cine e tatăl meu... Îmi dădeam seama cum cu fiecare răspuns îi spulberam socotelile. Cînd mai află că sînt însurat și că am și o fiică, resemnat mai ceru un whisky mai mare.

— V-o încredințez, sir, pe miss Unita cu toată încrederea. Știu că sînteți un gentleman. Fata e dintr-o familie bună și veche. Datorită blestematului de „partition" ne-am pierdut averea... Din fericire avem prieteni în guvern, care mi-au găsit o ocupație. Mai înainte n-am avut niciodată servici — se scutură cu silă — acum însă, pentru Mother India, trebuie să iau decizii, sînt locțiitor de director al unui departament în minister... Hîrțogăria asta murdară o rezolvă cei doi secretari ai mei. Iar Unita — spuse arătînd cu păhăruțul în direcția fetei, și revenind la subiect — este instruită, dar n-are noroc. Sînt încredințat că întîlnirile cu dumneavoastră vor marca începutul unor schimbări în bine în soarta ei.

I-am condus cu respect pînă la ușă. Pe culoar se îngrămădiseră toți servitorii, făcînd observații în șoaptă. I-am gonit cu un gest al mîinii.

Bătrînul își luă rămas bun cu efuziune. Fata își deschise umbreluța albă. Aveau de mers o bucată de drum prin soare pînă la stația de taxiuri din fața hotelului Ambasador. Pășea ușor, toată în alb, învăluită în lumină.

Privind-o, zîmbeam.

M-am retras după perdeaua de frunze, totuși soarele ardea chinuitor. O ricșa-motocicletă țîșni la cotitură. Sikh, cu turbanul desfăcut din cauza goanei, claxonă înfiorător, strîngînd para de cauciuc cu degetele, apoi ricșarul le tăie drumul și cu un gest al mîinii îi pofti să se urce.

Bătrînul se uită în urmă, apoi, sigur că nu-i văd, expedie ricșa. Nu mai erau nevoiți să se prefacă. Merseră mai departe pe poteca de lut roșu, acoperită de un praf fin ca talcul. Umblau în soare la o oră cînd nici un indian care se respectă nu face un pas afară. Erau atît de săraci, făceau economie sau se zgîrceau ? Bătrînul umbla cu cămașa scoasă peste pantaloni, iar fata pășea cu trei pași în urma lui, răsucindu-și umbrela sprijinită de umăr.

Să vă povestesc cu amănunte cum m-am străduit s-o îmblînzesc ? Nu, nu eram îndrăgostit. Mă făcea curios. Voiam să știu despre ea mai mult decît știa ea însăși. Am făcut eforturi s-o obișnuiesc cu mine, să lepede atenția unui ani-

măluț la pîndă, să nu se încordeze la o simplă atingere a mîinii mele. Pînă la urmă am făcut-o să rîdă tare, cu un rîs fericit de copil, încît bucătarul zelos deschidea ușa întrebîndu-mă dacă n-aveam nevoie de ceva. Își rotea privirea vicleană prin odaie, dar ședea cu modestie pe locul ei, iar sariul alb și vaporos, lung pînă-n pămînt, îi descoperea doar vîrfurile unghiilor acoperite de un lac vișiniu și cureaua aurie a sandalei. Doar un luciu jucăuș în ochii ei de căprioară era un semn că puțin mai înainte sporovăisem liber.

De fapt, sînt destul de timid, dar certitudinea că avea să se opună mă făcea îndrăzneț. Am căutat în dicționarul englez expresiile necesare pentru a defini forma buzelor ei, nevopsite, brune-violet, iar în interior roz ca la o pisică. La început se tulbură, dar îmi ghici intențiile și intră în joc. Îmi întindea mîna, iar eu îi mîngîiam brațul aproape la fel de subțire ca încheietura mîinii, cu degete tulburător de lungi.

Așa cum o cerea moda, porțiunea de piele mai jos de sîni și pînă pe șold se ivea goală și negricioasă în spuma tulului. Aici și-ar avea locul o expunere mai lungă despre felul în care se îmbracă un sari, o fîșie de material lungă de șase metri. Totuși cunoașterea unor asemenea lucruri de către un bărbat v-ar putea trezi multe presupuneri inutile.

Introducînd-o în odaie, o lăsăm să treacă înainte și-i atingeam ușor cu mîna spatele gol. Chipul meu însă nu era tulburat de nici o dorință. După cîteva întîlniri, pricepînd că n-am de gînd să fiu stăruitor, își lepădă masca de „iceberg", de munte de gheață cum o poreclisem în bătaie de joc. Accepta din parte-mi servicii mărunte, îi îndreptam părul mîngîindu-i totodată ceafa, ba o dată chiar o sărutasem pe obraz, spunîndu-i că un *„old polish custom"* — vechi obicei polonez — o îngăduie. Cum obiceiurile indiene nu erau nici ele mai puțin ciudate și cum după o asemena intimitate măruntă nu urma o propunere mai directă, ea nu se simțea în primejdie. Nu, realmente n-aveam chef să mă culc cu ea, voiam doar s-o trezesc la viață.

Pînă la urmă mi-a făcut confidențe. Niciodată n-ar fi acceptat să vină la mine pentru orele de conversație dacă n-ar fi fost Guru. Avea în el deplină încredere. Îi salvase viața. Era verișoara lui mai îndepărtată. (El nu mi-o mărturisise.) Intrînd în locuința lor de pe o barcă, se împiedicase cu sandaua de o scîndură și căzuse în lac.

Își petreceau cu toții vacanța în Srinagar. Guru era oaspetele lor, fiind prieten cu frații ei mai mari. Totul s-a petrecut, firește, înainte de „partition", cînd încă aveau avere pe teritoriul Pakistanului de azi.

S-a dus drept la fund. Maestrul meu nu știa nici el să înoate. Totuși fugise de-a lungul galeriei care împrejmuia casa și o scoase din apă apucînd-o de coadă, pe jumătate inconștientă și după ce înghițise apă cu nemiluita. „Mi-a redat viața", spunea ea cu recunoștință. Presupun că vedea în cele întîmplate

un semn al destinului, ori poate că se și îndrăgostise cu primul avînt al inimii ei de fetiță.

— Acum sîntem lipsiți, îmi mărturisi într-o zi.

— Biata domnișoară bătrînă, i-am spus mîngîindu-i brațul.

— Ce vrei, am douăzeci de ani, îmi răspunse cu gravitate. Sînt bătrînă. Acum trebuie să lucrez ca să-i fac zestre surorii mele mai mici. Familia a decis s-o mărite. Ea nu învață. Nu e în relații cu bărbați care nu fac parte din familie, are șanse să se mărite.

— Și tu ?

— Soarta mea e hotărîtă, am în familie un rol subaltern. M-aș putea mărita doar cu cineva foarte bogat care nu ține la zestre.. Dar nu sînt destul de frumoasă.

— Unita, privește în ochii mei cum arăți, ești minunată.

— Nu glumi. De obicei cu cît o familie e mai bogată, cu atît e mai lacomă. Chiar dacă cineva bogat s-ar îndrăgosti de mine, familia n-ar permite mariajul. Deci nu-mi mai rămîne decît unul care să se răzvrătească sau un străin... Unul ca tine...

— Și te-ai mărita cu mine ?

— Da, dar tu ai o nevastă, îmi răspunse fără să șovăie, dacă ai convinge-o că poate să-și țină cheile de la dulapuri și banii, poate că s-ar învoi să-ți fiu soție de-a doua. Eu n-aș vrea decît să te întovărășesc, să călătoresc cu tine prin lume. Să scap de aici ! O ! tu nu știi ce înseamnă India.

— Ca să devii cea de-a doua soție a mea, ar trebui să-mi schimb religia, să trec la mahomedanism, îmi desfășuram în glumă considerațiile, cunoscînd bine ura hindușilor față de credincioșii lui Allach...

— O, asta n-are a face. În cărțile noastre stă scris : „Femeia trebuie să urmeze religia bărbatului, el este maestrul și călăuza ei pe calea perfecțiunii..."

— Atunci s-a făcut... Nu mai rămîne de rezolvat decît un fleac, trebuie s-o întrebi pe soția mea dacă se învoiește...

— Am s-o întreb cînd are să se înapoieze... Dar ea sigur n-are să se învoiască, femeile europene sînt atît de ciudate. De ne-ar auzi cineva, și-ar putea închipui că urmărești altceva decît o conversație, mai adăogă pocnind din palme !

— E adevărat, vreau să vă cunosc !

— Tot ce-am discutat e o glumă, auzi, e doar o glumă, destinul nu-l putem schimba...

Își scoase tubul din cutioara lui de aur și, în fața oglinzii, își întări punctul dintre sprîncene.

Se pregătea de plecare.

— Sînt curioasă ce are să spună soția ta despre mine cînd se va întoarce... Mi-e puțin frică... Mi-e bine aici, îmi place să stau cu tine.

Întoarse spre mine ovalul blînd al feței, fruntea pură cu cununa grea a cosițelor. Avea ochi enormi și triști. Acum poți s-o ai, am tresărit. Totuși n-am întins mîna. N-o iubeam. Cum puteam să iau fără să dau nimic în

schimb ? Mai bine să rămînă între noi așa cum este acum, o neîmplinire — adesea mai de preț decît ce-i obținut, pentru că lasă loc visării, dorului, la fel ca la o răscruce... Pentru că viața ar fi putut urma un curs diferit... Ar fi putut, dar nu s-a întîmplat așa, și pînă la urmă încheiem totul cu o mișcare din umeri...

— Mi-ești foarte dragă, Unita, n-aș vrea să regreți aceste mărturisiri...

— Știu că nu mă iubești. Dar e de ajuns să te iubesc eu, ca să te silesc să te înapoiezi... Te vei convinge singur, c-o să ne mai întîlnim. Vom mai fi împreună, șopti cu o desăvîrșită liniște, viața mea este excepțional de plină de insuccese. Dar în cea viitoare...

Am tresărit, atîta certitudine era cuprinsă în cuvintele ei. Religia celor dezamăgiți. O așteptare pasivă hrănită cu speranță.

— Crezi în întoarcere, aici, pe acest pămînt ?

— Da. N-ai avut niciodată impresia, ajungînd într-un loc străin, că l-ai mai văzut, că-l știi de undeva, încît parcă te trece un fior ? N-ai cunoscut oameni de care te apropii numaidecît, parcă i-ai fi cunoscut de ani ?

— De pildă pe tine, am spus rîzînd.

— Fie și eu. Întîlnirea noastră sigur nu e întîmplătoare.

— Toate astea nu sînt dovezi.

— Bine, atunci îți voi da o dovadă de netăgăduit, am să-ți povestesc o întîmplare pe care ți-o pot confirma multe persoane din

familia mea. O verișoară de-a mea a născut o fetiță. Era un copil neobișnuit. De pe cînd era un sugar asculta convorbirile ca și cum ar fi înțeles tot. Cîteodată, pe cînd te jucai cu ea, te privea în așa fel, încît te cuprindea mirarea — simțeai că a trecut prin multe, că știe multe, doar că nu poate să le exprime. A început să vorbească devreme... Odată, pe cînd se juca, a cîntat o melodie urdu, sau alteori în mijlocul jocului închidea ochii și, legănîndu-se ritmic, recita matrame, texte sfinte sanscrite. Nimeni n-o învățase un asemenea lucru, nimeni din jurul ei nu cunoștea sanscrita...

Era un copil ciudat. Părinții se purtau cu ea cu respect, împlinindu-i orice dorință. Fetița li se părea a fi un depozit prețios încredințat lor de destin.

În vara aceea s-au dus în Cașmir. Autobuzul era plin. De abia ajunseră la periferia lui Amritzaru, cînd fetița se trezi, căci ațipise pe genunchii mamei ei și strigă : „Acolo spre stînga e o alee cu palmieri, mai încolo un palat în care am locuit odată și un parc în care m-am jucat cu surorile mele..."

Autobuzul făcu o oprire de o oră. Tatăl luă fetița, vrînd să se convingă de unde proveneau aceste ciudate reveniri ale memoriei ei. Intrară într-un parc mare, care aparținea rajahului din localitate. Micuța îl trase pe tatăl ei de mînă și-i arătă locul unde, lîngă un izvoraș, sub o piatră, își ascunsese niște scoici... „Hai, iute, îi spuse lui taică-său, să-ți arăt mormîntul meu." Și-l conduse spre o

capelă micuță în care erau plăci cu inscripții. „Asta e", spuse fetița, izbucnind în plîns. Tatăl citi inscripția, era piatra funerară a fiicei unui bogătaș, care murise de tînără cu cincizeci de ani în urmă.

Tatăl îi căută pe servitorii bătrîni din palat, dar nimeni nu recunoscu trăsăturile moartei pe fața fetiței. După aceea au fost nevoiți să se înapoieze la autobuz. Claxonau după ei. Și au plecat.

Pe măsură ce creștea, trecutul se ștergea din memoria copilei. Se adapta la noul anturaj. Azi nici nu-și mai amintește de istoria cu Amritzaru, despre care toată familia noastră povestește cu plăcere, pentru că e, la urma urmei, o dovadă palpabilă că ne vom înapoia pe acest tărîm și chiar de multe ori.

— Așadar, pentru întîlnirea noastră în viața viitoare, sînt încredințată că pot îndupleca soarta prielnică nouă, îmi spuse apucîndu-mă de mînă.

— Așadar, pentru întîlnirea noastră de joi, la ora cinci, Unita, salutări unchiului tău.

În sfîrșit, soția mea se înapoie de la Mussoorie, casa își reluă ritmul alert și mișcarea ca la cazarmă înaintea raportului de dimineață.

Maria o cunoscu pe Unita și presupun că nu ajunseră la vreo discuție despre căsătorie, în schimb avură loc numeroase consfătuiri pe tema tricotatului puloverelor, a modului în care se îmbracă un sari și a rețetelor de preparare a unor dulciuri în Cașmir.

— De data asta nu m-ai înșelat, spuse soția mea, ca și cum mi-ar fi stat în obicei, nu e genul tău, ce te-ai fi făcut cu un pește înghețat ca ea...

Și în felul acesta cazul s-a închis. Cînd maestrul meu s-a înapoiat la Delhi, ars de soare și slăbit, l-am salutat cu o neașteptată ușurare. Oare mă săturasem de Unita? Cunoștința noastră nu ducea nicăieri sau poate că mă temeam ca reflecțiile mele resemnate să nu se dovedească false...

I-am vorbit despre toate lui Guru, chiar și despre verișoara care își ținea minte viața trecută.

— E adevărat. Este încarnarea unei prințese, îmi răspunse izbucnind în rîs. Ceva pe tema asta ți-ar putea spune nefericitul ei bărbat. Îngăduie cu multă bunăvoință să fie servită, nu mișcă singură un deget. Se îndoapă cu prăjituri, stă pe pat și se îngrașă.

În ce-o privește pe Unita, dacă nu ți s-a lipit de suflet, amînă totul pînă la viitoarea reîncarnare. Ea are să fie fericită, poate aștepta în liniște, iar tu du-te la vînătoare, sîlitorul meu discipol.

Așa am și făcut. Am plecat, urmîndu-l pe Guru al meu, și pe neașteptate am constatat că o simpatie se legase între Unita și soția mea. Le găseam stînd alături cu andrelele în mînă și cu jurnalele de modă desfăcute în fața lor. Cînd intram în odaie, tăceau, așteptînd să mă vadă plecat. Aveau multe să-și spună și nici pînă azi nu sînt sigur că n-a fost un complot împotriva mea.

WEDDING BELLS ȘI SCORPIONUL

Învîrteam în degete cartonul alb cu invitația. Literele străvechi, groase și aurite, luceau imbietor, „Mohini Kumar, fiica unui înalt funcționar de bancă, actualmente pensionat, se va căsători cu Rama Muthanna, fiul bancherului din Lucknow. Festivitatea nunții va avea loc în Vechiul Delhi, într-un hotel cu șaizeci de camere, anume închiriat în acest scop. Petrecerea de nuntă va ține toată noaptea. În zori, tînăra pereche va fi condusă de un alai la gară, de unde vor pleca într-un vagon cu aer condiționat în orașul mirelui, care este procurist la banca tatălui său."

— Ce te tot gîndești, mă zori nerăbdătoare soția mea, de dus trebuie să te duci. Numai să nu mă tragi și pe mine după tine.

— Mă gîndesc ce să le duc, cum să mă îmbrac? Doar e Vechiul Delhi.

— Și acolo sînt grădini și palate frumoase. Poate că tradiția cere ca nunta să aibă loc tocmai acolo... Îmbracă smochingul. Serile sînt răcoroase. La ultimul party, femeile purtau blănuri. Toți strănutau, atît de tare mirosea a camfor și a naftalină. Ca atare, au accelerat ritmul servirii paharelor cu whisky.

— Ce-ar fi să le duc o sticlă?

— Nu se cuvine. Îmbraci smochingul, iei vasul de cristal, știi ce prețuit e aici. Și niște

flori. Deși la flori poți să renunți, lor le plac doar sub formă de ghirlande...

— Toți vor fi în cămașă și vestă, numai eu am să apar în smoching.

— Ei își păstrează obiceiurile lor, tu onorează-i conform obiceiurilor noastre. Ai să vezi, ai să fii centrul atenției, prima persoană. Ferește-te numai de discursuri, fiindcă aici poate că trebuie să le urezi tinerilor cu totul altceva decît la noi, și caută să nu bei.

— Doamne, dă-mi răbdarea necesară! Vorbești cu mine de parcă m-aș înapoia de obicei pe patru cărări.

— Știu că ești un ideal viu. Vezi ce bine m-am spălat? îmi mai spuse scuturîndu-și pletele.

Aveam o poftă grozavă să-mi vîr mîinile în părul ei și s-o scarmăn nițeluș. Dar nu reușeam să-mi amintesc unde îmi pusesem butonii de la manșete, dacă nu cumva spălătorul le luase odată cu cămașa, așa încît am preferat pacea. Am mîngîiat-o ușurel pe cap.

— E pufos, nu-i așa? E o plantă de pe aici, folosită la spălatul șnururilor pe care le poartă peste piept brahmanii. Costumul ți l-am pregătit. Papionul ți l-am pus pe cămașă, butonii sînt în manșete. Afurisitul ăsta de spălător iar a frecat gulerul cămășii cu piatra, două cămăși sînt numai bune să le dăm cerșetorilor.

Mi-am amintit uimirea nemaipomenită din ochii soției mele cînd a văzut pentru prima oară felul acesta de spălat fără săpun, pe

marginea bălților argiloase stăteau niște băieți goi, cu picioarele pînă la genunchi în noroi, lovind rufele cu pietre pînă le săreau în jur nasturii. Apoi le uscau la marginea drumului, pe iarba arsă. „Niciodată n-o să ne mai vedem rufele“, spuse soția mea frîngîndu-și mîinile. Le-am primit totuși îndărăt, ce-i drept cam deteriorate, mirosind a apă de Djamuni, pe alocuri pătate de muște — „chief laundryman“ însemnase fiecare bucată jos, în margine, cu tuș, prevăzînd-o și cu semnătură proprie.

— De ce zîmbești atît de pervers! De nu ți-ar veni cheful să-l ajuți pe mire, mă amenință cu degetul! Și înapoiază-te azi. Presupun că nu ești obligat să-i conduci la gară.

I-am sărutat mîna tăcînd cu diplomație, cine poate să știe cum evoluează lucrurile, e mai precaut să nu te angajezi înainte de vreme.

Din veranda casei noastre, printre frunzele late de bananieri, se vedeau licărind nenumărate lămpițe cu ulei, arzînd pe marginea clădirilor, pe ziduri și parapete, indicînd drumul spre casă. Începea sărbătoarea Divali, de departe se auzeau pocnete de petarde și uruitul gros al broaștelor. Cînd și cînd se înălțau rachete care explodau șuierînd ca niște stele roz.

— Am să aprind imediat și la noi, ca „norocul“ să nimerească și la poarta noastră.

Simțindu-i apăsarea mîinii pe umăr, nu știam dacă nu s-ar cuveni să mă supăr.

— M-am referit la fericirea noastră indiană, care trebuie ademenită, cum o cere ritualul din partea locului, zău așa...

Abia am trîntit portiera mașinii, așezînd cu grijă vasul de cristal, să nu-l sparg, că șoferul polonez, domnul Janek, îmi făcu cu ochiul.

— Azi o facem lată, domnule consilier... Am luat cu mine oleacă de coniac într-o sticluță plată, pentru dezinfecție, îmi spuse lovindu-și buzunarul sacoului.

Vilele și cărările erau năpădite de flăcărui aurii, aerul vibra de aroma uleiului care ardea. Cum am trecut de Adjmiri Gate, ne-a înconjurat o mulțime leneșă, care se dădea cu greu în lături la sunetele prelungite ale claxonului. Nenumărate beculețe colorate, lămpi și lumînări luceau ca niște stele. Răsunau muzici, urlau megafoane și zbierau pîlniile gramofoanelor vechi de cînd lumea, înaintau în șir indian cîntăreți din fluiere. Băieții duceau pe cap lămpi mari de carbid cu lumină orbitoare, umbrele lunecau pe ziduri, pătrundeau înăuntrul tarabelor, în nișe roz și verzi, pentru că și acolo becurile fuseseră înfășurate cu foiță colorată. Înaintam foarte încet. Zgomotul discuțiilor, cîntecele, murmurul tobelor, trecătorii băteau darabana în ritmul melodiilor pe caroseria mașinii, ne dădeam seama că acuși-acuși eșuăm în mijlocul acestei mulțimi în sărbătoare.

— N-am ce-i face. Mai bine tragem mașina într-o parte și o luăm pe jos. Vă rog să mă scuzați...

Cînd am coborît din mașină ne-a pocnit la picioare o petardă de eram gata să scap cristalul.

— Poftiți o țigară, mă servi șoferul și iată și-un pumn de broscuțe... Aprindeți-le și dați-le drumul, să le răspundem și noi!

Cu un zîmbet poznaș făcea să uruie ghemotocul care răspîndea scîntei. În mulțimea care se îmbulzea peste noi se produse o spărtură, săriră în lături înfășurați în cearceafuri, se auziră aplauze. Cei care se speriaseră mai tare, acum mureau de rîs izbindu-se peste coapse. Îi cîștigasem de partea noastră, le plăcuse jocul și ne-au dat pace.

— Eu, eu am să fiu ciokidar, mă rugau micuții.

Ca să am liniște, am ales patru băieței, fiecare urmînd să răspundă de o parte a mașinii. Erau mulțumiți, nu se plictiseau în grup.

Mergeam pe o stradă îngustă, pavată cu pietre. Îmi închipui ce mutră demnă aveam arborîndu-mi smochingul printre negustorii, funcționarii mărunți și obișnuiții coate-goale de pe acolo; lumina lămpilor se reflecta în mătasea reverelor. Cred că dacă m-aș fi întîlnit atunci nas în nas cu mine însumi, aș fi izbucnit în rîs.

Mirosea a tămîie și a pește. A flit și a ulei prăjit, te înăbușea mirosul de urină, pentru că bărbații se lăsau pe vine, ca muierile, la piciorul unui zid, și își deșertau udul fără nici o jenă. Dacă te apasă bășica, trebuie să te ușurezi, cum o pretind legile firii.

— Vă conduc eu! strigă un băiat mititel, țopăind lîngă noi, aprinzînd și stingînd lanterna electrică. Eu știu unde are loc nunta.

Se împiedica, se lovea de trecători care îl dădeau în lături fără supărare.

Clădirea însă se și zărea de departe, iluminată și răsunînd de muzică. Nu eram în întîrziere. Chiar atunci venea și mirele cu alaiul lui. Călărea pe un catîr, împodobit cu panglici. Era legat la ochi și avea pe cap o tichie ascuțită, din hîrtie, pe care erau atîrnate globulețe lucitoare. Doi băieți trăgeau catîrul de hățuri. La fiecare răscruce de drumuri, mirele era întrebat pe unde dorea s-o ia. Trebuia să-și nimerească mireasa orbește, condus doar de chemarea inimii. Nefericitul se tot sucea pe șaua tare, o jumătate de zi îl purtaseră astfel prin labirintul străzilor. Zadarnic încercase să-i mituiască pe băieți cu bănuți din punga ce-o avea atîrnată la brîu. Luau cu plăcere banii și plecau mai departe, se simțeau personajele principale, pentru nimic în lume n-ar fi renunțat la plăcerea pe care le-o producea plimbarea printre lumini și atîția gură-cască.

Mi-am croit drum prin mulțime și am pătruns în curte în clipa în care se întîlniră mirii. Tînărul coborî greu din spinarea animalului, abia se ținea pe picioare, zăpăcit de muzica asurzitoare, de fluiere și tobe, iar băieții îl trăgeau de mîini. Mireasa, cu voalul roșu acoperindu-i fața, coborî treptele, sprijinită de părinți.

Băieții cu lămpile pe cap țopăiau, umbrele jucau, rochiile de mătase răsfrîngeau culorile, brățările și colierele scînteiau. Cădelnițele răspîndeau arome.

Brusc îi smulseră mirelui legătura de pe ochi. Era tînăr, cu o expresie deschisă pe fața puțin cam grasă. Nu putea avea mai mult de optsprezece ani. Orbit, clipea și mijea ochii.

Mireasa își ridică voalul. Nu mai era chiar atît de tînără, avea un obraz îngust, de pasăre răpitoare, cu un nas mic și coroiat. Doar ochii îi luceau ca niște nestemate pe sub pleoapele vopsite. Se uita avid la chipul iubitului, înainta cu brațele întinse, ca să-i atîrne la gît o coroană din flori de lac cu miros acrișor. Cînd pentru o clipă își sprijini brațele pe umerii lui, începu să plîngă, îl privea și lacrimile îi șiroiau pe obraji, făcînd dîre prin pudră.

Dar îndată îi despărțiră. Domnul Kumar îmi descoperi prezența, mă conduse în partea unde se aflau cei mai în vîrstă, care stăteau de pază în jurul cadourilor expuse. Și aveau ce păzi... O jumătate din încăpere era plină de obiecte întinse direct pe rogojini : sariuri, garnituri de vase din aluminiu, două aparate de radio, plăpumi, fiare electrice, cutii de condimente, lămpi, saci cu orez... Pe o măsuță mică scînteiau bijuteriile care reprezentau zestrea miresei, cercuri din aur cu rubine și smaragde de mare faimă în India.

M-am simțit fericit cînd din mulțime s-a desprins Guru căruia îi puteam pune oricîte întrebări doream.

— E bine c-ai venit, îmi spuse luîndu-mă de braț, nunta asta se desfășoară conform cu tradiția.

— De ce-o fi plîns mireasa ?

— Ai observat și tu ? Au fost lacrimi frumoase, a plîns de fericire. S-a bucurat că dobîndește un soț tînăr și chipeș, că e bogat știa de la început. Cu asta și începe pețitorul cînd înșiră calitățile candidatului.

— Cum adică ? Nu l-a văzut mai înainte ? Cum s-au putut îndrăgosti unul de altul ?

— Azi s-au văzut pentru prima oară. Mirele a putut să-i vadă chipul, dar numai în oglinda strecurată pe sub voal. O privire drept în ochi e și asta o formă de posesiune. Ea a bănuit că dacă un tînăr atît de bogat dorește s-o ia de soție, trebuie sigur să aibă niște vicii ascunse... Poate că frații ei i-au strecurat pe ascuns fotografia flăcăului, dar se petrec atîtea înșelăciuni, că e mai bine să te încrezi în proprii tăi ochi.

— Nu e nici prea tînără și nici prea frumoasă...

— Uiți că se trage dintr-un neam de brahmani, pe cînd el este kashatria, o castă inferioară. Ea îi face o cinste să-l ia, vrînd prin această căsătorie să-i onoreze neamul. Constituția a desființat castele. Dar în viața curentă sînt respectate în continuare vechile obiceiuri... Se ajunge la paradoxuri chiar. Fiii de brahmani înaintează cereri de bursă, dîndu-se drept haridjani, sărăntoci lipsiți de ori ce fel de drepturi. Constituția prevede o serie de pri-

vilegii pentru castele inferioare, încearcă să îndrepte vechile nedreptăți. Dar și aici acționează protecția, înțelegerile secrete și eventual un semn de înțelegere din ochi. Mai tare decît orice lege e solidaritatea atavică — trebuie să-i ajuți pe *ai tăi.*

— Dar ea nu-i deloc frumoasă.

— E cu totul neimportant, esențialul este să poată naște. Să poată fi mamă. Pentru dragoste, pentru asocieri permanente va fi timp destul după căsătorie. Ai un mod de a raționa îngrozitor de european. Noi ne lăsăm în voia destinului. E mai bine să-l accepți de bunăvoie, decît să te răzvrătești împotriva unui jug pe care ești nevoit să-l porți pînă în ultima zi.

— Și asemenea căsătorii sînt fericite?

— Mai degrabă da. Sînt de la început pregătite pentru cum e mai rău, așa încît, dacă nu-i prea rău, este foarte bine.

— Divorțuri există?

— Divorțul este o raritate. Mai întîi trebuie stabilită cauza, așadar vina a cărei umbră cade pe un om, în al doilea rînd, trebuie restituită zestrea, deci sume mari de bani retrase din afaceri... Ceea ce este dureros. Mult mai simplă și mult mai aptă să rezolve totul este moartea. Mai ales că oferă nădejdea unor întrupări viitoare. De aceea îndrăgostiții sar împreună din turnul Kutab Minar sau legați cu eșarfe se îneacă în apele sfinte ale Gangelui. Este unica formă de revoltă împotriva rînduielilor prea aspre.

— Știu, am citit de curînd că în nord a fost lapidată o fată care făcuse un copil cu un bărbat însurat...

— Dar întîmplarea cu Rosselini ți-o mai amintești? Cînd acest excelent regizor a sedus pe soția unui demnitar de-al nostru, optsprezece persoane au declarat greva foamei, ca să-i amintească femeii îndatoririle ei de soție și de mamă, obligînd-o să se întoarcă.

— Totuși nu s-a întors!...

— Deci în afară de vina de a-și înșela bărbatul, mai e vinovată și de moartea celor care s-au lăsat să moară de foame...

— Crezi că s-a ajuns pînă acolo?

— De fanatici nu ducem lipsă, îmi răspunse Guru zîmbind. O parte dintre ei, e sigur, au fost salvați de rudele care i-au hrănit cu de-a sila, cu un tub prin nas... Și chiar dacă unii au decedat cu sentimentul plin de mîndrie că actul lor de protest va zgudui conștiințele, numele lor a fost pomenit de presă, au fost înconjurați de respect, aproape de legendă, prin urmare de ce să-i plîngem?

— Frumoasă conversație purtăm aici, la nuntă.

— Posibilitatea trădării există întotdeauna acolo unde se jură credință.

Mulțimea se învolbura în jurul nostru, femei frumoase, cu ochi imenși, urcau scara care ducea pe acoperiș, unde avea loc ospățul. Se discuta despre trusoul miresei și despre cadou-

rile darnice pe care le primise, se făceau presupuneri în legătură cu suma ce-o va dobîndi din vînzarea obiectelor pe care nu le va reține.

M-am apropiat de balustrada interioară de unde puteam privi ritualul care se efectua extrem de încet. Un preot pe jumătate gol, ras în cap, ședea cinchit în fața mirilor, ajutorul lui, un ins cu o față vicleană, întindea din sfert în sfert de oră tava pe care cădeau bănuții.

Preotul alcătuia din prafuri colorate niște pătrate și triunghiuri, murmura rugăciuni, aprindea un foc din bălegar și turna deasupra unt, făcînd să sară scîntei. Apoi arunca o mînă de orez din care ghicea viitorul. Ai fi zis că ține cu tot dinadinsul să-l omoare pe mire și să le supraviețuiască tuturor oaspeților din moment ce numai el trebuia să ducă mai departe ritualul.

Oaspeții erau mereu alții, iar cînd se uitau la infinita răbdare și supunere a celor doi tineri, rîsetele încetau și glasurile vesele se curmau. Era miezul nopții și ei tot mai ședeau în foișor, expuși privirilor mulțimii.

— Hai să mîncăm ceva, mă chemă Guru, acuși îi despart, el are să se ducă printre bărbați, într-o odaie unde i se va aminti de obligațiile sale... Iar pe ea o vor învăța babele, dîndu-i ultimele inițieri. Și văzîndu-mi zîmbetul, adăugă iute: Cu toate că după aceea tinerii vor rămîne singuri, delicatețea nu permite să-ți atingi soția cel puțin timp de trei zile. Oricum va veni cu mult prea iute clipa cînd se va sătura de ea... Trupurile trebuie să se deprindă, să se cunoască, să devină tovarășele somnului și ale visului. La voi totul este atît de simplu, încît are aproape caracter de siluire. La noi mireasa vine în patul nupțial fecioară, trebuie respectată.

— Adică vine înspăimîntată și lipsită de apărare. Ce știe ea despre noaptea care o așteaptă ?

— Teoretic totul. La noi nu există pruderia europeană în probleme de sex. Ea știe tot din sculpturile templelor, din poemele privindu-i pe semizei și pe eroi, din mărturisirile prietenelor care s-au măritat înaintea ei. Ar fi de ajuns să citești un singur capitol din Kama Sutra, să zicem acela în care se spune cum trebuie folosite unghiile în dezmierdările amoroase, cum să le înfigi, cum să zgîrii, ca să te convingi că, în ciuda laudelor proprii și a lui Van der Velde, sînteți în aceste probleme ca niște pui de pisică lipsiți de vedere.

— Dar mirele ? Și pentru el e prima noapte cu o femeie ?

— Cu toate că e obligat să-și păstreze castitatea, e sigur că a frecventat, însoțit de prieteni, numeroase localuri unde, în afara recitărilor, dansului și muzicii, se poate petrece și noaptea.

Chiar atunci l-am văzut pe șofer făcînd în direcția mea semne disperate, și cum băgase de seamă că sînt servit cu un pap cleios peste

care cineva turna lapte bătut, zbieră în gura mare, sigur că în polonă tot nu-l înțelege nimeni :

— Păzea domnule consilier, cu papara asta au împănat balaurul din castelul Wawel ! Arde ca focul ! Am înghițit o fărîmă și de atunci tot sughit... Cred c-a mai fost o dată înfulecată.

Într-adevăr, mîncarea n-avea o înfățișare prea apetisantă, un fel de sfeclă, puține patate, sos curry, galben, și stropituri de lapte acru le-am primit pe toate pe o frunză. Ceea ce simplifica mult lucrurile, farfuriile nu se spărgeau, după ce mîncai, aruncai frunza în stradă, unde o lingeau potăile. Deci nu mai era nevoie nici să se spele vasele. Nici tacîmurile musafirii nu aveau prilejul să le ia ca amintire, pentru că se foloseau exclusiv de degetele mîinii drepte. Stînga, dacă felul de mîncare o pretinde neapărat, putea fi folosită doar pentru acțiuni impure.

Am apucat cu un gest eroic niște pap de pe frunză și l-am înghițit cu o expresie de concentrare. O arsură oribilă în gît, dar am suportat-o. Ne-au dat apoi un sirop de trestie cu apă și petale de trandafiri.

— Brr, se scutură șoferul nostru, simt că mi se face rău... Oare ăștia n-or fi avînd apă simplă, de robinet, apă chioară ? *Plain water, please !* spuse gemînd. Trebuie să fie apă, doar ne-am spălat pe mîini...

În sfîrșit ne-au adus niște apă cu gust de rugină în cești de pămînt. O minune de apă ! Am dat-o pe gît și imediat am simțit că mă arde și mai tare.

— Vă rog din suflet, mă implora șoferul, s-o lăsăm baltă și să mergem acasă, n-avem ce căuta aici. O nuntă fără dans, fără fete pe care să le strîngi în brațe, fără o picătură de vodcă — nu-i de noi. Nu văd care e distracția? Fumegă bălegarul, pun untul să sfîrîie pe foc în loc să-l mănînce, iar mirelui nu-i lasă timp nici să-și sărute mireasa... Dom'le, la noi să vezi nuntă. Cînd oaspeții s-au amețit e mai bine să nu te afli în preajma lor... Jocul e adevărată furtună. Iar de noaptea nunții își amintesc pînă și bunicile, îmi spunea șoferul evocîndu-și amintirile.

Am coborît scările azvîrlind cu îndemînare frunza la care pe loc se repeziră cîinii.

Mirii stăteau tot nemișcați, ascultînd incantațiile preotului.

— Și nu te voi părăsi pînă la moarte, îmi traduse Guru. La noi înseamnă mai mult, înseamnă a fi gata să-ți însoțești partenerul pe ultimul drum. Știi că la noi unele văduve urcau pe rugul pe care era mistuit de flăcări trupul bărbatului lor mort ? Unde mai afli exemple de asemenea dragoste și credință ?

— Ești sigur că erau mînate de dragoste și nu de spaima vieții care le aștepta ? Frica de corvezi și mizerie. Și conștiința că ești cea care nu și-a ferit bărbatul de moarte, aproape

vinovată de moartea lui. Femeia primului născut lua conducerea, sigur îi făcea pe toţi să simtă că acum ea era stăpînă în partea femeiască a casei. Orgoliul îi poruncea femeii să aleagă sinuciderea sfîntă — *sati*. Am citit de curînd despre o mare mulţime de oameni care s-au adunat să participe la o asemenea ceremonie. Au împiedicat intervenţia poliţiei care voia să salveze pe nefericită. S-a ajuns pînă la schimburi de focuri... Şi totuşi femeia a murit din cauza arsurilor.

— A fost arestată familia ei pentru vina de a fi îngăduit să se ajungă la *sati*.

— A fost arestat fiul ei mai mare pentru că a împroşcat fusta maică-si cu unt topit, să ardă mai iute.

— Din nou îţi spun, nu ţi-e permis să apreciezi lucrurile cu măsura ta europeană. El credea, dorea ca părinţii lui să fie împreună. Ţine minte, pe noi moartea nu ne sperie.

Stăteam în poarta în care intrau oameni de pe stradă, atîrnau pe gard coroniţe ofilite, poate ridicate de pe trotuar, şi se grăbeau spre ospăţ.

— Văd că-i lasă să intre pe toţi zdrenţăroşii, chiar şi pe cei din preajma leproşilor, se miră cu glas tare şoferul nostru, domnul Janek.

— Pentru că respingîndu-l fie şi pe cel mai sărac, nu se ştie dacă prin asta nu te lipseşti de binecuvîntarea pe care poate să ţi-o acorde... Îmi povestea mama că la nunta ei n-a fost invitat un cerşetor, un fachir, care se aţinea într-un intrînd la cîteva case depărtare. Mama ţinea la el şi întotdeauna îi arunca nişte bănuţi în farfurioară. De astă dată fusese uitat. Şi cînd la sfîrşitul ospăţului a fost adusă tava cu betel, cu bucăţile de nucă învelite în frunză, începură să mişune scorpionii. Ştii cît sînt de scîrboşi ? Se împrăştiară pe masă, alunecau pe podea... Oaspeţii o luară la fugă. Atunci mama se duse iute la fachir, se închină adînc în faţa lui şi-i ceru ajutorul. Fachirul veni şi adună toţi scorpionii într-un vas de aramă. Apoi a rămas la masă, a băut şi a mîncat.

— Apă cu zahăr, se cutremură cu dezgust şoferul. Ştiţi de unde au luat apa pe care ne-au dat-o s-o bem ? Din rezervorul de la toaletă, pentru că pompele nu urcă apa pînă la etajul trei. Cred, c-a sosit momentul să ne clătim gîtlejul cu un coniac cinstit. Noroc, *mister* Guru.

Trebuie să recunosc că am înghiţit alcoolul uşurat. Maşina se afla la locul ei şi băieţii adunaţi grămadă dormeau sprijiniţi de o roată. Le-am plătit.

— În sfîrşit, te-ai înapoiat, mă luă din uşă soţia. N-ai de un ban tărie în tine, să le fi zis „nu" şi să fi venit acasă la timp. Că doar nu erai obligat să stai acolo pînă la urmă... Ei, ce te uiţi aşa la mine ? Mai bine povesteşte-mi cum te-ai distrat.

Cu capotul pe ea se aşezase pe taburetul din bucătărie. Beam apă cu gheaţă şi-i poves-

team totul amănunțit, amintindu-mi și de nunta noastră, cînd colegii mă sfătuiau să am un revolver la cingătoare, pentru că atunci se poate susține că mireasa a fost luată cu forța și căsătoria poate fi anulată. Ce naivi erau dacă își închipuiau că era nevoie de un revolver... În sfîrșit, am ajuns la istoria cu scorpionii.

— Prostii, mă repezi soția, asta ai scornit-o tu.

Brusc își adună picioarele sub ea, acoperindu-și fața cu palmele.

Chiar deasupra capetelor noastre, o vedeam limpede după umbră, pe marginea abajurului lămpii plat ca o farfurie, se plimba un scorpion mare. Își îndoia extremitatea posterioară cu acul otrăvit, se oprea, apoi iar o lua din loc.

— Tu niciodată nu vrei să mă crezi că mi se întîmplă lucruri neobișnuite... Uite-l, a venit aici să depună mărturie.

M-am apropiat de lampă cu capul ridicat. Din fericire, nu era un scorpion, ci o insectă oarecare cu trupul lung și mobil, care se strecurase prin vreo crăpătură, atrasă de lumină. Lampa dădea proporții uriașe umbrei sale pe perete.

Cînd am ridicat mîna, și-a luat zborul în întuneric.

— Unde a căzut, vezi ai grijă, îmi strigă soția.

— Îl am aici în mînă, vrei să-l vezi ? și am întins pumnul strîns în direcția ei...

— Nu, nu, nu vreau să-l văd. Omoară-l !

— Nu, mai bine îi dau drumul la vecini, la Sikhi, care ne rup florile din grădină.

Am ieșit pe verandă, o clipă am aspirat răcoarea nopții plină de rouă. Era atît de rece, încît nu se auzeau nici măcar cicadele. Cînd m-am înapoiat, îmi spuse pe un ton autoritar :

— De fapt, nu sînt niciodată, sigură de tine, naiba știe ce scuturi din mînecă... Hai, du-te la tine și te culcă. Spune-mi numai dacă l-ai aruncat destul de departe de casă ?

SUMAR

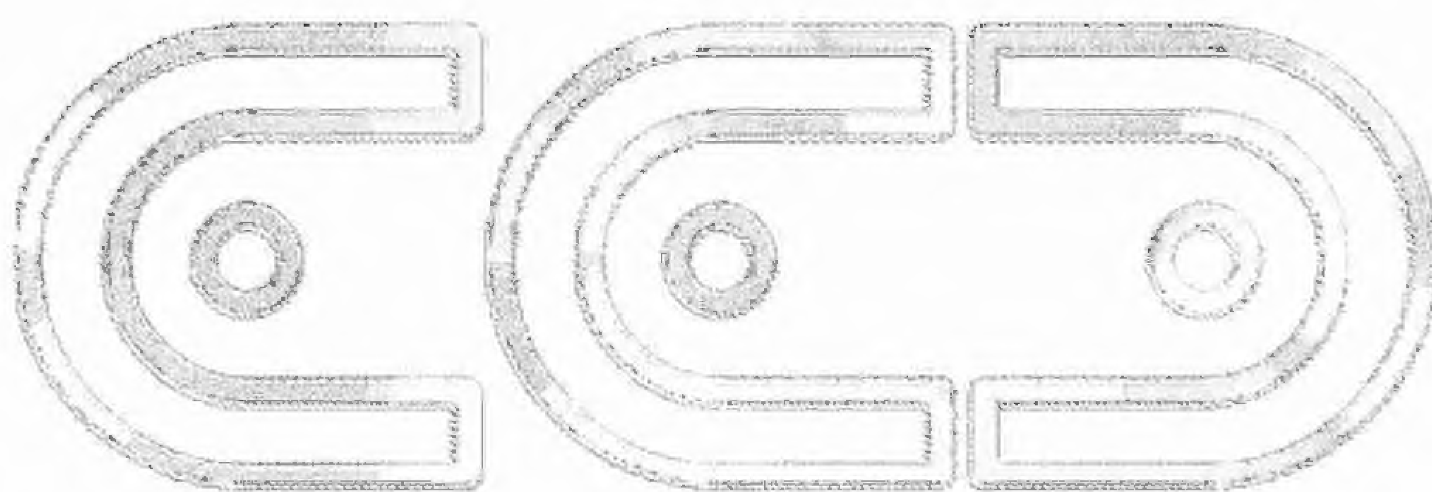
Lector : AUREL BUICIUC
Tehnoredactor : NICOLAE ŞERBĂNESCU

Bun de tipar 08.02.1983.
Coli tipar 16.

Tiparul executat sub comanda
nr. 1358 la
Întreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918"
Str. Grigore Alexandrescu 89—97,
Bucureşti,
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

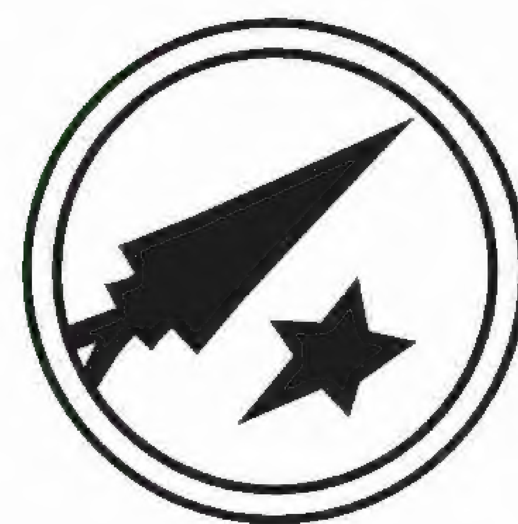
de

Anonim

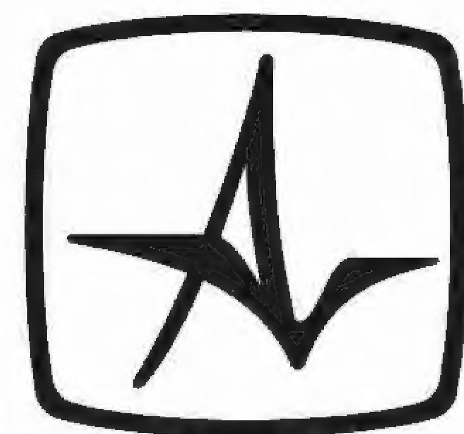

și

CAT Graur

Antwerpen

2024